

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

A decorative border in black ink, featuring a repeating pattern of stylized floral or geometric motifs, framing the central text.

P E F

MENTEM ALIT ET EXCOLIT

K. K. HOFBIBLIOTHEK
ÖSTERR. NATIONALBIBLIOTHEK

51.X.7

L. 1. 2. 4.

M E R C U R I V S
G A L L O B E L G I C V S,
sive,

R E R V M I N
G A L L I A & B E L -
G I O P O T I S S I M V M: H I S -
P A N I A Q V O Q V E, I T A L I A, A N G L I A,
Germania, Polonia, vicinisque locis ab anno 1588.
vsque ad Septembrii anni præsentis 1592.
gestarum,

N V N C I V S.

O P V S C V L V M I N Q V I N Q V E L I B R O S;
qui eoridem annos complectuntur, diuisum auctore D. M.
I A N S O N I O D O C C O M E N S I
Frisio.

C O L O N I Æ A G R I P P I N Æ,
Apud Godefridum Kempensem.
A N N O M . D . C X C I I .

R E V E R E N D I S,
S I N G V L A R I V I T A E I N T E -
G R I T A T E, E T E R V D I T I O N E D O -
minis, D. Henrico Detteno, Cathedralis Ecclesiæ
Monasteriensis Vicario & Conectori: nec non &
D. Ioanni Detteno, Veteris Ecclesiæ D. Pauli
Canonico, fratribus: Dominis & amicis
suis vnice colendis,

S. P.

Et *vturum aliquando tēpus, Reuerendi Domini,*
quo viui mortuos se beatiore ducunt, &
quo viuos omnes lamentatio, mortuos verò
gratulatio sequetur, non tantum Methodius
Episcopus Martyr, et Lactantius Firmianus; sed & ipse
Christo dilectissimus Apostolus Ioannes in Apocal. sua
vaticinatur. In illud autem tempus nos incidisse omninò
mibi persuadeo. Quis enim nostrum est, qui si animum
suum ab huius seculi occupationibus parumper abstra-
hat, & ad etatis nostræ statum diligenter contemplan-
dum conuertat, huius vitæ pertæsus, cum Paulo non cla-
mabit; Cupio dissolui, & esse cum Christo? Inua-
luit enim malitia, omnia vitiorum & fraudum genera
increbuerunt. Iustitia interijt: fides, pax, misericordia,
pudor, veritas nusquam reperitur. Vis & audacia præ-
ualet. Vix est qui aliquid habet, quod non vi, fraude, im-
posturisq; partum, & manu defensum est. Si qui sint bo-
ni, præda & ludibrio habentur. Soli mali opulenti sunt:
boni verò in omnibus contumelijs & egestate iactantur.
Pauci parentibus pietatem exhibent; nemo infantis aut

In reuelationibus.
 Epitomes
 diuin. inst.
 cap. II.

† 2

senis

EPISTOLA

senis miseretur. Auaritia & libido corrumpunt omnia. Vsitatissima sunt caedes & sanguinis effusiones; vbi que bella sunt, nō modō extera & finitima, verū etiam intestina. Ciuitates inter se bellagerunt; omnis ordo & aetas arma tractat. Non imperij dignitas conseruatur, nō militia disciplina: sed more latrocinij impius miles vastat & deprædatur omnia. Quis, inquam, Reuerendi Domini, nostrum est, cui diligenter hæc perpendenti viuere lubeat? Taceo tot blasphemias, execrationes, contumelias, impura verba in Deum, in eius Sacramenta, in Sanctos, quæ quotidie aures nostras circunsonant. Tanta enim est hereticorum nostrorum temeritas, & effrenis audacia, vt nihil tam sanctum, nihil tam diuinum, & in augustissima Trinitatis concilio tā arcanum, quod nō audent execrandis linguis suis profcindere, polluere, prophanare. Quod si Polycarpi in nobis spiritus esset, ab quoties cum illo exclamaremus; Deus, ad quæ nos tempora reseruasti?

Huius tanta ataxia atq; impietatis, etsi causa præcipua sit hominū innata malitia, spiritus S. subractione ad quæ uis scelera præceps; auget tamen eam intestinorū bellorū diuturnitas, quæ omnis impietatis licentia fenestram aperit. Impossibile namque est, in bello iustitiam posse seruari. Non ignorauit hoc Antigonus senior, qui cuidam porrigenti librum de iustitia conscriptum; Desipis, inquit, qui cū me videas alienas vrbes armis vexantem, tamen apud me de iustitia differis. Aliam præterea horum malorum causam arbitror, neglectam & contemptam verā Religionem: quod ne ipsum quidem

Hora-

DEDICATORIA.

Horatium poetam Ethnicum latuit, cum dixit;

Dij multa neglecti dederunt

Hesperia mala luctuose.

Hora. lib. 3.
Oda 6.

Quibus duabus causis, quod minus tertiam Lactantij ad-
damus quid vetat? Is enim de ultimi temporis malitia
differens; Cuius, ait, vastitatis & confusionis hec
erit causa; quod Romanum nomen, quo nunc
regitur orbis (horret animus dicere: sed dicā
qa futurū est) tolletur de terra. Quae causa omnes
si vnquā vno eodemq; tempore locum inter Christianos
habuerunt, certè hac etate habent: in qua nullus peno
orbis angulus à bellis, ijsq; inconditis & dissolutis immu-
nis est: nulla nō prouincia heresibus, atheismis & impie-
tatibus plena; nusquam non Romanum nomen, tam in
Monarchia Ecclesiastica, quàm seculari exosum est. Ex
multitudine itaq; & causarum efficacia, multitudo se-
quitur turbulentissimorum, tristissimorumq; effectuum.

Diuin. inf.
lib. 7. ca. 15.

Quod vt ijs, in quibus adhuc amor alicuius pietatis re-
m. insit, ostenderem, libellum hunc ex multis fragmentis
Germanicis, Latinis, & Gallicis: quae his annis in lucem
prodierunt: priuatū quoq; scriptis, & quotidiana expe-
rientia opere tumultuario compilauī. In quo mirabiles
mundi paroxismos, regnorū mutationes, bellorū motus,
hereticorū diuersas in ecclesiā machinationes, insidias,
periuria, proditiones; inaudita hominum scelera, vrbiū
& prouinci excidia; & vt vno verbo dicam, totius
mundi horrendam metamorphosin, q̄ hoc lustro proxi-
mo vidimus, cōmemoro. Quod vt facerem, impulit me,
præter amicorum preces, & mea & proximorū salutis
amor,

EPISTOLA DEDIC.

amor, ut dum hanc rerum humanarum instabilitatem, impuritatemq; legimus, vita hac nobis vilescat, animi- que ab his transitorijs, ad ea que stabilia sunt et eterna, transferre discamus.

Hoc igitur qualecunq; sit, quod in hoc libello praestitimus, Reuerendi & eximij Domini, vobis nuncupatum volui: Beneficentia namq; & humanitas, qua me nuper vobis praesentem estis complexi, facit, ut nominis vestri nunquam obliuiscar. Præterea hystoriarum studiosis, ec- quod munus conuenientius, quam historicū quid, potest offerri? Huc accedit singularis ille zelus, quo Catho- licam, Apostolicam, Romanam, Religionem prosequimi- ni: quam in laudabili, illa & antiqua Diocesi Monaste- riensi nunquam non promouere & propagare conami- ni: omnibus eius professoribus vnus opibus, alter studijs et laboribus suis patrociantes. Scio quidem, R. Domini, vobis eruditiora, politioraq; deberi: sed sint hæc amoris nostri primitiæ. Accipite igitur hanc qualemcunq; no- stram operam, et tenne amici munusculum; authorem- que mutuo (vt cœpistis) amore complectimini. Valete. Ex nostro musæo: Anno ab humani generis instaura- tione. M. D. XCII. Idibus Septembris.

Reuerendis Dinationibus vestris
deditissimus M. Iansonius.

R. E.

R E R V M M E. M O R A B I L I V M H V I V S. L I B E L L I I N D E X.

A N N O 1587.

S Actæ Ligæ in Francia origo pag.	3
Iuramentum Franciæ Regis quale	4
16 Iulij Comitia in Francia edicta	5
20 Iulij Germani equites Nauarræo subsidia in Gal- liam profecti	6
10 Octobris Nauarræus Ioicusium vincit	6
16 Octobris, nocte S. Galli festum infecuta, Germani à Guisianis cæduntur	7
Castellonius ad Nauarræum venit ibid.	

A N N O 1588.

Simultas inter Guisium & Espernonium	8.9
Henricus Rex Galliæ Parisijs	10
9 Maij Guisius Henricum Regem Parisijs adit	10
10 Maij Tumultus Parisiensis	12
Confœderatorum ad Regem Henricum legatio	15
7 Iulij Articuli Regi Galliarum à Cœfœderatis oblati 16. & seq.	
19. & 21. Iulij Edictum vnionis inter Regem Henricum & Catholicos eius subditos promulgatur	18. 19
31 Iulij Classis Hispanicæ infelix successus	23. 24. & sequent.
Regina Angliæ Hispano Regi bellum molitur	28
Regis Galliæ ad Confœderatos scriptum ibid. & seq.	
15 Augusti Comitia Blæscentia indicta	29
Consilium Confœderatorum de rebus in Comitijs Re- gi proponendis	30

† 4

Ad

I N D E X.

Ad Comitias Blæsentia qui veniant	30
Dux Guisus cur ad Comitias non veniat	36
17 Septembr. Parmensis Antuerpiam venit	52
Bonna à Regijs obsidetur	53
Schenckius à Principibus Germanis opem petit	53
Germanorum Principum ad Schenckij petitionem responso	54
19 Septembr. Bonna Regijs deditur	55
26 Septemb. Classis Hispanica lacera in Hispaniam redit	27
Robertus Dudlæus Comes Lycestriæ obiit	55
2 Octob. Supplicatio solennis Blæsis habita	37
9 Octob. Henricus Rex cum Proceribus Regni sacram synaxin percipit	38
19 Octob. Oratio à Rege in Comitijs habita 39. 40. & sequen.	39. 40. &
Montes ad Zomam obsessi.	52
Marchio de Renthi Tolensibus bellum parat	55
20 Octobr. Parmensis Montes ad Zomam prodicione infelicitè tentat	56
19 Decembris VVachtenduncka obsidetur & capitur 59. & seq.	59. & seq.
Quid in Comitijs Blæsensibus actum	60. & sequen.
Dux Guisus ad Comitias vocatur, & venit	62
23 Decembr. Henricus Rex de Guisio trucidando consilium init	63
Guisus trucidatur	65. & sequen.
Guisij Secretarius capitur	67
Qui Principes eodem die capti	68
24 Decembr. ipsa Natiuitatis Christi vigilia Cardinalis Guisus occiditur	69
Henricus Rex Inuillæum puerum interfici iubet	ibid.
27 Decembr. Nauarræus Niortium occupat	76
28 Decembr. feria 4. post Christi Natalitia Guisorum cadauera comburuntur	70
Ducissæ Nemourizæ cum Rege expositio	70
Guisij	70

I N D E X

Guisij conjugis lamentatio	71. & seq.
Duos alios Guisios parit	75
Parisiensium in regem Henricum odium	75
Vibes à Rege deficiunt	76
Scriptum Henrici Regis, quo se iterum purgat de inter-	
fectis Guisij	77
Criminationes Regionum in Guisios.	80
Confœderatorum in apparando bello diligentia	81
Henricus Rex Cōfœderatos aliquot hostes declarat	81
Ioannis Regiomontani de anno 88. vaticinium	82
Mira, quæ eodem anno in diuersis orbis partibus conti-	
gerunt	83
Portenta, quæ hoc anno visa & audita sunt	84
Petræ Turelli de Regno Galliarum vaticinium	86

A N N O 1589.

6 Ianuar. Catharina Medicæa Henrici Galliarum re-	
gis mater moritur	87
Eius morientis ad filium monita	88
Henricus Rex Blesis relictis in Turones proficiscitur	89
Legatus in Gallia Pontificius Henricum Regem delicti	
sui admonet	90
Parisienses de Regis facto Theologos consulunt	90
7 Ianuar. Theologorum Parisiensium de Regis facto	
sententia	91
Pontificis & Cardinalium ob casus Guisios consterna-	
tio	91
Pontificis ad Cardinales oratio	92. & seq.
8 Februa. Henricus Rex Catholicos ordines ad comi-	
tia noua denuò vocat	98
Ordinum Cōfœderatorum Galliarum ad Regem scriptum	
amarulentum	99. & seq.
Auzelianenses à Rege Henrico frustra obsessi	107
4 Martij Parisienses Menium Ducem Proregem Fran-	
ciæ renunciant	108

† s

Con-

I N D E X

Confederatorum noua sigilla	Ibid.
Henrici Regis de accersendo Nauarræ cum suis deliberatio	109. & sequent.
Pandunum, Castelloraltum, Mirebellum, & alia quædam oppida se Nauarræ dedunt	114
Geertrudomontani tumultuantur	114
20 Martij Marchio VVarenbonius à Parmensi in Galliam ablegatur	115
22 Martij Cardinalis Farnesius Parmensis Ducis partitus moritur.	115
24 Martij Verdugius munitiones ab Ordinibus in territorio Groeningensi interceptas recuperat	116
Initio Aprilis Comes Nassouius Montes S. Geertrudis obsidet	Ibid.
6 Aprilis Montes S. Geertrudis Parmensi dediti	117
Conditiones deditiois ciuium Geertrudobergensiũ	118. & seq.
Conditiones Præsidiariorum militum	120. & seq.
Elizabetha Angliæ Regina classem instruit	121
Exemplar literarum Sultani ad Anglam	122. & seq.
Confederati, Hugonotæ, & Politici tres diuersæ partes in Gallia	125. & seq.
Sensiam oppidum Henrico Regi deditum	126
23 April. Mompensierus Alcaconio profectus Touchetum intercipit, Faloziam obsidet & oppugnat, Confederatos cædit	127. & 128
25 April. Mœnij de Politicis victoria	128. & seq.
Henricus Rex cum Nauarræ amicitiam init	130
26 April. cur id fecerit publico programme declarat	130. & seq.
29 April. Catharina Caroli Lotharingæ Ducis filia Ferdinando Florentiæ Duci nubit	135
Maximilianus Austriæ Archidux à Sigismundo Suedo captus quomodo euaserit	135. & seq.
Miraculum de puella Rhemis suspensa	137
	5 Maij

I N D E X

3	Maij Sixtus V. Pontifex Henricū Gallia Regem Romam citat	148. & seq.
6	Maij Mœnij expeditiones, & de Regijs victoriae Nauarraei & Henrici Regis colloquium	143. & seq.
	Classis Anglica in Lusitaniam	145. & seq.
8	Maij Coronis ab Anglis oppugnatur	146. & seq.
	Parmensis ad fontes Spadanos proficiscitur	148.
	Confœderati in Gallia Senlisium obsident	149.
	Eorum clades	150.
22	Maij Henricus Rex cum Nauarrao Lutetiam versus tendunt	155.
	Jacobus Clemens Monachus quomodo consilia sua de Rege Henrico interficiendo captauerit	159. eius mors
		163.
1	Augusti Henricus Gallia Rex à monacho interficitur	163.
	Moriens Nauarraum successorem designat	164. eius mors.
		166.
2	Augusti Nauarraeus à suis Rex Galliarum proclamatur	166. ei iuramentum præstatur
		167.
	Schenckius Berckensibus comitum subuehit	167.
7	Augusti Schenckij de Regijs in ericeto Lippicensi victoria	168.
11	Augusti Schenckius Nouiomagum occupat	168. oppugnat 169. & seq. cum suis aquis absorbetur 174. ex aquis attrahitur
		175.
	Prædij Brillenses tumultuantur	180.
15	Augusti Comes Mansfeltius castrum Heel in Bom meler V. Vert. capit	180.
24	Augusti Brakelium, & Rossemium idem recuperat	ibid.
	Nauarraeus ad Ordines Gallia scribit	180. & seq.
	Exercitum in tres classes distribuit, & bellum proficiscitur	182.
20	Augusti Rotomagenses Nauarraeos à mœnibus repellunt.	182.

Domi.

I N D E X.

Dominus de Chartres Confœderatorum nomine Turonensem urbem frustra tentat	183
In Italia aquarum inundatio	ibid.
Magi & Magæ combusti	184
20 Augusti Iacobus Comes Limitaneus Badensis colloquium Catholicorum & Lutheranorum instituit	184
Confœderatorum in Gallia ad Pontificem legatio	185
Nauarræ ad Venetos legatio	ibid.
Sabaudia Dux Geneuam obsidet	186
Inter Geneuenses & Bernates simulas	186
16 Septembr. Marchio Renthius & Mottæus cum exercitu Cameracum à Parmensi missi	187
Carolus Mansfeltius Voorn obsidet	187
5 Octobr. Eidem insidia à Geusijs structæ	188
Nunenarij Comitris mors	188
Mœnius Diepam obsidet	ibid.
Cosacci in Turcas; Tartari & Turcæ in Podoliam, & Poloniae vicinas prouincias irruunt	189
Polonorum ad Turcam legatio	190
Comitia in Polonia celebrata	191
26 Octobr. Nauarræus suburbia Parisiensium spoliatur	191
Germani à Lotharingo cæduntur	192
Burdegalenses Gubernatorem suum Nauarræanum eiciunt	192
Januillium, Lauerdinium, Montoyrium, Mons Richardotij, &c. Nauarræo dedita	193
Vendonium ab eodem expugnatum	ibid.
31 Nouemb. Nauarræus à Turonensibus magnificentissimè excipitur	193
Heluetica & Veneta ad Nauarræum legatio	193
25 Nouemb. Monstrausiam Nauarræus obsidet	194
28 Nouemb. suburbia Monstrausia occupat	ibid.
2 Decemb. Monstrausia Nauarræo deditur	195
Beamontium & Tutcuoisia eidem deduntur	195

I N D E X

21 Decemb. Alenconium eidem deditur	ibid.
Mœnius Pontoyse occupat	195
Brisaacus Comes à Nauarræo capitur	196

A N N O 1590.

1 Ianuar. Nouiomagenses pecuniam in Brillam Arnhemio missam interceperunt	197
3 Ianuar. Ernestus Elector Colonie Iubilæum proclamari iubet	198
14 Ianuar. Nauarræus publico edicto Lotharingum bello incessere mandat	199
30 Ianuar. Bercka Comiti Mansfeltio dedita	ibid.
6 Februarij Hauffeur, Cillebecum, & Cillebuefium Nauarræo dedita	200
21 Februarij Rhotomagense castrum Hugonottis proditur	201
23 Februar. à ciuibus recuperatur	202
Hispanorum in Belgio tumultus	202
VVilhelmus Comes Nassouius aliquot propugnacula circa Groeningam capit	ibid.
Groeningenses periclitantur	ibid.
3 Martij Breda à comite Mauritio capta	203. & seq.
10 Martij Mansfeltius Ordinum milites fugat, & Scuenbergen capit	205
Parmensis sub Egmundano subsidia Mœnio submittit	206
Nauarræus Dreux obsidet	ibid. 211. capit 212
13 Martij Mœnius obsidionē Dreux soluere tentat	207
14 Martij inter Mœnium & Nauarræum ingens pugna	299
Melodunum Nauarræus occupat	211
Hispaniarum Regis ad Pontificem legatio	212
Nuptiæ Scotiæ Regis & Reginæ Daniæ	213. & seq.
5 Maij Mœnius Cameracum venit	215
8 Maij Nauarræus Lutetiam obsidet	ibid.
10 Maij Hollandi Nouiomagum iterum tentant	216
15 Maij	

I N D E X.

15	Maij Ordines Belgici Nouiomagensibus oblidionem meditantur	218
20	Maij candentes glebi in urbem primum missi	219
	Mansfeltius Nouiomagam venit	221
	Knodsenburch propugnaculum è regione urbis Nouiomagi ab Hollandis constructum	222
22	Maij Parmensis & Mœnij colloquium	222
	Protestantes Coloniae liberum petunt religionis exercitium ibid.	(223
	Initio Iunij Circuli Westphaliae conuentus Coloniae	
4	Iulij turris S. Stephani Neomagi corruit	220
25	Iulij Bonnense incendium	223
	Marchio Badensis fit Catholicus	226
1	Augusti Doddendael ab Hollâdis oppugnatur & deditur	227
19	Augusti Verdugius Ementillium occupat	228
	Nienzjil obsidet	ibid.
	Parmensis in Galliam proficiscitur	228
23	Augusti Germanorum Principum ad Parmensem & Ordines legatio	229
	Ordinum ad legationem amara responsio	ibid.
	Lutetiae ob obsidionem Saguntina fames	237
29	Augusti Parmensis exercitum Parisios mouet	238
1	Septemb. Laigny à Parmensi obsidetur oppugnatur & expugnatur	240 241
	Lutetiam deserit Nauarraus, & comeatus à Parmensi infertur	ibid.
13	Septembr. Pons-Charenton & Pons S. Claudij Parmensi deduntur	244
	Parmensis Lutetiam ingreditur	245
	Mense Octob. Nassouius multas arces & propugnacula in Belgio capit	246
	Thenae occupantur & spoliantur	246
	Corbeilium Parmensis capit	246
8	Nouemb. Carolus Emmanuel Sabaudiae Dux Freijū venit	247
	41 Nouem-	

I N D E X .

21 Nouembris Draguignæ magnificentissimè excipitur	ibid.
22 Nouemb. Lorgee ipsi deditum	248
14 Nouemb. Apud Aquas Sextias honorificè excipitur	ibid.
Massilienses Ducem ad se inuitant	249
Venlonenses præsidarios suos eiciunt	250
Propugnaculum prope Hoy ab Ordinibus expugnatur	252
Duinkerka frustra ab iisdem obsidetur	ibid.
Parisiensium ad Nauarræum tempore obsidionis legatio	256
4 Decemb. Parmensis in Belgium redit	262
Pontif. Rom. Sixti V. & Urbani VII. mors	262
5 Decemb. Gregorius XIII. Pontifex electus	263
7 Decemb. Idem coronatur	264
Galliæ oppida à Parmensi recuperata, illo absente amittuntur	ibid.
25 Decemb. Comes Ebersteinus V Westphaliam & Paderbornensem Episcopatum deprædatur	265

A N N O 1591.

Rodolphus Imperat. pacem in Belgio componere nititur	267
1 Ianuarij Geiseken ab Ebersteinio occupatur	269
Crudelitas Geusiorum in Geiseken	272
4 Ianuarij Comes Mansfeltius in Luxemburgum profectus	273
Gregorij XIII. Iubilæum	274
Angliæ regina Nauarræo subsidia mittit	ibid.
Gratianopolis Nauarræo deditur	277
Regij Bredam, & Lochemium tentant	ibid.
Ebersteinus Monasteriens. dioccesim deprædatur	276
Spectrum Basileæ visum	277
Honfluer à Confœderatis in Gallia occupatur	278
Ostendenses Blankenbergam occupant	278
4 Februarij	

I N D E X

4	Februarij D. Tolognius Lanoi filius captus diffinitur	273
	Altenburgensis conventus, & quid in eo decretum	279
	& seq.	281
	Eduardus Farnesius Parmensis filius Cardinalis creatus	281
	Nauarraus insidijs Lutetiam tentat	282
	Gregorius XIII. Pontifex Nauarraum denuo excommunicat	282
	Subsidia à Pontifice Gallis missa	282
i	Martij Geneuchum contra Sabaudum victoria	283
	Conuentus Francofurti habitus	283
	Urbanus Pierius VVittenbergensis pastor Calvinismi accusatur	284
	Lutherana Synodus VVittenbergæ	ibid.
	Bannitz Italiam vastant	ibid.
	Petri Clementis Hugonotta vaticinium	285. & seq.
ii	Martij Comes Bernhardus à VValdeck Osnaburgensium Episcopus obiit	286
	Hispani Britanniam inuadunt	287
	Ius Hispaniæ Regis filia in Britanniam	288
	Comes Brisaacus Legatus ad Parmensem	289
	Magnam vim pecuniæ à Parmensi impetrat	290
	Chartres frustra à Nauarraeis obfessa	291
	Fames Lutetiæ: & comeatus irruptione in urbem illatus	ibid.
	Fames in Italia	292
	Hollandicæ naues primum in Italia visæ	ibid.
20	Martij Daniæ Regina in Ducatum Brunsvyvicens. ad filiam profecta	294
31	Martij D. Brionius in arce Mirebelliana captus	294
	Turnhout ab Hollandis capitur	295
30	April. Turcinæ Comitibus querelæ in comitijs Francofurtiensibus	295
16	April. Chartres à Nauarraeo capitur	296
	Dux Aumalius ab Espernonio cæsus	297
	20 April.	

I N D E X.

26 Apr. Koblenburgensis arx ab Ordinibus Belgicis capitur	297
26 April à Milendunckio recuperatur	309
Sabaudiaë Dux Massiliam venit	300
In Hispaniam proficiscitur	304
4 Maij V Versterloo à Geusijs capitur	302
22 Maij Zurphaniëse propugnaculum captum	305
Zutphania à Nassouio obsidetur, & Comes Ebersteinius glòbo traicitur	304
29 Maij Zutphania Nassouio deditur	305
31 Maij Dauentria à Nassouio obsidetur	306
3 Iunij Parmensis ad liberandam Dauentriam Rurmundam venit	307
Pontoyse Naarræus prodicione frustra tentat	311
5 Iunij Louizium oppidulum prodicione idem capit	ibid.
9 Iunij Dauentria oppugnatur	308
10 Iunij Nassouio deditur	310
Parmensis in Cluiam venit	310
Delfziliu, Dammium & Immentillium, Hollandi recuperant	338
Octauij Episcopi Calatini Nuncij Apostolici mandata Coloniae decreta	318
10 Iunij Zuiffelius Tuitjum occupat	312
29 Iunij Templius Andernachum occupare tentat	313
Knodsenburgum à Parmensi obsidetur	313
22 Iulij oppugnatur	314
24 Iulij Nassouij de Regijs in Batavia victoria	317
25 Iulij Parmensis obsidionem Knodsenburgij soluit	318
5 Augusti Parmensis Nouiomago discedit	328
Parlamenti Turonensis edictum contra monitorium bullæ Gregorianæ	326
6 Augusti Nauarræus Nouiodunum expugnat & seq.	322

I N D E X.

- Idem se publico edicto purgat, & Catholice religionis conseruationem promittit** 329
- **Augusti Bragadinus Chymicus capite plectitur** 328. & seq.
- Argentoratenses Carthusianorum monasterium diruunt** 330
- Apparatus bellicus pro Nauarræo Argentoratum missus** 331
- Germanorum exercitus Nauarræo militaturus coit** 334
- 11 **Augusti recensetur** 337
- 15 **Augusti Inuillæus Guisij Ducis filius seipsum è captiuitate liberat** ibid.
- Auaricum venit, & magnificè excipitur** 334
- 21 **Augusti Exercitus Germanorum ad Nuyvenhodium uenit, 336. eius ordo ibid. iter in Galliam** 339
- Miraculum in S. Eucharistia exhibitum** 339
- 4 **Septembr. Anseaticarum ciuitatum Lubecensis conuentus** 341
- Doctores Sudermani Anseaticarum urbium Syndici mors** 342
- Rudolphus Imperator pacem inter Belgas & Regem Hispaniarum cupit conciliare** 342
- Ernestus Elector restitutionem oppidorum Dioceseos Coloniensis à Parmensi exigit** 343
- Lotharingæ Dux Anhaltio & Germanis uiam in Franciam intercludere nititur** 344
- 19 **Septemb. Merenses tumultuantur** 345
- Anglica classis ab Hispanis malè excepta** 345
- Confœderatorum in Gallia ab Hugonotis victoria** 345
- 26 **Septembr. Hulst & territorium VVasense occupant Hollandi** 346
- Mondragonius frustra Hulstense oppidum recuperare tentat** ibid.
- 29 Septemb.

I N D E X.

29 Septembr. Cæsaris Legati Praga Coloniam ve- niunt	347
Ioannes Orientalis Frisiz Comēs obiit	ibid.
5 Octob. Christianus Saxoniz Dux moritur	348
15 Octob. Gregorius XIII. Papa moritur	357
21 Octob. Nouiomagum Hollandis deditur	355
Schenkius sepelitur	356
29 Octob. Innocentius IX. Papa electus	357
Classis Hispanicæ victoria	ibid.
3 Nouemb. Saxoniz Ducis exequiæ	358
D. Kreilius Saxoniz Cæcellarius, & D. Urbanus Pic- rius capti	361. & seq.
30 Decemb. Innocentius IX. Papa obiit	371

A N N O 1592.

5 Ianuarij Guiliclmus Iuliz, Cliuiz & Montium Dux obiit	375	
6 Ianuarij Mansfeltius ad Groeningenses scribit	376	
Arenbergius & Barlemontius ad Regem Hispan. scri- bunt	377.	
Parmensis in Galliam exercitum ducit	378	
16 Ianuarij Ioannes Casimirus obiit	378.	
25 Ianuarij Elizabetha Caroli IX. Galliarum Regis, Rudolphi Cæsaris soror obiit	379	
30 Ianuarij Parmensis exercitum lustrat	380	
1 Februarij Catholicorum in Gallia victoriæ	381	
Neomagi Magistratus nouus constitutus 382. & ima- gines per carnificem exustæ	384	
26 Februarij Rothomagensium de Nauarrazo vi- ctoria	385. & seq.	
Borussiz & Ducis Bipontini ad Cæsarem legatio	387	
9 Martij Cæsaris ad legationem responsio	389	
10 Martij V Vilhelmi Cliuiz Ducis exequiæ	390	
Eiusdem Epitaphium	392	
Simmerius Dux Palatinatus administrationē ambie		
393	† 2	10 Martij

I N D E X.

10	Martij D. Keuenhullerus Legatus Cæsaris ex Hispania Pragam redit	394
13	Martij Polonorum ad Cæsarem legatio, vt sponsam Regi suo adducat	395
	Hollandi Traiectum ad Mosam infeliciter tentant	396
	Nouiomagèsium præsidarij Steinsfeldiam diripiunt	397
	Cæsaris Legati ab Hollandis fidem publicam petunt	397
	Rhetius Cæsaris Legatus in Hollandiam proficiscitur	399
	Amurathes Turcarum Imp. Christianis bellum parat	400
	Lis inter Regem & magnum Cancellarium Polonię	401
	Saesfeldia ab Hollandis occupatur	402
	Regij Bercheikanum castrum frustra obsident	403
	Nauarræus Diepam, Parmensis Boloniam secedit	403
	Rhotomagensium eruptio, & victoria	ibid.
15	April. Ruensem obsidionē Parmensis soluit	404
18	April. Nauarræus Nobilitari missionem dat	404
20	April. Nauarræus Rhotomagensem obsidionem soluit	406
	Nouiomagense præsidium Erkelentium oppidum tentat	407
	Clemens Papa exercitum contra Bāditas conscribit	408
22	Aprilis Parmensis Caudebekam obsidet, capitque	413
	Rhotomagensibus copiosus comeatus aduchitur	414
27	Aprilis Prædatores in Brabantia capti	409
	Ultraiectensis ciuitatis status	410
	Diepa in fide Nauarræi nutat	415
	Mittelburgensis conuentus Ordinum Hollandię	416

I. Maij

I N D E X.

- 1 Maij Anna Austriaca à Polonorum legatione excipitur 417
- 4 Maij Eiusdem cum Polonorum Rege matrimonium confirmatum 419
- Pugna inter Parmensem & Nauarræum 420. & seq.
- Rhotomagum firmo præsidio munitum 423
- Nauarræorum victoria 424
- Parmensis Rhotomago Lutetiam reuertitur 425
- Nauarræus Caudebeckam recuperat 426
- Cæsareus Legatus, infecto pacis negotio, ex Hollandia reuertitur 426
- 24 Maij Ioicusij insignis ad Lautrechium victoria 427
- La Trappe deditur Ioicusio 428
- Ioannes Comes à Manderscheit Argentinensis Episcopus moritur 429
- Ioannes Georgius Brandenburgensis Marchio Argentinensis Episcopus à Protestatibus eligitur 430
- Kochersberg, & Dachsteinium idem occupat 430
- Steenyvicentis oppidi obsidio 431. & seq.
- 6 Iunij Steenvica oppugnatur 434
- 9 Iunij Carolus Lotharingæ Dux Episcopus Mentensis, Argentoratensis Episcopus à Catholicis electus 435
- 10 Iunij Idem Argentoratensi Magistratui scribit 435
- Argentoratensis Senatus ad Episcopi literas responsio 436 & seq.
- Steenyrica proditione tentatur 439
- Confœderatorum celebris victoria in Britania Mercurio Duce, 440 & seq.
- Poloniæ Regis sponsa in Poloniam venit 441
- Nuptiæ & coronatio 442
- 13 Iunij Nassouius iterum ad Steenyvicam fulminat 442
- 16 Iunij Litteræ Lotharingi Argentinensis Episcopi ad

I N D E X.

copi ad Argentinensem senatum	443
Senatus ad eandem responsum	443
17 Iulij Steenvvicensium eruptio	447
Turci VVihitsch Croatiae metropolim deditione occupant	448
Lotharingus Episcopus Argentinensis Dashsteinium & Kochersbergam recuperat	449
Quae idem ab Argentoratensibus postulet	450
Caesaris ad Argentoratenses legatio	450
Lotharingus Argentinensis Episcopus VVassellenheimum oppidum deditione capit	452
Quibus conditionibus Brandenburgensis Argentinensis Episcopus electus	453
Anglicae classis clades	453
Parmensis in Belgium redit	ibid.
Arnhemensis Caluinistarum synodus	454
Subsidia Steenvvicensibus missa ab hoste caeduntur	454
4 Iulij Steenvvica Hollandis deditur	455
Qui tempore obsidionis in oppido Steenvvicense occisi	456
Moenius Ponteau de Meer oppidum capit	457
Nauarraeus Lutetiam proditione tentat	458
Turcarum in Croatia felices progressus	ibid. & seq.
Inter Regem & Cancellarium Poloniae simulas	459
Catholicorum in Gallia victoriae	459
18 Iulij Mondragonius Dux VVesterloum castrum recuperat	460
20 Iulij Turnhoutium arcem	ibid.
21 Iulij Bercheicanum castrum	ibid.
22; Iulij Minister haereticus Pragae fit Catholicus	460
Mareschallus Bironius caeditur	461
Nauarraeus Espernaium recuperare tentat	461
Turreinae Comitissae mors	ibid.
Dux Mercurius Mans Britaniae oppidum capit	ibid.
	Moenius

I N D E X.

M œnius Caudebekam recuperat	ibid.
N emauriæ Duci Lugdunensium Gubernatori Vienna deditur	462
G ermani transitum per Luxemburgensem Ducatum à Parmensi petunt	462
D ux de Feria cum Cardinale Senonensi Lutetiam venit	ibid.
G alli Catholici de nouo rege creâdo consulunt	462
M agnus thesaurus in Belgium ex Hispania mittitur	463
O otmarsum oppidum ab Hollandis captum	463
A lphonsi Mendosi forte facinus	464
C ocuarda ab Hollandis obsidetur	464
C æsar cum suis de Turcis repellendis consilium agitat	465
10 Augusti Ernestus Archidux Austriæ & Hungari Pragam veniunt	466
11 Augusti Cardinalis Lotharingiꝯ de Argentinen-sibus victoriâ & præda	467
B onnensis Præsidij contra Præfectos suos rebellio	468
24 Augusti Regius miles Bonna educitur	473
N auarræorum ad Deseram clades	474
V alentiâ & Romanâ Confœderatis dedita.	474
C ocuardæ subsidia à Parmensi missa	475
6 Septembr. Regij Hollandorum ad Cocuardam castra oppugnant.	475
S tatus Galliæ qualis	476
I tali Cæsari auxilia contra Turcam offerunt	476

AVCTO.

**AUCTORES, QUIBVS IN
HOC LIBELLO VSI
SUMVS.**

Latini.

Vilhelmus Rossius.

Petrus Linderbergius.

Tolmerus.

Iacobus Francus.

Germanici & Belgici.

Michael Ayzingerus Austriacus.

Author continuationis Chronicorum Hollandiae.

Translator Iacobi Franci.

Gallici.

Libellus, cui titulus: Recueil contenant les choses plus memorables aduenues sous la Ligue, &c.

Scripta publica diuersis locis, incertisque auctoribus edita.

Scripta priuata variorum amicorum.

E R R A T A.

Pagina 184. linea 13. pro *Hattens*, lege *Flattens*. Hic plures ante me, etiam Ayzingerum, lapsos video.

Pagina 429. in margine pro Maij 1. lege Maij 2.

Cætera typographica lector per se corrigat.

M E R.

MERCVRII GALLOBELGICI

LIBER PRIMVS: IN QVO

EA COMMEMORANTVR, QVAE A

tumultu Parisiensi, vsq; ad finem anni 1588.

*in Gallia, Belgio, vicinisq; locis
gesta sunt.*

Defuncto Frãncisco Galliarum Anno
Rege, eiusque fratre Carolo ^{1587.}

X. nullo post se relicto hære-
de masculino; Alenconio quoq;
nuper, nondum vxore ducta,
è viuis sublato, vnicus è Vale-

siorum stirpe supererat Henricus III. Hen-
rici eius nominis secundi, Galliarum Regis
filius, illorum frater; qui hæreditario iure
Carolo in Regni administratione successer-
at. Duxerat hic vxorem Aloisiam, Clau-
dij Vaudemontij Ducis filiam, Principem
totius Gallia omnium iudicio formosissi-
mam: ex qua Regni successor haud dubie
suscitandus existimabatur. Ceterum Deo
ob inaudita, multifariaque Gallorum fla-
gitia, Regni huius periodum, extremam-
que ruinam iusto suo iudicio meditante,
legitimam Regi sobolem, Regnoque hære-
ditarium è Valesiano sanguine successorem

A

per

Anno
1587.

pernegavit: vt digladiâtibus inter sese, post
 iobitum Henrici, Principibus, intestinis bel-
 lis Gallia implicaretur; ciuili sanguine de-
 formaretur; & varias in partes Christianissi-
 mum illud, quod iam annis plus mille du-
 centis tanta cum gloria flecterat, Regnum
 distraheretur.

Præcisa itaque omni regis sobolis spe,
 Franciæ Pares, ceterique Principes at-
 que ordines, vt futuris incommodis at-
 que dissensionibus occurrerent, de suc-
 cessore Regni maturè deliberandum, pru-
 denterque statuendum esse, arbitrati sunt.
 suboluerat enim iamdudum Catholicis
 Principibus, Regem in hoc omni studio
 incumbere, vt Henricum Nauarræum ad
 Regni fastigium posset promouere. Præ-
 terea & Regis ipsius fides, integritasque pe-
 riclitabatur, & pleraque illius studia mul-
 tis erât suspecta, eò quòd Calvinianis quo-
 tidie magis magisque fauere, in Catholicos
 verò alieno prorsus animo esse videretur:
 id quod manifestissimis argumentis (quam-
 uis & habitu & externis ceremonijs omnino
 aliud profiteretur) factisque & dictis non
 obscuris testabatur. Proceres itaque Regni
 in dictis diuersis comitijs, vbi Ordines con-
 uenerunt, vbi Rex, Regina mater, cogna-
 tionis Regiæ Principes, Duces, Episcopi, vi-
 ri nobiles & plebei grauissimi magno nu-
 mero

*Vide pacifica
 sionens anni
 1570.*

LIBER PRIMVS.

mero è tota Gallia conuenerant, Regè of. Anno
 ficij ac iuramentisui admonuerunt, & vt 1587.
 vnam tantummodo, eamque Catholicam,
 Apostolicam & Romanam Ecclesiam ipse
 coheret, omnibusq; subditis colendam seu-
 rioribus mandatis præciperet, hortati sunt.
 sed cum Regem egregiè simulare, aliud ver-
 bis promittere, & aliud animo meditari,
 nihilque illi antiquius esse, quàm sub spe-
 cie religionis, religionem paulatim Regno
 exterminare, hæresim introducere, & in hæ-
 reticū Principem sceptrum cum Diadema-
 te transferre, animaduertent, cum prima-
 rijs orbi Christiani Principibus, cum Pon-
 tifice Romano Philippo II. Hispaniarum
 Rege, Italiæ Regulis, Lotharingis (inter
 quos Guisij) Sabaudis, & alijs fœdus, quod
 sacram Ligam appellant, inierūt. Huius fœ-
 deris duo præcipua erant capita, Vnam Re-
 ligionē eamq; Catholicam Romanā seruan-
 dam: omnes hæreses, hæreticosque Regno;
 ni resipiscant; pellendos. Deinde nemi-
 nem à Principibus; quantumuis sanguine
 proximiorē, nisi Catholicus sit, ad Regni
 successionem eligendum. Fœdus hoc san-
 ctum, iustū, Ecclesiæ Dei atque Reip. vtile
 esse publico programme ostendūt, simu-
 latq; aliud scriptum confœderatorum no-
 mine publicatur, quo successioni Regni
 tempeliuè prospiciendum monent, ne ad

Sacra Ligæ

Anno
1587.

4 MERCVRII GALLOBELGICI
hæreticum (Nauarræum notant) deuoluatur. Id enim pugnare cū lege Salica, quæ hæreticum ad Regni administrationem non admittit; cū legibus Imperialibus, per quas hæreticus infamis est, & ab omni officio exclusus; cum legibus Pontificū, quibus Christiani tenentur ei non obedire; cum Concilijs, cum veteris ac noui testamenti scripturis. Hæreticum non posse Regem Franciæ coronari, nec vllam coronationis particulam fuscipere; Iuramentum quoque præstare non posse, quo Rex admota sacrosanctis Christi Euangelijs vtraque manu, iurat, *Velle se Episcopis, & eorum Ecclesijs conseruare priuilegia Canonica, ius & iustitiam debitam; Episcoposq; omnes, & singulas eorum Ecclesias tue-ri; Ecclesiam Dei in vera pace conseruare, & bona fide laborare, quo ex omnibus terris iurisdictionis sue expellat hæreticos, quos Ecclesia Catholica hæreticos declarauerit.*

Iuramentum
Regis Galli-
ci.

Nauarræum itaque Regno Gallicano inidoneum, nec eius dignitatis capacem, cū ipse ab Ecclesia hæreticus, hæreticorū Dux manifestus, publicus & notorius iræ filius, Luciferi minister, læsæ Maiestatis diuinæ reus, & orthodoxæ fidei Christianæ hostis ante biennium esset renunciatus. Præterea minimè consultum esse, vt ei, qui vires suas modicas, cum omnibus externis Galliæ hostibus, cum Flandris, cum Germanis, cum
Anglis,

Bulla Sixti
V.

Anglis, cum Aſuraico, Caſimiro, Bipontino, Anno
ad aliquas Gallix prouincias ferro, flam- 1587.
maque depopulandas coniunxit, maiores
vires tradantur; vt quæ ſuperſunt, reliquas
prouincias omnes iſdem populationibus,
flammis, & ſtragibus deformet.

His, ſimilibusque rationibus moti Prin-
cipes Catholici, totis viribus contende-
bant, eoque ſtudia ſua omnia dirigebant,
vt cauerent, ne Nauarræus, ſed Carolus Bor-
bonius eius patruus, ad Regni ſucceſſionem
à Rege nominaretur. Decimo itaque ſexto
Iulij Anni 1587. edicta ſunt comitia, in
quibus articuli ſcæderis renouantur, & con-
firmantur, Carolus Borbonius Cardinalis
primari⁹ ſcæderis Princeps, Lotharinguſe-
ius vicarius, Dux Guiſius Imperator exer-
citus, Nemourius iunior Magiſter equi-
tum leuis armaturæ, Dux Mænius equitum
præfectus, & Bironius Mareſcallus decla-
ratur. In iſdem comitijs à Rege multis pre-
cibus petitum eſt, vt alium, quàm Nauar-
ræum, Catholicum, non hæreticum Regni
ſucceſſorem nominet; in omnes Catholicæ,
Romanæ Religionis hoſtes arma conuer-
tat, Regnum ab omni hæreſeos colluuioue
vel ſeriò tandem purgare non deſinat. Na-
uarræus ſibi vim & iniuriam factum iri ar-
bitratus, viciffim neceſſariam ſui defenſio-
nem ſuſcipit, & permiſſu Angliæ Regiæ,

6 MERCVRII GALLOBELGICI
Principumque quorundam Germaniæ Pro-
testantium, in ditione eorum aliquot equi-
tum turmas colligit. Quæ in Alsatiam eo-
dem mense Iulio ad diribitionem, & reli-
quum exercitum Helueticum magnè iti-
neribus contendunt, pluresq; ibidem heb-
domadas commorantes, direptionibus, in-
cendijs, ac cædibus grassantur. Tandem
Roberto Bullionæo, & Fabiano à Dona du-
cibus iter ingrediuntur, viamq; sibi per Lo-
tharingiam vi & virtute sua aperiant. Oc-
currit illis ad Mosellam hostis Guisus, re-
mōram eis, ne cum Nauarræo coniungan-
tur iniecturus. Nuncio ad Nauarræum de-
lato, confestim ipse desiderio excipiēdi co-
pias flagrans, aduolat, & in itinere cum Du-
ce Ioieusio, vestigijs suis à tergo semper in-
sistente, & ad prælium prouocante, decimo
Octobris ad Coutrasium dimicauit. Victo-
ria penes Nauarræum fuit: ipse Ioieusius
perijt, perierunt & cum illo aliquot Prin-
cipes Galliæ, gregariorumque militum nu-
merus non exiguus. Sunt qui huius cladis
culpam in ipsum Regem reijciunt, vt qui
Catholico exercitui promissa, debitaque
stipendia negaret: quapropter Amiralus
Ioieusius iam iam manum cum hoste confer-
turus, militem reluctantem, pugnamque de-
tractantem inuenerit. Latam hanc Nauar-
ræi victoriam, mox tristior clades intertur-
bavit.

Anno
1587.

Iulij 20.

Pugna in
Gallia.

10. Octob.

bauit. Exercitus enim Germanus, relicto Anno
 calle iusso, contrarium ingressus, seipsum 1588.
 locis periculosis implicuit, non signifi-
 cato profectiois consilio. Quo factum, vt
 maxima pars equitum in pagis vicinis resi- *Ceduntur*
 dens, nocte S. Galli festum insecuta, fusa & *Germani,*
 oppressa sit: multis præstantibus, iisdemque
 nobilibus viris captis dissipatis, trucidatis.
 Nec minori clade affectus est Fabianus à
 Dona: aliquot turmas equitum, peditum-
 que secum habens in oppido AEnau, quod
 peruigilio neglectum, ipso Die Martini in-
 albescente, ex improviso per Guisianos,
 hostem more suo Martinalia celebraturum,
 & profundis poculis largius se inuitaturum
 subolentes, adortum, expugnatum & direp-
 tum est, Germanis altum dormientibus par-
 tim captis, partim trucidatis. Baro à Dona
 belli dux superato saltu muro, qui aliàs san-
 ctus est, mortem præsentem cum vno aut
 altero seruo ægrè euasit. Heluetij incòsulto
 Domino, cui sacramentum dixerant, ad
 confœderatos Catholicos transeuntes, de-
 fecerunt. Equites Germani, quos belli cala-
 mitas reliquos fecerat, inermes, ægri, nu-
 di, & pedites plerique, cum quinq; tantum
 turmarum equestrium Præfectis (desidera-
 tis sedecim) in Germaniam redeunt. Vnus *Castellonius*
 Castellonius per medios hostes perrumpès, ad Nauar-
 ræo se stitit. Hoc modo perquam *reum venit.*

A 4

mag-

Anno
1588.

MERCVRII GALLÖBELGICI
magnus ille exercitus, qui equitum quinque
millibus, peditum verò viginti millibus
constitit, superiorem victoriam infelici
hoc exitu, cum maxima Germanici nomi-
nis ignominia scædè corruptit.

Henricus Valesius accepto hoc nuncio,
populo, foro & scenæ (quod dicitur) inser-
uit: felicem belli fortunam, prosperosque
Confœderatorum euentus illis clam inui-
det: mentis tamen ægritudini vultus hilari-
tatem præterdit, per dius pernoxque medi-
tatur, quibus modis Guisiorum crescentem
indies authoritatem minuat, eiusque vires
frangat. Non enim latere potuit Regem,
quæ apud populum & sua, & Ducis Guisij
esset existimatio. Plerique namque Regem
ipsum obliquè perstringebant, tanquam ig-
naum, dissimulatorem, superstitionibus
deditum differebant: Guisij verò pietatem,
fortitudinem, dignam Imperio formam ex-
rollebant. Habebat Rex familiarem, quem
præ ceteris omnibus deperibat, Espernoniû;
hunc, alieniori in Guisios factus animo, no-
uis quotidie dignitatibus augebat, publi-
cisque functionibus cumûlabat, humiliori
loco natum Ducem creârat, & nunc exerci-
tus Imperatorem, belsi ducem, & quasi to-
tius Gallix proregem constituerat. Vnus
Espernonius instar erat omnium. Guisij a-
pud Regem, & eos, qui Regionum consi-
liorum

*Simultas in-
ter Esperno-
niû & Gui-
sium.*

liorum erant conscij, autoritas quotidie Anno
 decreſcebat. Nauarregus, & qui cum illo erāt, I 588.
 Hugonottæ harum rerum certiores facti,
 cū cæſo, diſſipatoque Germanorum exer
 citu, omnis victoriæ bellicæ ſpes exciderat,
 ad clandestinas inſidias, & machinationes a
 nimos ſuos cōuerterunt. Initio (vť quidam
 aſſerunt) æmulationem, ſimultatem & taci
 tam quandam inimicitiam inter Eſperno
 nium & Guiſium ſeminarunt. quo factum
 eſt, vť Eſpernonius Guiſium apud Regem
 traduceret, varijs delictis oneraret, tantum
 que efficeret, vť omnia Guiſij acta Regi eſ
 ſent ſuſpecta. Obliterata ſunt omnia Guiſij
 in Eccleſiam, in Rempubl. Gallicanam, in
 ipſum Regem beneficia: quod pater, quod
 ipſi Reges, Regnumque Galliæ in tam anci
 piti ſtatu conſeruārat, nulla iam mentio. Ab
 Aula, aulicisque negotijs abſtinere iubetur,
 in odium multorum, quorum non integra,
 ſed ſimulata fides erat, incurrit; autoritas
 & exiſtimatio eius quotidie magis, magiſ
 que imminuitur. Nec ſatis erat Eſpernonio
 cum ſuis Guiſium Regi exoſum reddidiſſe,
 ſed & in vulgus diſſeminant, eum magis
 quā hæreticos ipſos, timendum: vť cui
 propoſitum erat Lutetiā ciuili cæde & ſan
 guine contaminare, bona ciuium diripere,
 ærarium Regiū expilare, & Theſaurum ſi
 bi conſtare, quo Principibus, vrbibusque

A ;

qui

10 MERCVRII GALLOBELGICI
quibuslibet bellum mouere posset. Dum
Rex, dum ipse Espernonius belli præfectus
his criminationibus intenti sunt, Nauar-
ræ vires accrescunt, bello gnauiter incum-
bit, vrbes & arces occupat: è contrario Re-
gius exercitus seriatim dilabatur, nihil dig-
num laude agit. Succrescit denuo à Guisij
extirpatum lolium; res Catholicorum ex
optimo loco quotidie recidunt in deterio-
rem.

*Rex Late-
tiam venit.*

Erat circa idem tempus Henricus Rex
Parisijs, ad quem, vt se ab obiectis crimini-
bus purgaret Guisius, è Lotharingia profi-
cisci decreuerat. Huius Guisij consilij cer-
tior factus Rex, Belieurium Suesionem
vsque illi obuiam misit, cum mandato, ne
Parisijs veniat: si secus fecerit, eum læsæ Ma-
iestatis crimen incursum. Terruit manda-
tum hoc in initio Guisium, resumpto tamen
post animo, de Regis pristina erga se bene-
uolentia confidens in cœpto itinere pergit,
Lutetiamq; septē aut octo tantum comita-
tus nobilibus, peruenit, atque ad palatium
Reginæ matris diuertit. Venit & paulo post
eodem Regina mater: quæ cum ad palatiū
Regis deferretur, Guisius eam comitatur, &
tanquam nullius sibi criminis conscius, vnā
cum Regina cubiculum ingressus, Regi suo
se stitit, Regemque mente & voce intrepida
salutauit. Rex viso Guisio excanduit, &
quod

*Guisius Lu-
tetiam Regem
adit.*

• Maij.

quod contra mandatum ad se venire ausus
 esset, increpauit. Guisius benignè respondit;
 se non alio fine ad suam Maiestatem venisse,
 quàm vt se purgaret, immeritumque ab æ-
 mulis suis traduci ostenderet. Interrupit
 sermonem Mater, & nondum pacato Regis
 animo, Guisius discessit. Postridie denuò
 Regem inuisit, secretiora illius palatij loca
 ingressus, nihil sibi aut à Rege, aut à quopiã
 alio mali metuens: solo animi sui candore
 fretus. Regis autem diffidentia, quotidie i-
 nimicis Guisij faces subijcientibus, cresce-
 bat. Habebat Rex in vrbe quatuor signa
 Gallorum, Heluetiorum verò tria. Explo-
 ratores in omnem oram Rex emittit, qui in-
 quirant, sequantur ne Guisium maiores co-
 piæ, atque vbi eius hæreat exercitus Qui re-
 uersi nunciarunt, nullum Guisianum mili-
 tem in procinctu esse: exercitum eius qua-
 draginta ab vrbe milliarib⁹ subsistere; Gui-
 sium non aliud habere præsidium, quàm
 octo nobiles, quibuscum in vrbem venerat.
 Hæc similiaque Regis animum in diuersa
 distrahebant, vt nunc bene, nunc malè de
 Guisio sentiret. Vicere tamen æmulorum
 assiduæ criminationes, eoque Regem tan-
 dem adduxerunt, vt præter septem signo-
 rum prædictorum corporis sui præsidium,
 ipso diei Iouis crepusculo, duodecim alia
 Heluetiorum, & octo Gallorum signa, per
 portam

Anno
 1588.

Anno
1688.
*Tumulus
Parisensis.*

portam Honorij, in urbem vocauerit, qui cum honorifice ab ipso Rege, & quotquot cum rege erant, excepti essent, ab Heluetiorum Chilsarcha, & excubiarum Regiarum præfecto, munitiora urbis loca iussi sunt occupare. Ciues audito strepitu, cum tantam in urbe militum viderent copiam, initio trepidarunt: ædium suarum ianuas obserarunt; fenestras munierunt, omniaque fecerunt, quæ ad sui defensionem expedire videbantur. Exercitus autem Regius à Tribunis in varia loca distribuitur. Quædam signa occupat locum dictum S. Ioannis Greue; quædam domum ciuicam, in qua erant Dominus Hautmontius, præfectus mercatorum, alijque multi, qui Regis animum norant. Dominus de Tinteuille suas copias ducit in Pôté paruum, vulgò petit pont; Dampierius in forum nouum, & ad sanctum Innocentium aliaque loca diuersa. Placebat præfectis hic modo, ad perficiendum, quod Rex in animo habebat: sed peccatum in hoc esse dicitur, quod eum urbis locum, qui S. Mauberti vocatur, aptissimum ad omnia alia occupanda & defendenda, præsidio non muniuissent. Hoc tam ancipiti Reipub. statu, dum quisque sibi metuit, studiosi qui litteris operam dabat primi, deinde ciues armati prodeunt. Seditio excitatur non exigua. Occupatur ab incolis regio quæ à S. Mauberto

10. Maij.

berto nomē habet, decemq; tantū passib. aberat ab Heluetiorum statione: deinde & alia nonnulla loca ab iisdem muniuntur, & cathenis plateæ clauduntur. Inuocatur Guisus, horum omnium (vt putatur) ignarus, & in lecto adhuc iacens. Accurrit, ille Domino Brisaaco, Boylio, Dauphino, alijsque nonnullis comitatus, & Heluetios primū adoritur. Fit pugna, victoria penes Guisiū fuit. Felici hoc euentu ciues maiores sumūt animos, & in Francos non minus, quā in Heluetios sœuiūt: trucidāt nōnullos; vulnerātur viginti, ceteri suis stationibus depelluntur, armisq; positis quidam capiuntur. Guisus ne qua cædes fieret sollicitus, ciues quantum licuit cohibuit: sed in tam graui tumultu ordo seruari non potuit. Nongentos circiter Heluetios ad palatium Regis (vulgo L'ouvre) saluos deduxit. Sunt qui huius seditionis exordium in præsidarios Regios reiiciunt, dicentes, nonnullos eorū minatos ciuibus; dixisse illis, lectos sternerent, se eo die in illorum ædibus habituros. Alij aliam causam comminiscuntur.

Rex præter opinionem omnia malè succedere cū intelligeret, animo consternatus est: timuerunt & Regiæ, præcipuè Mater, quæ illo die nihil præter lachrymari visa est agere. Cisium nihilominus conscendens, ad amicū quendam Guisij cōtendit,

orans

Anno
1588.

14 MERCVRIVS GALLOBELGICI
orans, Guisium adeat, petat autoritate
sua furentem populum ab armis reuocet,
vrbi tranquillitatem restituat. Aulicus ve-
rò ille, cum à populo impediretur, ad Gui-
sium peruenire non potuit.

In tanta rerum perturbatione, cum ij qui
Regis animum occupârant, & huc impule-
rant, consilium suum irritum esse viderêt,
Regi persuaserunt, vt quantocyus vrbe re-
lictâ ad loca se tutiora transferat: Guisio
namq; decretum esse, maiestatem suam ap-
prehendere, & captiuam abducere. Rex
videns periculum, & malèuolorum obtre-
ctationibus credens, Lutetia confestim ex-
cedit, & Carnutum vulgò Chartres se rece-
pit. Guisius, qui nihil minus, quàm de Re-
gis captiuitate cogitabat, mœstus ob subi-
tum illius discessum, metuensq; ne forsi-
tan æmuli sui Regis animum magis irrita-
rent, maius sibi odium apud illum concilia-
rent, Regemq; ad peiora in Reipublicæ,
Religionisq; detrimentum audenda inci-
tarent, armamentarium, palatium, aliaq; e-
loca vrbis munitiora occupat, præsidijq;
firmat: ostia, scriniaq; ærarij Regij in vsum
Regis obserat, obsignatq; & suspectis (se-
qui essent) magistratu motis, alios fideli-
ores substituit. Scriptum paulò post publi-
cauit, quo mentem suam declarauit, se ni-
hil vel ex odio, vel ex sinistra de Rege sus-
picio-

17. Maij.

picione fecisse: sed omnia quæ Lutetiæ acta essent, non aliò, quàm ad conseruationem Religionis Catholicæ, omniumque Catholicorum tendere: vt se vel tandem coniuratorum hæreticorum insidijs, occultisq; machinationibus expediant.

Tumultu porrò Lutetiæ sedato, Carolus Borbonius, alijque proceres Regni confœderati, qui Catholicam profitebantur Religionem, conueniunt, legatosque omnium nomine ad Regem ablegat, qui fidem obseruantiamque sacri fœderis Regi declarant, hæresin omnium malorum esse fontem, totiusque regni ruinam fore, ni mature, & quidem funditus extirpetur, doceant orent, suam maiestatem, vt antiquarum victoriarum memor, hæreticos bello persequi nõ desistat, fortes, magnanimos, & quorum fides probata est, belli Duces eligat. Espernonium & fratrem eius Valletium omnibus bonis suspectos, summos hæreticorum fautores; dissidij, diffidentiaque omnis authores, qui nihil præclari vnquam tot sumptibus egerunt; qui clandestina cum Cleruantio, cum Custillioneo, alijsque hæreticorum antesignanis consilia contulerunt; quorum vel ignauia, vel conniuentia multa essent oppida in Delphinatu ab hostibus intercepta, qui que innumeris alijs criminibus erant obnoxij, præfecturis suis destituant

Confœderatorum ad regem legatos

Anno
1588.

16 MERCVRII GALLOBELGICI
tituat, aliosque, fidiiores subroget: exerci-
tum in Guyennam & Delphinatum mittat,
generalem Regni conuentum edicat. Huic
legationi Senatus, populusque Parisiensis
suam quoque adiunxit, quæ præteritarum
offensionum ἀμνηστία, mutati Magistratus
approbationem, & ne Rex in urbem reuer-
surus, præter consuetum præsidium copias
vllas introducat, roget. Rex omnium postu-
lata benignè audire, perbellè simulare, tu-
multus Parisiensis causam à se remouere;
Catholicis Principibus tam in extirpandis
hæresibus, quàm in recognoscenda Esper-
nonij, fratrisque illius causa diligentiam
suam promittere.

Qui cum Rege erant Catholici, ipsaque
in primis Regina mater, omni studio in hoc
incumbebant, vt omnis diffidètia inter Re-
gem & confœderatos tolleretur; firmaque
& stabilis inter eos certis conditionibus pax
conciliaretur, à qua cum Rex se minimè a-
lienum simularet, conditiones institutæ &
Suę Maiestati oblatę sunt, 1. vt Rex tanquã
caput Sacri fœderis omnibus modis Religi-
onem Catholicam defendat; Maiestatem &
authoritatem suam vbique tueatur. 2. Vt o-
mnes subditi, cuiuscunque ordinis et con-
ditionis iurent, se (si opus sit) vitam, & for-
tunas omnes suas, pro defensione & conser-
uatione Regis, eiusque coronę & authorita-
tis

*Articuli Re-
gi Galliarũ
à confœdera-
tis oblatis.
7. Iulij.*

tis daturus. 3. Vt eodem iuramento promittant, se bellum ad extirpationem omnis hæreseos non detrectaturos. 4. Vt si Rex absq; liberis moriatur, subditi Regem non eligant, qui aut manifestus est hæreticus declaratus, aut quoquo modo hæreseos suspectus: imò ne eum quidem, qui hæreticorum fautor esse cõuincitur. 5. Vt sua Maiestas, eiusq; subditi omnes polliceantur, Confœderatos Principes tueri, & omnem hæreticorũ vim atque violentiam ab eorum capitibus propellere. 6. Vt Confœderati omnibus pactis, conditionibus, & fœderibus quoquo modo suæ Maiestati, eius coronæ, aut liberis noxijs actutum renuncient. 7. Vt vicissim Rex ab omni pacto & fœdere cum hæreticis ineundo abstineat, & si quæ antea cum ijs pepigerit, ea sint irrita. Hæreticis insuper ciuitatibus, si quæ in ipsius tutela sint, nulla deinceps mittat subsidia. 8. Vt duo fortissimi exercitus ad frangendas hæreticorum vires conscribantur. 9. Vt Rex Concilium Tridentinum in omnibus Galliæ prouincijs & vrbibus edicto suo publico iubeat obseruari. 10. Vt has, aliasq; plures conditiones (quas breuitatis causa prætereo) Sua Maiestas iureiurando promittat se perpetuò obseruaturam, idem se facturos iurent omnes consiliarij Regij, Magistri Palatini,

Anno
1583.

18 MERCVRII GALLOBELGICI
Ordinis S. Spiritus Equites, Principes & Nobiles Regni: Omnes etiam Prætores, Iudices, Officiarij Regij, easdem conditiones descriptas in Archiuis habeant, sancteque seruent, vt quoties necessitas requiratur, ad ea sit refugium.

Rex in signum simulationis.

19. Julij.
21. Julij.
Edictum vobis inter Regem & Catholicos eius subditos.

Rex. qui paulò ante Rotomagù venerat, vt animi sui conceptù tegeter, & confœderatis nullam suspicionis materiã daret, omnia quæ petebantur, ijs cõcedenda esse putauit. Espernonium præfecturis abire iubet; odium non leue in illum fingit; edictù publicum Rotomagi primò, deinde Parisijs, & in alijs Regni vrbibus & oppidis iubet promulgari, quo se insigni simulatione omnis cum Nauarræo, cæterisq; hæreticis occultæ amicitie suspicionem subterfugere posse existimauit. In hoc enim edicto verè se catholicum, & catholicæ Religionis debitorem profiteretur. se à puero in ea educatum, & adulescentem nulla non pericula pro illius cõseruatione adijisse gloriatur; eandem se postea ad Regale solium euectum defendisse, & quoad viueret defensurum esse. Memoriam sedicit, quid Regem Christianissimù, quid primogenitum Ecclesiæ deceat: ideoque iam serió sibi proposuisse, tandem Catholicæ, Apostolicæ, Romanæ Religionis (quantum voluntas Dei permiserit, & hu-

mana

Anno
1588.

mana potestas concesserit) piam & stabilem pacem conciliare; vt cum supremi Iudicis tribunali sistendus sit, imperterrita mentis fiducia testetur, se nihil intermisisse, quod ad Religionis alterationem impediendam quoquo modo potuerit adhiberi. Velle igitur se, vt omnes subditi, cuiuscunq; qualitatis, ordinis, aut conditionis sibi iungantur, & vniantur; vt opus tam pium optatum sortiantur euentu, & religio conseruetur. Huic tam sanctæ considerationi iam multis annis immoratum se fuisse; adhibitum sæpe consiliu Reginae matris. aliorumque Principum & Dominorum arcani sui Concilij Nunc verò tandem voluisse, statuisse, & ordinasse; velle statuere & ordinare, vt subsequentes articuli perpetua sint & inuiolabilis Lex, *Lex fundamentalis.* nec non & solidum Regni sui fundamentum. I Rex ipse iurat, iusiurandumque initio Regni in ipsa consecratione præstitum renouat, se nimirum in Catholica, Apostolica & Romana Religione perpetuò permansurum, in ea se viuere, in ea se mori velle, vt eam conseruet, tueatur, promoueat: omnes vires & facultates adhibiturum, vitæ propriae nullam habiturum se rationem. saltem vt scismata, sectas & hæreses à sanctis Concilijs, præcipuè verò Tridentino damnatas, omnibus Regni oppidis, pagis, alijsq;

Anno
1588.

20 **MERCVRII GALLOBELGICI**
locis exterminet: nunquam in super pacem
se cum hæreticis initurum, aut aliquo dedi-
ctum in fauorem illorū promulgaturum.
2. Mandat omnibus subiectis Principibus,
Dominis, cuiuscunque status, Ecclesiasticis,
Nobilibus, oppidanis, & qui ruri habitant,
alijsque cuiuscunque conditionis & quali-
tatis, vt se Regi in hoc negotio iungant, si-
milique iuramento deuinciantur: se in hære-
ticorum extirpatione viribus, opibus, vita
ipsa Regi ad futuros, opemque luros. 3.
præcipit vt omnes eius subditi pollicean-
tur, quod si Rex absque mascula prole mo-
riatur, se regem non renūciaturos, aut prin-
cipi vlli, quicunque is sit, obedientiæ iura-
mentum præstituros, qui aut hæreticus est,
aut hæreticis quocunque modo fauet. 4.
Pollicetur rex se in posterum ad officia mi-
litaria neminem promoturum, nisi sincerè
Catholicum, qui Catholicam, Apostolicā,
Romanam Religionem profitetur, & secun-
dum eius præscriptum viuat. Serio quoque
mandat, ne quis in Collegium iudicum, aut
Financiarum recipiatur, nisi Catholicus sit,
& ab omnibus habeatur: suæ fidei vel ab E-
piscopo, eius vicario, aut vt minimum à suo
pastore testimoniū adferat, & à decē proba-
tæ fidei viris commendetur, qui eū non alte-
rius, quā Catholicæ fidei cultorem profite-
bun-

buntur. Vult mādatum hoc à suis ministris inuiolabiliter obseruari: si qui sec' fecerint, eos suis officijs priuandos esse iudicat. 5. Ad hæc promittit Rex, se omnes & singulos, qui suas partes ab initio secuti sunt, quique iā recens ad partes suas declinârunt, vt hæreticorum vim & impietatem reprimant, ab eorūdem hæreticorum violentia defensurum. 6. Quam defensionem vt vnus alteri, atque ipsi inter se mutuò, sub authoritate & mandato suo Regio promittat, eodē edicto præcipit. 7. Iurare insuper vult omnes subditos; se tam in morte, quā vita Regi fore fideles, fidem Regi debitam nunquā violaturos, opibus, vitaque Regis authoritatem, eiusq; liberos (si quos Deus aliquando illi concesserit) defensuros contra quoscūq;, nemine excepto, qui ei quocunq; modo nocere, aut Regno molesti esse voluerint. 8. Quin & sacramēto obligari vult omnes subditos, cuiuscunque sint ordinis & cōditionis; se omnibus fœderibus, pactis, consilijs, comercijs, societati- b⁹, siue in Regno, siue extra illud initis, huic fœderi, societati & vnioni contrarijs renuntiaturus: qui facere noluerit perfidiæ notā incursum. 9. Si qui sint, qui huic vni- oni & Edicto Regio subscribere noluerint, aut si subscriperint, & postea defecerint, iusiurandūque Deo & Regi præstitū viola-

Anno
1588.

22 MERCVRII GALLOBELGICI
uerint, hos Rex perduelles, leseque maiesta-
tis Reos pronunciat. Si que ciuitates huic e-
dicto parere noluerint, eas omnibus priui-
legijs & immunitatibus à præcedētibus Re-
gibus donatis, spoliat. 10. Deniq; vt perpe-
tuū sit edictum hoc, & maiori cū fidelitate
obseruetur, interdicit Rex, ne ab vllis iudi-
cibus in Catholico: causa cuiuscunque fœ-
deris, pacti, aut conspirationis in se, & suam
Maiestaté aliqua fiat inquisitio. Sed & cū
Suę Maiestati iam satis demonstratū sit, que
nuper Lutetiæ à tumultuante populo acta
sunt, non alio fine, quàm zelo conseruandæ
Catholicæ Religionis acta esse, eadē Maie-
stas clemēter illis ignoscit: quemadmodum
& omnium eorum, quæ à 12. Maij, vsq; ad
præsentē diem hostili modo commiserant,
vt quod pecunias Regias pro arbitrio tra-
ctarant, quod armamentariū occupauerāt,
quod arma aduersus Regem sumpserant,
quod exercitum inconsulto Rege contrax-
erant; omnium, inquam, horum absolutā,
plenamque ἀμνηστία pollicetur: haud aliter,
quàm si ea nunquam facta essent. Mandatū
hoc Rex ipse manu sua subsignauit, præce-
pitque omnibus in Magistratibus & officijs
minoribus & maioribus constitutis, vt mā-
datū hoc publicetur, describatur, in diaria
publica referatur, & omni cū diligentia ob-
seruetur.

Hoc

Hoc edicto abundè satisfactum est Catho-
licis, quieuitque omnis, quæ inter ipsos &
Regem erat, diffidentia, neque enim induci
poterant, vt crederent hæc omnia Regem si-
mulare. Rex interim, cui alta mente repoli-
ta manebat sibi à Guisio & Parisiensibus ir-
rogata iniuria, varia mente coquebat confi-
lia & in omnem se partem mouebat, viâ mo-
dumque cogitans, quo se à Guisio, ceterisque
confœderatis vindicaret. Metuebat stupen-
dâ & ingentem illam Philippi Hispaniarum
Regis classem, tanto militum & nautarum
numero, tanta Principum & nobilitatis co-
pia, tanta tormentorum militarium comea-
tûs, rerum omnium abundantia, totum fer-
me triennium apparatus, instructam, ador-
natam: vt maiorem, vel etiam parem patrû
nostrorum memoria fuisse non acceperi-
mus. Nauarræ consiliorum Regis (vt qui-
dam arbitrantur) non ignarus, atrocitatem
edicti Regij metuere se fingens Rupellam
cum copijs suis cõtendit, in omnem inten-
tus euentum, quò se fortuna inclinaret.

Per oportunè Regi accidit infelix Hispa-
nicæ classis successus, quæ cùm tricesimo
Maij Vlysiâna soluisset, & alto mari se
subducens, littora Lusitana præterlegen-
do ad Coronin Biscaiæ oræ promontori-
um peruenisset, tempestate exagitata, qua-

Anno
1588.

*classis Hisp
panica.*

*Nauarræ
Rupellam e-
xercitum du-
cit.*

*Maij 30.
classis His-
panice in e-
lix successum*

B 4 tuor

24 MERCURI GALLOBELGICI
tuor actuaras triremes, & quasdã è minori-
b^{us} naues, fluctibus absorptas, desiderauit. Vi-
gesimo quinto die Iul. qui D. Iacobo Hispa-
niarum Apostolo sacer est, Coroni promon-
torio egressa, rursus altum petit, & trigesi-
mo eiusdem non procul à Plymnutha pri-
mùm ab Anglis conspecta leuioribus velita-
tionibus salutatur. Iulij 31. Archithalassus
Anglicus Carolus Hovvardus Baro, ex stir-
pe Ducù Norfolkicę procreatus, cù Francisco
Draco, inferiore Admiralio, naumachiã in-
ire & fortunã periclitari cœpit. Quod cù A-
loysius Peresius Medinæ Sidonię Dux, clas-
sis Ibericę Imperator sũmus, & reliqui His-
pani obseruãssent, omnibus neruis restite-
runt. In primis Petrus Valdesius, dictę clas-
sis Vicarius, ac Proprætorianę septingento-
rum doliorum capacis, & 62. tormentis æ-
neis, & 800. militibus instructę Præfectus,
qui suæ, quã vehebatur, nauis robore fre-
tus, eo audacię prorupit, vt Anglos proca-
cibus verbis irritare, ac se à reliquo comita-
tu seiungere auderet. Vidente hoc Martino
Frobisherio & Ioanne Haucknifio, quo-
rum hic Victorię, ille Triumpho nauibus
præerat, propitij ventii auras aucupantes è
vestigio appropinquant, & mox læuum la-
tus in hostilem classem obliquantes, deinde
dextrum obuertentes, vtrinque tormento-
rum

Anno
1588.

31. Iulij.

rum fulminibus insigniter Valdesianam di- **Anno**
 uerberant, malisque & antennis prostratis, **1588.**
 Francisci Draci in tempore subuenientis in
 dustria, cum Præfecto Petro Valdesio, epi-
 batisq; circiter 500. & quadringentis mil-
 le coronatis, præter vasa argentea, cimelia,
 & nauticam ingentis valoris supellectilem
 capiunt, captam cum adhuc alia similiter
 vehementissimè ab Anglis petita, ad littus
 Britannicum abducunt, ac vix Neræo, plu-
 res tormentorum tonitribus laceratas de-
 glutienti, defendunt. Postera die ob singu- **August. 1.**
 larem sedati pelagi tranquillitatem nihil
 effectum fuit. Secundo verò Augusti Ho-
 vvardus & Dracus Admiralijs, animosissimè
 iterum hosti se obijcetes, eidem vē-
 tum anteuertunt, & equorum instar suas
 naues summa agilitate circumrotantes, &
 nullo negotio nunc dextrum, nunc læuum
 latus elibrandis commodissimè tormentis
 in hostem dirigentes, plurima damna nau-
 machiarijs Hispanis, præ fumo accensi pul-
 ueris, quid oculis obuersaretur videre non
 sustinentibus, denuò inferunt. Illucescente
 die Augusti tertio Angli omnia vela nau-
 uibus suis induentes, hostilem classem rur-
 sus inuolare constituunt: verum exorta per
 mare malacia, occasio rerum rectè gerenda-
 rum euanuit. Insecuto manè acerrimus ite-

B 5

rum

rum conflictus , geminatis tormentorum fulminibus exoritur, in quo maiores Hispanorum naues vehementer lacerabantur, nõ nullæ submergebantur, cum pluribus generosissimis equis ac mulis, quos inter medias carinas natantes, & nunc hanc, nunc aliam nauem salutis causa appetentes, Oceanus ab sorbebat. Quinto Augusti mare vicissim ita leniter fuit stratum, vt propter sedatas vndas nihil potuerit tentari. Proximo die, vento ab Occidente & Meridie flante, Hispani classem suam Gallix littora versus promouent, inque Caleti portu, anchoris fixis, quo ad promissas Dux Parmæ auxiliares submittat copias, quæ partim aduersis ventis, partim Selandicæ classis ad ostium portus excubantis metu, adesse non poterat, commorari constituunt. Angli fucum subolentes, consilijs initis hostes stratagemate callido, cum humanis viribus vix possint, amicis portubus submouendos inter se conueniunt. Septem igitur ex vilioribus naues, intrinsecus pice, sulphure, igne ferreis laminis & hamis instructas, vèto à tergo spirante in classem Hispanorū ferendas committunt. Qui nauibus hisce, & quidem ardentibus visis, horrendo clamore excitato, anchoras oppidò tollunt, rudentes altius hærentes dissecant, & velis expansis 7. Augusti in fugam se con-

conijciunt. Quo repētino tumultu accidit, vt Centurionalis Galeatia, quam illi Capitaneam vocant, in Anglorum potestatem redacta, quædam malis & antennis deiectis in socias detrusæ, plures luxatis à tormentis carinis in profundum maris depressæ, duæ Flissingam ictibus planè conuassatæ abductæ, aliæ alibi vi tempestatis appulsæ, fuerint interceptæ. Reliqua classis turbatis ordinibus, tutam salutis anchoram fugiendo apprehendit, & cum diebus octo continuis mense Augusto ab Archithalasso Hovvar-do, & Draco Admiralio altero, strenuè esset persecuta crebris ictibus à tergo ab iisdem concussa, ad extremos Daniæ & Noruegiæ fines propulsa, tandem circumnauigata eminus Britannia, & multis in breuibus Hiberniæ nauibus amissis, in Hispaniam rebus infectis redijt.

Atque ita mole sua laborans hæc classis, depressa, capta, & dissipata est. Constat autem 150. (vt quidam aiunt) nauibus. Ex ijs à quibusdam numerantur 32. quæ perierunt, & in manus hostium venerunt: atque in ijs decem millia militum. Alij multo pauciores recensent. Cætera pars classis in Hispaniam partim lacera, partim salua denuò 26. Septemb. appulsa est. Neque contemnenda erat Regni Anglorum tam maritimus, quàm terre-

stris

Anno
1588.

fr̄is apparatus. Classis Anglica in tres partes erat distributa. Vni præerat magn⁹ Archithalassus Carolus Hovardus: alteri Milordus Henricus Semeirius, Ducis Somersetani filius. Hi duo cum suis nauigijs Ducem Parmensem aliquamdiu obseruârunt, ne quid ille cum classe sua, quâ in Flandria parabat, hostile in Anglos moliretur. Tertiæ parti Regina Franciscum Dracum præfecerat; ipsa cum reliquo Nobilium, militumque exercitu, maximo & fortissimo lititora circumquaq; tuebatur. Deuicta classe Hispanica, vndique pecuniam cogit, classem suam restaurat, & in futurum annum Regi Hispano bellum inferre meditatur.

Regina Angliæ Hispano Regi bellū molitur.

Rex Galliarum classis Hispanicę metu liberatus, propositum suum accelerandum esse putauit. Litteras ad omnes Ordines Catholicos scripserat, quibus miro verborum furo singularem suum erga Religionē Catholicam zelum, & erga Catholicos omnes amorem prædicabat: quæcunque bella pro Religione gesserat, quid ab adolescētia egerit, quid passus fuerit, quæ pericula adierit, vt Religionem hanc sartam tectam conseruaret, longo ordine commemorabat. Clementiam suam in tumultuantes Parisienses speciosis verbis exaggerat; Regni sui ataxian, plurimosque in eo abusus se cum

Regis Gallie ad Confederatos scriptū

dolo-

dolore animi videre dicit; culpã huius mali in eos, qui violatæ pacis authores fuerãt, reijcit: eos tollere, & affecto Regni corpori mederi, rem arduam, & supra vires suas esse affirmat. plurimorum consilio hic opus esse. Diu multumque se cum suis deliberasse, nec aliud medium inuenire, quàm vt Ordines Regni conuocentur: vt communibus consilijs Regni status reformetur. Comitia igitur Blësis decimo quinto Augusti à se in dicta esse; ea intentione, vt quicquid in ijs ad Dei gloriam, Regni conseruationem, & subditorum vtilitatem statueretur, perpetuis tēporibus ratum habeatur. Se ante alios omnes id approbaturum, re ipsa effecturum, & vt per omne Regnum obseruetur, seueris édictis imperaturum. Petere igitur se, vt Principes & Ordines omnes, qui ad huiusmodi comitia venire consueuerũt, qui que nil aliud, quàm obseruationem Catholicæ Religionis, pacem que & tranquillitatem populi desiderant; omnes denique fideles subditi, quibuscunque modis enitãtur, vt Comitia hæc pacificè habeãtur, & nisi cum proposito fructu dirimantur. Tandē se Èspernonij, & fratris eius Domini de Vallette causam, & de illis delatas ad se querelas, examinaturum, facturumque quod ius, quod ratio, quod æquitas dictat, pollicetur.

Anno
1588.

*Comitiarum
Blësentium
indictio.*

Vt

Anno
1588.

Vt autē specimen quoddā paternę suę erga
populum beneuolētię exhiberet, partē exa-
ctiōnū, quib° subditi grauabātur, illis remit-
tit; varia edicta, aliaq; grauamina reuocat.

His, similibusq; pollicitationibus &
blanditijs animos Principum inescauit, e-
oq; inflexit, vt omnī diffidentia remota,
omni sublata mali suspitione, habito inter
se consilio, Regis petitioni parendū esse sta-
tuerint. Priusquam tamen ad Comitā proficiscerentur, in commune consuluerunt,

*Consilium
Confœdera-
torum de re-
bus in Comi-
tijs Regi pro-
ponendis.*

quid potissimum in conuentu ad conserua-
tionem Religionis, Regniq; reformatio-
nem esset proponendum. Placuerunt tandē
conditiones, quas hic ordine (breuiter ta-
men & summatim) enumerabimus: 1. Vt

Catholica, Apostolica, Romana Religio,
quę nunc est, etiam in posterum pro vnico
& solo fundamento Christianissimi huius
Regni, & populi nunc Regno subiecti aut
futuris temporibus subijciēdi, agnoscat.

2. Vt Concilium Tridentinū cum omni-
bus suis decretis & canonibus recipiatur, tā
in his, quę ad reformationem morum, quā
quę ad dogmata spectant, obseruetur, saluis
tamen Gallicanarum Ecclesiarum iuribus,
idq; consentiente summo Pontifice. 3. Om-
nia edicta, constitutiones, sententię, iura
& consuetudines secundum regulam fidei,

decre-

decretorumque prædictarum Ecclesiarum
 componantur. Quæ cum ijs non conueni-
 ant, sint irrita. 4. Nullus ad successionem Re-
 gni & diadematis admittatur, nisi verus sit,
 & sincerus Catholicæ Religionis filius: qui
 ex iugi eiusdem Religionis exercitio, & ti-
 more Dei talis iudicabitur. 5. Nullus Regij
 sanguinis Princeps, cuiuscunque stemmatis
 aut prosapię, si hæreseos lepra infectus sit,
 aut hæreticis faueat, eosque sectetur, diade-
 matis Regni sit capax: nec illius iurisdictio-
 ne, vel emolumentis uti possit: allegat, &
 prætendat quidquid velit, præsertim cum
 Rex Christianissimi regni ex gratia Dei
 potius quàm ex natura talis sit, & appelle-
 tur. 6. Si quando rex (quod Deus auertat)
 in hæresin inciderit, hæresin foueat, aut in
 regno exerceri permittat. subditi cõfestim
 omni fide, sacramento, obsequio & obedi-
 tia, quibus ei erant obstricti, liberi & soluti
 renuntientur. 7. Neque regnum hoc, neque
 illius rex, vlla conuenta, pacta, fœdera, ami-
 citias cum inimicis & hostibus Christi Iesu
 Seruatoris nostri, eiusque sponsę matris no-
 stræ sanctæ Catholicæ, Apostolicæ, & ro-
 manę Ecclesiæ feriant, neque cum ijs clan-
 destina consilia consocient. 8. Galliarum
 rex nunquam se à terminis, clausulis, oneri-
 bus, conditionibus, & transactionibus, in
 iura-

Anno
1588.

Anno
1588.

32 MERCVRII-GALLOBELGICI
iuramento, cum vngeretur, & rex pronun-
ciaretur, preſtito comprehēſis auertat, nec
quicquam ijs contrarium moliatur. 9. Rex
ſuprema ſua authoritate non vtatur, priuſ-
quam inunctus & conſecratus fuerit ſecun-
dum formam & conſuetudinem patrum
ſuorum: cū gratia Dei, quæ cum vnctio-
ne & conſecratione concurrat, plus iuris,
quàm natura & parentum progenies illi ad
Chriſtianiſſimum hoc diadema obtinendū
& conſeruandum conferat. Interea Regni
adminiſtratio penes illos ſit, quibus ea ex iu-
re & conſuetudine debetur. 10. Authoritas
hec & Maieſtas Regia tā libera, vaga & legi-
bus ſoluta nō ſit, vt (ſi exorbitet) terminis iu-
ris & æquitatis, quæ baſis eſt & fundamentū
Regni, concludi & circumſcribi non poſſit.
11. Regnum ipſum, bona hæreditaria, domi-
nia, & prouentus, nullo pacto diſtrahi, ven-
di, aut alienari poterint. 12. Cū eadem bo-
norum iſtorum ſit ratio, quæ dotis, & rex
quæſi ſponſus eam poſſideat, rationi con-
ſentaneum eſſe, vt hinc neceſſaria petat, ſu-
mat vnde viuat, & Regni quoque, tanquam
ſponſæ ſuæ vtilitatem procurare non deſi-
nat. 13. Nullius Gubernatoris, Vicarij gene-
ralis, aut Iudicis officium in poſterum ven-
datur: ſed poſt electionem, qui conſecutus
fuerit, ijs conditionibus manere ſuo funge-
tur,

sut, quas Ordines inter se probauerint. 14. Anno
 In singulis prouincijs quotannis Ordinum 1582.
 conuentus habebitur, vbi in obseruatione
 constitutionum, & placitorum generali-
 um Regni ordinum inquiratur. Quod si
 ea negligenter obseruari comprehensum
 fuerit, iisdem ordinibus significabitur. 15.
 Ducatum, Comitatum & Marchiona-
 tum non ita pridem institutorum & his
 titulis nobilitatorum, propter incommo-
 da ex ijs emergentia (quæ legati in comi-
 tijs commemorare & demonstrare pote-
 runt) numerus diminuatur. 16. Neque
 bellum decernetur, neque pax per vniuer-
 sum Regnum conficietur, nisi cum con-
 sensu omnium Ordinum: neque hunc in
 vsum populo tributum imperabitur, nisi
 ex eorundem Ordinum consilio. 17. Om-
 nis Simonia, ignorantia & concubinitus
 inter Ecclesiasticos, remedijs in Concilio
 Tridentino propositis, tollantur, & Eccle-
 siastici confestim ad suas residentias capef-
 sendæ euocentur. 18. Episcoporum & Præ-
 latorum electio instituat, & fiat, secun-
 dum præscriptum primi articuli ordinum
 Aurelianensium. 19. Seminaria ad instru-
 ctionem iuuentutis vbiq; erigantur, iuxta for-
 mæ ab Ordinibus, in vltimo conuëtu Blæ- *Art. 24*
 senti præscriptam. 20. Donationes, officio-
 rum

Anno
1588.

34 MERCVRII GALLOBELGICI
rum maiorum collationes, vel eorundem
nouæ institutiones à Rege factæ, nisi pri-
us ab Ordinibus approbentur, sint irritæ.
21. Quicumque sudore & sanguine paupe-
rum seipfos locupletarunt, aut alijs illicitis,
iniustisque modis emerferunt, coram
ipsis Ordinibus, vel ab Ordinibus consti-
tutis suarum functionum reddant ratio-
nem. 22. In singulis curijs iudicialibus,
Senatus peculiaris ab Ordinibus coopta-
bitur, ad quem populi querelæ, & trans-
gressiones constitutionum Regni, & Or-
dinum deferentur, à quo singulorum cau-
sæ cognoscantur, & decidentur. 23. Ut
singuli Ordines posthac habeant Syndi-
cum, qui aulam sequetur, ad quem omni-
um aliorum Syndicorum inferiorum li-
teræ, monita, nuntiationes & instructio-
nes mittantur: vt in Senatu regio decerna-
tur, quid cuique ciuitati aut Prouinciæ,
ad sui statûs conseruationem, expediat, aut
necessarium sit. 24. Rex omni cura in-
cumbet, vt ære alieno exeat, dignitatis
suæ statum honestè, & vt regem decet, tu-
eatur: omnia incommoda & abusus tol-
lantur: debita & onera, in quæ Regnû per
dissolutam administrationem, incondi-
tamque œconomiam incidit, dissoluan-
tur: hæreticorum, & eorum qui in præ-
ceden-

cedentibus edictis damnantur, opes & facultates in ærarium Regis inferantur: vt inde & debita Regni soluantur, & exercitus alatur. Hęc tanquã ad salutem Reipublicę, Religionisq; Catholicę conseruationẽ, atq; ipsius Regis honorẽ vtilia & necessaria, quę in Comitijs præponeretur & discuterentur Confœderati putauerunt: reliqua Spiritui sancto, Regi & reliquis Ordinibus relinquenda existimauerunt.

Anno
1522.

Dictus Comitiorum dies aderat, pauci verò ex confœderatis comparuerunt: eò quòd Regiæ Maiestati parum confiderent. quapropter Comitia in decimum quintum Septembris dilata sunt. Interea quisque se ad iter comparat, Rex, Regina, cum vniuerso comitatu Aulico Blasas dicta die proficiscuntur. Vt autem Rex securior esset, quodq; animo coquebat propositum commodius exequeretur, firmũ secum adducit præfidiũ. Cardinalis Guisus, Inuillæus Ducis Guisij filius, alijque Confœderati nihil sibi mali, vel ob fœdus initum, vel ob libellum supplicem nuper in Espernonium oblatum, metuentes / Rex enim, vt antea dictum est, publico suo mandato omnium horũ obliuionem promiserat) statò quoque die, cum suo equitatu compareret. Eorum verò consiliũ

*Ad Comitio
Blasas qui
venians.*

C 3 erat,

Anno
1588.

16 MERCVRII GALLOBELGICI
erat, non vi, sed suffragiorum pluralitate in
Comitijs vincere: ideoque operam dabant,
non vt multas armatorum copias, sed quã
plurimos sui fœderis socios adducât. Mom
penserius quoque, Dominus de Conty, &
Soissonius ad Comitia venerunt: sed Do
minus de Conty, eò quod equitibus Ger
manorum sese aliquamdiu in castris Na
uarræi associârat, multis erat suspectus.
Quamobrem nonnulli suadebant, à Pon
tifice veniam delicti peteret, Regique se
reconciliaret. At ille intimorum suorum
consilia secutus, id agere pertinaciter re
cusauit. Comiti Soissonio iam antea à
Pontifice Romano, quòd partes hæreti
corum secutus erat, remissum fuit: ea con
ditione, à Legato Pontificis absolutionem
peteret: Erant nonnulli qui Legatum hũc
Comitijs interesse iniquo ferebant ani
mo, vtque remoueretur apud Regem in
stare voluerunt: sed cùm id ab alijs dissua
deretur (fortè vt omnia simulatè magis fie
rent, nec insidiarum suspicio cuiquam sub
oleret) nulla deinceps huius rei facta est
mentio.

*Dux Guisim
non venit ad
Comitia.*

Aderant nunc Ordinum proceres penè
omnes: solus Henricus Dux Guisius non
aderat: is enim etsi Regi apud Carnutes
Lutetia profugo, præsentè Regina matre,
mul-

multisque Principibus alijs, esset reconciliatus; omniumque rerum præcedentium *ΑΠΡΥΣΙΑΝ* Rex promulgari iusserat; Regi tamen tanquam amico suo reconciliato, non confidebat. Anno. 1588.

Postridie Calendarum Octobris Rex *Octob. 2.* Blæsis solennem supplicationem, multa *Solennis sup. plicatio.* cum magnificentia, instituit. Conuenerunt clerus & Principes vtriusque sexus in æde sancti Saluatoris, quæ est in magno atrio castri. Plateæ omnigenis floribus erant stratz, parietes aulæis, peristromatibus, & diuersis picturis erant exornati; varijs in locis erecta altaria; nihil omis- sum, quod ad tantam pertineret solennitatem. Ordo autem in processione seruabatur hic: Clerus oppidanus cum omnibus ornamentis, chimelijs, & Sanctorum reliquijs præcedebat: post hunc trium Ordinū Prouinciarum Gallicarum Legati, vrbium primò, deinde nobilitatis, tertio loco Ecclesiasticorum: illos Archiepiscopi & Episcopi sequebantur. Post hos umbella pretiosissimo tecta peristromate, à quatuor Equitibus ordinis Sancti Spiritûs ferebatur. Sub umbella Archiepiscopus Aquensis, quæ vrbs est in Prouincia, Sacrosanctum Christi Corpus gerebat. Subsequebatur Rex comitatus Reginis, Principibus, & No-

C ;

bilibus

28 MERCVRII GALLOBELGICI
Anno 1588. bilibus aulicis: hos populus; ciues peregrini
(quorum ingens erat multitudo) permixti.

Octob. 9.

Hoc ordine à dicto S. Saluatoris templo, ad templum S. Mariæ Adiutricis, quod est iuxta fluuium, in suburbio Viennensi, procedebant. Quò cùm venissent, solenne sacrum Archiepiscopus Auaricensis celebravit, Aulercorum (vulgo Eureux) Episcopo concionem habente. Nono Octobris, quæ dies erat Dominicus, Rex, Regina, Proceres Regni, & Ordinum Legati omnes, præmissa confessione, quam auricularem vocant, in Franciscanorum monasterio sacrosancta & tremenda corporis & sanguinis Christi mysteria perceperunt, obnixè Deum orantes, vt cor vnum, & mentem vnã largiatur omnibus in conuentu congregatis: felix, faustumque dei Comitij auspiciũ, & finem optatum, quo Reipub. Gallicanæ Religionique, vel tandem, diu desiderata pax restitatur.

Rex quæ Ordinibus proponere decreuerat, in Dominicum proximum differenda putauit. Interea noui Magistratus creabantur, & officia varia in varios distributa sunt. Ecclesiastico Ordini datus est præses Episcopus Bourgéſis; Cardinales enim Bourbonij nondũ aduenerant. Nobilitati constituti

tuti sunt Præsides Comes Brisacus & Ma-
ingdius: tertio denique Ordini Mercatorũ
Parisiensium Præpositus designatus est.

Anno
1588.

Decimo sexto deinde Octobris, in pleno
Ordinũ cõfessu, causam huius tam celebri-
cõuentũs disertis verbis, in hanc fere senten-
tiam, exposuit. Initio diuinum Numen in-

Octob. 16.

uocat, à quo omnis sancta & bona operatio
proficiscitur: orans, vt sibi Spiritũs sancti
gratia in hoc celebri actu assiltat, atq; diri-

Oratio Regis
in Comitijs
habita.

gat. Idem quoque Numen orat, vt sit testis,
quòd opus hoc non alio fine, quàm vt statũ
suum Regniq; sui restauret, & in omnibus
membris reformet. Hanc primam semper si-
bi fuisse cogitationem, hoc summũ deside-
rium. Quod vt consequatur, rogat omnes
Ordines, vt communibus votis huius desi-
derij sui constantiam & augmentum à Deo
contendat. Optare se, ait, omnes priuatos &
particulares quorundã affectus ita positos,
vt nemo quicquã præter sũmi Dei & Prin-
cipis sui honorem appetat: atq; ita se oēs cõ-
ponat, vt pristinẽ cõditionis suẽ maiestatis
splendor restituatur. Ad hoc oēs iureiurãdo
deuinctos: Animũ suũ maximopere affligi,
ob priuatas & publicas subditorum suo-
rum calamitates, Deum testatur. ætate &
experientia se doctiorem factum, vt iam
magis Regni sui desolationem comprehen-

C dat.

Anno
1588.

40 MERCVRII GALIOBELGICI
dat. ideoque magis magisque dolere: præ-
fertim cum videat Regnum suum tum
ob propria sua, tum ob subditorum flagi-
tia, non ad aliud, quam ad diuinam vindi-
ctam referuari. Sibi iccirco nihil magis cu-
ræ esse, quam vt corrupti hominum mores,
impiæ consuetudines, & abusus castigen-
tur, tollantur, ijsque remedia quærantur:
Se nulla non consilia captasse, omnes vi-
as modosque meditatam, quibus hoc com-
modè fieri posset: inueniri autem facile
potuisse, si ceteri Principes huc eam ope-
ram eaque consilia contulissent, quæ tu (in-
quit) vxor mea contulisti.

Deinde multis verbis digreditur in lau-
des Reginæ Matris suæ; cuius ea in se, in to-
tum Regnum extare merita dicit, vt nõ mi-
nus totius Regni, quam Regis mater meri-
tò debeat appellari. se enim plus ab ea sola,
quam ab omnibus alijs, tam in propagan-
da Catholica Religione, quam in salute Re-
gni restauranda conseruandaque ope & cõ-
silio adiutum esse. Dum itaque perpetua &
constans voluntas sua sit, nobilem Monar-
chiam illam reformare; existimasse tandem
se, ait, non sufficere consilia, remediaque
specialia paucorum, sed opus esse con-
uentu Ordinum omnium totius Regni: vt
aliquid solidi statuatur. His propositis ne
horam

horã quidem differendam, sed statim in in- Anno
 stituto progrediendum: veritũ enim se, ne 1588.
 deessent, qui Comitia hæc vel differẽda, vel
 non iudicanda persuassissent. Videre igitur
 Ordines, quomodo erga Regnum affectus
 esset, vt qui nihil præter conseruationem
 honoris tum Dei, tum subditorum quære-
 ret. Ostendit porrò generalem Ordinum
 conuẽtum præsentissimum remedium esse
 ad morbos Reipub. constitutionum Regni
 negligentis obseruatione contractos, medi-
 candos; authoritatemq; Principis legitimi
 stabiendã, potius, quã euertendam, con-
 tra quorundam malorum hominum perni-
 ciosam opinionem, & persuasionẽ. Bonam
 enim legem bene reformatã & obseruatam,
 sceptrum in manu Regis firmare, & coronã
 in capite illius, contra malorum machina-
 tiones, cõrroborare. Posse itaque Ordines
 ex Regis sui constantia, quæ sola tot conati-
 bus eorum, qui tam sanctum opus impedire
 cupiebant, obstiterat, animi sui sinceritatem
 facillè cognoscere. Ad hæc innocentia suam
 ostẽdit, à nullo se meritò traduci posse, qua-
 si præter rationem vnquam suam authorita-
 tem quæsiuerit. Se enim legitimum in hoc
 Regno Regem esse, à Deo datum, & solum,
 de quo id affirmari verè possit: ita vt maior
 authoritas & honor in hac Monarchia à se
 expeti non possit.

C s Ob.

Anno
1588.

Obsecrat itaque optimos subiectos suos, vt iusto suo proposito faueant; illud enim non esse aliud, quàm vt gloria Dei promouea-
tur, sancta Catholica Apostolica Romana Religio propagetur: hæreses toto Regno extirpentur, ordo bonus in omnibus rebus constituatur. inops populis, & miserè oppressus adiumento & solatio subleuetur; authoritas Regis iniuste violata restitua-
tur. Demonstrat inter omnes Rerum publicarum species nullam esse laudabiliorem Monarchia: fateri hoc illos, debere, vel si solummodò beneficia & commoda intueantur, huic Regno sub suis decessoribus collata: laudandum quoque Deum, qui ipsis Regem dederat, Regij sanguinis, ad quem non solum hæreditate peruenerat Regnum, sed & zelus gloriam Dei amplificandi, & subditos omnes defendendi: id enim se tam factis quàm dictis deinceps comprobaturum. Quod autem turbatis his temporibus tot mala in Prouincias suas irreperant, id non tam sibi imputari vult (licet se non omnino excusandum fateatur) quàm negligentia, & fortè alijs delictis eorum, qui tunc circa eum fuerunt: quibus tamen malis & abusibus occurrere se velle videbant. Nunc verò se eam habituram rationem, & tam diligenter obseruaturam eos,

eos, qui deinceps sibi ministraturi sint, pro- Anno
mittit, vt conscientia sua sit secura, honor 1583.
suus augeatur, status restauretur: ita vt om-
nibus bonis satisfaciat, & illi errorem suum
confiteantur, apud quos in suspicionem
venerat, & alienum à se animum habe-
bant. Commemorat & beneficia Catho-
licis exhibita, pericula quæ pro Catholi-
ca Romana Religione accesserat, magnos
exercitus, quos aluerat, vt hæreses oppri-
meret: neminem inueniri hæresibus officia-
riorem se: qui vitam suam toties, vt hære-
ticos debellaret, periclitatus sit, & adhuc,
quàm diu viuat, periclitari cupiat. Testa-
ri hoc tot hæreticorum consumpta & dis-
sipata pro sectæ suæ defensione patrimo-
nia; tot exhausta æraria; tot animi ab obe-
dientia Regis alienati; qui eius authorita-
tem, dignitatem, & imperium aspernantur.
Testari hoc vnionem omnium suorum Ca-
tholicorum subditorum, nuper à se publi-
co edicto confirmatam. Hanc animi sui pro-
prietatem se iam dudum testatam facere
voluisse, nisi per quosdam dissentientes Ca-
tholicos fuisset impeditus, quo minus in Pi-
ctones exercitum ducere potuerit. Displicere
sibi quàm maximè iuramenta, & abusum diui-
ni nominis, eiusque Sacramentorum & vulnerum:
Simoniam quoque, venditionem officiorum Ec-
clesia-

Anno
1588.

41 MERCVRII GALLOBELGICI
clesiasticorum, pluralitatē beneficiorū: hos
abusustolli, vti ipse an. 85. inceperat, præce-
pit. Seculariū officiorū, beneficiorū, hono-
rum, ordinum & dignitatum collationem
sibi reseruat: vtpote à quo promanārant.
Mandat, vt qui dignitatibus aliquibus do-
nati sunt, strenuè suum faciant officium, ne
& Regis & propriam conscientiam onerēt.
Iurat se in posterum non tā prodigum fore,
ne Respub. sub alieno ære tandem succum-
bat. Imperat Ordinibus, vt promoueant v-
biq; artium & scientiarum disciplinam, vt
iuuentus bene instituat, immoderatas
& intolerabiles exactiones, indictiones, &
tributa, quibus populus grauatur, minuāt,
& de ijs, quod æquū est, remittant, vt nego-
ciatio terra, mariq; reflorescat. Renouēt an-
tiquas constitutiones, maximè ad dignitatē
& authoritatem Regis pertinentes: vt re-
uerentia Principi & Magistratui debita red-
datur. Timore illo iusto, quo metuunt sub-
diti, ne aliquando (si ipse absque filio mo-
riatur) in successoris heretici manus incidāt,
affirmat, se non minus, quàm illos, cruciari.
Iurare se coram Deo, & suam testari salutē,
sibi nihil vnquam magis cordi fuisse, quàm
vt subditos ex hoc timore colligeret. Hanc
ob causam edictum vnionis cōscripsisse, vt
significaret, sibi nihil esse detestabili^o heresi.

Vt

Vt autem maior huic rei accedat fides, sibi **Annō**
 consultum videri, vt hanc vnam legem per- **1588.**
 petuam ceteris huius Regni legibus addat,
 eamque feria tertia proxima in hoc eodem
 loco, & in hoc celebri confessu iuramen-
 to solenni confirmet, vt nullus posthac sit,
 qui causam ignorantiae præcedat. Hæc om-
 nia vt à se sanctè seruentur curaturum, tan-
 tum Ordines aduigilarent, ne sua, aut suo-
 rum vel culpa, vel negligentia violentur. Hor-
 tatur eos præterea, vt secundum edictum v-
 nionis omnibus fœderibus, pactis, conuen-
 tionibus, clandestinis consilijs, sine consen-
 su vel approbatione sua factis, nuncium re-
 mittant: hæc enim omnia pugnare cum lege
 diuina, cum suo iuramento Regi dato; & in
 bene ordinata Republica, vt crimè læsæ Ma-
 iestatis puniri. Se libenter ignoscere, quid-
 quid in Suam Maiestatem hæctenus pecca-
 tum est: sed affirmare seridò, vt læsæ Maiesta-
 tis reos se mulctaturum omnes, qui admoni-
 ti ab his fœderibus non abstineant. Hanc an-
 tiquam legem, vt Ordines renouent, cupit:
 & vt id fiat, eorum consilium, opemque im-
 plorat.

Porro ad gloriam & honorem Regni
 Gallici venit, quo omnibus olim Regnis so-
 let prælucere: eum nunc penè extinctum es-
 se: vt ab interitu denuò reuocetur, se omni
 studio

Anno
1, 88.

studio incumbere: vt idem faciant subditi, orat; vt vires Gallorum ipsis salutis sint, & non exitio. Dolere sibi quod Regiam suam dignitatem tueri, aliaque onera Regni sine pecunia sustinere non possit: sed malum hoc esse necessarium. Bellum præterea sine pecunia geri non posse. Cùm enim insignè expeditionem ad hæreses eradicandas sumperimus, magno opus esse thesauro si feliciter conficietur. alioquin magis obesse bellum inceptum, quàm prodesse. Promittere quidem se nullis opibus & facultatibus parsurum: & sperare Ordines eodem zelo omnia quæ poterunt, ad cultum Dei & bonum commune Regni promouendum, in medium collaturos. Oportere igitur Ordines suarum Financiarum (vt vocant) statum considerantes, idem dicere, quod Senatus Romanus olim cuidam dixit Imperatori, qui tributa, & vectigalia volebat abrogare. cui Senatus ait, Hæc esse nervos & musculos, quibus corpus colligatur: quæ si tollatur, corporis cõpaginè solui necessariò debere.

Optare nihilominus se, eũ esse rerum suarũ statum, vt posset omnia vectigalia, tributa, aliaque subsidia populo suo remittere. Nõ enim se aliud in vitæ suæ modo querere, quàm honorè Dei, & salutem subditorũ. Quantũ igitur ad Financiarũ suarum ordinem, vt populus

pulus subleuetur, sperat Ordines multitudi-
 nis officiariorum & aliarum rerum particu-
 lariū rationem habituros; esse enim eos qua-
 si cardines, quib. & ipse Rex, & cōmunis pa-
 triæ status innititur. Quantum ad debita,
 quæ nō ipsius tantū, sed & totius Regni sūt,
 eorum rationem ad Ordines pertinere: ad
 hoc enim & fidem publicam, & hominū pru-
 dentiā obligare, vt cognoscant quanta sint,
 modumq; & viam soluendi inueniant. Re-
 gē esse tabulā pictam, aut speculum, in quo
 subditi se formare, & vitam discunt compo-
 nere. Promittit igitur se operā daturum, vt
 & ipse sic viuat, & familiæ suæ talē viuendi
 modum præscribat, quo totum Regnum ab
 ipso iustitię & pietatis petat exēplum. Vt au-
 tē testatū faciat, se acturum omnia, quæ à se
 possint desiderari, hūc celebrē indictum esse
 conuentum crastino die in Ecclesia habendū,
 in quo quicquid statuetur, velle se haud
 aliter, q̄ vt lex inuiolabilis & fundamētalis,
 seruetur. Si quis violauerit, cum infamiæ no-
 tam, aut crimen lęsę Maiestatis incursum.
 Iuraturū se promittit per S. Dei Euāgelia, q̄
 & ipse ea obseruabit, nec quocunq; modo,
 quacunq; causa, seu prætextu vnq̄ violabit.
 Missurum quoque eadem decreta per om-
 nes Regni prouincias, vt ab omnib. simili-
 ter Ecclesiasticis secularibus iureiurando
 confir-

Anno
1588.

48 MERCVRII GALLOBELGICI
confirmentur, & illorum præuaricatores,
tanquam læsæ Maiestatis rei puniantur. His
adde, quod si necessarium sit, subiicit se to-
tum legibus, nulla habita ratione, quod ipse
auctor legum sit: qua in re seipsum magis ob-
ligat & deuincit, quàm aliquis prædecesso-
rum suorum vnquam deuinctus fuit. In
nulla enim re generositatem boni Principis
magis elucescere, quàm si ipse cogitationes,
actionesq; suas omnes secundum leges mo-
deretur Sufficere namq; sibi, vt dicere pos-
sit, quod Rex ille cuidam sibi obijcienti, *Est*
dignitatem Regiã maiori seruituti successo-
ribus fecisse obnoxiam, quàm ipse à maiori-
bus accepisset, respondit; se magis durabi-
lem & securam relicturum.

Tandẽ orationi finem impositurus Rex
ait; se hactenus in ea vsum imperio & autho-
ritate sua; nunc ad exhortationes & preces
velle descendere. Obtestatur itaque illos
per reuerentiam, quam debebant Deo; per
nomen verorum Francorum; per cineres &
memoriam tot Regum suorũ decessorum,
qui tam laudabiliter hoc Regnum admini-
strãrãt; per amorem quem patrię debebãt;
per commoda quæ ea percepit ex eorum fi-
delitate; per vxores, per soboles, per fami-
lias, fortunãque eorum domesticas; vt se
Regi iungant, & vnanimis cum Rege totius
Reipub.

Reipublicæ negotio constituendo incum- Anno
 bant: vt abusus omnes. omnisque ataxia tol- 1588.
 lantur, & Regni status ad meliorem formã
 redigatur: omnes contrarias opiniones ab-
 ijciant, suo exemplo nil nisi salutem com-
 munem desiderent: alieni denique sint ab
 omni ambitione; se bonos exhibeant sub-
 diti, haud aliter, quàm ille se bonum Re-
 gem. Cumque multas imprecatus esset di-
 ras omnibus, qui contrarium aliquando sa-
 cerent, tandem eosdem in die extremi iu-
 dicij (in quo, ait, intentiones, affectus-
 que omnium reuelabuntur, larumque om-
 nis doli, artificij & simulationis detrahen-
 tur) vocat, vt compareant ante tribunal i-
 stud, mercedemque inobedientiæ recipiãt.
 Se interim sperare, omnes & singulos bo-
 ni subditi officium præstituros: in eo &
 Deo & Regi rem gratam, sibi verò laudabi-
 lem & vtilem facturos.

*Vtinam haec
 corde non si-
 se dixisset.*

Cùm Rex perorasset, vnus ex proceri-
 bus, quem magnum sigilli magistrum vo-
 cant, orationem Regis excepit, & sicubi ob-
 scurior esset, explanauit, mentemque & be-
 neuolentiam Regis latius declarauit. Quo
 facto rex iterum breui oratione summam
 Edicti vnionis reperit; ostēdit quanto cum
 zelo, etiam à teneris vnguibus, Catholicã,
 Romanam Ecclesiam amauerit, coluerit, de

18. Octob.

D

fende-

90 MERCVRII GAILOBELGICI
fenderit, eius inimicos hereticos persecutus
fuerit: hoc enim officium suum fuisse, hoc
maiorum suorum studium, hoc suum postula
re iuramentum Sæpè se id armis tetasse, sed
parùm profecisse. Ideo se Edictum perpetuū
vñionis in Julio confecisse, & velle nunc vt
idē Edictū sit lex sempiterna, inuiolabilis &
fundamentalis: quod idem Edictum consi-
lio Reginæ matris, Cardinaliū, Principum,
& trium Ordinum legatorum mandat sigil-
lo Cancellariæ muniri, ab omnibus iureiu-
rando approbari, & in omnibus prouincijs
proclamari. Quæ Regis oratio breuibus re-
petita est ab eo qui Regi erat à secretis; de-
inde ab eodem lectū est ipsum vñionis Edi-
ctū. Quo lecto Episcopus Bourgenſis, iūssu
Regis docta oratione persecutus est vim iu-
ramenti: Regē, exemplo Regū Israelitarum,
velle Edictū hoc iuramento cōprobari: ca-
uerent omnes ne iuramentū suum violarēt.
docet quibus & quot modis iuramentū vio-
letur, & quib⁹ supplicijs violatū à Deo ple-
ētatur. Inde de duplici Ecclesia, visibili & in-
uisibili cū aliquandiu differuisset, hortatur
omnes, vt sub potenti manu Dei, Regisq; au-
thoritate se humiliēt, atq; exactè ponderēt
singula, de quibus sacramētum dicturi sint.
Regem primū Edicti sui decreta iureiu-
rando confirmaturum, ceteros subsequē-

ROS. Infit Rex: Domini mei, intellexistis opinor, quid Edicto meo contineatur: nec ignoratis quae sit reuerentia & dignitas iuramenti. iuramentum à vobis postulo: vides enim desideria vestra, à meo non discere parare. Sed antequam vos onerem, quod postulo, ecce prior faciam. Iuro itaque coram Deo, ex integra sanàq; mea conscientia, me huius Edicti mei decreta obseruaturum; quamdiu Deus vitali hac aura frui mihi concesserit. Volo & iubeo Edictum illud ratum sit, & seruetur in Regno meo, vt lex fundamentalis. In testimonium verò perpetuum consensus vniuersalis omnium Ordinum Regni, vos quoque in Edicti mei vnionis decreta conceptis verbis iurabitis; Ecclesiastici quidem manibus pectori admotis; Seculares manibus ad calum eleuatis. Haecenus rex: paruerunt omnes; dictoq; iuramento, omnes gratulabundi, elataque voce exclamauerunt; *Vive le Roy, Viuat Rex, Viuat Rex.*

Mandato Regis iuramentum hoc nomine Regis, Cardinalium Borbonij, Guisij, Vendomij, Ducis Montpenseriij, Gondij, Lenoncourtij Soissonij, Nemourij, Niuersij & aliorum Principum; Legatorum quoque triu Ordinū Regni. à Secretario exceptū & descriptum est. Omnib; ritè peractis Rex, Regine, Principes & Legati è loco confessus in ædē S. Saluatoris insigni comitatu procedunt, vbi canonicum Diui An. brosiij & Augustini celebri symphonia decantatum

Anno
1588.
Montes ad
Zomam ob-
sessi.

MERCVRII GALLOBELGICI
est. Atque hæc Comitiorum Blæfensiu sunt
initia, multò quàm finis lætiora.

Dum hæc in Gallijs geruntur, Parmensis
in Belgio amissa classe Hispanica, ne nihila-
gere videretur, Montes ad Zomam multis,
& quidem præcipuè Mondragonio, dis-
suadentibus obsidere, & expugnare statuit,
præmilitq; copias Marchionis de Burgavv,
non ita pridem in Comitatu Tirolenti col-
lectas cum Mansfeltio seniore, Duce Pasta-
rana, & Principe de Ascoli. Mense Septem-
bri ipse ex Flandria Antuerpiam venit, man-
dauitq; Marchioni Renthio oppidum To-
lense, infra montes ad Zomam occupare.
Decimo nono eiusdem mensis die machi-
næ bellicæ ad urbem attractæ sunt, & vigesi-
mo tertio vrbs obsessa.

ix. Septemb.

Mense Decembri anno præcedenti Mar-
tinus Schenkus, insigni stratagemate oppi-
dum Bonnense in Diœcesi Coloniensi cepe-
rat, & spoliârat, firmo præsidio, rebusque
ad defensionem necessarijs munierat, &
propugnaculum ex opposito vrbis in terra
Montensi excitârat. Multas quotidie ex-
cursions in vicinas circumquaque prouin-
cias, qui in præsidio erant faciebant; præ-
dasque & spolia quàm plurima conuecta-
bant. Dux Cliuentis persuasit Archie-
piscopo mensium aliquot inducias cum
Schen-

Schenkio pacifceretur; Non abhorrebat ab his inducijs Schenkus. Sed Archiepiscopus mutata sententia Parmensem inuocauit, o-
 pemque ab illo petijt. qui mense Martio Carolum Principem Chimæum, Arschotani Ducis filium, cum insigni peditum, equitumque exercitu Tuitium præmisit. Hunc paulò post Maximilianus Comes Arenbergicus, Carolus Mansfeltius, Gubernator Frisæ Verdugius, eius Vicarius Ioannes Baptista Taxius secuti sunt. Hi coniunctis viribus oppidum obsederunt, & aliquoties oppugnârunt. Schenkus ad Calimirum pri-
 mô, deinde in Germaniam, vbi frequens erat Principum conuentus, proficiscitur. Ad colloquium admissus docet, quomodo oppidum Bonnense iussu Truchsesij (cuius se in rebus bellicis Vicarium dicebat) astu occupauerat. Idem oppidum nunc ab Hispanis arctè obsideri, se solû id semper defendere non posse; metuendum ne tandem Hispani eo cum maximo Germanorum detrimento iterû potiuntur. Quod si aliquando fiat, cogitandum esse Principib. quæ mala & incommoda subsequenter. Nô enim hic bellifac-
 turos Hispanos, sed vteriores in Germania progressus meditatu-
 ros: imò in Germaniæ meditullii arma illatu-
 ros. Nunc exiguis viribus, paruoque sumptu illos posse re-

Anno
1588.*Bona obsid-
itur.**Schenkus
pem petis à
Princip Ger-
manis.*

Anno
1588.

*Sermō. Prin-
cipum res-
ponſa.*

tardari; nunc ferrum in igni eſſe; premenda
(quod aiunt) occaſionē. Sc̄ vr̄bem illorū of-
ferre auſpicio, & imperio fenestrā à se p̄re-
factā per quam Germaniæ limites ab omni
Hispanorū tyrannide queāt defendere. His,
alijsque dictis Schenkius Germanorum ani-
mo incitare, & ad subsidia sibi mittenda in-
flectere voluit. Respondent Principes. se p̄e-
cedentium bellorū exempli deterreri; in re-
centi eſſe memoria sua in Galliā & Belgium
missa auxilia, & quā parum ijs profecerint.
Præterea serō nunc postquā Elector Pal-
mensis iam inuocauerit, & vr̄bs obsessa sit,
quæri subsidia. Non se oblitos, quæ auxilia
Rex Galliarū fratri Aléconio, in Belgio mi-
litati; quæq; Regina eius mater Antonio in
Insulis Terceſis defendendis, & quæ submi-
serit eidē Antonio Regina Angliæ ad amissa
recuperanda: his omnibus nihil actum eſſe.
Minimè igitur Germanis Principibus con-
sultum videri potentissimum regem, mem-
brū & amicum Imperij denuo irritare, & p̄-
pter Truxesium offendere. Accepto hoc re-
sponſo Schenkius paulo post in Angliā nau-
gat. Interea obsidionē vrgēt Regij: sed cele-
berrimus Tribunus Ioannes Taxius, dum
hinc inde infirmiora vr̄bis perlustrat, sphe-
rā traicitur, & vr̄bs tota ætate à Schenkia-
nis contumaciter, fortiterq; defenditur. Po-
stremo

Stremò tamen, cùm Ducé suum Schenkium Anno
 opinione diutius abesse, seseq; ad propulsan- 1588.
 dos hostes impares esse intelligerent, Otto, *Bonna ded.*
 Baro Potelitus, & Christophor^o V Volff præ- *tur.*
 fidiariorū præfecti, incolumitatē corporū & 19. Septem-
 bonorum pacti, 19. Sept. Carolo, Duci Chi-
 mæo, urbē dedere coacti sūt: qui milites oēs
 cum vexillis cōplicatis, armis, & quę gestare
 possent bonis incolumes dimittēs; Berkā &
 V Vachtendunkam vsq; deduxit. Sub idē
 ferè tēpus Vlstochij in Anglia Robert^o Dud-
 leus, Comes Lycestrię, aureę periscelidis, &
 S. Michaelis eques auratus, vir ætate grauis,
 depolita Gubernatoris & Capitanei genera- 26. Septem-
 lis persona, cùm pridē ex Hollandia Ordini
 bus ob proditiōē, quam moliri dicebatur,
 exosus, redijisset, nō sine veneni suspiciōe,
 vehementi vomitu morti succubuit; de cu-
 ius morte eteostichon hoc circumfertur;

*Garter II sō CIVs, præ CeLLens Marte RobertVs,
 AngLICVs è VIVIs fVnere Carpit Iter.*

Marchio de Renthi cùm in territoriū Tho- *Marchio de*
 lēse venisset, omnia quę ad oppidū expūg- *Renthi Tolā*
 nandū pertinerēt expediuit. Sed insulani ag- *sibi bellum*
 geres confestim perrūpentes, totā insulā flu- *parat.*
 ctibus cooperuerūt, consiliūq; Parmensis
 retardarūt. Qui in præsijs Mōtibus ad Zo-
 mā erant, hoc stratagemate intellecto, maio-
 res sūperūt animos, & se mutuo ad obsidio-

D

nem.

Anno
1588.

20. Octob.
Præfida An-
glorum.

66 MERCVRII GALLOBELGICI
nem quantumuis grauem, sustinendam ex-
acuerunt; conseruata namque insula To-
lensi, vrbi ex Hollandia, Zelandiaque subsi-
dia, & quæcunque erant necessaria, nau-
gijs commodè submitti poterant. Parmen-
sis difficilem videns obsidionem, astu ac
prodicione rem tentauit. Inuentus est apud
hostes Scotus quidam, nomine Balfortius,
qui munitissimum propugnaculum inter
vrhem & mare situm (sine quo vrbs dif-
ficile occupari potest) Parmensi tradere in
se recepit. dictus est dies 20. Octobris. In-
tempesta itaque nocte Balfortius ipse Re-
gio, per deuia ad propugnaculum ducit.
Cumque nonnulli intromissi essent, Bal-
fortius proditor contra pacta signum dare
excluduntur alij, & qui in munitione e-
rant intromissi, partim trucidantur, par-
tim capiuntur, & graui postea lytro redem-
pti sunt. Reliqui se deceptos aduertentes
ad Parmensem reuersi sunt. Hæc indoles,
hæc Anglorum & Scotorum fides est In hac
expeditione desideratus est frater Sabau-
diæ Ducis nothus, & quidam Regis His-
paniarum Secretarij filius: Parmensis hac
spe depulsus, cum se ab instante hyeme
vrgeri & continuis pluuijs in obsidione vi-
deret impediri, exercitum ab vrbe abdu-
xit, & in hyberna dimisit.

Kure-

Ruremundenses, quiq̄ue in ea Gelria parte sunt incolæ apud Parmensem de into-
 leranda prædonum, qui in oppido VVachtendoncano erant, tyrannide conquerebã-
 tur quã vt ab eorum ceruicibus depelleret
Mansfeltium Comitem seniore cum le-
 ctissimo exercitu VVachtendunkam misit.
 Mansfeltius cùm castra ante oppidum me-
 ratus esset, ea que muniisset, deditioem per-
 fecialem suum postulauit. Oppidani verò
 & præfidiarij responderunt; se vrbem in fi-
 de Ordinum Belgicorum custodire, & tue-
 ri decreuisse. Quamobrem Mansfeltius coa-
 ctus est duos eminentissimos colles, seu tur-
 res ex congestis cespitibus, cumulataque
 terra excitare, atque ex ijs oppidum bellicis
 machinis eum in modum verberare, vt ne-
 mini tutus aut in plateis, aut in ædibus es-
 set locus; ignem quoque volatilem, & sphæ-
 rulas ardentes in oppidum immisit. Tandè
 corona inuasit, leuibusque cõflictibus præ-
 fidiarios fatigauit. Ingens erat mulierum &
 puerorum eiulatus, qui præter ipsum peri-
 culum præfidiariorũ animos consternauit.
 Non iam amplius de vrbe defendenda cogi-
 tabant, neque vllum subsidium à suis expe-
 ctabant Miserunt itaque in castra, qui dedi-
 tionem certis conditionibus offerrent. Co-
 mes, etliã facilè oppidum vi expugnare po-
 tuisset,

D s tuisset,

Anno
1588.

*VVachtend
ka obfideur
capitur.*

60 MERCVRII GALLOBELGICI
tuisset, ne tamen innoxium sanguinem profunderet, maiores expensas nõ faceret, suis parceret, oppidum nõ deformaret, & quia hyems asperrima, exercitũ debilitaret, illud in fidem suam recepit ijs conditionibus, vt gregarij milites, gladio tantummodo accincti, album in manu bacillum habentes, oppido exirent: ij qui nuper ex Bonnensi præsidio venerant, & cum ijs aliqui præfecti detinerentur, donec Parmensis, quid de ijs fieri velit, respondeat.

Anno
1588.

19. Decemb.

Quid in Comitibus Blæsibus.

Interea dum hæc in Belgio fiunt, in Gallia conuentus Blæsensis continuatur. Regis autem animus nocte dieque intentus erat, quomodo se à Guisio vindicaret. Metuebat id ipsum Guisius: quapropter ad Comititia non venit. Displicebat id Regi, qui qua ratione Guisium ad se pelliceat meditabatur. Tandem inuento consilio, vt se ab omni suspitione liberaret, nouum creat Senatũ, siue Concilium: legit duodecim Principes, eosque ex ijs potissimum, quibus erat offensior. Cardinalem scilicet Borbonium, Cardinalem Guisium, Ducem Guisium, Ducẽ Nemouriũ, Ducem del Boeff, Archiepiscopũ Lugdunensem, Alphonsum à Corfa Comitẽ Termesium, Dynastam Bellegardiũ, & Dominum de Ogniaco; & duos alios; quorum posterioribus quatuor potissimum

sumum confidebat. In horum aliorumq; cōfessu, Rex longa, disertaq; oratione profertur: Se satis iam edoctū Regem Navarræ à Pont. Rom. excommunicatū et tanquā hæreticū Regni incap. acem, cum suis cōplicibus, sine intermissione bello, cæde & sanguine coronam ambire, & vt vi extorqueat moliri. Deum tibi Regiam prolem, Regni successorē & hæredem negasie, exiguanq; prolis spem superesse. se igitur tu barum & bellorū pertesum, & posthac quietem ac otii sequi, imperioq; nunciū remittere decreuisse Paternē se igitur suos admonere, vt in eam cogitationē incumbant, quis suo loco substitui debeat. cui totius imperij administratio, se consentiente, credatur: qui Navarræ & hæreticos oēs bello persequatur, donec ad internecionē debeat, vt Regno & Religioni pax & tranquillitas restituatur. Hęc tam seriò, tantaq; cum grauitate proposuit, vt nulla simulationis aut doli suspicio subesse videretur.

Non displicuit hoc Regis propositū Cōfederatis, qui hunc in modum Regi responderunt. Suam Maiestatem adhuc sospitem, vegetā, & per se potentē esse ad Regnū administrandū: quam vt Deus quā diutissimè seruet incolumē se nocte dieq; deprecari; alterius cōsilio vel auxilio opus nō esse.

Nihilē.

Anno

1582

Nota simul
tionē Regiæ.

Responsio cō
federatorū.

Anno
1588.

82 MERCVRII GALLOBELGICI
Nihilominus cùm Regis animus tranquil-
litas & otij, quàm belli, Regniq̃ue admini-
strationis sit amantior, se nec velle, nec pos-
se Regi in ijs, quæ ad voluntatis suæ satisfac-
tionem, Regniq̃ue vtilitatem pertinent, su-
um consilium denegare. Orare tamè se Re-
gem, vt ipse nominet, quem tanto oneri pa-
rem, tâtoq̃ue munere dignum iudicauerit,
quiq̃ue post obitum eius in Regno posset
succedere. Rex n ultos Principes ordine
in medium producit, quos imperio dignos
existimat: inter omnes verò se ad hoc nego-
tium, præter Guisium, magis idoneum, sci-
rè neminem asserit: eum nullum recusare la-
borem, Regnoq̃ue velle quàm optimè: eius
patris, auiq̃; fidelitatis in Regno extare mul-
ta testimonia, plurimaq̃ue eorum in recenti
adhuc esse memoria beneficia. sperare igitur
se, Guisium neque à maioribus suis, ne-
que à seipso degeneraturum. Ordines cùm
Regis consilium audiuisent, mentemq̃ue
cum verbis neutiquam discrepare arbitra-
rentur, certatim omnes approbârunt: ad
Guisium scribunt, eum, vt quàm citissimè
ad Comitiam veniat, hortantur. paret illorū
consilio Guisius, et citatis equis ad Regem
properat, quantumuis alij monerent, non
esse, quod nimium Regi fidat. Perbenignè à
Rege exceptus est, summæ Regni dignita-
tes ei

*Dux Guisium
ad Comitiam
vocatur, &
venit.*

res ei decernuntur, imò Regni administratio omnis, & tantùm non regium nomen tribuitur. At non diuturna fuit illi hæc felicitas: in hoc enim rex curas, cogitationesque suas conferebat, vt quocunque modo posset, Guisium trucidaret.

Anno
1588.

Vigesimo tertio Decembris, biduo ante Natalem Domini, qui dies Dagoberto, sanctissimo Galliarum Regi sacer erat, Henricus Valesius Concilium cogit: Eleemosynarium seu Confessarium vocat, cū significat, se pro sua consuetudine velle peccata sua confiteri, & sacrosanctam Synaxin (erat enim dies Veneris, quo die hæc facere consueuerat) percipere. Vt autem commodius hoc facere posset, sibi decretum ait, ad cellam Anachoreticam, quæ dimidiò milliari Blesis aberat, (ô sacrilegam simulationem) secedere; vt liberiùs Deo, rebusque diuinis vacare posset. Deinde quatuor è Concilio in interius cubiculum suum vocat, Alphosum scilicet à Corfa, Comitem Termesium, Bellegardium, & Dominum de Ogniaco, qui consilij Regis erant conscij, & Guisianis infensi. His prolixa oratione exponit iniurias, sibi à Guisio illatas, machinationes itidem & insidias, quas suæ Maiestati meditabatur; impatientem eius dominandi cupiditatem; per Guisium stare, quò minus in Regno

23. Decemb.

Anno
1588.

84. MERCVRII GALILOBRIGICV
Regno posset, quod velit eū omnium suo-
rum consiliorum, dictorum, factorumq; e-
uersorem. Se itaque Guisium vt perduel-
lem Regno inutilem, & sibi noxiū è medio
tollere decreuisse. Noluisse tamen se præci-
pitanter & temerè quicquam agere: sed pri-
us horum quatuor (vt quos ceteris fidei-
tes expertus erat) consilium audire, & ex eo
rem exequi. Rogat itaq; Alphonsum quid
hic faciendum esse censeat. Respondit Al-
phonsus, Minori cum periculo, Regiæque
dignitatis, & decoris iactura fore, si Gui-
sium, eiusque complices non statim occi-
dat, sed in munitissimam aliquam Regni
arcem captiuos abducatur atque in carcerem
destrudat: deinde in iudicium arcessat, litem
ijs intendat, ex vinculis causam dicere co-
gat, vt secundum pronuntiatā iudicis sen-
tentiam in illos animaduertatur. Assentitur
Alphonso Ogniacus. Termesius verò &
Bellegartius exulcerato Regis animo gra-
tificari volentes, alterius erant opinio-
nis: erant enim Guisio quàm maximè in-
fenti. quod cùm Regem non laereret, e-
rum sententiās non rogauit, sed suam mox
subijcit, Videri nimirum sibi nihil magis
expedire, quàm omni abrupta mora, li-
ne vlla litis intentione, sine vllō iudicio
Guisium euocare, & per adhibitos sicarios
tru-

trucidare. Periculosâ enim eius fore captiuitatē, quod si aut vi, aut astu, aut largitionibus è vinculis elabatur, magnū incēdium expectādum, graue bellum, imò Regni ruina esse pertimescēdam. Præterea nullum inueniri posse in Regno iudicē, qui aut velit, aut rei capitalis damnare Guisū audeat. Sibi itaq; deliberatum esse, eum inauditum interficere. Prædictos deinde Principes in Conciliū remittit, & qui illi à secretis erat, Brulartiū (alij Bernardum vocant) ad Guisium ablegat, cum mandato; Habere Regem ardua quædam, & arcana cum illo conferenda, priusquam ad Sacramenta Confessionis & Communionis accederet. Veniret itaque ad cubidulum, vbi Rex eum præstolabatur. Parietes tubiculi pretiosissimis circumquaque tecti erant aulæis, & sub illis octo sicarij, ad hoc scelus perpetrandum, à Rege constituti latitabant. Guisius cum cubiculū ingrederetur, Regem nō inuenit (is enim in aliud interius fecerant) & horrore perfus⁹ insidias suspicari cœpit. leuatis vna parte aulæis mox vnum ex latronibus videt, quem collo apprehensum humi prostermit. Actutum alij septem strictis gladijs & pugionibus prosiliunt, Guisiumque hostiliter inuadunt. Vnus eorum suram illius percutit, graueque vulnus infligit

Anno
1588.

Guisium à Rege vocatur.

Guisium trucidatur.

Anno
1588:

46 MERCVRII GALLOBELGICI
infigit: alius pugionem in collum adigit:
quidam gladium illius tenet, ne posset strin-
gere. tandem accurrit, qui à tergo illi lethale
vulnus impegit: alij alia addiderunt. De-
fessus itaque vulneribusque consumptus
magnanimus Princeps cecidit, altaque vo-
ce opē & misericordiam implorat. Ludoi-
cus Cardinalis Guisus voce periclitantis
cognita, fratri suppetias laturus accurrit:
sed ab armatis depellitur, ne ad fratrem per-
uenire posset. Bellegartius per posticum in
cubiculum admissus, hortatur Guisium se-
minecem, vt à Deo & Rege delictorū suo-
rum veniam petat. Dux, etsi vulneribus ac-
ceptis exanimatus, & iam iam moriens, bis
elata voce, Miserere mei Deus, inclamauit:
deinde obticuit, Regis gratiam aspernatus,
immissaque in os manu, nomen regis sibi ex-
osum significauit.

Dum hæc fiunt, Rex progreditur, & ro-
gat: Essetne mortuus an adhuc spiraret: re-
sponsum est, Eum adhuc se mouere. Mandat
Rex vt iteratis vulneribus mortem illi ac-
celerent. Hoc modo, ait quidam, flos ille, &
imperij Gallicani columen, Dux Guisus
Francisci Guisij, & Annæ Ferrariensis filius,
Antonij Guisij & Rhenatæ Borboniæ ne-
pos. in ipso Regis cubiculo, iubente & in-
spectante Rege, à nefandis licarijs, contra

Guilbel. Ros-
seau de iustia
Reip. Christ.
in Reg. & im-
pios auctori-
tate.

106

tot promissorum, sacramentorum, iuramentorum obligationes & vincula, in Comitibus publicis, contra ius gentium, contra publicam fidem, in oculis omnium Franciæ Ordinum, & cum intoleranda singulorum, verè Francorum iniuria, interfectus est: de cuius morte distichon hoc, annum continens, circumfertur:

*GVISIVS à GALLI ConfosVS MILITE. In atros
ConVerso CIneres Corpore VastVS obIt.*

Mortuo Duce confestim eius Secretarius apprehenditur, omniaque eius scripta, omnes litteræ & instrumenta rapiuntur, et ad Regem perferuntur. Secretarius exiguam quãdã scedulam penes se habebat, cui paulò ante inscripserat, *Monsieur de Guise est mort, pour certain*: hoc est, Dominus Guisus verè mortuus est. hanc cum carcerem esset abductus, filo alligatam, è fenestra in plateam publicã, vbi multitudo hominũ conuenerat, proiecit. qua lecta, & statim (vt quidã arbitrantur) ad Mænum Ducem, tunc Lugduni agentẽ, perlata, rumor de morte Guisij per totũ Regnũ increbuit. Sed (et) Nobilis quidã Rossierius, inuenta oportunitate è mœnibus sese præcipitat, & citatis equis tertio post die per oportunè (antequã Regis legati aduenissent) Lugdunum inauditi sceleris nuntius peruenit. Eadem hora capti

*Secretarius
Guisij captus.*

E

sunt

Anno
1588.

20. Octob.
Praesidia An-
glorum.

66 MERCVRII GALLOBELGICI
nem quantumuis grauem, sustinendam ex-
acuuerunt; conseruata namque insula To-
lensi, vrbi ex Hollandia, Zelandiaque subsi-
dia, & quaeunque erant necessaria, nauigijs
commodè submitti poterant. Parmen-
sis difficilem videns obsidionem, astu ac
proditione rem tentauit. Inuentus est apud
hostes Scotus quidam, nomine Balfortius,
qui munitissimum propugnaculum inter
vrbem & mare situm (sine quo vrbs dif-
ficile occupari potest) Parmensi tradere in
se recepit. dictus est dies 20. Octobris. In-
tempesta itaque nocte Balfortius ipse Re-
gios per deuia ad propugnaculum ducit.
Cumque nonnulli intromissi essent, Bal-
fortius proditor contra pacta signum dat:
excluduntur alij, & qui in munitione e-
rant intromissi, partim trucidantur, par-
tim capiuntur, & graui postea lytro redem-
pti sunt. reliqui se deceptos aduertentes
ad Parmensem reuersi sunt. Hæc indoles,
hæc Anglorum & Scotorum fides est In hac
expeditione desideratus est frater Sabau-
diæ Ducis nothus, & quidam Regis His-
paniarum Secretarij filius: Parmensis hac
spe depulsus, cum se ab instante hyeme
vrgeri & continuis pluuijs in obsidione vi-
deret impediri, exercitum ab vrbe abdu-
xit, & in hyberna dimisit.

Kure

Ruremundenses, quique in ea Gelriæ parte sunt incolæ apud Parmensem de into-
 leranda prædonum, qui in oppido VVachtendoncano erant, tyrannide conquerebã-
 tur quã vt ab eorum ceruicibus depelleret

Anno
 1588.

*VVachtend-
 ka obfidetur
 & capitur.*

Mansfeltium Comitem seniore cum le-
 ctiſſimo exercitu VVachtendunkam miſit.

Mansfeltius cùm caſtra ante oppidum me-
 ratuſſet, eaquæ munijſſet, deditiõnem per-

fecialem ſuum poſtulauit. Oppidani verò
 & præſidarij reſponderunt, ſe urbem in fi-

de Ordinum Belgicorum cuſtodire, & tue-
 ri decreuiſſe. Quamobrem Mansfeltius coa-

ctuſ eſt duoſ eminentiſſimoſ colles, ſeu tur-
 res ex congeſtiſ ceſpitibus, cumulataquæ

terra excitare, atque ex ijs oppidum bellicis
 machiniſ eum in modum verberare, vt ne-

mini tutuſ aut in plateiſ, aut in ædibuſ eſ-
 ſet locuſ; ignem quoque volatilem, & ſphæ-

rulaſ ardenteſ in oppidum immiſit. Tandẽ
 corona inuaſit, leuibuſquæ cõſſictibuſ præ-

ſidariuſ fatigauit. Ingenuſ erat mulieruſ &
 pueroruſ eiulatuſ, qui præter ipſum peri-

culum præſidariuſ animoſ conſternauit.
 Non iam ampliuſ de urbe defendenda cogi-

tabant, neque vllum ſubſidiuſ à ſuiſ expe-

ctabant Miſerunt itaque in caſtra, qui dedi-
 tiõnem certis conditionibuſ offerrent. Co-

meſ, eſſi facile oppidum vi expugnare po-
 uiſſet,

D s tuiſſet,

Anno
1588.

19. Decemb.

tuiſſet, ne tamen innoxium ſanguinem profunderet, maiores expenſas nõ faceret, ſuis parceret, oppidum nõ deformaret, & quia hyems aſperrima exercitũ debilitaret, illud in fidem ſuam recepit ijs conditionibus, vt gregarij milites, gladio tantummodo accincti, album in manu bacillum habentes, oppido exirent: ij qui nuper ex Bonnenſi præſidio venerant, & cum ijs aliqui præfecti detinerentur, donec Parmenſis, quid de ijs fieri velit, reſpondeat.

ſedit in Comitijs Bleſẽ ſub. a. ſum.

Interea dum hæc in Belgio fiunt, in Gallia conuentus Bleſenſis continuatur. Regis autem animus nocte dieque intentuſ erat, quomodo ſe à Guiſio vindicaret. Metuebat idipſum Guiſius: quapropter ad Comitia non venit. Diſplicebat id Regi, qui qua ratione Guiſium ad ſe pelliceat meditabatur. Tandem inuento conſilio, vt ſe ab omni ſuſpicionẽ liberaret, nouum creat Senatũ, ſiue Concilium: legit duodecim Principes, eoſque ex ijs potiſſimum, quibus erat offenſior. Cardinalem ſcilicet Borbonium, Cardinalem Guiſium, Ducem Guiſium, Ducẽ Nemouriũ, Ducem del Boeff, Archiepiſcopũ Lugdunenſem, Alphonſum à Corſa Comitẽ Termẽſium, Dynaſtam Bellegardiũ, & Dominum de Ogniaco; & duos alios; quorum poſterioribus quatuor potiſſimum

Animum confidebat. In horum aliorumq; cō-
 fessu, Rex longa, disertaq; oratione profe-
 quitur: Se satis iam edoctū Regem Nauarriæ
 um à Pont. Rom. excommunicatū et tanquā
 hæreticū Regni incap. acem, cum suis cōpli-
 cibus, sine intermissione bello, cæde & lan-
 guine coronam ambire, & vt vi extorqueat
 moliri. Deum tibi Regiam prolem, Regni
 successorē & hæredem negasie, exiguaq;
 prolis spem superesse. se igitur turbam &
 bellorū pertesum, & posthac quietem ac o-
 tiū sequi, imperioq; nunciū remittere decre-
 uisse Paternè se igitur suos admonere, vt in
 eam cogitationē incumbant, quis suo loco
 substitui debeat. cui totius imperij admini-
 stratio, se consentiente, credatur: qui Nauar-
 ræ & hæreticos oēs bello persequatur,
 donec ad internecionē debeat, vt Regno &
 Religioni pax & tranquillitas restitua-
 tur. Hęc tam seriò, tantaq; cum grauitate propo-
 suit, vt nulla simulationis aut doli suspicio
 subesse videretur.

Non displicuit hæc Regis propositū Cō-
 federatis, qui hunc in modum Regi res-
 ponderunt. Suam Maiestatem adhuc sospi-
 tem, vegetā, & per se potentē esse ad Regnū
 administrandū: quam vt Deus quā diutis-
 simè seruet incolumē se nocte dieq; depre-
 cari: alterius cōsilio vel auxilio opus nō esse.

Nihil.

Anno

1588

Nota simul
tionē Regis.

Responsio cō-
federatorū.

Anno
1588.

82 MERCVRII GALLOBELGICI
Nihilominus cùm Regis animus tranquillitatis & otij, quàm belli, Regniq̃ue administrationis sit amantior, se nec velle, nec posse Regi in ijs, quæ ad voluntatis suæ satisfactionem, Regniq̃ue vtilitatem pertinent, suum consilium denegare. Orare tamé se Regem, vt ipse nominet, quem tanto oneri parem, tãtoq̃ue munere dignum iudicauerit, quiq̃ue post obitum eius in Regno posset succedere. Rex n ultos Principes ordine in medium producit, quos imperio dignos existimat: inter omnes verò se ad hoc negotium, præter Guisium, magis idoneum, scire neminem asserit: eum nullum recusare laborem, Regnoq̃ue velle quàm optimè: eius patris, cuiq̃; fidelitatis in Regno extare multa testimonia, plurimaq̃ue eorum in recenti adhuc esse memoria beneficia. sperare igitur se, Guisium neque à maioribus suis, neque à seipso degeneraturum. Ordines cùm Regis consilium audiuiissent, mentemq̃ue cum verbis neutiquam discrepare arbitrantur, certatim omnes approbârunt: ad Guisium scribunt, eum, vt quàm citissimè ad Comitiam veniat, hortantur. paret illorù consilio Guisius, et citatis equis ad Regem properat, quantumuis alij monerent, non esse, quod nimium Regi fidat. Per benigne à Rege exceptus est, summæ Regni dignitates ei

*Dux Guisium
ad Comitiam
vocatur, &
venit.*

res ei decernuntur, imò Regni administratio omnis, & tantùm non regium nomen tribuitur. At non diuturna fuit illi hæc felicitas: in hoc enim rex curas, cogitationesque suas conferebat, vt quocunque modo posset, Guisium trucidaret.

Anno
1588.

Vigesimo tertio Decembris, biduo ante Natalem Domini, qui dies Dagoberto, sanctissimo Galliarum Regi sacer erat, Henricus Valesius Concilium cogit: Eleemosynarium seu Confessarium vocat, chi significat, se pro sua consuetudine velle peccata sua confiteri, & sacrosanctam Synaxin (erat enim dies Veneris, quo die hæc facere consueuerat) percipere. Vt autem commodius hoc facere posset, sibi decretum ait, ad cellam Anachoreticam, quæ dimidio milliari Blesis aberat, (ô sacrilegam simulationem) secedere; vt liberiùs Deo, rebusque diuinis vacare posset. Deinde quatuor è Concilio in interius cubiculum suum vocat, Alphosum scilicet à Corfa, Comitem Termesium, Bellegardium, & Dominum de Ogniaco, qui consilij Regis erant conscij, & Guisianis infensi. His proluxa oratione exponit iniurias, sibi à Guisio illatas, machinationes itidem & insidias, quas suæ Maiestati meditabatur; impatientem eius dominandi cupiditatem; per Guisium stare, quò minus in Regno

23. Decemb.

Anno
1588:

84 MERCVRII GALLOBELGICI
Regno posset, quod velit eū omnium suorum consiliorum, dictorum, factorumq; euerforem. Se itaque Guisium vt perduellum Regno inutilem, & sibi noxiū ē medio tollere decreuisse. Noluisse tamen se precipitanter & temerè quicquam agere: sed prius horum quatuor (vt quos ceteris fide fortes expertus erat) consilium audire, & ex eō rem exequi. Rogat itaq; Alphonsum quid hic faciendum esse censeat. Respondit Alphonsus, Minori cum periculo, Regiæque dignitatis, & decoris iactura fore, si Guisium, eiusque complices non statim occidat, sed in munitissimam aliquam Regni arcem captiuos abducatur atque in carcerem detrudatur: deinde in iudicium arcessat, litem ijs intendat, ex vinculis causam dicere cogat, vt secundum pronuntiatā iudicis sententiam in illos animaduertatur. Assentitur Alphonso Ogniacus. Termesius verò & Bellegartius exulcerato Regis animo gratificari volentes, alterius erant opinionis: erant enim Guisio quàm maximè infensi. quod cum Regem non laereret, eorum sententiās non rogauit, sed suam mox subiicit, Videri nimirum sibi nihil magis expedire, quàm omni abrupta mora, sine vlla litis intentione, sine vllō iudicio Guisium euocare, & per adhibitos licarios

tru-

trucidare. Periculosã enim eius fore capti-
 uitatẽ, quod si aut vi, aut astu, aut largitioni-
 bus è vinculis elabatur, magnũ incẽdium
 expectãdum, graue bellum, imò Regni rui-
 nam esse pertimescẽdam. Præterea nullum
 inueniri posse in Regno iudicẽ, qui aut ve-
 lit, aut rei capitalis damnare Guisũ audeat.
 Sibi itaq; deliberatum esse, eum inauditum
 interficere. Prædictos deinde Principes in
 Conciliũ remittit, & qui illi à secretis erat,
 Brulartiũ (alij Bernardum vocant) ad Gui-
 sium ablegat, cum mandato; Habere Re-
 gem ardua quædam, & arcana cum illo cõ-
 ferenda, priusquam ad Sacramenta Con-
 fessionis & Communionis accederet. Veni-
 ret itaque ad cubidulum, vbi Rex eum præ-
 stolabatur. Parietes cubiculi pretiosissimis
 circumquaque testis erant aulæis, & sub illis
 octo sicarij, ad hoc scelus perpetrandum, à
 Rege constituti latitabant. Guisius cùm cu-
 biculũ ingrederetur, Regem nõ inuenit (is
 enim in aliud interius secesserat) & horrore
 perfus⁹ insidias suspicari cœpit. leuatis vna
 parte aulæis mox vnum ex latronibus vi-
 det, quem collo apprehensum humi pro-
 sternit. Actutum alij septem strictis gla-
 dijs & pugionibus prosiliunt, Guisium-
 que hostiliter inuadunt. Vnus eorum su-
 ram illius percutit, graueque vulnus
 infligit

Anno
 1588.

*Guisius à Re-
 ge vocatur.*

*Guisius tra-
 cidatur.*

Anno
1588:

46 MERCVRII GALLOBELGICI
infigit: alius pugionem in collum adigit:
quidam gladium illius tenet, ne posset strin-
gere. tandem accurrit, qui à tergo illi letha-
le vulnus impegit: alij alia addiderunt. De-
fessus itaque vulneribusque consumptus
magnanimus Princeps cœcidit, altaque vo-
ce opē & misericordiam implorat. Ludoi-
cus Cardinalis Guisus voce periclitantis
cognita, fratri suppetias laturus accurrit:
sed ab armatis depellitur, ne ad fratrem per-
uenire posset. Bellegartius per posticum in
cubiculum admissus, hortatur Guisium se-
minecem, vt à Deo & Rege delictorū suo-
rum veniam petat. Dux, etsi vulneribus ac-
ceptis exanimatus, & iam iam moriens, bis
elata voce, Miserere mei Deus, inclamauit:
deinde obticuit, Regis gratiam aspernatus,
immissaque in os manu, nomen regis sibi ex-
osum significauit.

Dum hæc fiunt, Rex progreditur, & ro-
gat: Essetne mortuus an adhuc spiraret: re-
sponsum est, Eum adhuc se mouere. Mandat
Rex vt iteratis vulneribus mortem illi ac-
celerent. Hoc modo, ait quidam, flos ille, &
imperij Gallicani columen, Dux Guisus
Francisci Guisij, & Annæ Ferrariensis filius,
Antonij Guisij & Rhenatz Borboniæ ne-
pos. in ipso Regis cubiculo, iubente & in-
spectante Rege, à nefandis sicarijs, contra

Guilbel. Ros
seu de iusta
Reip. Christ.
in Regis im-
pior auctori-
tate.

106

tot promissorum, sacramentorum, iuramentorum obligationes & vincula, in Comitibus publicis, contra ius gentium, contra publicam fidem, in oculis omnium Franciæ Ordinum, & cum intoleranda singulorum, verè Francorum iniuria, interfectus est: de cuius morte distichon hoc, annum continens, circumfertur:

*GVISIVS à GALLI ConfossVS MILITE. In atros
Converso CIneres Corpore VastVS obIt.*

Mortuo Duce confestim eius Secretarius apprehenditur, omniaque eius scripta, omnes litteræ & instrumenta rapiuntur, et ad Regem perferuntur. Secretarius exiguam quãdã scedulam penes se habebat, cui paulò ante inscripserat, *Monsieur de Guise est mort, pour certain: hoc est, Dominus Guisus verè mortuus est.* hanc cum carcerem esset abductus, filo alligatam, è fenestra in plateam publicã, vbi multitudo hominũ conue-nerat, proijcit. qua lecta, & statim (vt quidã arbitrantur) ad Mænum Ducem, tunc Lugduni agentẽ, perlata, rumor de morte Guisij per totũ Regnũ increbuit. Sed (et) Nobilis quidã Rossierius, inuenta oportunitate è mœnibus sese præcipitat, & citatis equis tertio post die per oportunè (antequã Regis legati aduenissent) Lugdunum inauditi sceleris nuntius peruenit. Eadem hora capti

*Secretarius
Guisij captus.*

E
sunt

68 MERCVRII GALLOBELGICI
sunt Cardinalis Guisus, vnà cum Carolo
Borbonio Cardinali Petro Lugdunensium
Archiepiscopo, Duce Nemourio, Elbuesio
Ducis Guisij patruelis, & Inuillæo Guisij fi-
lio, magnanimo Principe, qui arma expedi-
ens, quantūuis iuuenis, se tueri conabatur.
Qui omnes regali prandio excepti, cūm ci-
bum capere noluissent, ad locum. vbi exan-
gue cadauer Guisij iacebat, abducti sunt.
Hic totum diem, totamque noctem quere-
lis, s'achrymis, & ad Deum precibus trāsege-
runt. Sed & cœlum adeo triste fuit, vt etiam
ipsa elementa lugere, & tam nefandum sce-
lus, quale in Ducē erat perpetratū, detestari
viderentur.

*Factum ty-
rannicum.*

Postquam Cardinalis Guisus ductus es-
set in conclaue, vbi cadauer fratris humi in
circumfuso sanguine quasi natabat, accessit
adeum rex, interrogans; Agnosceretne cor-
pus hoc, cuius esset? Respondit Cardinalis;
se agnouisse, & meritò: esse enim amātissimi
sui fratris ac Domini, cui in vno, eodemque
seculo adesse iam iam exoptabat. Certum,
inquit Rex, habeto, quod te voti composē,
& quidem breui efficiam. Postridie, nona
circiter hora antemeridiana, Cardinalis ius-
su Regis denuo ad idem conclaue ducitur,
vt simili, quo frater, modo trucidaretur.
Ceterum, qui Ducem interfecerant, manus
confe-

consecrato sanguine contam inare noluerunt. Erant inter præfidiarios Regios 45. circiter scelestissimi homines, quos *Coupe iarets*, à crurifragio denominant: ijs pollicetur Rex mille ducentos coronatos, si Cardinalem interficiant. Hi certatim in Cardinalem irruunt, eumque crebris bipennis, multis inflictis vulneribus, truculentissimè confodiunt. Inter tot vulnera Cardinalis illustrissimus, Rhemensis Archiepiscopus, primus Franciæ Par, & Apostolicæ sedis communionem, & sacerdotalis sacramenti mysterio, & Archiepiscopalis dignitatis prærogatiua ter sacratus, & Regis Franciæ pater spiritualis, à quo, tanquam Christi Vicario delatum sibi Regni diadema accipit, ipsa natiuitatis Christi Vigilia, absque vlla iuris vel iustitiæ specie, barbarè à latronibus Regijs interfectus, piè & constanter in Domino obdormiuit.

Anno
1588.

*Cardinalis
Guifim occidit.*

Nec his Rex animum suum expleuit: sed mandauit Inuellæum filium Ducis eodem quoque latrocinij modo interficerent. At qui tam innoxium sanguinem fundere, puerumque innocentem occidere vellet, inuentus est nemo. Sole iam ad occasum vergente, cum amborum cadauera humi abiecta in oratorio iaceret, præcepit Rex Cardinalis

*Rex Inuella-
um puerum
interfici-
bet.*

in aliud

Anno
1588.

70 MERCVRII GALLOBELGICI
in aliud vicinum cubiculum transferri, ibi-
que honesto loco collocari, & viridi panno
tegi, donec quid de eo fieri vellet, constitue-
ret. Ducis verò cadaver, absq; vilo honore,
vti ceciderat, vna manu in os inserta, altera
pugioni admota, neglectum est. Eodem
tempore amandati sunt in alias Regni pro-
uincias percussores, qui Ducem Mænium,
Mercurium, Aumalium, Dominumque Ca-
strensem, hoc est, fortissimos & penè solos
Ecclesiæ defensores paribus insidijs è me-
dio tollerent. Feria deinde quarta post
Christi Natalitia mandato Regis vtrum-
que corpus in maiorem aulam illatum, ro-
goque ingenti, ex viua calce & sulphure
constructo, impositum, exustumque est:
cineres verò è fenestra in præterfluentem
Ligerim proiecti.

*Cadavera
Guiliorū cō-
buruntur.*

Peruulgata Guiliorum, Ducis & Car-
dinalis morte, Ducissa Nemuria mater,
& relicta Guilij vidua Blæsas profectæ, iu-
niorem Ducem Inuillæum, & cadavera du-
orum fratrum sibi restitui supplices orâ-
runt. Sed cùm preces suas irritas esse cog-
nouissent, mater in Regem ipsum inuehi-
tur, cum perfidiæ inculcat, omnium iura-
mentorum, promissionum, pactorumque
admonet, quæ tam turpiter violasset. Ma-
riti, filijque sui plurima in Regnum, in
Reges

*Ducissa Ne-
mouria cum
Rege exposu-
laris.*

Reges ipsos beneficia commemorat, sine quibus iam dudum diadema ad hostes esset translatum. Iram igitur & vindictam Dei pro tanta ingratitude, tamque barbaro latrocinio Regi denunciat, ut se, filiosque suos è medio tollat perfusa lachrymis exorat. Rex ad hæc excanduit, eamque comprehendere, in carcerem compingi, & non minus sollicitè, quam reliquos Principes custodiri mandavit: cui, cumque abduceretur, Domina (inquit) bono sis animo, filio tuo Guisio idem vitæ finis obtigit, qui quondam Iulio Cæsarienam & ille in Senatûs Romani confesso interfectus est.

Anno
1588.

Sarcasme
Regis.

Coniunx verò Guisij cum suas preces à Rege repellere videret, oculis manibusque in cælum sublatis, copiosis indulgens lachrymis, lamentabili vocerum humanarum incertitudinem instabilitatemque conqueritur: nusquam stabile quid inveniri, præterquam apud Deum: quem ut iustissimum iudicem spero, inquit, non permissurum, ut moriar (etsi nihil mihi iucundius quam mori, & dilectissimi mariti mei confortio frui) nisi vindictam videro, tam immanis latrocinij in Dominum & coniugem meum perpetrati: cui simile exemplar nunquam auditum est. Negari non potest, coniugem meum, post Deum, eum solum & unicum

Lamentatio
Coniugis Guisij.

E , fuisse,

Anno
1528.

72 MERCVRII GALLOBELGICI
fuisse, qui virtute & armis suis obstetit, quo
minus Gallia præda exteris nationibus & he
reticis data est. Ecquis tam duro & intracta
bili corde, vt non moueatur, cùm audit, toti
us Galliæ columnen, & propugnatorem tam
fœdè trucidatū, idq; ex consilio & manda
to Regis, cuius authoritatem ipse penè solus
conseruauit? Quis non ingemiscet, cùm au
dit Catholicæ, Apostolicæ, Romanæ Religio
nis defensorē, tā miserè iugulatū? Hæccine,
ô Rex, corona laurea, quæ debetur ijs, qui
periculum fortunarū & capitis sui pro salu
te Regis negligunt? Hiccine triumphus, qui
meritò decerni debuit ei, qui Galliam non
tantum ab alijgenis defendit; sed & quoscū
que hostes patriæ ad internecionem toties
deleuit? Deinde ad maritum conuersa; O q̄
felix, faustaq; fuisset, ait, mi Domine, si post
preces ad Deū fusas, in hostē irruens cæsus
fuisses: multò mihi tolerabilior fuisset mors
illa: neq; animum meū tantoperè sauciaisset:
sed & omnem æmulationem eorum, qui ho
norē hunc tibi inuidebant, sustulisses. Hem
quàm immanis & barbara hæc est æmula
tio, inuidere illi, qui se toties in periculum
capitis, vitæque discrimen pro Regis sui
incolumitate intulit? qui populo tam erat
charus, qui fortunas omnes suas pro salute
Regni oppignorauit, qui ab omnibus bo
nis

nis colebatur, qui nullo non tempore Ca Anno
 tholicam Romanam Religionem defendit? Quod si maritus meus authoritatem 1588.
 Regis tibi vsurpasset; quod si existimatio e-
 iustanta apud populum fuisset, vt ea Re-
 gio nomini contemptum adferre potuo-
 erit, forsitan inuidiæ causa data fuisset. Sed
 nihil vnquam absque Regis consilio, vel ta-
 cito consensu fecit: imò tantum illi in Rego
 fiducia fuit (atq; vtinam non fuisset) vt in-
 ermis ad armatum venire non sit veritus, ab
 eoque præmij loco trucidatus sit. O quan-
 ta impietas est hæc; eum, qui vitam Regis
 toties defendit, eiusdem Regis mandato vi-
 ta priuari? eum, qui coronam Regis cum
 vitæ, omniumque fortunarum discrimine
 in capite Regis conseruauit, tanquam co-
 ronæ affectatorẽ falsis criminibus insimu-
 lari, & Regi hoc tam pertinaciter persuade-
 ri, vt sine iustitiæ aut iuris specie, sine vl-
 la causæ cognitione, tantus Princeps, tam
 crudeliter occidatur? O summam iniuri-
 am, & mortuo ius redditur, & furiosi cau-
 sa discutitur; marito autem meo ius dene-
 gatum est, qui tamen (vt Deo teste potest
 comprobari) omne suum studium, omne
 consilium, curas, cogitationes, & labores
 suos non aliò intendit, quàm ad ædifica-
 tionem Ecclesiæ, conseruationem Regni,

Anno
1588.

74 MERCURII GALLOBELGICI
tem, securitatemque Regis Quid dico Re-
gis? an ille Rex nominandus, qui eum,
in quo omnis sua felicitas & salus consistit,
inauditum iubet interfici? Iustissime sce-
lerum vindex Deus, ad te confugio, tuum
est iustè iudicare: ne patiare iniquissimas
ab hostibus excogitatas calumnias sempiternam cõiugis mei gloriam obscurare, nec
inultum maneat scelus, in illum perpetra-
tum. Deinde amicos & cognatos alloqui-
tur. Et vos consanguinei mei, inquit, & ami-
ci, gloriam & splendorem tanti Impera-
toris, & tam inuicti militis tam citò extin-
gui equis oculis, animisque aspicietis? Vul-
tisne vt ego semper quasi deserta tandè sine
vlla spe vindictę moriar? Vultisne vt tanti
sceleris ultio, donec adolescât hi mei liberi,
adhuc rationis impotes, differatur? O filio-
li, filiolaręq; meę. quàm felices essetis, si in hęc
lucem progressi, confestim vitam cū morte
cõmutassetis? O Rex, arbitraris occisos, qui
adhuc viuunt? panem è paruulorũ manibus
rapuisti, memoriam Principis laudatissimi
æterna obliuione sepelire voluisti: voti cõ-
pos aliquo modo factus es, ultionem verò
diuinam non effugies, neque impunè feres
tam barbarum facinus, quod inimici dete-
stantur, & amici deplorant. O Rex quis tibi
in posterum credet? quis fiduciam suã in te
collo-

collocabit? cui tua fides non erit suspecta? An-
 putasne amicos tuos ob factum hoc tuum te
 laudare, præsertim cum iam ijs manifestum
 sit, aliud os tuum loqui, & aliud mentem co-
 gitare? Ad me quod attinet, ô Rex, non ego
 te Regem meum posthac dicam: sed eo mi-
 hi loco eris, quo ijs, quos iustum Dei manet
 iudicium, ut qui viduas & orphanos tueri
 debebas, me viduam, & liberos meos or-
 phanos, sublato è viuis dilectissimo cõiuge
 meo, reddidisti. In hoc planctu & lamenta-
 tione mœstissimæ Duci partus dolor obo-
 ritur, & loco duorum fratrum cæsorum, a-
 lios duos Guisios fratres enixa est.

*Uxor Guisij
 duos alios
 Guisios parit*

Parisienses vtrumque Guisium crudeli
 mortis genere sublato edocti, ex templò
 Regias ædes diripiunt, insignia lacerant,
 conculcantque; effigies discerpunt, statuas
 euertunt, è Senatu Regio qui suspecti e-
 rant fœdis carceribus includunt. Guisium
 Galliæ liberatorem, Parisiensium seruator-
 rem, Catholicæ Religionis vindicem appel-
 lant. Regine verbo quidem sua dignitas ter-
 uatur. Neq; enim iam amplius Regem appellã-
 dum clamitant; sed perfidum, carnificem atheum,
 tyrannum, & quidem talẽ tyrannum, ut
 mundo condito nullæ nationes, nullæ ciui-
 tates aut Respub. similem pertulerint. Prop-
 ter sacrilegam hypocritam Iulianum Aposta-

*Parisienses
 in Regem o-
 dium.*

E ,

tam,

Anno
1588.

*Vrbes à Re-
ge deficiunt.*

tam, propter sanguinariam crudelitatem Caium Caligulam; propter spurcissimas libidines Varium Heliogabalum; propter sacrilegum Dei contemptum Dionysium Siculum nominandum asserunt. Publicis etiam scriptis Henricum Valesium vocant, olim Regem. Picardi quoque, vti Parisienses, à rege deficiunt. Lutetiam Menius confestim aduolat, Aumalius Picardiæ vrbes Ambianū & Abbatis villā occupat. Aumalij frater, quem Equitem Aumaliū vocant, Blæsis arte quadam elapsus, Aurelianū peruenit. Hi foederis tunc duces erant. Vrbes, oppida, quæ in fide manebant opere muniebant, dubia præsidio firmabāt, plebem discretis rationibus partibus suis deuinciebant.

27. Decem.

*Niortium oc-
cupat Nauar-
ræus.*

Dum hæc Blæsis & in Picardia geruntur, Rex Nauarræus non otiaitur, sed exercitu in Pictones traducto, Niortium, primum illius prouinciæ oppidum, commodissimo loco situm, rebus ad bellum, victumque necessarijs instructissimum, occupauit. Eo capto, alia quædam deditiōnem fecerunt. Paulò post Nauarræus in grauissimam pleuritidē incidit: ea Calvinianis seruatore & propugnatorem suū pænè rapuit. Ceterum paucos post dies desperatibus de eius salute omnibus, clementissimo Deo pœnitentiæ, resipiscentiæq; tēpus ei prorogante, conualuit.

Rex

Rex cùm cunctanter ageret, tanquam ^{Annò} morte duorum fratrum res esset confecta. 1588.
 ratus fortè, Regij nominis reuerentiam ad
 cetera sufficere, varios quotidie animorum
 motus in Gallia vidit concitari. Quare o-
 peræ pretium se facturum existimauit, si
 subditos per litteras officij admoneret, occi-
 sorumque Guisiorum rationem redderet.
 Scribit itaque Proceribus Regni, scribit ci-
 uitatibus & oppidis, mortem Guisiorum iu-
 sto Dei iudicio, quod suis clandestinis ma-
 chinationibus in seipſi prouocârant, ad-
 scribens.

*Scriptum Re-
 gi, quo se ius-
 tum purgat.*

Deinde protestatur, se in proposito suo
 hæreticos, omnesque Ecclesiæ hostes perse-
 quèdi, funditusque extirpandi, non Guisio-
 rum, non cuiuscunque alterius monitis per-
 seuerasse; sed sponte sua, proprioque zelo
 se semper ad hoc propèsum fuisse, nihil sibi
 vnquam antiquius fuisse, & etiamnum esse,
 quàm honorem Dei promouere, & Ca-
 tholicam, Apostolicam, Romanam Re-
 ligionem in suo Regno stabilire: in ea per-
 manere, & ad vltimum vsque spiritum per-
 seuerare. Porrò quemadmodum antea pro-
 miserat, se plebem, quæ nimis exactioni-
 bus premebatur subleuaturum; ita & nunc
 ipsum denuò polliceri. Se iam Ordini-
 bus absentibus nunciasse, ad comitia ve-
 nirent,

Anno
1588.

78 MERCVRII GALIOBELGICE
nirent, eaque liberis suffragijs peragerent,
media proponerent, quibus ad institutum
commodè perueniatur; vt regis salus, Dei-
que imprimi gloria facta tecta cõseruetur.
Interim se prorsus velle, vt inter subditos
suos omne dissidium, omnis diffidẽtia, om-
nia fœdera, pacta, cõuentus, clandestina cõ-
silia & occultæ machinationes cesset: ita vt
in posterum post Deum, nõ alium Regem,
quàm se, ab omnipotente subditis datum
agnoscant. Quòd si fecerint, se illos vi-
cissim non vt subditos, sed vt proprios
filios habiturum pollicetur. Deinde ad mor-
tem Guisiorum veniens, mirari se dicit,
à multis hoc factum suum, vt iniquum, re-
prehendi, cùm omnibus constet, Guisios be-
neficio suo, patrumque suorum, ad summos
honores & dignitates euectos: vbi grati esse
debuerunt, paulatim sub pretextu Catholi-
cæ Religionis populum in suas partes vbi-
que pertrahere, sibi que deuincire, à Rege
verò suo auertere studuisse, tãquam si Rex
in Religione vacillaret. Eò rem deuenisse,
vt veriti non fuerint, clandestina fœdera in-
ire, & seditiones in suam personam concita-
re; id quod tumultus Parisijs, & alijs in locis
ortus abundè satis testatur. Hæc omnia, vt
ad regiam, à qua aberrauerant, viam reduce-
rentur se dissimulasse, & postea palam remi-
sisse.

fisse. Ducem nihilominus Guisium iuramentum sui immemorem, debitam sibi obedientiam non præstitisse, omniumque præcedentium beneficiorum oblitum esse. Tandem cò audaciæ prouectum, vt personæ regiæ insidias struere non erubuerit, ita vt salus Regis saluo Guisio salua & secura esse non poterit. Iure igitur se in illum animaduertisse. Mandare itaque se subditis suis, ne Regis auctoritas, potestasque tam vilis sit apud illos, vt eam contemnere audeant: sed potius eam quibuscunque modis poterunt, defendant, colant, reuerentur, iuxta præscriptum iuramenti, quo Regi deuincti sunt. Quod si quis scelus facere, Regisque auctoritate abuti non vereantur, eos exemplò, vt alijs exemplum statuatur, grauissimè puniendos esse denunciat.

Hactenus Rex. quæ purgatio etsi apud amicos Regis, atque adeo hereticos ipsos iustissima, optimisque fulta rationibus censeretur, à prudentioribus tamè, qui nullis ducebantur affectibus, vt ficta & commentitia explodebatur. Non enim ignorabant Guisiorum, aliorumque Confœderatorum institutum nunquam aliud fuisse, quàm vt Regem in officio, à quo exorbitare toties non obscuris argumentis videbatur, continerent. Id cum Rex ægerrimè ferret, rationem tandem

Anno
1588.

*Criminatio-
nes Regiorū
in Guisios.*

80 **MERCVRII GALLOBELGICI**
randem inijsse quomodo se ab obseruatori-
bus illis expediret, vt iam non secundum le-
ge & sacramenta in vnctione dicta, sed pro
libidine imperaret. Scriptum Regis amici
varijs alijs in Guisios congestis criminatio-
nibus corroborabant. Eorū scilicet consilia
nō aliò spectasse, quàm vt Principū Regijsā
guinis non modò authoritatem labefacta-
rent, sed vitam etiam in periculum voca-
rent; Regnum Proceribus, nobilitate & ciui-
bus bonis dispoliarent; Regis augustam Ma-
iestatem infringerent, & illum obedientiæ
zelum; quò fuerat hætenus plebs in illum
Nobilitasque Gallica extinguerent, & his
artibus comparata sibi, suisque authoritate,
viam ad Regnum inuadendum sibi facerēt.
Sacrum fœdus, quod Ligam vocant, non
zelo Religionis, sed regnandi cupidita-
te percussum: testari hoc quosdam, qui ei-
dem fœderi postquam subscripserant, &
iam inter ipsos Regni officia essent distri-
buita postea defecerunt. Non alio fine
multas à Guisianis, easque primarias reg-
ni ciuitates occupatas, in quibus Rex nul-
lam authoritatem, nullum ius habet, Gu-
bernatoribus à Guisijs constitutis omnia
pro sua libidine disponentibus. Per alias
ciuitates, quæ Guisiorum non parent impe-
rio, ipsos dissensiones seminare, populum
aduer-

aduersus Regios ministros armare, impedire, quò minus iustitia posset administrari. Et ne quid ad summum scelus deesset, Guisium tum Lutetiæ, tum Blesis regis vitæ infidiatum esse. Hæc aliaque similia per Galliam incertis authoribus spargebantur, ut tam immani & barbaro sceleri aliqua iustitię species prætenderetur. Confœderati interim rebus suis non desunt, Regis minus contemnunt vrbes, arces, & oppida in fidem suam recipiunt, pecuniam vndique cogunt, exercitum conscribunt, omnia, quę ad bellum erant necessaria, comparant. Quod cum Rex videret, ne fortè subditis suis, exterisue hæreret hac in re scrupulus, Mænium, Aumalium, eiusque fratrem Equitem publico scripto dignitatibus atque honoribus omnibus priuat. Infidos, rebelles, & Maiestatis conuictos declarat; eos, eorumque posteros, qui que illi sint, qui aut consilio, aut opera, aut re aliqua illis opem ferrent, eodem loco habet. Ab his, illisque se graues pœnas petiturum profiteretur. Idem in vrbes Lutetiam, Ambianum, Aureliam, similesque alias constituit.

Atque hic est finis illius anni supra millesimum, quingentesimū octuagesimi octauū; quę non solū nos ipsi mirabilē, variabilē, formida-

Anno
1588.

Confœderatorum in apparando bello diligentia.

Rex Confœderatos aliquos hostes declarat.

Anno
1588.

82 MERCVRII GALLOBELGICI
midabilem aduertimus, sensimus, cognouimus: sed etiam maiores nostri verè talem futurum prædixerunt. Hic est ille annus, de quo Ioannes Regiomontanus, Mathematicus summus, aliquanto antequàm Romæ anno à partu Virginis 1475. ætatis suæ 42. in viuis esse desijt, prognosticum seu vaticinium in hanc ferè sententiam edidit.

*Post mille expletos à partu Virginis annos,
Et post quingentos rursus ab axe datos,
Octuagesimus octauus mirabilis annus
Ingruet, & secum tristia fata trahet.
Si non hoc anno totus malè concidet orbis,
Si non in nihilum terra, fretumq; ruet;
Cuncta tamen mundi sursum ibunt, atq; deorsum
Imperia, & luctus vndiq; grandis erit.*

Eadem Ioannes Stofflerus, insignis Astrologus; & nostro seculo generosissimus Heros Henricus Rantzouius, in suo de annis climactericis & imperiorum periodis libello vaticinatus est. Quorum vaticinia quàm veros euentus sortita sunt, ipsi hoc anno vidimus. Nam etsi pauca, quæ admiratione digna, & eorum vaticinijs congruentia sunt, à nobis, qui Gallica tantùm & Belgica promittimus, in hoc libello recenseantur; in omnibus tamen Regnis & Imperijs maximas rerum mutationes, imò totius orbis paro-

paroxifmos confpeximus. An non infolens, Anno
inauditumque in vno Poloniæ Regno inte
ftinis procellis & bellis miserè excarnifica- r) 88.
to, quatuor vno eodemque tempore Re-
ges hoc anno habuerit? Rem inauditam nar-
ro, attamen veram. Sigifmundum Suecum,
Maximilianum Austriacum, Henricum Va-
lesium Gallum, profugum Regio Poloniæ
titulo ad vltimum vsque agona vtentem,
& Stephanum Bathoræum, tum temporis
inhumatum. Sequitur Suecia, quæ simili-
ter dicto tempore tumultuum incendijs fla-
grat, arces aliquot bello pridem captas a-
mittit; Moscus, mente licet paululum re-
motus, amiffa recuperat. Daniæ Rege Fre-
derico II. demortuo, relictoq; vndecenni
filio interreges quatuor gubernant. Scotiæ
Regina à propria confanguinea, mulier à
muliere, contra datam hospitalitatis fidem
damnatur, & supremo supplicio afficitur.
Anglia fugata classe Hispanica mirabilem
victoriam obtinet. Hispanus classem præ-
potentem amittit, & varijs à Draco mo-
dis infestatur. Persa moritur. Turca infe-
liciter in Vngaria cum Christianis pugnat.
Vngari crebris eiusdem incursionibus mo-
lestantur. Maximilianus Austriacus à Po-
lonis captus custodia traditur. Italia à Ban-
nitis plurimum vexatur. Germania veteri
F/ lethar-

24 MERCVRII GALLOBELGICI
lethargo sopita, nunc hanc, nunc illam Religionis faciem exosculatur, atque (vt compendio dicam) ab ortu solis, vsque ad occasum, nullus ferme remansit locus, in quo non miratu dignum aliquid hoc anno contigerit. Omitto portenta hoc anno visa, quæ plerunque præcedunt, cùm in signis aliqua calamitas impendet.

Anno
1588.

Portenta,
quæ hoc anno
visa &
audita sunt.

Prætereo ciuem illam in oppidulo Holfatiæ Apenradio, quæ quinque dierum interstitio geminos, mense huius anni Februario, peperit: quinque Soles in Dithmarfia eodem mense visos; Xiphiam, seu piscem gladiũ varijs litteris & signis, puta crucibus, gladijs, vexillis, ligone, pugionibus, equorũ capitibus, & nauigijs insignitum, Gryphisvaldiæ, celebri Pomeraniæ vrbe vigesimo secundo Maij captum: Solem Vinnariæ vigesimo sexto mensis Iunij aère sereno repente obscuratum, totoque eod die cum gladij stricti figura in ore conspectum. Rupem Culmerbergensem, prope Salsfelt, prodigosè sese aperientem, disruptam. Panes secundarios à quodam tenacissimo Euclione, cuius genus, nomen, & auaritia nobilis reticetur, propè Rodopolin furno immisos, palaque rursus extractos sanguinem miraculosè lachryman-
tes, & paulatim in cineres resolutos. Omnia,

nia, inquam, hæc prudens prætereo: vna ANNO
 illa Regni Gallicani metamorphosis, quam 1588.
 ab inferis excita Erynnis hoc anno peperit,
 me facile in summam admirationem rapit.
 Quis enim non obstupescet, cum audit Re-
 gnum illud, quo in toto terrarum orbe ne-
 que maius est, neque nobilius, neque o-
 pulentius: quod iam annos mille ducentos
 tanta cum gloria stetit, floruitque, tam bre-
 ui & exiguo temporis momento, tam fera-
 libus tumultibus, tam tragicis turbis con-
 cussum, & in tot contrarias factiones diuil-
 sum? leges & iura ab ipso Rege violari?
 nobilitatem occidi? Religionem Catholi-
 cam, quæ in nullo Regno solet esse purior
 & sanctior, pro cuius amplificatione & Clo-
 douus ille, & filius Childebertus, & Mar-
 tellus, & Pipinus, & Carolus Magnus & Lu-
 doicus Pius, & Philippus Augustus, & Lu-
 doicus Sanctus, alijque tot in Oriente con-
 tra Turcas, in Meridie contra Arabes, in
 Septentrione contra Hussitas, & Norman-
 nos, & domi suæ in Gallia contra Albi-
 geneses bella sanctissimè, fortissimeque gef-
 serunt, ab eo Rege, qui in adolescentia sua
 nullos labores suscipere, nulla adire pericu-
 la recusauit; pro qua toties pugnauit, toties vi-
 cit, suam Regni que sui salutem neglexit, qui
 usque eo religionem Catholicam simulabat,

Anno
1588.

36 MERCURI GALLOBELGICI
vt monastico nonnunquam indutus habi-
tu, nunc vitam Anachoreticam duceret,
nunc templa aliâque loca religiosa cum au-
la sua, summa cum animi deuotione (vt pu-
tabatur) visitabat; ieiunijs, vigilijsque se
macerabat, & vitam propè monasticam in
summa rerum administratione profiteba-
tur: ab eo inquam Rege, qui Christianissi-
mus, Primogenitus, propugnator & defen-
sor Ecclesiæ Catholicæ, Romanæ voluit ap-
pellari, eandem Religionem seditiosissimis
hæreticis prostitui? Quis hæc audiens non
admirabitur? non obstupescet? At minuit
fortassis admirationem, quod hæc diu ante
quâ fieret prædicta fuerunt. Erat enim nunc
ea reipublicæ Gallicanæ facies, quam Se-
quanus ille Petrus Turrellus, Mathemati-
cus & Astrologus eminentissimus (qui & Frã-
cisco primo captiuitatem Papiensem vati-
cinatus erat) ante annos plus minus cen-
tum his versibus præfagijt.

*Astrologus vates hæc nuncio mœsta, Nepotes,
Corpore qui grandis Rex tertius ordine fratrum
Prædiras edet cades, lanio ipse suorum.
Quas propter surget ciuili Francia bello,
Pro dolor, & Procerum præceps cadet ista duello.
Non erit vna fides, non lex, non vnicus & Rex:
Multi sed Reges, leges, & Religiones.
Seruiet haud minimis in partes scissa ruinis,*

O Deus,

O Deus, à varijs saeuè lacerata Tribunis.

Sic ruet infœlix, per Reges Francia, ciues,

Antea qua fœlix per Reges Francia diues.

Anno
1589.

Sed sequens nos vocat annus, ad quem prædictorum vaticiniorum effectus etiam sese extendunt. Cùm in eo fructus perniciosissimæ huius anni sementis simus conspiciantur.

LIBER SECVNDVS.

INitium huius anni auspicaturo, primùm mihi occurrit mors Catharinæ Medicæ & Laurétij III. Medices, Ducis Urbini, ac Magdalenæ Bononiæ, Auerniæque Comitissæ filię. Hæc postquam ad decrepitam penè ætatem peruenisset, Galliamque multis, ijsque funestis toto imperij sui tempore seditionibus commouisset, varijsque cladibus affecisset, postquam tres filios suos diademate insignitos vidisset, totum Franciæ Regnum cõsilijs suis rexisset, & nunc à Guisij & Catholicis, nunc à Nauarræo & hæreticis clãstetisset, mulier vasa, & ad fundendum sanguinem nata, sexto tandem huius anni die, Epiphaniæ profesto, naturæ debitum reddidit. Huic ab Astrologiæ peritis prædictum refert Guicciardinus, natam esse ad destruendum illius Principatum, ad quem cõubio perueniret. quod ipsum & Paul. Iouius Clem. VII. Pont.

Morsur Catharina Medicea Regis Galliarum mater.

F 3

Maxi

§ MERCVRII GALLOBELGICI
Maximum, eiusdem Catharinæ auuncu-
lum, Imperatori Carolo V. retulisse te-
statur. Ferunt autem hæretici eam cum in
extremis esset, regem filium ad se vocasse,
ei statum Regni exposuisse, dixisse, dubium
non esse, quin ira Dei in regnum Franciæ
vehementer esset commota. Hanc irā popu-
lum & Principes sibi ipsis concitasse, & ad-
huc quotidie cōcitare, eò quòd bellū quàm
pacem mallent; nec fanis, quietisque Nauar-
ræi, aliarumque Regij sanguinis Principum
cōsilijs acquieuerint, sed Guisios, sub præte-
xtu Religionis Catholicæ, Romanę promo-
uendæ, Caluinianæq; extirpandæ Regi in-
sidias struentes, Regnumque affectantes se-
querentur, & promotos cuperent. Sperare
tamen se eosdē Principes, omnesq; subditos
ad sanio rem mentem redituros, præsertim
cum non propria perfidia, sed interfecto-
rū Guisiorum persuasionibus à rege defecis-
sent. Interim se iam ingrauescente morbo
penè oppressam, mortique vicinam hæc vl-
tima Regi monita relinquere: Primò, Re-
gem Nauarræum, omnesq; Principes Regij
sanguinis, verè Francos, & indigenas, cuius-
cunq; Religionis ij sint, accersat, & ad se at-
trahat; vt perpetuò cum rege sint, eumque
auxilijs & consilijs suis adiuuent: Eos enim
nunquam non fore fideles, qui tot bellis à

Rege,

Anno

1589.

Monita ma-
eris morien-
tis ad filium.

Rege, propter Religionem laceſſiti, nunquam à fide, qua Regi erant obſtricti, deſecerunt. Secundò, cùm iam pridem in Germania, alijsq; locis compertum eſſet, inſterna bella propter Religionem mota, componi non poſſe, niſi cuique ſua Religio libera permittatur: Monere ſe Regem, vt idem faciat, quo pacem hoc modo, & tranquillitatem Regno reſtituat. Hoc ſi à primo pacis edicto obſeruatum fuiſſet, ſcèlicioſam nunc Reipublicæ ſtatum fore aſſerit. Quod ſi tandem aliquando, mi ſili, ait, hoſtibus tuis victoriam extorqueas, pacem cole; Principes tibi ſanguine propinquos, aliosq; ſubditos, qui tam dura hæcenus paſſi ſunt, tuere, & omnem in Regno abuſum tolle. His dictis Regi hæreticos, quos ſemper bello erat perfecuta, commendaffe, & pacè, quam ipſa nunquam viuens amauerat, moriens perſuaſiſſe dicitur.

Rex defuncta matre relictis Blæſis, ad Turonum metropolim profectus eſt, eamq; urbem ſupremi Senatus ſede honorauit, Lutetia, vt indigna, omnibus honoris titulis, & priuilegijs ſpoliata. Legatus Pontificius, qui rebus his præſens aderat, poſtquam vidiffet Guifos fratres in liberis comitijs trucidatos, Cardinalem Borbonium, Archiepiſcopum Lugdunenſem, Epifco-

Rex in Turones proficiſci tur.

Anno

1589.

Legatus Pō

ntificis ad Regē

Franciæ iussu ad

Parisiē.

Parisienses

consulunt

Theologos.

pum Ambianensem, aliosque magni nominis Principes tam perfidè captos, Regem per litteras ad pœnitentiã facti admonuit, & ne similitè quid in futurum perpetret, seriò hortatur: nisi caueat, fore ut Pontifex eum anathematis fulmine feriat. Respondet Rex; se Pontificis fulmen ne flocci quidè facere, neque se credere. Suam sanctitatem quicquam huiusmodi in se ausuram: cum Pontifex in Francia nullum se excommunicandi ius habeat; præsertim cum ea quæ ipse in Guisios statuisset, Politica sint, non Ecclesiastica; & necessitas ista postulauerit. Parisienses imperij Regis sui Henrici pettæsi, libellum supplicem suo Governatori offerunt, orantque ut in confesso Theologorum & Iurisconsultorum hæc duæ quæstiones ventilentur, & decidantur: Primò, an subditi & incolæ Regni Gallici ob impium & immane Regis latrocinium & quæ in perniciem Regni, Religionisque molitur, fide Regi debita & sacramento illi dato soluti sint, nec ne? Secundò, an iisdem subditis securam conscientiam contra Regem bellum mouere, fœdera inire, tributum imperare, & pecuniam cogere, ad Religionem Catholicam, Regni que salutem defendendam liceat? Congregatum est itaque collegium Sorbonicum, alijque Doctores numero

70. omni diligentia, ingenijque acumi-
ne quæstiones has discutientes ponderan-
tesque: tandem post multas in vtramque
partem disputationes, compertum est; cau-
sam Regis iniquam esse; hanc sententiam sa-
cræ Scripturæ, iuri positiuo, ciuili & eccle-
siastico esse consentaneam. Conclufum ita-
que est, populum sacramento esse solu-
tum, & licere contra Regem suum pecuni-
as colligere, confœderationes inire, arma
ferre, pugnare. Vt autem hæc maiore cum
authoritate fiant, petunt à Legato, vt aliquè
ex suis ad Romanum Põtificem mittat, qui
huius conclusionis approbationem impe-
tret, vt tutior cum conscientia ad Catholi-
cam, Romanam Religionem, quæ non pa-
rum morte Guisij erat labefactata, tuendâ,
& heresin omnem radicitus extirpandam,
hæc exequantur.

Postquam omnia quæ Blæsis, & passim
per totum Regnum acta erant certis nun-
cijs Romam essent perlata, magna fuit Pon-
tificis, omniumque Cardinalium conster-
natio. Pontifex purpuratorum omnium Se-
natum cogit, & in eorum confessu summũ
animi sui mœrorem, ob barbarum, inaudi-
tum, detestandum & impium scelus in Gal-
lia, ab ipso Rege, in Guisios fratres, præci-
pue autem in Cardinalem perpetratum:

F 5 quem,

Anno

1589.

*Theologorum
Parisiensium
de Regis sa-
cro sententia*

7. Ianuarij.

*Pontificis et
Cardinalium
conferentia*

Anno

1589.

Oratio Pontificis ad Cardinales.

quem, inquit, non obstante quod Dei Sacerdos, quod Cardinalis, quod Archiepiscopus, quod Gallorum regum vnctor esset, indicta causa, absq; vlla iuris aut iustitiæ forma, perfidè trucidauit, atq; profanis armis, sine consilio, authoritate, cōsensu, & suo & sedis Romanę, cuius ille membrū erat, necauit: haud aliter, q̄ si nec Pōtifex, nec Romana sedes, nec vlla iurisdictio Ecclesiastica in teris esset. Diuinis legibus cautū esse, nemini licere quēquā occidere. Ab hac lege neminē ne Regē quidē ipsum exēptū esse: nisi fortē Princeps aut Magistratus legitimus, iuxta præscriptum legum & constitutionum, præ iudicum sententia, quempiam è medio tollat: hoc enim homicidium non esse: sed iustum suppliciū. At Cardinalis hic ait, absque vllō iudicio, absq; vlla causæ cognitione, non auditus, aut damnatus, sine nostro consensu interfectus est: haud aliter, quàm si laicus fuisset, nulla eius, in qua cōstitutus erat, Ecclesiasticę dignitatis habita ratione. Neque probari potest eum quicquā dicto vel facto in perniciem vel Regis vel Regni machinatum esse. Rex enim non multos antedies & per litteras, & per Legatum suum Gūdium, nobis eundem Cardinalem max imoperè commendauit, petijtq; vt illi Auenionensem legationē, cui Cardinalis Borbonius

Bonius non ita pridem renunciauerat, de Anno
 mandaremus. Negare id Gundius non po- 1589.
 test, qui nobis & litteras Regis tradidit, &
 pro ipso Cardinale apud nos intercessit. In-
 terea Cardinalis nihil in Regem peccare po-
 tuit. Sed esto; vel verbo, vel facto in Regem
 peccauerit: an non debuerit Rex ab homici-
 dio tali abstinuisse, & eum ad nos misisse, cū
 non ignoret, quā grauius in transgresso-
 res animaduertamus? an non captiuum de-
 tinere potuerit, & delictum eius nobis per-
 scribere, responsumque à nobis expectare?
 An non in Gallijs præsens sit Legatus Apo-
 stolicus Mauracenus, quem Rex consulere
 potuisset, quid in re tam graui faciendū es-
 set? si fugā metuisset, in vincula conijcere,
 aut custodię liberiori tradere potuisset. Im-
 mortales ago gratias summo illi & omnipo-
 tenti Deo, mihiq; gratulor, quod Regis pe-
 titioni à nobis satisfactum est; & prædictus
 Cardinalis Legatus Gallicus per nos est re-
 nunciatus, atque id cū aliqua iniuria Sena-
 tūs & collegij Cardinalium, in quo tot re-
 uerendi, eruditi & rerum agendarum peri-
 ti senes inueniuntur; qui nunquam à latere
 nostro discedunt: ideoque ad hanc dignita-
 tem maiori cum merito promoueri potu-
 issent. Rex tamen huius, aliorumque benefi-
 ciorū immemor, eundē Cardinalem seculari
 manu,

Anno.
1389.

94 MERCURII GALIOBELGICI
manu, & profanis armis, nulla à Sede Apostolica petita auctoritate, trucidari iussit. Obiit deinde Pontifex, & cum maximi doloris animi se i significationem effudit, orationem profecutus est, dicens; Gaudeo interim, & Deo gratias ago, quod tantum facinus in nostrum Pontificatum incidit: indubitata namque spes mihi affulget, eundem Deum, qui mihi ab incunabulis propitius adfuit, consilium, opemque daturum, ut tam nefando facinori maturè obviam eatur. Iterum tacuit, et paulò post orare pergit: Profectò, inquit, tam ingens mestitia animum nostrum incessit, ut vix fari lubeat. Heri ad nos venit Legatus regis, adducto secum Oratore Gundio, & obnixè nobis supplicarunt, ut regem à delicto perpetrato absolueremus. Id ipsum tam seria protestatione, tamque ferventi prece à nobis contenderunt, ut dicerent, se non surrecturos, aut à pedibus nostris recessuros, nisi prius veniam & absolutionem hanc à nobis impetrassent, ita ut vi quodammodo, armatisque precibus eam à nobis pene extorserint. Quibus respondimus; Eos ut Legatos pro rege sua absolutionem petere, regem autem ipsum in suis, ad nos ante biduum missis literis eam non petiisse: imò ne mentionem quidem ullam perpetrati sui delicti fecisse. Verisimile itaque non esse,

esse, cum aut facti pœnitere, aut nos Veniã Anno
 orare Interrupit orationem nostram Legatus, & ait, se personam esse publicam, & in 1589
 hoc casu Regem suum referre, qui negotiũ
 hoc sibi per epistolam demãdauerat: fidem
 igitur sibi habendam esse. Cui nos; Verum
 quidem esse, quòd Regem suum referret;
 sed in rebus Politicis, non vt Regis peccatũ
 confiteatur, & pro eo pœnitentiam agat: o-
 ris enim confessionem partem esse pœniten-
 tiæ; longè aliam rem esse politica tractare,
 quàm alterius peccata confiteri. Ad Deum
 igitur & nos recurrendum, à Deo & nobis
 remissionem petendam, & deinde pœnitenti-
 am agendam: id autem ab ipsa Regis per-
 sona, proprioque illius ore fieri debere. Cũ
 hoc responso legatos & Oratores Regios à
 nobis dimisimus.

Post hæc Pontifex varia variorum Regũ
 & Principum produxit exempla, qui mul-
 to leuioribus delictis obnoxij, seipso humi-
 liare, absolutionemque & pœnitentiam fla-
 gitare non erubuerant. Primò, Henrici eius
 nominis Anglorũ Regis primi: hunc cùm
 cædis D. Thomæ Cantuariensis Archiepis-
 copi insimularetur (quamuis ille iussu Re-
 gis occisus non esset, sed à quibusdam, qui se
 Regi, cui cum Archiepiscopo ob immuni-
 tates Ecclesiæ lis intercesserat, hoc facto gra-
 tifica-

Anno
1589.

MERCVRII GALLOBELGICI
tificaturos arbitrabantur, & quamuis abun-
dè satis se de crimine hoc purgasset) à Sede
Apostolica absolutionem petiisse; crimen
suum confessum esse, & iniunctam sibi pœni-
tentiã peregisse, eò quòd innocentissima
Archiepiscopi mors ex similitate duntaxat,
quæ inter vtrumque exorta erat, originem
traxerat Thomam tamen Cardinalem non
fuisse, sed simplicem Archiepiscopum. De-
inde exemplum adfert Theodosij, qui non
vnius Regni, vt Henricus Valesius rex, sed
totius mundi fuit Imperator: cui Gallia, Hi-
spania, Germania, vtraque Pannonia, Dal-
matia, Græcia; quid multis? Oriens & Oc-
cidens parebant, hunc tamen Theodosium
post cædem in Thessalonicenses perpetra-
tã, pœnituisse; Diuo Ambrosio scelus suum
confessũ esse, & publicè iniunctã satisfactio-
nem reddidisse, antequam ad augustissima
Christi mysteria redire potuit. Ambrosiũ
tamen non Pontificem, sed Episcopum tan-
tummodo fuisse. Hac sua humilitate & obe-
dientia pium Imperatorem hoc consecutũ,
vt de eo dictum sit;

Clandianus.

Omniũ dilecte Deo, cui militat ather,

Et coniurati veniunt ad classica venti.

Vt & filios & nepotes post se reliquerit, qui
quomodo & ille, Augusti & Imperatores fu-
erũt. Testari hoc enim Theodoretum, ali-
osq;

osq; historiographos fide dignos. Quod si, Anno
 inquit Pontifex, tantus Monarcha obedie- 1589.
 rit simplici Episcopo, eius cõsilio paruerit,
 & publicè pœnitentiam egerit: taceo quod
 in Orientem rediēs, nusquã nõ D. Ambros.
 laudauerit, in tota vita coluerit, amauerit:
 an non alios minores Principes summo ro-
 manę & Apostolicę sedis Pontifici obedire
 oporteat? Deinceps Põtifex in quosdã Car-
 dinales inuehitur, qui factum Regis excusa-
 bant, & dissimulandum suadebant: Mirari
 se, ait, insanam eorum vecordiam, mirari cę-
 citatem, quod non videant, si hoc Regis fa-
 cinus inultum maneat, totum Ecclesiasti-
 cum ordinem periclitari. Se nunquam Car-
 dinalitiam dignitatem ambijisse, nunquam
 Regibus aut Principibus, vt pro ipso inter-
 cederent supplicem fuisse; neque etiam dig-
 nitatē hanc se magni facere; proinde non ef-
 se, quod sibi metuat, sed sollicitū esse pro cõ-
 fratribus, qui si vita, opibus, honoribus spo-
 liari vltro vellent, id per ipsos stare: nihil e-
 nim certius esse, quàm ipsos, si scelus in Car-
 dinalē Guiltium perpetratum non vindice-
 tur, fortunis, dignitatibus, capite & vita
 periclitaturos. Hanc ob causam, ait, ope-
 ram dabimus, vt iustitia administretur, &
 iurē in factum hoc inquiratur, omniaq; fi-
 st, quę Deo grata esse & accepta didicimus.

Quod

Anno
1589.

Quòd si quis dixerit, Dissimulandum esse multa enim ex huiusmodi animaduersione posse promanare incommoda Huic respondemus; Non hic metuendum esse; nihil factum iri, quàm quod ius & iustitia dictitant. Deum ipsum esse iustitiam, & ius, iustitiamque colere: iustum esse, & iustitiam diligere: solum peccatum metuendum esse; non autem iustitiæ administrationem vel executionem. Tandem cùm denuò parumper obticuisset, orationi his verbis finem imponit. Multa adhuc dicenda sunt, sed pungit nos iustus animi dolor, nec plura loqui permittit, quocirca quæ restant in aliud diem reijcimus. Cardinales aliquot nominabimus, quibus negotium hoc demandabitur. Interim, Deum Opt. Ter Maximum supplices rogemus, vt tutelam Ecclesiæ suæ suscipiat, eam custodiat, & ab omni aduersitate defendat.

Rex Catholicos Ordines denuò ad Comitatus noua vocat.

Februarij 1.

Rex postquam intelligeret multas, easque primarias Regni vrbes à se deficere; publicis eas mandatis & edictis ad fidem reducere, sibi que deuincire conabatur. Guisios multis, ijsque nefarijs criminibus onerabat; iuste à se interfectos demonstrabat; Catholicæ, Apostolicæ Romanæ Religionis defensionem, hæreticorum persecutionem, & priuilegiorum, immunitatumque omnium in
uio-

violatam conseruationem pollicebatur, eos que ad se, vt calendis Martij compareât, euocabat: sed in faxis (quod aiunt) seminabat. Et si enim Chrestologus ille blandis ac mollibus verbis gratiam Catholicorum occupare, & in partes suas illos pertrahere studuerit, in ostio formosus lethale mulsum propinans, nihil tamen effecit. Neque enim ignorabât Catholici, feliciter hunc sapere, quia alieno sapit periculo. Ne tamē Regē omninō contēnere viderentur, illi per litteras in hanc sententiam responderunt.

*Plantas in
Mercatore*

Se litteras & publica mandata Regis Hērici Valelij, mense Februario data accepisse: quibus testatur, se natura & indole sua semper ad beneuolentiam & mansuetudinem propensum esse; nihil sibi prius esse, quàm humaniter, benignè & clementer suos tractare. Petere igitur, vt Lutetia, Aurelia, Andegauum, (vulgo Angiers) Abbatis villa, & qui harum quatuor urbium partes sequuntur (vt sunt Tolosa, Rotomagū, Lugdunum, Digion, Mafsilia, Troia, Augustoritū (vulgo poiçiers) Rhemi, Carnutū, Mantia, Melodunū, Samuriū, Gyenna, Nannetes & vt compendio dicam, potior urbium & oppidorum Gallix numerus, cum Normannia, Picardia, Champania, Britannia, & Proincia) legatos suos, vnà cū prefectis, & qui

*Scriptum ordinum
Cōfœderatorū ad
Regem amantissimum*

olifi-

Anno
1589.

190 MERCVRII GALLOBELGICI
officijs funguntur palatinis, ipsiſ Calendis
Martij ad ſe mittant. Poſt maturam delibe-
rationem decretũ eſſe, Regi in hunc modũ
reſpondere. Tempus illud nimis eſſe angu-
ſtũ & breue, negotium verò ad quod vocan-
tur, graue & arduũ. Rogare itaq; ſe Regem,
vt pro innata ſua beneuolentia, hæc quæ
ſequuntur in optimã partem interpretetũr.
Primò infinitam ſociorum eſſe multitu-
dinem, ita vt vix locus queat inueniri, qui,
ſi conueniendũ eſſet, eos capere poſſet: imò
vix aũdere ſe numerũ præfectorum, & eorũ
qui publicis funguntur officijs, in vna vrbe
Parilienſi cõmorantiũ exprimere. Maieſta-
tis enim animũ terreret: ſed & graue fore, tã
tã hominũ multitudinẽ ſecundũ cuiuſq; di-
gnitatẽ per ædes & hospitia incolarũ distri-
buere. Præterea præfectos & Officiarios pe-
nè oēs eſſe coniuges; vxores & ſoboles habe-
re; has domi relinquere nec equũ eſſe, nec cõ-
ſultum: præfertim in ijs vrbibus & oppidis,
quibus ſua Maieſtas, pro ſua clemẽtia, ferrũ
& ignẽ, incolis verò vaſtitatẽ, direptionẽ bo-
norũ, cruciatus, tormenta omnia, mortem
deniq; nõ ita pridẽ denunciauerat. Ad hæc
perpendendũ eſſe Regi, pecunia in itinere o-
pus fore: multa eſſe neceſſaria, priuſquam
ſe cum vxoribus & liberis ad iter tam inſue-
tum comparent, vt ſe Regi loco liſtant inco-
gnito,

gnito, & peregrino, vbi supellex, aliaque necessaria essent coemenda. In benignis & perhumanis suis litteris Regem quidem ipsos admonuisse, non essent solliciti, neque detrectarent ædes suas relinquere, Regi se iungere, & eum sequi: quæcunq; enim essent necessaria, ea ipsos in pagis & villis apud agricolas inuenturos. Sed quia iam dudum omnes fortunas & opes suas pro salute Regis aut amiserant, aut absumpserant; neque ea quæ illis à Rege debebatur impetrare potuerint, nullo modo se induci posse aiunt, vt credat sibi pro Regis liberalitate nunc omnia fore lautiora & opulētiora, quàm fuerunt antea. Verisimile quoque esse Regem, Ordines & Præfectos Galliarum Narbonensis, Vasconum item, Rupellensium & Pictonum, aliorumque locorum, qui ab hæreticis habitantur, euocasse. Ex eo grauem simultatem, discordiã, funestumque tumultum posse pullulare. Cùm enim illi alterius, quàm Catholicæ sint Religionis, metuendũ, ne dum pessimè inter ipsos conueniat, ad arma tandem perueniatur: dumque se mutuis vulneribus cædunt & iugulant, Regem pro sua bonitate magnos thesauros collecturum, qui in scrinijs illius repositi, magnum essent eius dulcedini & humanitati emolumentum allaturi. Quinetiam si

Anno
1589.

102 **MERCVRII GALLOBELGICI**
relictis suis Regem sequantur, omnibus se
morborum generibus fore obnoxios; & si
in aliquem inciderint, omni solatio desti-
tutos, cum magno coniugum & liberorum
luctu se miserè vitā cum morte commuta-
turos. Miram enim, aiunt, se in Rege constā-
tiam semper expertos esse, vt cui ludus io-
cusque est, si quis ex fidelissimis eius mini-
stris pereat, eiusq; obliuiscitur statim, vbi
ex oculis sublatus est. Quod si quis ex mini-
stris aut amicis in calamitatem incidat, non
esse Regi curæ, nulla illum moueri sym-
pathia. Multis se illud exemplis docere
posse, nisi vereātur, sibi obiectum iri, quod
præcepta administrandi Regna, populof-
que gubernandi tradere præsumerent. Quē
admodum enim liberalem eius bonitatem,
amicumque vultum exhibuerat Principi-
bus, & summæ authoritatis Heroib. quos ex
agnata sibi benignitate partim occidit, par-
tim in carceres compegit: ita nunc illum
occultam amicitiam, beneuolentiamque
gerere erga hos, quibus clam pessima quæ-
que machinatur. Hanc simulatam eius dul-
cedinem, prudentissimos & fortissimos
huius Regni Principes expertos esse. Pau-
cos itaque reperiri, qui blandis eius lit-
teris fidentes, ad illum venturi sunt. Vt
vt est, esse quàm plurimos, quibus bonitas
hæc

hæc Regis suspecta est : qui conquærun- **Anno**
 tur Regis dulcedinem sibi prorsus ama- **1589.**
 ram accidisse, nec scire se, cui Rex dul-
 cis fuerit, nisi paucis, qui in comitatu il-
 lius sunt : soli Deo cognitum esse, an hoc
 diuturnum futurum sit. Ceterùm his non
 obstantibus, se pro amore suo, quo Regem
 cõplectuntur, cum admonere voluisse, eius
 quidem in simulando & dissimulando ar-
 tificium esse magnum : in hoc enim su-
 premum illum gradum conscendisse, esse
 tamen multos, qui eandem artem ab illo
 didicerunt, similiaque per omnia faciunt:
 simulant multa in Regijs consilijs sibi pro-
 bari, quæ tamen sibi minimè placent. Hos
 ubi à Rege discesserint in eius perniciem
 mala quæque disseminare ; fore breui, vt
 (nisi Rex aduigilet, & in secreto suo con-
 clavi argutum, vafrumque pro more suo
 consilium comminiscatur) doli, fraudes
 & astutiæ illius breuem, dubiamque finem
 sint habituræ. Quin etiam eò rem progres-
 sam esse, vt maior pars eorum, quos Rex
 ministros & officarios suos vocat, tales ha-
 beri nõ velint; sed dicât se ministros esse Re-
 gni, & Coronæ Gallicæ, non autè Regis, su-
 asq; administrationes & habitationes in præ-
 cipuis vrbibus esse, in quibus codicilli, ta-
 bulæ publicæ, instrumenta, Principum di-

164. MERCVRII GALLOBELGICI
Anno 1589.
plomata, aliaque priuilegiorum, consti-
tutionum, & prouentuum Regni docu-
menta seruantur; non in pagis aut villis, v-
bi hæc distrahi, rapi, vel amitti poterunt.
Itaque in sua potestate situm non esse, ne-
que prorsus se velle permittere, vt tantus
thesaurus à debito loco, in quo conserua-
tur, ad alium minus idoneum & inconueni-
entē transportetur. Neque sibi persuaderi
posse, rationi consentaneū esse, vt vrbes op-
timis ciuibus, iudicibus & præfectis suis spo-
lientur; parentes, fratres, & cognati edu-
cti, vel euocati per pagos distribuantur, v-
bi prædonum libidini obijcerētur, vbi ne-
minem haberent, qui eos ab iniuria tue-
retur.

Cūm hæctenus perpetuo quasi sarcas-
mo, & amaris verbis Regem incessiuissent,
(putabant enim Regem dolo agere, vt eos
ad noua Comitia pelliceret, atque vt Gui-
sios tractaret; itaq; quo artificio ille vteba-
tur, eodem vti voluerunt & hi: meminerant
enim, illius Horatianæ vulpeculæ ad leonē
responsi,

— *quia me vestigia terrent,*
Omnia te aduersum spectantia, nulla retrorsum.)

tandem non multò modestius scriptū suū
his verbis concludunt.

Maie-

Maiestas itaq; tua (si velit) nos excusatos Anno
 habeat, si ad statum locum non venerimus. 1589

Non enim omnes qui inter nos versantur,
 stolidi sunt & insipiētes: sed habemus viros
 consultissimos & expertissimos; qui verentur,
 ne fortè benignitas tua illos exteris
 nationibus (quarum auxilio tua Clemen-
 tia se cum ruina & excidio totius regni
 defendere conatur) prodat. Sed & iam pri-
 dem edocti sumus, decretum tibi esse, vt
 ditioribus Regnicuiibus & incolis hoc mo-
 do ad institutum tuum abutaris. Quin te
 vel inuitum negotij à te suscepti neces-
 sitas tandem eò impellet, vt & nostris, & alio-
 rum, partes tuas sequentium, & te in vrbes
 suas recipientium, scrinijs exhaustis, &
 crumenis deficientibus, tandem querimo-
 niarum detur occasio, quod eorum consi-
 lia non sunt secuti, quos tu perduelles, per-
 fidos & regi suo immorigeros soles ap-
 pellare; eò quod tyrannidi restiterunt: quã
 continuare te tandem tua coget liberali-
 tas. Verissimum namque est, & perrarò hæc
 alea fallit, Principem aliquem si Fisci sui
 rationem non habeat, vectigalia, portoria,
 aliosq; prouentus regni dilapidet, sua, aut
 Ecclesiastica bona vèdat, ac alienet, populū
 inusitatis & intolerabilibus indictionibus
 atque tributis opprimat, Officia denique

G 4 & iuris

196 MERCVRII GALLOBELGICI
& iuris administrandi munia auro venalia
proponat; Principem inquam hunc tan-
dem urbium & Prouinciarum prædonem
fieri; pauperibus & miseris subditis, si quid
inter ferrum & ignem seruauerint, idip-
sum vi rapere, vt habeat vnde viuat. Præ-
ter hæc omnia nos vel maxime mouet, sol-
licitosque reddit metus tui successoris. Ve-
remur enim successorem Regni posse con-
stitui, in afflictio hoc Reipublic. statu, qui
ignorans quomodo Regni salutem procu-
rare debeat, cogatur vltimis his tuis vesti-
gijs, ad perniciem & huius florentissimi
quondam imperij ruinam, insistere: nisi
Deus primo quoque tempore clementissi-
mam manum suam supponat, quod omni-
no necessarium esse vel nobis tacentibus
res ipsa clamitat. Sed & nos (quantūuis plu-
rimis exulcerato hoc tēpore inuoluamur
malis: quę in silentio cum patientia lubēter
sustinemus) firmissimè speramus, diuinam
opem præ foribus esse, quæ nos tandem ex
omnibus his calamitatibus eruet, pristina-
que saluti & felicitati restituet. Tandem
post omnia orabant Deum, vt Regem pro-
pediem hinc in cœlum abducat, & subditos
à tali Principe liberet.

Acceptis his litteris Rex, cum præter opi-
nionem animos suorum à se alienatos, neq;
iam

iam simulationes suas diutius locum habere, intelligeret, ex simia leo factus est: exuto Capucinorū cucullo, arma induit, & quos blanditijs in officio retinere non potuit, armis ad fidē sibi debitā cogēdos arbitrat⁹ est. Omnes Chiliarchas, Tribunos militum, Equitum Magistros & belli Præfectos conuocat: cum ijs cōsiliū agit, vnde & quomodo bellū esset incipiēdum. Pecuniam vndiq; cogit, exercitū restaurat, delectū militū habet. Tormenta bellica, & quæ ad ea pertinent iubet præparari. Quid multis? Horrendi belli fit apparatus: sed fama, quā ipsa res erat terribilior. Initiū belli ab Aurelianensibus sumptū est. Hi cū armis leuiter tentarētur, armis regijs sua arma primi opposuerūt. Arcē Rex tenebat exiguā, exiguo præsidio munitam. Hanc illi excindere parant; machinas admouent, munimenta prosternūt. Miles postquam ruinas aliquot dies fortiter defendisset, cū & numero impar esset, & loci iniquitate premeretur, ommissa defensione, ad tutiora se recepit. Aurelianenses iam liberi exemplo & fortuna sua alijs suarum partium vrbibus animos addiderunt, alias sibi adiunxerunt.

Parisienses Catholici & confœderati cū Henrici Valesij imperio renunciaissent, aliū sibi Principem, cui parerent, eligendum statu-

Anno
1589.

Rex simulatione deposita bello agere pergit.

Aurelianenses frustra à Rege obsidentur.

4. Martij.

tue.

Anno
1589.

ic8 MERCVRII GALLOBELGICI
tuerunt In frequenti itaque conuentu, post
quam omnia tam præsentia, quàm futura
incommoda demonstrassent, communibus
tandem suffragijs Ducem Mæniū Pareū
Franciæ Proregem, Regniq; Gallici defen-
forem (donec Ordines totius Regni conuo-
cati, aliud statuerent) renunciârūt. Ordines
autem primo quoq; tempore mandato Par-
lamenti per generalem Procuratorem, con-
uocandos, indictiones & tributa ad bellum
gerendum necessaria imperanda, & exerci-
tum conscribendum decreuerūt. Vt autem
omnia tam ciuilia, quàm militaria legitimè,
& maiori cum authoritate administraren-
tur, consultum rati sunt Ducis Mænij no-
men omnibus placitis, edictis, & constitu-
tionibus præfigere. duo quoque sigilla con-
ficere, quorum vno maiore, generale Conci-
lium; altero minore, Parlamentum vtere-
tur: inscriptio autem vna eademq; esset,
Seel du Royaume de France. hoc est; Sigillū Reg-
ni Francici. Mænius Prorex electus, & ad
Regni administrationem vocatus, vt Catho-
licorum precibus & votis satisfaceret, Lu-
tetiam venit. Cum omni honore & bene-
uolentiæ significatione acceptus, sacramen-
tum dicere in hanc fere sententiam iussus
est. Catholicam Apostolicam Romanam
Religionem obseruaret, ac defenderet; con-

*Sigilla nona
considerato-
rums.*

tra omnes & singulos, cuiuscunque status & **ANNO**
 conditionis essent, qui eã impugnarent, Di- **1589.**
 gnitatem & authoritatem Regiã tueretur;
 iustitiæ administrationem restitueret; pro-
 moueretq; : Priuilegia tam Ecclesiasticorũ,
 quàm Nobilium fecta tecta conseruaret: om-
 ni diligentia curaret, vt constitutiones, le-
 gesq; Regni, & obedientia Magistratibus de-
 bita, obseruarentur; à subditis omnem iniu-
 riam & oppressionem propulsaret; omnẽ cu-
 rã, omnemq; diligentiam suã eò dirigeret.

Rex interim nouis turbis noua remedia
 querere, & crescẽtib; Confœderatorum vi-
 rib; auxilia sibi circumspicere Malum præ-
 sens, præsens remedium requirebat. Germa-
 nica, Heluetica, Anglica, Scotica auxilia cer-
 ta sperabat: sed ea longinqua, eoque tarda.
 Vnus Rex Nauarræus ad manum.

Hic in concilio Regis grauitè certatũ:
 dum quidã accersendum Regem Nauarrẽũ:
 alij omnia prius experiunda ferendaq; con-
 tendunt, Rex ipse dubius animi hoc etiã an-
 gebatur, q̃ Regem Nauarrẽũ præcedentiũ
 bellorum memorem futurum verebatur.

Sed qui erãt à Rege Nauarræ alieni, Reli-
 gioniq; Catholicæ addicti, Hæreticũ, quem
 tot annos rex ipse armis persequut' esset, ad-
 uocare, neq; honestum neque tutũ dicebãt.

Regi famæ in primis rationem habendam;
 Regi autẽ Christianissimo, conscientiã ante

Anno
1589.

110 MERCVRII GALLOBELGICI
omnia esse debere. Conscientiam pollui, af-
cito in societatem hæretico, sententia sum-
mi Pontificis excommunicato: famam mi-
nui, si ad eum recurreret, qui tamdiu pro
hoste fuisset. Sed, quid Pontificè, quid His-
panum, quid cæteros Catholicos Reges,
principesq; dicturos? Quid subditos ipsos,
qui odio potissimum hæreseos, ad arma con-
uolarint? Pontifici eodem loco Regem futu-
rum, quo esset Nauarræus, & absque dubio
cõfœderatorum opera, excommunicatū i-
ri. Regem Hispaniæ, qui Catholicus, & sit &
habeti velit, cum iam de Religione Catholi-
ca palàm agatur, arma pro ea palàm sump-
turum. Subditorum animos, tanquam rege
in partes Hæreticorum transeunte, in rebel-
lione confirmatum iri; & Papæ etiam aucto-
ritatem accessuram, qui eos sit liberos, & Sa-
cramento solutos pronuntiaturus.

Qui verò accersendum nauarræum sua-
debant, Regi gratiorib. argumentis niti, ip-
sa in primis necessitate, contra quam, vt ve-
teres loquebantur, ne Dij quidem irent. Re-
gibus famam ex fortuna constare, & hoc re-
rum statu primam salutis curã esse debere.
Nauarræum non tanquam hostem, (qui ipse
reuera hostis nunquam fuerit) arcessitum
iri: sed tanquam Regem, cui Regum aliorũ
salus, etiam in exemplum & cautionem, cu-
ræ ef-

re esse debeat: Tanquam proximum Regi, Anno
proximum Regno: tanquam Princeps reg- 1589.
ni membrum, tãquam subditum aduocari.

Regem Regis auxilium implorare, nec nouum esse, nec indecens, non magis quàm fratrem fratris. Regum omnium maximè interesse, inuiolatos Reges sanctosque haberi. Quem autem Regem, quem Principem, quem etiam priuatum, non propinquorum suorum & affinium operã indigere? Sed subditorum manus viresq; Regibus si quis subtrahat, idem eadem opera Regium nomen iusque auferat.

Conscientiam hïc intempestiuè & præter rem inculcari. Olim Imperatores, Christianorum militum manu, bella non vna fecisse, confecisse. Et nuper Carolum V. Imperat. Mauricij Saxonie Ducis, & Alberti Brãdeburgici armis feliciter vsu. Et hodie non nisi virtute Germanorum & Hungarorum, qui Pötificis doctrinam abiurarint; Turcã propulsari, Imperium defendi. Hispanum ipsum, qui tam Catholicus & esse & haberi velit, Germani, maximè Euangelici militis robore, Lusitaniam occupasse.

Illos ipsos, cù quibus hodie res sit, Anno 1585. cùm primùm arma in Regem caperent, Germanum militem in Principem Euagelicorum terris conscriptum, inter auxilia

12 MERCVRII GALLOBELGICI
lia habuisse: hunc suo more, ab Euangelico
doctore, palàm verbum Dei in exercitu
audire, & Sacramenta Ecclesiastica sumere
solitum.

Anno
1589.

*Quam prudē
ter didicere
& discunt
ad hoc.*

Reges Franciscum I. & Henricum II. hu-
ius atq; patremq; cum Imperij Euangelicis
Principibus fœdus inijsse, eosdem auxilijs,
pecunia, milite, ad tuendam Imperij Religio-
nisq; libertatem iuuisse. Hūc ipsum regem,
citra vllius reprehensionem hactenus cum
ijsdem illis principibus amicitiam coluisse:
cum Regina Angliæ etiam arctū fœdus ha-
buisse: atq; illorum amicitia, huius fœderis
hodie vel maximum fructum expectare.

Sed qui accersiri Regem Nauarræū prohibeant,
eosdem, ijsdē rationibus auxilia Ger-
manica, Anglica, Scotica, Heluetica dissua-
suros. Hoc, quid aliud sit, quàm Regem, Re-
gnumque hostibus proderet?

Nugas esse, quòd hīc Regem Nauarræ tan-
quam Hæreticum differant. Esse litem sub
Iudice, neq; hodie cum Rege de Religionē
cortari: Regnum eius, vitam eius peti.

Quòd excommunicatum iri dicant, magis
maiores nugas esse. Nullū Pōtifici Romano
vnquā ius in Galliæ Regnum, eiusq; Princi-
pes fuisse nec esse. Et olim Galliæ reges, Pon-
tificum istas sententias, pro nihilo habuisse:
& recenti memoria excōmunicatam Regi-

nam

nam Nauarræ Iohannam, huius de quo agatur, matrem, apud Carolum IX. Regem, locum suum, Regis & Regij senatus auctoritate tenuisse. Liberum à Pontificum libidine Galliæ Regnū vt olim fuerit, ita porrò conseruandum. Itaque nec Pōntificem valde ex timescendum, etiam si in Regem ipsum fulmen suum iaculetur.

Anno
1589.

Sed nec Hispanum, etiam si palàm arma in regem capiat: nec subditos ipsos, quorum ià furor eò processerit, vt vltra non possit. Pontificem mouere nihil posse, quod motum iam non sit. Hispanum iam dudum clam id agere, quod palàm acturum illi minitentur. Apertum hostem facilius, quàm occultum & dissimulantem caueri.

Aduersus subditos, auxilium quæri, quod in Rege nauarræ, vt proximum, ita promptissimum & certissimum sit. Namque eo animo Regem Nauarræ, in regem Regnumque esse, vt deleta offensarum, si quæ sint, memoria ad hoc extinguedum incendium, etiam vltrò aduolaturus sit.

Quare ita censebant: Quoniã Rex à coniuratis valde premeretur, Regem Nauarræ proximum regno principem, dum externa auxilia conficiuntur, quamprimum quibusuis conditionibus inuitandum atque accersendum.

His,

Anno
1589.
*Nauarræ
castra mo-
ret.*

His, similibusque argumentis nitebatur, qui in aula regi Nauarræ fauebant, qui Guisij, ceterisque confœderatis clam insidiabantur: quibus Religio Catholica erat exosa. Horum sententia apud Regem vindictę cupidum, & sibi metuentem valuit. Dum hæc in regis Concilio agitatur, Nauarræus, quem hæc diultere non poterant, ne sibi, suæque causæ deesset, Ligerim versus contendit, vt regi propior opponere sese Confœderatorum viribus pœset. Oppida, vrbesque; quas ipsa itineris ratio obiecerat, partim subito eius aduentu territæ, partim quia nõ satis erant munitæ, deditioem fecerunt. Inter eas Landunum, insula Bochar di, Castelloraltum, Mirebellú, Viuonna, & Blancum Castelloralti, vt statum rerum specularetur, & de Regis voluntate aliquid intelligeret, militemque suum recrearet, aliquot dies substitit.

*Landunum
& alia que-
dam oppida
se Nauarræo
dedunt*

*Geertrudo-
montani tu-
multuantur.*

In Belgio præsiarij qui in Montib. S. Geertrudis Ordinibus militabant, ob multis mensibus non solum stipendium tumultuabantur; in naues Hollandorum, Zelandorumque grassabantur, bona & mercatorum mercimonia diripiebant. Ordines per legatos suos tumultum sedare cupiebāt; conditiones proponebantur, aliquot mensium offerebantur stipendia. Placari non
pote

póterant præfidiarij, & totum sibi debitum solui postulabant: quod nisi fieret, urbem se Regi reddituros minabantur. Comes Mauritius Principis Orangi ex Saxonica filius, confœderatarum regionum Gubernator, ipsiq; Ordines non obscuris argumentis intelligentes, quò res tenderet, cùm erarium esset exhaustum, & modum tumultuantem militem pacandi non haberent, armis coerendum decreuerunt. Visum est urbem terra mariq; obsidere: fit apparatus; classis instruitur. Interim milites quotidie maiores turbas excitant.

Non ignorabat hæc Parmésis, qui Marchioné V Varenbonium, militem fortissimú, & Principé (si quis alius) singulari virtute præditum, cum expedita militú legione in Gelriá quasi Gubernatoré, præmilit. Is 20. Martij Bruxella discedens, paulo post in Gelriá venit. Triduo post Parmési tristis adfertur ex Italia nuncius, patrum scilicet eius, Cardinalé Farnesium, Principem grandæuú, virtute, consilio & opibus pollentem, gratú bonis, grauè improbis; qui plurimas cum laude obierat legationes, ex hac vita sublatum. Parmensis, licet mœstus, vt officium suum faceret, regisq; sui negotia promoueret, ex omnibus vicinis oppidis & vrbibus, Mechlinia, Diestemio, Lira, alijsq; plu-

H

ribus

Anno
1689.

20. Martij.
V Varenbonium
in Gelriam
ablegatur.

23. Martij.
Mortitur Car-
dinalis Far-
nesius.

Anno
1589.

24. Martij.

Hollandi Mō
tes S. Geer-
trudis obfi-
derunt.

ribus præsidia euocat, exercitumq; cogit, ut bellum prosequatur. Metuebāt hostes, & qd Princeps meditaretur ignorabāt: quidā Ostendæ, quidā Montiuū ad Zomā obsidionē, alij aliud suspicabātur. Ordines interim munitiōes aliquot in territorio Groeningēsi intercipiūt. At Parmensis, postquam Verdugio 14. peditū signa misisset, ea breui recepit. Initio Aprilis Comes Nassouius Mauricius tumultuantes in Mōtibus S. Gertrudis milites, ut in eos exemplum statueret, ne & alij præsidarij simile quid tentarent, urbem vndiq; obsidione cinxit, & certis cōditionibus milites ad deditiōē inuitauit. At cū illi pertinaciter in proposito permanerēt, multa tormenta bellica diuersis in locis disponuntur, quibus muros acerrimē cōcusserunt. Qui in vrbe erant, fortiter se defenderunt. Biduo tanta cum contentione continuis tonitruis, cū moenia verberassēt, latissimas ruinas strauerunt, & se ad oppugnationē parauerunt. Oppidani abiecta sese defendēdi spe, de deditiōe agere cœperunt. Mittunt in castra Concionatorē cum alio Tribuno, qui cum Mauricio paciscātur. At postq̄ conditiones, quæ offerebantur, duriores viderentur, in urbē reuersi sunt. Spe tamen sanioris deliberationis oppugnatio est intermissa, & in sequētem diem dilata. Sed noctis beneficio, &

incre-

incredibili labore, qui in vrbe erant, ruinas
omni materiarum genere restaurarunt. Inte-
rim excreuerunt aquæ, vt iã nullus esset ma-
chinarum bellicarũ vsus. Sed & facillè anim-
aduertebat Mauricius, oppugnationẽ fieri
non posse, sine summa suorũ strage & detri-
mẽto. Desperata igitur oblidioe à maiori v-
se abstinuit. Dordracẽses vicini, quorũ vel
maximè intererat, hãc vrbẽ in obediẽtia Or-
dinũ retineri, cũ Geertrudomõtanicis amicis
conditionibus agere, sed frustra, cœperunt.

Anto
1589.

Parmensis interea, qui sibi ex hac tragœ-
dia commodi aliquid sperabat, Bredam ve-
nit, deinde Montes Geertrudis profectus,
ante vrbem, in loco vbi Hollandi castra sua
iam ante fixerant, substitit, animosq; præsi-
diariorũ oblata ingenti pecuniæ vi, ad dedi-
tionem sollicitauit. Vtrinq; itaque muneribus
tentabantur. Sed quia Rex plus dare po-
tuit, quàm subditi, vicit maior pecuniæ
summa: tum etiam quia præsidarij regi po-
tius, quàm Ordinibus, quos nunc bis offen-
derant, fidebant, cum Parmensi deditio-
nem certis conditionib; ciuibus & militibus non
iniquis pacti sunt. Hollãdi & Zelãdi vrbem
munitissimam, & commodissimo loco si-
tam sibi ereptam audientes, indignati, om-
nes præsidarios istos proscriserunt, & tan-
quam homines sceleratos & proditores, v-

Parmensis
Montes Geer-
trudis recup-
rat.
6. Aprilis.

Anno
1589.

118 MERCVRII GALLOBELGICI
bicumque & quodcumq; inuenientur, sus-
pendio necãdos proclamãrunt. Quare mul-
ti dicto regi sacramento fortissimè sæpe cū
hoste dimicarūt; Regiq; fidelè operã presti-
terūt: multi quoq; capti & in furcã acti sunt.

*Conditiones,
quibus ciues
Gertrudo-
montani in
potestatem
Regis redie-
runt.*

Lubet autem hoc loco conditiones, qui-
bus tam ciues, quàm milites in potestaté Re-
gis transierunt, obiter recensere. 1. Rex ci-
uibus ignoscit omnia, quæ durante hoc ciui-
lis belli tépore quoquomodo in Regé crimi-
na perpetrarant, quocumq; illa nomine pos-
sent appellari, perpetua sepeliétur obliuio-
ne, non aliter quàm si acta nunquam essent.
interdicit omnibus Iudicibus, & qui in offi-
cijs sunt, ne ciuiũ personas aut bona lædant,
nihil ab illis siue de iure, siue de facto exi-
gãt. 2. Omnibus ciuibus & incolis à die hu-
ius pacti restituit plenam omnium bono-
rum suorum mobilium & immobilium, v-
bicumque ea sita sunt, & sub Sux Maiestatis
Imperio reperiuntur, possessioné. 3. Nullus
magistratus, aut qui in administratione fue-
runt, in ius vocari poterit, ratione resolutio-
nũ, placitorum, subsignationum, iudiciorũ,
sententiarum, actorum, & obligationum à
se factorum & pronunciatorum. Omnes si-
militer Præfecti ærarij & Quæstores, si quã
pecuniã in vsũ belli recepissét, ab omni mo-
lestia erũt liberi, nec illius pecuniæ in eos in-
qui-

quirentur: nisi eandem pecuniam in vsu Annò
 propios conuertissent. 4. Vt autem Prin- I 589.
 ceptis re ipsa demonstrat, sibi decretum non
 esse urbem hanc ciuibus spoliare & de-
 solare, permittit eis vt in ciuitate ædibus-
 que suis biennio integro maneant, sine vl-
 la inquisitione in illos facienda, hac condi-
 tione, vt politicè & sine scandalo viuant.
 Biennio transacto si qui aliò migrare vo-
 luerint, id eis conceditur, omniaq; bona sua
 mobilia, omnes item merces secum auferat,
 quod vt cõmodius facere possint, naues ex
 Hollandia vel Zelandia sibi procurarent.
 Immobilia verò bona venderent, oppigno-
 rant, vel absentes alijs administranda, qui
 in locis neutræ parti addictis habitât, trade-
 rent. Eadem quoq; libertas data fuit ciuibus
 absentibus, si modò semestri post hanc con-
 uentione tempore redirent. 5. Omnibus pri-
 uilegijs & immunitatibus, que ante hosti-
 umultus habuerant, deinceps quoq; frueren-
 tur, nisi examinata Regis auctoritati & com-
 muni patriæ saluti contraria deprehende-
 rentur. 6. Omnibus in prouincias & loca
 nondum regi reconciliata proficisci, vt ne-
 gotia istic expediant sua permissum est, ea
 tamen lege, vt post sex menses reuertantur,
 & ad loca Regis imperio subiecta, aut quæ
 neutri parent parti, prout voluerint, se trãf-
 ferant.

120 MERCVRII GALLOBELGICI
ferant. 7. Quia durante hoc bello ære alieno
grauati erant, nec essent soluendo, annuit
Parmensis vt biennio nemo illos in ius voca
ret, aut quoquo modo ratione debitorum
vexare posset. Atq; his conditionibus ciues
ad obedientiam sui Regis redierunt, & in
gratiam recepti sunt.

Conditiones
praefidario-
rum Geertrui
dabergensium.

Militibus verò concedetur. 1. eadē quæ ci-
uibus omnium delictorū, scelerum, depra-
dationum & iniuriarum obliuio. 2. quia
multi inter illos erāt, qui imperio Archiep.
Colon. Epif. Leod & Ducis Cliuensis & Iu-
liacensis, aliorumq; Principum erant subie-
cti, easq; prouincias continuis excursioni-
bus & depopulationib; foedè vastarant, pro-
misit Parmensis, se apud hos Principes inter-
cessurum, vt & ab his *dispensia* & remissionē
obtineant. 3. Si qui regi militare velint, his
liberale stipendium promittit, & in fidem
suā recipit, & omnia bona, quæ belli tempore
sibi erant erepta, & fisco subsignata red-
dit. 4. Qui diutius militiam sequi nollent, hi
illæsi quò vellent abirent, neq; minus quàm
alij bonorum suorum possessione frueren-
tur. Præterea si qui in vrbe aliquamdiu mo-
rari vellent, id ipsis sex mensibus liceret. 5.
Porrò quia spontè & ex bona in Regem vo-
luntate obsequium suum offerrēt, præter de-
cem mensium stipendia, quæ illis debeban-
tur,

tur, & oblata erát, Princeps pro Regia magnificentia, & in illos beneuolétia, adhuc alia Anno
1589.
quinque mensium stipendia pollicetur vt vrbe exeant, & sibi eam tradant. 6. Transfugis, qui relictis suis signis ad hostem defece- rant, delictũ hoc ignoscit, propterea quod ciues pro illis intercederét. 7. Omnes captiui, de quorũ lytro iam conuentũ erat, post solutum illud dimitterentur, exceptis militibus & hominibus Ecclesiasticis, hi absque vllò lytro libertati restituerentur. 8. Dominus Ioannes VVinkeluelde & Carolus Honning cum familijs sarcinis & impedimentis quò vellent abirent, vtque id sine omni periculo fieret publica fides illis scriberetur.

Elizabetha Angliæ Regina tum vt o- pem ferret Antonio Lusitaniz notho, qui sibi Regnum Portugalliz iure deberi venditabat, & Gallos primũ, deinde Anglos inuocabat, tum etiam vt se de Hispanis vindicaret, eorumque vires frangeret, nouam hoc tempore classem instruebat, qua æstate proxima Regem oppugnaret: Hispaniam totã quasi iam amissa classe desolatam & inermẽ, spe deuorans, an verò suis an aliorum etiam Principum sumptibus, incertum est. Nã & fœdus illam cum Turcarũ Impera-

H 4

tore

Anno
1589.

122 MERCVRII GALLOBELGICI
tore pepigisse tunc constans apud multos
fama erat. Augebant suspiciōē hanc litterę
Imperatoris Othomannici ad Reginę lega-
tionem responsorię, quę tunc Latino Ger-
manicoque idiomate Ingolstadij excusę ty-
pi circumferebantur in hunc modum.

*Exemplar
litterarum
Sultani ad
Reginam An-
glie datarū.*

Honorata à Domino legis Christianę
Matrona, culmen castitatis, inter castissi-
mas fœminas populorum, qui seruiunt Iesu,
ornata splendore dominationis ac regiminis,
Regnorum Domina, magnitudine & laude
maxima, in Nazarena natione reputata, Ely-
zabetha Anglię Regina, cui fœlicē & prof-
perum finem exoptamus.

Ex literis nostris sublimibus & Imperiali-
b^o ad te datis intelliges, quę admodum Ora-
tor vester, residens in excelsa mea, & subli-
mi aula præsentauerit throno magnitu-
dinis meę scriptum quoddam, in quo nos
certiores fecit, quę admodum à quatuor iã
præterlapsis annis, bellum intuleris Hispa-
niarum Regi, ad minuendas & frangendas
vires eius, quibus minas intētat omnibus a-
lijs Principibus Christianis, statuitque se fa-
cere eorū, ac præterea totius mundi Monar-
chā: item quę admodum D. Antonio, legiti-
mē creato Regi Portugallię, idē rex Hispa-
nię per vim abstulerit regnū. & quod inten-
tio vestra sit, vt naues, quę in Indiã proficif-
cuntur,

tur, & inde redeunt, impediuntur in poste-
 rum ab hac nauigatione, in qua singulis an-
 nis deportantur in Hispaniam gemmæ, aro-
 mata, aurum & argentum, multis milionib'
 estimata, quibus rebus, vt etiã magna pecu-
 nię summa prædictus rex ditat⁹ est, habetq;
 commoditatem molestandi quosuis alios
 Principes Christianos, quam si continua-
 uerit, seipsum indies validiorem efficiet, ta-
 lemque, qui non facilè debilitari queat. De-
 inde dictus vester Legatus nostræ amplitu-
 dini supplicauit, vt incunte vere mittam
 Imperialem nostram classem, cùm sit cer-
 tum Regem Hispaniæ ei non facilè resti-
 turum, eò quòd à vestra classe ingentem iã
 cladem acceperit, & cùm tibi soli vix resi-
 stere possit, futurum, vt, si à compluribus
 partibus inuadatur, necessariò succumbat,
 cum omnium principum Christianorum
 emolumento, & etiam nostrę sublimis au-
 læ. Adhæc cùm præfatus Dominus Anto-
 nius, vt antea dictum est, vi sit pulsus & pri-
 uatus Regno suo, vt nos nostrorú antecesso-
 rum felicitis memoriæ exemplo, quorú Deus
 sepulchra illuminet, qui recursum habue-
 runt ad ipsorum sublimem aulam, vt & nos
 opem nostram & auxiliú subministremus,
 fuit nostræ aulæ excelsæ. In summa hæc & a-
 lia permulta, quæ dictus Legatus vester pro-

Anno
1589.

29. 412

H 5 lixè

Anno
1589.

124 MERCVRIO GALLOBELGICI
lixè narravit, Regio nostro throno, omnia
intelleximus, & alta mente tenemus.

Nos itaque, cùm tot abhinc annis bellum
gerimus in Persia, animo ac intentione oc-
cupandi, & prorsus vindicandi regnum illi
us hæretici maledicti Persiani, eaque adiu-
gendi nostris antiquis Dominijs, qua in re
permagni Dei gratiam & auxilium Sanctis-
simi nostri Prophetæ iam paulatim in pro-
pinquo est, vt satisfiat nostro desiderio.
Quo tempore, omnibus, quæ à nobis desi-
derasti & postulasti, prouisio debita asig-
nabitur. Proinde si purè & syncerè fœdus
amicitiæ continuaueris cû nostra sublimi
aula, securius refugium, securiorem bene-
uolentiæ portum reperies nullum. Sic de-
mum omnia bella cum Hispanis ex v̄oto
prosperè succedēt, sub vmbra felicitis nostri
throne. Cumq; Rex Hispaniæ dolo ac frau-
de occupauerit, quicquid possidet, indu-
biè isti fraudulentis impostores, Deo dante,
citò de medio tollentur.

Te interim adhortamur, ne tempus atq;
occasionem amittas, quin te perpetuò vi-
gilantem præbeas, & iuxta nostras conuen-
tiones, fauorabilè exhibeas amicis nostris,
& hostibus nostris infestam, nostræque hic
excelsæ curiæ significes omnia bella noua,
quæ intelliges de dicto Rege Hispaniæ in
fauorem

fauorem nostrum & vestrum.

ANNO

1589.

Porro Legatus vester, postquam omni studio & diligentia suæ legationis munus expediuisset, postquam suo hic loco reliquisset Edoardum Bardonem, pro suo Commissario & Agente, nunc cum licentia nostra discedit versus Regnum vestrum, qui ob fidele seruitium, quod hic præstitit, meretur abs te æstimari, honorari, & præ alijs exaltari: & postquam consecutus fuerit omnes illos honores, & præeminentias, quas promeritus est, sine mora cum vestris literis ille, aut alius præcipuus quisque Legatus destinetur ad nostram excelsam curiam ad continuandum hoc legationis officium. Hoc te certiolem fieri volumus per nobilissimum nostrum signum seu sigillum, cui integram fidem præstabis. Datum decimo quinto Benedicti Rhama-ram.

Gallia hoc rerum statu in tres partes scissa fuit: Vna erat eorum, qui veram & sinceram religionem Catholicam inuolatam, quæque secundum legem Salicam & veteres Regni constitutiones nullum Regem nisi Catholicum agnoscere volebant; Confæderati dicuntur, & horum caput erat Mænius. Altera eorum, qui res novas quærebant, qui veram Religionem corde & sanguine per-

Anno
1589.

126 MERCVRII GALLOBELGICI
persequerentur, qui altaria Dei euerterent,
templâ, monumenta sanctorum Franciæ Re-
gum spoliata ferro & flamma excinderent,
qui nullum alium Regem quam hæreticum
quærebant; hos Hugonottas vocant, & eor-
um Dux est Nauarræus. Tertia denique pars il-
lorum est, qui Religionem suamque deumque
legitimo Rege toti pendunt, quicumque tandem
ille sit, futurusve sit. Catholicus an hæreticus?
Politici hi & Regij vocantur, Regemque supre-
mum principem agnoscunt. Senlisium oppidum
10. circiter miliaribus Lutetia distans par-
tes Confederatorum sequebatur. Politici
huc miserunt legatos, qui animos civium
tentarent, eisque rationibus persuaderent,
ut renunciato foedere ad Regem reuertan-
tur. Hi contra officium & iuramentum ci-
ues fecisse docent; allegant noui veterisque
testamenti scripturas, addunt & Philoso-
phorum sententias, quæ testantur subdi-
tum à Principe suo legitimo deficere non
posse. Quod si malus sit, orandum esse sub-
ditis Deum, ut mentem illi det saniorē: Re-
gem Galliarum esse Catholicum, eadem Gui-
niorum non esse defectionis causam suffi-
cientem: habuisse Regem suas cur id fecerit
rationes. Quid multis? ad saniora ut rede-
ant hortantur consilia; Deum enim legiti-
mos Magistratus tueri, non passurum ut re-
belles

belles subditi contra illum præualeant; apud Regem adhuc locum esse misericordiz: Imperio itaque Regis se denuò submitterent, & alijs ciuitatibus bonum exemplum præberent. His similibusque verbis persuasi oppidani se Regi dederunt, & Thorzum Merlinumque Montmorantij fratrem cum centum nobilibus, & quadringētis circiter peditibus Regijs in urbem receperunt.

Anno
1589.

Mompenserijs circa idem tēpus Alenconio profectus est, vt Faloizam Argētoniū, aliaque nonnulla Confœderatorum oppida expugnaret. In itinere Touchetum cum exiguo peditum numero intercipit, & duabus cum machinis pergens Faloizam obsedit & oppugnauit; sed cum illi præter opinionem fortissimè se defenderent, obsidia in multos dies est protracta. Interea Comes Brisnacus, Couetius, Escaffonius & Tubeffius multis equitum & peditum collectis copijs eas iuxta Argentonium in tres pagos distribuerunt, vt Mompēserium ex improviso adoriantur, aut cædant, aut saltem obsidionem cogant soluere. Mompenserijs tantum Confœderatorum metuens exercitum, suos conuocauit, & quid faciendum, hostine obuiam eundum, aut eum in castris expectandum interrogauit. Placuit omnibus

April. 29.

Anno
1589.

123 MERCVRII GALLOBELGICI
bus obsidione relicta hostem in suis stationibus quærent, & clam invaderent. Primum igitur pagum (vulgo Pierrefite) adorsu sunt. Qui in eo erant, initio fortiter pugnarunt, sed tandem maioribus auditis tormentis statim trepidarunt, inde fugientes multi trucidati, multi capti sunt. Eodem modo & qui in alijs duobus pagis erant excepti sunt, & Beaulieurius captus est. In hac pugna, ut ipsi Politici gloriantur, cæsa sunt Confœderatorum tria millia, capti mille duceti, & inter eos multi Nobiles. Brisacus cum Equitibus celerè & inopinatū Politicorū adventū intelligentes, Argentoniū se civitatis equis receperunt.

29. Aprilis.

Maxima erat ob hanc victoriam ubiq; apud Regios lætitia, sed quæ in limine erat clades, eā mox in luctum cōvertit. Mænius enim Lutetia discedens postquā cum exercitu suo Vendomiū venisset, per exploratores didicit, quomodo Cādalius, Comes Brienni⁹, Alborunius alijq; Politici nō procul ab Amboisio cū 17. signis peditū, & cohortibus aliquot Nobilium equitū castrametaretur, locumq; biduo aut triduo absq; multis tormentis bellicis posse occupari. Quam occasione minimè sibi negligendā Mænius intempesta nocte cum 800. lectissimis equitibus, peditibus verò 2000. & duobus machinis bellicis ad hostē summa cum celeritate

tate cōtendit eoq; adegit vt certis conditio-
nib. cū eo paciscerentur. Brienius Principi
euidā à Regijs capto libertatem impetraret.
Quod nec ipse, nec Nobilitas, gregarij q;, &
cū illo erant, toto anno cōtra sanctū fœdus
militarēt. Quare multi ad Mæniū defecerūt.
Parta hac victoria Mænius eā profequitur;
Politicos vbicunque potest bello lacescit,
nunc victor, nunc victus. Regi multum fa-
cescit negotij, ita vt Rex de fœdere cum Na-
uarræo feriendo cogitare cœperit. Sciebat
enim Nauarræum nihil fore gratius, & si nū-
quam antea sciuisset, quod multis non po-
test persuaderi, certè ex eo scire potuit, quod
cum exercitu quotidie magis magisque ap-
propinquabat Castelloraltō litteris ad Re-
gem regijsq; missis sua hostiumq; consi-
lia dilucidè explicabat, Regiosq; multis
blanditijs ad pacē inuitabat. Multi hæc om-
nia simulatè fieri (vt sunt hominum iudicia
varia) arbitrabantur. Alij nullam simulati-
onem hic subesse affirmant.

Vt ut est, legatis Castelloraltū ad Nauar-
ræum missis de inducijs primū inter Reges
actum est, resq; ita transacta. Induciæ
inter partes essent annuæ: Hugonottæ pa-
triæ bonisque restituerentur: libera vbi-
que conscientia viuerent. Religionem nisi
ijs locis, quæ tum à Rege Nauarræo tene-
bantur,

110 MERCVRII GALLOBELGICI
bantur, publicè ne exercerent. Regi Nauar-
ræus armis suis auspicijsque adesset, Saumu-
rium oppidum ad Ligerim cum imminen-
te arce haberet, idq; sibi ad traijciendas, & si
opus esset recipiendas copias firmaret. Ante-
rim de cèrtis æternæ pacis rationibus inter
Reges tractaretur.

Rex non ignorans pactum hoc & hanc
cum Nauarræo inicitam amicitiam quã plu-
rimos homines, imò & Principes externos
offensuram, vt qui cum publico hæretico &
in hæresi sua perseuerante, qui tot iã annos
Catholicã Ecclesiam afflixerat, tot prouin-
cias desolauerat, propter quẽ, vt in ordinẽ
redigeretur, tot tantique thesauri erant ab-
sumpti, tot exhausta æraria, qui infinita al-
taria profanauerat, templa euerterãt, sacra-
menta Dei proculcarat, tot Sanctorum re-
liquias exusserat, cineresque in aquas spar-
ferat; cum hoc inquam Regem Christianis-
simum ab infantia hæreticorum persecuto-
rẽ fortissimũ fœdus inijsse, & impijs eius ar-
mis in interitum Religionis vti decreuisse:
hæc non ignorans Rex, statim publico pro-
grammate in hunc modum factum illud
excusat.

Aprilis 26.

Quod si probatio cuiusque rei à tecmi-
rijs & signis externis (interna enim soli no-
ta sunt Deo) sumi debeat, neminem de zelo
suo,

suo, quo est erga Catholicam Romanā Religionem deberè dubitare. Argumenta enim quàm plurima in promptu esse. omnibus qui labores, pericula & incommoda, quæ in tuenda Dei Ecclesia & Religione iam à puero vsq; huc sustinuerat, vt eam ab hæreticorū furoribus tueretur perpendūt. In hoc tã sancto proposito se nō tam impeditū ab ijs, qui nouam sectantur Religionem, quàm à quibusdam alijs, qui sub prætextu zeli, quæ se erga Catholicam Religionem habere simulabant, populum à suo principe alienarant. Quem in finem clandestinum pactum inter se fecerant, sub fuce quasi non aliud quærerent, quàm vt maiori pro Religionis securitate Principes alterius Religionis, si Rex sine prole discederet, Regno excluderēt cū reuera nihil quàm Regnū & diadema ipsi affectarēt. Quod vt cōmodius facerent, eos plerosq; subditos in partes suas protraxisse, quibus Regē omniaq; eius dicta & facta suspecta reddiderant. At quia moræ pertesi nimium properabāt, arma publica in Regem sumplisse, idq; ad perniciem fidelium subditorum, & magnam hostium Ecclesiæ utilitatem. Initia quidem huius belli fuisse noxia, sed maiora in progressu fuisse metuēda: ciuile bellum cruentissimum, extremā Regni vastitatē, authoritatis suæ cōtemptum,

Anno
1589.

I

cuius

Anno
1589.

cuius etiam vitæ insidiabantur diademata
tâ florentis dilacerationē & quod præ
um est Cathol. Rom. Ecclesiæ maxim
trimentū. per bella nāq; intestina bonos
res corrumpi & animos omni charitatis a
ctu vacuos, ad omnē pronos esse impietate

Vt autem his omnibus malis pruden
occurreret, in hoc se totum fuisse, vt Cat
licos suos subditos omnes summo cum a
morum consensu, ad sui obedientiam re
ceret. Ceterum nihil se proficere potuiss
mo ad maiora audenda hac sua lenitate ir
tatos fuisse: Officiarios Regios cuiuscunq;
conditionis, ordinis, generis & ætatis eos
cidisse in carceres detrusisse, etiā viros E
clesiasticos Sigillum Regis violasse, in sign
erassisse: Magistratus pro suo arbitrio eleg
se, ærarium expilasse. Quid multis? omn
hostilia in Regem suum exercuisse. In ho
scelere non sociorum tantum, sed & ext
rorum hæreticorum, quorum se hostes i
stitant opera vsos fuisse: vt coniunctis v
ribus fideles subditos Catholicos oppugn
rent. dum interim hæreticis suam relinque
libertatem, oportunitatemque dilatando
sua pomœria, armaque vltèrius proferend
præbeant. Quo factū, vt dum Rex bellum a
uersus hos perduelles molitur, Nauarr. Re
Niortiū, San-mexantium, Castelloraltun

Mire-

Mirebellium, Ládoniúm, Insulam Bochar- Anno
di, Argétonium & Blancū occuparit. Dum 1589:

itaq; ab vna parte furori rebellium vi & armis resisti non possit, quo minus fideles, subditi ab ijs diu exentur; ab altera verò parte Rex Nauarræus obuia quæq;, perdat, subditi quotidie opem à rege contra huiusmodi mala petūt, vt vel tandem ab hoste liberentur. Quinetiam multi harum calamitatum pertæli ad Nauarræum deficiunt.

In hoc tã ancipiti rerū statu Regno cōstituto, Principessāginis regij Cōsiliar. & Regni Officiarios cōsuluisse, quid tã dubio tempore faciendū esset. Non aliā inuentā viā, q̄ vt cū Rege Nauarræo inducias pacisceretur, quò populo aliquid securitatis tempusq; respirandi daretur. Eas nunc in annū pactas esse. Initium huius anni fore tertio Maij; his inducijs comprehendī omnes suos subditos & quicumque suo parent imperio, etiam Auenionem & Venissensem Comitatum, ad Sanctissimum Pontif. Rom. pertinentes. his conditionib. Regi Nauarræo durātibus, his inducijs nō licebit bello aliquid, vel in Regno, vel extra illud tētare, nisi cū expresso Regis mandato, cauebit qbuscūq; modis posset re q̄ Regnū ab hostib. detrimentū accipiat, nihil in Cat. Rom. religione mutabit, aut b aliquo mutari perinittet; omni studio

Anno
1589.

114 **MERCVRII GALLOBELGICI**
curabit, vt subditi omnes tam Ecclesiastici
quàm Seculares ab omni iniuria defendan-
tur. Quod si Nauarræus aliquas vrbes, op-
pida, arces vi aut dolo occupauerit ea statim
Regi tradet. | Qui Nauarræi partes sequun-
tur, his omnia bona fortunæq; hæctenus fi-
fco Regio subsignata restituentur, vti & his,
qui Regem secuti sunt, tã Ecclesiasticis quã
secularibus, ea quæ à Nauarræo & suis occu-
pata fuerunt. Tandem Rex seuerè mandat,
huiusmodi inducias seruari, & si qui viola-
uerint hos grauiter puniri, scripto tradi, &
omnibus in locis diulgari. Deinde prote-
statur Rex, se ad has inducias inuitum cogi,
vt se, suumq; statû aduersus rebellium vim
& iniurias tueatur; eas tamè vtilis fore Ca-
tholicę Religioni, cùm prohibituræ sint, ne
Nauarræus bello progrediatur, pluresq; vr-
bes suo imperio subijcere, populumque
miserè hæctenus afflictum diuexare pergat.
protestatur & coram Deo, & corã vniuerso
mundo, se calamitatum, de solationû, rapi-
narû, & cædium, quę ex instanti bello essent
deriuatura, nõ se, sed rebelles & conspiran-
tes inter se Principes authores esse. Tandem
(quod iam toties fecerat) denuo repetit, Se
vsq; ad vltimum spiritû in Catholica & Ro-
mana Religione perseuerare decreuisse: hu-
ius fidei constantiam & perseuerantiam à
Deo

Deo supplicem quotidie flagitare.

Anno
1589.

Huius programmatis Rex varia ectypa confici mandavit, per omne regnum misit, & in vrbe Turonensi primùm; deinde in alijs similiter, quæ Regis imperio parebant, publicè populo præleguntur.

Eodem tempore Catharina Caroli Lotharingij Ducis filia Ferdinando Magno Duce Hetruriæ siue Florentiæ nuptura prope Florentiam in castrum quoddam die vigesimo nono Aprilis venit, & postridie à Domino Cesare, Ducis cognato, diademate redimita 15. Episcopis multisq; principib. & nobilib⁹ vtriusque sexus ad portam, quæ Prata dicitur, comitata, Florentiã venit, vbi insigni cù triúpho à spóso accepta in Ecclesiã deducta & magna Heturi & Ducissa renunciata est.

In Polonia Regis Sigismundi & Imperatoris Rodolphiac reliquæ domus Austriacæ legati de Maximiliano Archiduce Austriæ, Rege Poloniæ nuper in ordinum controuersia electo, & à Sigismundo Sueco Antirege capto, ex custodia liberando post varias variarum rerum difficultates & disputationes Beutinæ habitas, tolerabilibus vtrique parti cõditionibus, hoc modo tandem negotium confecere: Vt Maximilianus sine lytro liber discedat: Offensiones Christianæ tranquillitati condonet, Liblo-

*Hæc ex Lin
derbergio.*

Anno
1589.

336 **MERCVRII GALLOBELGICI**
niam restituat: Titulo Regio Poloniæ renū-
ciet: Ad fines Silesiæ deductus securitatem
seu Iuratorium cautionem de non vindican-
do præstet: Damna mutuò compensentur:
Fœdera inter Poloniæ, Vngariæ, Bohemiæ
regna, & totam domū Austriacam renouen-
tur: rex Poloniæ maioris honoris gratia
ad Sac. Cæs. Maiest: præteritarum offensio-
num ἀμνηστία, & transactionis confir-
mationem petitum, legatos mittat: Sacra
Cæsarea Maiest. iuxta formulam concep-
tam præsentibus Legatis Polonicis, sicut vi-
ce versa rex Poloniæ præsentibus Legatis
Cæs. iureiurando pacē & fœdus confirmet.

His ita peractis mense Iunio, Archidux
Maximilianus, à Rege Sigismundo primum
honorificè salutatus, ad constitutum in Si-
lesiæ finibus locum à Polonis comitatus ve-
nit, qui ab Hungaris nondum ex pacto ius-
iurandum dedisse certiores redditi eun-
dem à via in custodiam reducant, ex qua ta-
men non multo interposito tempore, cau-
tione de Vngarorum consensu secuturo fa-
cta, dimissus, & ad designatum iuramento
præstando locum deductus est. Vbi cum
esset per ventum, sereniss. Archidux Maxi-
milianus, (qui non modò nomine Maxi-
milianum Imperatorem patrem refert, sed
etiam facie omnino repræsentat: Qui 17.

Octo.

Octobris die, quo pater Anno 1576. obiit, eodem die Anno 1558. in lucem est editus: Qui ut pater in Polonię Regem, sic & ille est electus: Qui ut pater Polonię Regnũ, sic & ille nõ est adeptus. Qui ut pater titulo Regio & regno, sic & ille renunciare noluit: Summa, qui animo, virtute, moribus, natura & cunctis in rebus patri est ipsissima proles) causę bonitate, & equitum Cæsarianorum cohorte, Polonica firmiori fretus, ob iustas & graues, quas causabatur rationes, superiorem transactionem, se in scio ut plurimum consutam, ratificare, ac eulogium de non vindicanda iniuria præstare præcisè negat, & Polonia nihil tale expectantibus relictis, recta Pragm ad Imperatorem fratrem, multa procerum manu dimidio ab vrbe miliari obuiam venientem, 21. Sept. contendit.

Rhemis in Champania sub idem tempus puella erat forma & ætate integra quę ibidẽ ciui cuidam ancillabatur. Hęc apud Magistratum quod partum suffocasset falso accusata est, filia siquidem herilis infantem (ut stuprũ occultaret) perimerat & famulæ dormienti supposuerat: Magistratus puellã insonem cõprehendit & quęstionibus durissimis subijcit: Illa tormentorũ acerbitate victa factum fatetur, extra tormenta verò palam

138 MERCVRII GALLOBELGICI
negat, & cruciatibus victam se fateri asserit.
Magistratus verò hoc fœmineæ adscribens
inconstantia, capitis in illam fert sententiã,
& suspendio damnat. Illa commendans se
Deo & B. Virgini Marię obnixè rogat, vt im
meritò damnatæ suscipiant patrociniũ.
Ad mortem parata suspenditur : suspen
sa toto triduo viua & incolumis in patibulo
hæret, donec viatores illac transeuntes re in
dicijs quibusdã intellecta miraculum hoc
ad Magistratum deferunt. Senatus cum po
pulo accurrit; rem vt nunciatum erat ve
ram comperiunt, laqueum præscindunt,
& viuam valentemque puellam in urbem
reducunt. Herum cum coniuge & filia com
prehendunt, qui miraculo victi scelus suum
fatentur, & innocentiam puellæ produnt.
post confessionem omnes viui combusti
sunt.

Romanus Pontifex Sixtus V. postquam
intellexisset Galliarum Regem Henricum
in proposito suo perseuerare, Regniq; & Re
ligionis statum quotidie deteriorem fa
cere, & nunc tandem cum Nauarræo à Sede
Apostolica excommunicato fœdus inijsse,
armaque & copias suas armis & copijs illius
coniunxisse; vt iunctis viribus Catholicam
Religionem, Catholicosque persequatur,
opprimat, & extinguat; quinto die Maij in

Senatu

Anno
1589.

5. Maij.

Anno
1589.

Senatu Cardinalium res Gallicas iterū proposuit, ac ventilauit. Initio potestaté à Christo Petro eiusque successoribus Sedi datam commemorat. Deinde se ad onus hoc à Deo vocatum, vt hanc potestatem exerceat, Ecclesiæ, omniumque eius filiorum curam gerat, peccatores ad pœnitentiam hortetur; pœnitentes absoluat, in peccatis perseuerantes gladio spirituali, vt putrida membra abscindat. Deplorabat turpe factum Henrici Galliarum Regis, quanto perè illum semper amauerit, quàm piè ac blandè illum ad pœnitentiam inuitauerit, recenset. Tantum tamen abesse, vt illum facti pœniteat, quòd Cardinalem quoque Borbonium & Archiepiscopum Lugdunensem adhuc captiuos detineat. Posse quidem se in Regem, rigore iuris animaduertere, sed pro paterno suo affectu & honore Regio hactenus id facere noluisse. In quintum vsque mensem se eius pœnitentiam expectasse; Nunc diutius expectare nec posse nec velle, tum propter ipsius Regis salutem, tum etiam ne desit suo officio, vt cui concredita est Ecclesia, Ecclesiasticorumque & totius gregis Christiani defensio. Quam si negligat redditurum se aliquando Omnipotenti rationem. Non ferendum esse, Cardinalem Borbonium & Archiepiscopum Lugdunensem in Ecclesiæ

Anno
1589.

Romanæ ludibrium diutius captiuos detineri. Se igitur de consilio confratrum Cardinalium decreuisse, Regem per omnia sacra rogare, & ex autoritate sua monere, imo etiam eidem mandare, vt eisdem cardinalé & Archiepiscopum infra decem post mandatum hoc acceptum dies sine vlla excusatiõe, aut prætextu, liberos dimittat, suisque dignitatibus restituat: vtq; propria manu & sigillo, aut alio instrumẽto publico infra 30. dies subsequentes Romanæ Sedi significet id ipsum effectũ esse. Quod si Rex obedire noluerit, se Regem excommunicare, à corpore Christi, vt membrum affectum & putridum refecare. Præcipere se quoq; omnibus Christi fidelibus, vt à consortio illius se abstinẽat, & ipsum quasi ab Ecclesia dånatum fugiant. Præterea Pontifex Regẽ eiusq; complices & mortis Guisij, captiuitatisq; aliorum Ecclesiasticorum authores, fautores, & impulsores citat; vt sexaginta dierum spatio Romam veniãt. Rex aut ipse, aut per legatum suum, alij in propria persona, ibique causam & rationem reddant, cur obcesum Cardinalem & captos alios supplicia in Canonibus constituta non mereantur: declarent insuper, cur subditi sacramẽto, quo Regi obstringuntur non sint soluti. Quod si non veniant, aut si venerint & causam sufficienti-

ficientem reddere non potuerint, contra illos procedendum esse secundum antiqua iura, Canones, & Cōstitutiones. Regemq; secundum præscriptum illorum dānandum, fiduciariorum eius clientes omnesq; subditos sacramento soluendos. Neminem posse eum ab hoc excommunicationis maioris anathemate absolueri; siue is Sacerdos sit, siue Laicus, cuiuscunque ordinis aut dignitatis, nisi Pontifex ipse: ne quidē in agone mortis, nisi fortē manifesta veræ pœnitentiæ signa ediderit. Nullas indulgentias, nulla Iubilæa illi in hoc statu profutura. Quia verò periculo plena res erat, hoc mādatum ad ipsum regem deferre. Romæ consuetis locis publicè affixum est, & exemplaria nonnulla in Gallias missa, vt vicinis circa Regem locis omnibus legenda exponerentur.

Anno
1589.

Mænius interim non quiescebat. Audē- 29. Aprilis.
dum verò aliquid ratus antequam Nauar-
ræ vires cum Regijs coniungerentur Lute-
tia cum expeditis excedit rectaque Regem 6. Maii
petit quem destitutum à suis & forte etiam
proditum se occupaturum sperabat Vindo-
rinum & in eo plerosq; è iudicio aulico (ma-
gnum iudiciū vulgo dicunt) capit Postri-
die profunda nocte, cum 2. tantū mill. Tu-
ronensiu vrbe abesset, intellexit Regis copias
in suburbio, & circa Pontem castrametari
numero

Anno
1589.

132 MERCVRII GALLOBELGICI
cuius etiam vitæ insidiabantur diadematis
tâ florentis dilaceratione & quod præcipit
um est Cathol. Rom. Ecclesiæ maximū de
trimentū. per bella nāq; intestina bonos mo
res corrumpi & animos omni charitatis affe
ctu vacuos, ad omnē pronos esse impietatē.

Vt autem his omnibus malis prudenter
occurreret, in hoc se totum fuisse, vt Catho
licos suos subditos omnes summo cum ani
morum consensu, ad sui obedientiam redu
ceret. Ceterum nihil se proficere potuisse i
mo ad maiora audenda hac sua lenitate irri
tatos fuisse: Officiarios regios cuiuscunque
conditionis, ordinis, generis & ætatis eos oc
cidisse in carceres detrufisse, etiā viros Ec
clesiasticos Sigillum regis violasse, insignia
erassisse: Magistratus pro suo arbitrio elegis
se, ærarium expilasse. Quid multis? omnia
hostilia in Regem suum exercuisse. In hoc
scelere non sociorum tantum, sed & exte
rorum hæreticorum, quorum se hostes ia
ctitant opera vsos fuisse: vt coniunctis vi
ribus fideles subditos Catholicos oppugna
rent, dum interim hæreticis suam relinquāt
libertatem, oportunitatemque dilatandi
sua pomœria, armaque vltius proferendi
præbeant. Quo factū, vt dum Rex bellum ad
uersus hos perduelles molitur, Nauarr. rex
Niortiū, San-mexantium, Castelloraltum,
Mire-

Anno
1589:

Mirebellium, Ládoniúm, Insulam Bochar-
di, Argétonium & Blancú occuparit. Dum
itaq; ab vna parte furori rebellium vi & ar-
mis resisti non possit, quo minus fideles, sub-
diti ab ijs diuexentur; ab altera verò parte
Rex Nauarræus obuia quæq; perdat, subdi-
ti quotidie opem à rege contra huiusmodi
mala petūt, vt vel tandem ab hoste liberen-
tur. Quinetiam multi harum calamitatum
pertæli ad Nauarræum deficiunt.

In hoc tã ancipiti rerú statu Regno cõsti-
tuto, Principes sãginis regij Cõsiliar. & Reg-
ni Officiarios cõsuluisse, quid tã dubio tem-
pore faciendũ esset. Non aliã inuentã viã, q̃
vt cù Rege Nauarræo inducias pacisceretur
quo populo aliquid securitatis tempusq; re-
spirandi daretur. Eas nunc in annũ pactas ef-
se. Initium huius anni fore tertio Maij; his
inducijs comprehédi omnes suos subditos
& quicumque suo parent imperio, etiam A-
uenionem & Venissensem Comitatum, ad
Sanctissimum Pontif. Rom. pertinentes. his
conditionib. regi Nauarræo durãtib; his
inducijs nõ licebit bello aliquid, vel in Reg-
no, vel extra illud tētare, nisi cù expresso Re-
gis mandato, cauebit qbuscũq; modis posset
ne q̃ Regnũ ab hostib. detrimentũ accipiat;
Nihil in Cat Rom. religione mutabit, aut
ab aliquo mutari perinittet; omni studio

Anno
1589.

114 **MERCVRII GALLOBELGICI**
curabit, vt subditi omnes tam Ecclesiastici
quàm Seculares ab omni iniuria defendan-
tur. Quod si Nauarræus aliquas vrbes, op-
pida, arces vi aut dolo occupauerit ea statim
Regi tradet. | Qui Nauarræi partes sequun-
tur, his omnia bona fortunæq; hæctenus fi-
sco Regio subsignata restituentur, vti & his,
qui Regem secuti sunt, tã Ecclesiasticis quã
secularibus, ea quæ à Nauarræo & suis occu-
pata fuerunt. Tandem Rex seuerè mandat,
huiusmodi inducias seruari, & si qui viola-
uerint hos grauitè puniri, scripto tradi, &
omnibus in locis diulgari. Deinde prote-
statur Rex, se ad has inducias inuitum cogi,
vt se, suumq; statû aduersus rebellium vim
& iniurias tueatur; eas tamè vtilis fore Ca-
tholicæ Religioni, cum prohibituræ sint, ne
Nauarræus bello progrediatur, pluresq; vr-
bes suo imperio subijcere, populumque
miserè hæctenus afflictum diuexare pergat.
protestatur & coram Deo, & corã vniuerso
mundo, se calamitatum, de solationû, rabi-
narû, & cædium, quæ ex instanti bello essent
deriuatura, nõ se, sed rebelles & conspiran-
tes inter se Principes authores esse. Tandem
(quod iam toties fecerat) denuo repetit, Se
vsq; ad vltimum spiritû in Catholica & Ro-
mana Religione perseuerare decreuisse: hu-
ius fidei constantiam & perseuerantiam à
Deo

Deo supplicem quotidie flagitare.

Anno
1589.

Huius programmatis Rex varia ectypa confici mandauit, per omne regnum misit, & in vrbe Turonensi primùm; deinde in alijs similiter, quæ Regis imperio parebant, publicè populo præleguntur.

Eodem tempore Catharina Caroli Lotharingij Ducis filia Ferdinando Magno Duce Heturriæ siue Florentiæ nuptura prope Florentiam in castrum quoddam die vigesimo nono Aprilis venit, & postridie à Domino Cæsare, Ducis cognato, diademate redimita 15. Episcopis multisq; principib. & nobilib⁹ vtriusque sexus ad portam, quæ Prata dicitur, comitata, Florentiã venit, vbi insigni cū triúpho à spóso accepta in Ecclesiã deducta & magna Heturiæ Ducissa renunciata est.

In Polonia Regis Sigismundi & Imperatoris Rodolphi ac reliquæ domus Austriacæ legati de Maximiliano Archiduce Austriæ, Rege Poloniæ nuper in ordinum controuersia electo, & à Sigismundo Sueco Antirege capto, ex custodia liberando post varias variarum rerum difficultates & disputationes Beutinæ habitas, tolerabilibus vtrique parti cõditionibus, hoc modo tandem negotium confecere: Vt Maximilianus sine lytro liber discedat: Offensiones Christianæ tranquillitati condonet, Liblo-

Hæc ex Lindenbergio.

Anno
1589.

336 MERCVRII GALLOBELGICI
niam restituat: Titulo Regio Poloniæ renū-
ciet: Ad fines Silesiæ deductus securitatem
seu Iuratoriam cautionem de non vindican-
do præstet: Damna mutuò compensentur:
Fœdera inter Poloniæ, Vngariæ, Bohemiæ
regna, & totam domū Austriacam renouen-
tur: rex Poloniæ maioris honoris gratia
ad Sac. Cæs. Maiest: præteritarum offensio-
num ἀμνηστία, & transactionis confir-
mationem petitum, legatos mittat: Sacra
Cæsarea Maiest. iuxta formulam concep-
tam præsentibus Legatis Polonicis, sicut vi-
ce versa rex Poloniæ præsentibus Legatis
Cæs iureiurando pacē & fœdus confirmet.

His ita peractis mense Iunio, Archidux
Maximilianus, à Rege Sigismundo primum
honorificè salutatus, ad constitutum in Si-
lesiæ finibus locum à Polonis comitatus ve-
nit, qui ab Hungaris nondum ex pacto ius-
iurandum dedisse certiores redditi eun-
dem à via in custodiam reducunt, ex qua ta-
men non multo interposito tempore, cau-
tione de Vngarorum consensu secuturo fa-
cta, dimissus, & ad designatum iuramento
præstando locum deductus est. Vbi cum
esset per ventum, sereniss. Archidux Maxi-
milianus, (qui non modò nomine Maxi-
milianum Imperatorem patrem refert, sed
etiam facie omnino repræsentat: Qui 17.

Octo.

Octobris die, quo pater Anno 1576. obiit, eodem die Anno 1588. in lucem est editus; Qui ut pater in Polonię Regem, sic & ille est electus: Qui ut pater Polonię Regnũ, sic & ille nõ est adeptus. Qui ut pater titulo Regio & regno, sic & ille renunciare noluit; Summa, qui animo, virtute, moribus, natura & cunctis in rebus patri est ipsissima proles) causę bonitate, & equitum Cæsarianorum cohorte, Polonica firmiori fretus, ob iustas & graues, quas causabatur rationes, superiorem transactionem, se in scio ut plurimum consutam, ratificare, ac eulogium de non vindicanda iniuria præstare præcisè negat, & Polonis nihil tale expectantibus relictis, recta Pragm ad Imperatorem fratrem, multa procerum manu dimidio ab vrbe miliari obuiam venientem, 21. Sept. contendit.

Rhemis in Champania sub idem tempus puella erat forma & ætate integra quę ibidẽ ciui cuidam ancillabatur. Hęc apud Magistratum quod partum suffocasset falso accusata est, filia siquidem herilis infantem (ut stuprũ occultaret) perimerat & famulæ dormiẽti supposuerat: Magistratus puellã inson-tem cõprehendit & quęstionibus durissimis subijcit: Illa tormentorũ acerbitate victa factum fatetur, extra tormenta verò palam

Anno
1589.

138 MERCVRII GALLOBELGICI
negat, & cruciatibus victam se fateri asserit.
Magistratus verò hoc fœminæ adscribens
inconstantæ, capitjs in illam fert sententiã,
& suspendio damnat. Illa commendans se
Deo & B. Virgini Marię obnixè rogat, vt im
meritò damnatæ suscipiant patrociniũ.
Ad mortem parata suspenditur : suspenſa
toto triduo viua & incolumis in patibulo
hæret, donec viatores illac tranſeuntes re in
dicijs quibusdã intellectũ a miraculum hoc
ad Magistratum deferunt. Senatus cum po
pulo accurrit; rem vt nunciatum erat ve
ram comperiunt, laqueum præſcindunt,
& viuam valentemque puellam in urbem
reducunt. Herum cum coniuge & filia com
prehendunt, qui miraculo victi scelus suum
fatentur, & innocentiam puellæ produnt.
post confessionem omnes viui combusti
sunt.

Romanus Pontifex Sixtus V. postquam
intellexisset Galliarum Regem Henricum
in proposito suo perseuerare, Regniq; & Re
ligionis statum quotidie deteriorem fa
cere, & nunc tandem cum Nauarræo à Sede
Apostolica excommunicato fœdus inijsse,
armaque & copias suas armis & copijs illius
coniunxisse; vt iunctis viribus Catholicam
Religionem, Catholicosque persequatur,
opprimat, & extinguat; quinto die Maij in
Senatu

s. Maij.

senatu Cardinalium res Gallicas iterū proposuit, ac ventilauit. Initio potestaté à Christo Petro eiusque successoribus sedi datam commemorat. Deinde se ad onus hoc à Deo vocatum, vt hanc potestatem exerceat, Ecclesiæ, omniumque eius filiorum curam gerat, peccatores ad pœnitentiam hortetur; pœnitentes absoluat, in peccatis perseuerantes gladio spirituali, vt putrida membra abscindat. Deplorabat turpe factum Henrici Galliarum Regis, quanto perè illum semper amauerit, quàm piè ac blandè illum ad pœnitentiam inuitauerit, recenset. Tantum tamen abesse, vt illum facti pœniteat, quòd Cardinalem quoque Borbonium & Archiepiscopum Lugdunensem adhuc captiuos detineat. Posse quidem se in Regem, rigore iuris animaduertere, sed pro paterno suo affectu & honore Regio hæctenus id facere noluisse. In quintum vsque mensem se eius pœnitentiam expectasse; Nunc diutius expectare nec posse nec velle, tum propter ipsius Regis salutem, tum etiam ne desit suo officio, vt cui concredita est Ecclesia, Ecclesiasticorumque & totius gregis Christiani defensio. Quam si negligat redditurum se aliquando Omnipotenti rationem. Non ferendum esse, Cardinalem Borbonium & Archiepiscopum Lugdunensem in Ecclesiæ

Anno
1589.

Anno
1589.

140 MERCVRII GALLOBELGICI
Romanæ ludibrium diutius captiuos detineri. Se igitur de consilio confratrum Cardinalium decreuisse, Regem per omnia sacra rogare, & ex autoritate sua monere, imo etiam eidem mandare, vt eosdem cardinalē & Archiepiscopum infra decem post mandatum hoc acceptum dies sine vlla excusatiōe, aut prætextu, liberos dimittat, suisque dignitatibus restituat: vtq; propria manu & sigillo, aut alio instrumēto publico infra 30. dies subsequentes Romanæ Sedi significet id ipsum effectū esse. Quod si Rex obedire noluerit, se Regem excommunicare, à corpore Christi, vt membrum affectum & putridum refecare. Præcipere se quoq; omnibus Christi fidelibus, vt à consortio illius se abstineāt, & ipsum quasi ab Ecclesia dānatum fugiant. Præterea Pontifex Regē eiusq; complices & mortis Guisij, captiuitatisq; aliorum Ecclesiasticorum authores, fautores, & impulsores citat, vt sexaginta dierum spatio Romam veniāt. Rex aut ipse, aut per legatum suum, alij in propria persona, ibique causam & rationem reddant, cur obcesum Cardinalem & captos alios supplicia in Canonibus constituta non mereantur: declarent insuper, cur subditi sacramēto, quo Regi obstringuntur non sint soluti. Quod si non veniant, aut si venerint & causam sufficientem.

ficientem reddere non potuerint, contra il- **Anno**
 los procedendum esse secundum antiqua iu- **1589.**
 ra, Canones, & Cõstitutiones. Regemq; se-
 cundum præscriptum illorum dånandum,
 fiduciariorum eius clientes omnesque subditos
 sacramento soluendos. Neminem posse eum
 ab hoc excõmunicationis maioris anathe-
 mate absoluerè; siue is Sacerdos sit, siue Lai-
 cus, cuiuscunq; ordinis aut dignitatis, ni-
 si Pontifex ipse: ne quidẽ in agone mortis,
 nisi fortè manifesta veræ pœnitentiæ signa
 ediderit. Nullas indulgentias, nulla Iubilæa
 illi in hoc statu profutura. Quia verò peri-
 culo plena reserat, hoc mãdatum ad ipsum
 regem deferre. Romæ consuetis locis pub-
 licè affixum est, & exemplaria nonnulla in
 Gallias missa, vt vicinis circa Regem locis
 omnibus legenda exponerentur.

Mænius interim non quiescebat. Audẽ **29. Aprilis.**
 dum verò aliquid ratus antequam Nauar-
 ræ vires cum Regijs coniungerentur Lute-
 tia cum expeditis excedit rectaque Regem **6. Maii.**
 petit quem destitutum à suis & forte etiam
 proditum se occupaturum sperabat Vindo-
 rinum & in eo plerosq; è iudicio aulico (ma-
 gnum iudiciũ vulgo dicunt) capit Postri-
 die profunda nocte, cum 2. tantũ mill. Tu-
 ronensiu vrbe abesset, intellexit Regis copias
 in suburbio, & circa Pontem castrametari
 numero

142 MERCVRII GALLOBELGICI
 numero circiter 3000. inter quos plurimi
 Nobiles; & exercitatissimi erant belli Du-
 ces. Visum est Mænio cum illis manum con-
 ferere, & suburbium occupare: hoc enim
 modo futurum, vt non tantum milites
 suos, sed & existimationem amittāt. Quod
 si sibi bene succederet, fieri posse putauit,
 vt simul & urbem occuparet. mittit qui sub
 urbia lustrent, indicentque qua parte inua-
 dendū esset. Qui reuersi cū nunciarēt dif-
 ficilem esse aditum, Mænius primò cum ho-
 ste aliquamdiu velitatur, inde duo tor-
 menta bellica in illos iaculatur, & sub fu-
 mo submittit lectissimorum militum co-
 piam, qui sine vlla trepidatione in hostē fe-
 runtur: vt iā cominus cum hoste pugnarēt,
 pedem pede premerent, & manum manui
 iungerēt. Pugnatum est acriter à prima ho-
 ra pomeridiana, vsque ad septimam vesper-
 tinam: neutra pars cedere volebat. Tan-
 dem victoria ad Mænium inclinante, Re-
 gij in urbem fugiunt, & confœderatis victo-
 ribus victi suburbia relinquunt, qui pontē
 quoq; occupârunt. Dicuntur in hac pugna
 desiderati ex Regijs plus quā 50. Centurio-
 nes & præfecti, inter quos numeratur Gril-
 lonius, Rubenprerius, Iarzaius Chiliarchz;
 D. Bôneuallius Vicari⁹ Aumótij. Aliorū gre-
 gariorū militū, qui aut cęsi sūt, aut capti, in-
 gens fuit

Anno
 1589.

*Victoria Mæ-
 nij.*

*Quidā 12000.
 numerant.*

gés fuit numerus. Ex Mænianis duo Centu
 riones & quinquaginta pedites occubuisse Anno
 & totidē circiter capti ferūtur. Trepidabat 1589.
 Rex, qui in vrbe erat, et iā iam elabendi oc-
 casionē quærebat. Sed de Nauarr. aduentu
 certior factus, animum resumpsit, & in vrbe
 mansit.

Mænium enim copias eduxisse continuò
 fama volat. Nauarręus itaque oblatam sibi
 rei gerendæ occasionem haud prætermitten-
 dam ratus (sciebat enim Regem periclitari)
 cum paucis equos conscendit ad Mænium
 properat. Cùm verò ad Ambosiū venisset,
 certior fit Mænium præsentem esse: & regē
 rebus suis diffidentē cursores diuersos hinc
 inde ad se accersendum dimisisse. Mutato i-
 gitur itineris consilio, duobus à Turonum
 metropoli miliaribus ad Ligerim castra lo-
 cat, postquam amplius viginti quatuor ho-
 ras armis onustus equitasset, Regem de ad-
 uentu suo facit certiozem. Si progredi ex-
 tra urbem velit, venturum se ad colloquiū.
 Rex hoc nuncio lætus Mareschallum Au-
 montium ad eum mittit, qui referret Regē
 cum comitatu aulico Plessēi esse: petere vt
 & ipse eò, amne traiecto veniat. Est autem
 Plessēum arx Regia ad portas vrbis. Hic Na-
 uarręus cum Aumontio & Nobilitate sua
 relictis instructis ad Ligerim copijs Plessē-
 um

Anno
1589.

144 MERCVRII GALLOBELGICI
um cōtendit. Solent Reges Proceresquē in
Gallia arcibus adiūctas habere sylvas amœ-
nas varijs deambulationum spacijs distin-
ctas: has muris cingunt ijsq; nobilium fera-
rum greges clausos tenent. Huiusmodi ne-
mus Plessæo adiacet in quo deambulans Na-
uarræi aduentum Rex expectabat, & com-
plexum cupide expectabat Cōuenerat. Pro-
cerum, nobilium, plebisq; multitudo, quæ
rei insperatæ fama exciuerat tantaq; aderat
turba vt postquam Nauarræus aduenisset
dextrasiungere & mutuo se complecti Re-
ges diu prohiberētur. Tandē in mutuos ef-
fusi complexus admirandum sed omnibus
Catholicis deplorandum præbuere specta-
culū. Admirabantur pleriq; Nauarræi hanc
confidentiam Cum enim nihil Calvinianis
soleat esse peculiarius magisque proprium
quam diffidētia: multi ex hac intrepida Na-
uarræi securitate clandestinam ante annos
inter Reges fuisse amicitiam suspicabantur.

His peractis Rex duas legationes in An-
gliam, aliam in Germaniam misit, opem v-
bique aduersus Confœderatos implorans:
Nauarræus copias suas tria millia sclopeta-
rios & octingenti equites cum topijs regijs
coniūxit. Heluetios quoque stipendiarios
suos Rex euocauit, omniaque ad iustū bel-
lum necessaria præparauit.

Dixi-

Diximus paulo ante de classe Anglicana, Anno
 quam Regina instinctu Norreyfij & Draci 1589.
 adornabat. Ad hanc classem instruendam
 Ordines Hollandiæ cum suis quingentose-
 quites miserunt. Septuaginta quoque naues
 Holladiæ, quæ negotiationis causa Angli-
 am præternauigabant à Regina detentæ, &
 classi sunt adiunctæ. Preparatis omnib. Or-
 ta est quæstio An expediret magis in Hispa-
 niam, aut Lusitaniam, aut Indias trajcere?
 Aderat tû forte Antonius Portugaliæ No-
 thus, cum duobus filijs. Hic docet nobilita-
 tem, plebemque omnem Lusitanicam se Re-
 gem reducem repetere; sibi Lusitanos om-
 nes pecunia, armis comeatu opem laturos,
 nihilque ipsis defuturum pollicetur. sese ni-
 hil aliud ab illis petere, quàm vt in patrium
 solum, ipsum tantummodo exponant. De-
 cretum itaq; est in Lusitaniã velificandum.
 Exercitu, qui quatuordecim Legionib. con-
 stabat instructo; Douerum Noreysius, Dra-
 cus, & Antonius cum præcipua Nobilitate
 Angliæ contendebant, & spe omnia Regna
 Regis Hispaniarum deuorabant. Plymnu-
 tham 28. Martij appulerût. Hic cum aduer-
 sis ventis coacti plus q̄ integrû mensẽ hæsi-
 sissent, ventus tandẽ foelicior spirare cæpit.
 Cõsules igitur sũma cû festinatione pœna
 capitis classico omnib. edixerût, naues cõscẽ-
 derent

*Sunt qui vi-
 ginti tria mil-
 lia peditum,
 equitumque
 numerat.*

Anno

1589.

*Alij 227. na**ues numerãt*

derent, easque è portu educerent. Velis itaque passis, flante Africo vigesimo octauo Aprilis in altum prouehuntur. Classis autè constabat sex nauibus Regijs, viginti bellicis, & centum quadraginta onerarijs bene instructis. Post alterum diem, sub noctem ex alto Axantã conspexerunt: inde postridie flante Choro, relicta Axanta, Hispaniam versus rectã contenderunt, & sequente die flante Vulturno eodemque procelloso Coronim versus impelluntur. Postridie Calendarum Maij ex alto Ortingallę promontorium, in Galicia conspexerunt, & non ultra duodecim millia passuum aberant à terra. Statim consilio habito ibi totam noctem laxis velis hæere decreuerunt. Prima luce Coronim perrexerunt, véto admodum remisso, & post meridiem in portus parte Orientali in anchoris steterunt, vbi Hispani plurimos ictus, ab oppido & arce suis tormentis bellicise iaculati sunt. Ad octo millia militum in terrã exposita sunt. Oppidi præsidarij, lecta militum manu, leuibus prælijs hostem excepere. Noreysius festinandum ratus ad oppidum occupandum animum adiecit. Coronis in duo oppida diuisa, suis quoque distinctum est mœnibus; alterum in decliui montis, quod superius vocabatur, vndique mœnibus cinctum; alterum in

*Coronis oppn
gnatur.*

pla

plano situm, quodd mare vtrinque, quasi peninsula¹ alluebat, ex vnica parte superioricontinens, vnis mœnibus munitum, inferius dicitur. Oppidum igitur inferius cū tribus locis diu oppugnatū esset, fortiterq; à præliarijs defensum, tandem in potestate Anglorum non sine cæde & sanguine peruenit 8. deinde Maij ad superius quoq; oppidum expugnandum se præparât; loca oportuna ponēdis, tormentis lultrauerunt, aggeres, munimenta q; pro ijsdem defendendis fieri curauerunt. Mœnia verberant, cuniculos agunt, nihil non experiuntur; Sed frustra, dum præliariorum opera & diligentia ruinæ mox restaurantur, & ignis cuniculo subditus cis murum erumpit, nullo oppidanis incommodo. Defatigati Angli, & de vrbe potiundæ desperantes, conuasatis omnibus naues repetunt, & turpiter, multis nobilibus & egregijs viris, inter quos Sydenhamus, Spencerus, Godvvinus, desideratis; Coopero & Iacobo Haylso vulneratis ab vrbe recedunt. Cū Comite tamen Dandrada non infeliciter ad pagum, qui Borghos appellatur, pugnasle quidam asserunt, vbi 700 Hispani cæsi perhibentur, qua in pugna ex Anglis Edouardus Norreyfus lethaliter vulneratus, & Cooperus cū Hiberno quodā Nobili, præter reliquos, occisus est.

Anno
1589.

8. Maij.

15. Maij.

K

Angli

Anno
1589.
17. Martij.

Angli post pugnam hanc tormenta, omniaque impedimenta, faucios præsertim & ægrotos (quorum non exiguus erat numerus) ad naues comportant: omnes naues conscendunt, postquam oppidum inferius Coronis totum & funditus concremarunt. Dû exercitus anchoris nititur, Cõsules conuentu Tribunorũ habito, quam in partem deinceps tenderent, deliberandum statuunt. Varijs sententijs certatum est: alij Biscariam, alij Lusitaniam petendam contendunt. Tandem de Lusitania tentanda decretum, sublatisque anchoris vela ventis dantur.

Parmensis ad fontes Spadanos proficiscitur.

Post infortunium classis Hispanicę, post infelicẽ Montis ad Zomã obsessionem, æmulatio quædam orta dicitur in Regis Hispaniarum aula, quibusdam Parmensem quasi minus diligentem traducentibus. Parmensis igitur vt causam suam ageret, Richardotium in Hispanias ad Regem mittit. Et quia aduersa ipse esset valetudine, Petro Ernesto Gubernationẽ Prouinciarum Belgicarũ ad tempus committit: ipse medicorum consilio ad Spadanas aquas, quæ medicæ sunt, 8. Maij Bruxellis proficiscitur, & à serenissimo Principe Electore, Eburonum Episcopo, Ernesto Bauaro in arce Fracimontana, Spadanis fontibus proxima, honorificetissimè ex-

mē exceptus est, atque ibi quasi priuatus vs-
 que ad Richardotij reditum ex Hispanijs
 vixit, omnisque militia, haud secus quàm si
 inducię fuissent, cessauit. Siluanectū (vulgo
 Senlisium) oppidum nuper Regi proditum
 supra cōmemorauimus. Parisienses & Picar-
 di nequaquā è re sua fore considerātes, si ea
 ciuitas diu in potestate hostium relinqueretur,
 propter incōmoda quæ ex illo sibi pos-
 sent inferri, cōmunicato consilio Ducē Au-
 maliū & Balignium rogarunt, vt Senlisium
 obliderent; antequā hostis subsidia mittere
 posset, caperent, munirentq;. Vt aut maiori
 violentia oppidum inuaderent, oppida-
 nosque magis terrerent, 14. maxima tor-
 menta bellica ipsis miserunt. Collecto igitur
 4000. peditum & 1500. equitum exer-
 citu urbem obsederunt. Cumque crebris
 tormentorum ictibus latam ruinam stra-
 uissent, mox oppugnare cœperunt. Qui
 in oppido erant, fortiter restiterunt, & ho-
 stes summa contentione à muris propulsa-
 runt. Fit ad secundam expugnationem ap-
 paratus. Præsidarij dubij an secūdò hostiū
 vim possent sustinere, colloquiū cū hoste po-
 stulāt, & certis conditionib. deditiōē offe-
 runt. Dū hæc fiunt, quidam è præcipua Nobi-
 litate Picardiæ, qui Regias partes sequeban-
 tur, numero circiter sexcenti equites, quo-

Anno

1589

*Senlis obside-
tur.*

Anno
1189.

156 MERCVRII GALLOBELGICI
rum ductores Dux Longeuillius, Comes
Chaumius, Dominus Lanous cum insigni
equitum, peditumque manu adueniunt
Lanous statim mittit exploratores, qui ca-
stra hostium lustrent. Aduentum horum
Principum cum intellexisset Aumalius,
statim suos in ordinem redigit, & hostis ad-
uentum in armis expectat. Regij attractis tri-
bus maioribus tormentis Aumalij castra ce-
perunt oppugnare; Aumalius & Balignius
exercitum in duas partes diuiserunt. Lanous
suos in vnam partem primò ducit, eamque
cedit fugatque Deinde alteram adorsus si-
mili felicitate strauit, ita vt trucidato omni
penè peditatu Aumalius & Balignius pau-
cis equis comitati, amissis tormētis bellicis,
omnibusque impedimētis vix salui elapsi ad
Sandonyliū peruenerint. Vix quarta pars
Confœderatorū euasit: ceteri aut capti, aut
occisi. Lanous eos insequitur, & parū aberat,
quin Balignium ab equo suo lesum compre-
hendisset.

Etades cōfœ-
deratorum.

Rebus in Turonum, Andium, Pictonum-
que ciuitatibus compositis, Rex Nauarræū
longius à se dimittere haud tutum sibi, suis-
que rebus arbitratus, cum eo Lutetiam ver-
sus agmen ducit. Iter illis fere ad Baugencia-
cum, quod oppidum septem milliaribus
Gallicis infra Aureliam in fide Regis per-
manserat. Inde

22. Maij.

Inde copijs præter Aureliam ductis, Gergolium, super Aurelianum miliaribus quatuor, obsidere visum: Eo occupato flumē in potestate futurum, & pressos Aurelianēses, saniora fortasse consilia capturos. Admota igitur tormenta: disiecta munimenta, oppidanus & præsidarius miles, desperatis auxilijs, Regis se arbitrio dediderunt.

Territa vicina oppida, Gianum (quidam Genacū Cæsaris arbitrantur) Caritas, aliaq; quę hæcenus nec in Cōfœderatis, nec extra Cōfœderatos fuerunt, misere, qui deditio nē facerent, & ciuiū voluntates facultatesq; offerrent: Pecuniæ ijs imperatæ, & annonę.

Gergolio, præsidio munito, in Belsiā, (seu Beotiam maui) perrectum. Hic primū Regi Nauarreo (ducebat is primam aciem) Pluuiarium (Pluuiers vulgo dicitur in fertilissima Belsiæ parte situm) obuium fuit. Spem ciues milesq; de deditioe primū facere: Ita tempus extrahere, dum auxilia à Mænio veniunt. Dum de conditionibus agitur, Ecce nūcius, appropinquare missum à Mænio militem. Sic rupto colloquio, illi se in oppidum festinantes, recepere: Nauarreo hostē insequitur & assequitur. Sed illorum expectatio frustra fuit: at non militis Nauarrei diligētia. Nā oppidum illo impetu captū & direptū est, Huius rei fama, oppida aliquot vicina ad deditioē traxit. **K 3** **Et**

Anno
1589.

Et hoc ferè tempore Castillionæus cum paucis Carnutum versus excurrens in Saueusam, ignarus ignoratusque incidit. Ducebat Saueusa Confœderatæ nobilitatis florem ad trecentos & amplius equites. Non prius penè vtrinque hostes adesse cognitum, quàm ad manus ventum est: Magna virtute vtrinque pugnatum. Sed Confœderatorum ea pertinacia fuit, vt ne victi quidem abstinerent: quotcunque conuenerant, etiam quinque, sex septemue, agmè fecerunt, & in Regios incurrerunt, tanquam mori, quàm viuere præoptarent. Ita omnes aut cæsi, aut capti sunt; nullus verò inultus qui non vnum aut plures secum abripuit. Tanta illorum erat erga Religionem & patriâ amor, tanta constantia.

Regius exercitus, capto Pluulario, compluribus oppidis receptis, Belsia peruagata Stampas venit, Lutetia miliaribus x i i i i. Ad deditiorem inuitati, ferociter respondent. Igitur oppugnatio cœpta: Postquam impares se vident, quamuis ipsis præfidiaris miles adesset, colloquium petunt: nec duces negant.

Sed teneri miles, qui & ipsa pugna & spe prædæ incaluerat, non potuit, quin per ruinas, quas tormenta fecerant, intraret, urbem que diriperet.

Hinc

Hinc circa Lutetiam arces multæ: oppi- Anno
 da quædã, alia vi, alia deditioe in potesta- 1582.
 tem Regis venerunt. Pontifarenfes (Pontoi-
 fe, oppidum ad Ifaram, quo fluuio in Sequa-
 nam, inde Lutetiam pleraque ad victum vi-
 tamque necessaria deuehuntur) firmo præfi-
 dio, quo tenebantur, & vicinia Mænij freti
 (namque septem exiguis miliaribus Lute-
 tia difiuncti funt) parere noluerunt. Probra
 etiam non dicenda, non cogitanda in Re-
 gẽ iecere: & fi dedere fe velint, quod pign^o
 toties fractæ fidei daturus effet? Dixiffe Re-
 gem aiunt, cùm relatum hoc ad eum effet:
 fi de fide fua dubitarent: fponforem fe Re-
 gem nauarræum daturum.

Dũ hæc in Gallia aguntur, Marchio VVa- *Blienbeka à*
 renboni in Belgio Princeps omni laude ma- *VVarēboni*
 ior, proprijs penè expenſis (Gelrorú, qui mi- *expugnauit.*
 ſerè ex caſtri iſtius prædonibus vexabantur,
 miſertus) Blienbekam tam arcta obſidione
 preſſit, totiesque, & tam violentè oppug-
 nauit, vt tandem qui in ea erant, certis ſe
 conditionibus dedere compulſi ſint. Arcem
 hanc munitiſſimam Martinus Schenkius,
 cognato ſuo Hoenio excluſo, aſtu occupa- 24. *Mæll.*
 rat. Sed cùm Ordines Belgici eum defende-
 re nollent, ab illis ad Regias partes defe-
 cit: præmiatores in hac arce alebat, itinera
 reddebat infeſta, & omnia circumquaquæ

K 4 depo-

Anno
1589.

254 M F R C V R I I G A I L O B E L G I C I
depopulabatur, donec ob negatum Nouio
magensium Gubernationem iterum à Re-
ge, bis perfidus ad Ordines transfugit. Tunc
quos antea vt amicos coluerat vt hostes ma-
ximos ex arce illa persecutus est. Quare
necesse erat, si Gelrorum res saluæ essent,
arcem hanc expugnari. Memorabile est in
oppugnatione inuentam esse mulierem no-
bilem, cæsam; quæ multos annos miles Ordi-
num castra secuta erat, inter prædones sem-
per fuerat præcipua, in pugna fortis & fe-
rox, nec nunquam, ne à commilitonibus in-
timis agnita, nisi cum à Regijs interfecta ve-
stibus exueretur,

9. Iunij.
Legatio Par-
mensis in Da-
niam.

Paulo post Princeps Parmensis ma-
gnificam legationem in Daniam misit, quã
obierunt Ferdinandus Lopes, arcis & ter-
ritorij Karpensis Gubernator, Meroda Co-
mes Montensis, Domini Petersomij filius,
& Georgius Vestendorpius Regiæ Ma-
iestatis in Frisia Consiliarius, & rararij Tri-
bunus.

Dum in itinere Bremam veniunt, petunt
Magistratû, ne à partibus inimicorû sed po-
tius Regis Hispaniarum, tanquã vicini prin-
cipis stet. Magistratus se excusans partem se
nullam eligere posse profitetur: neutrii-
nimum sed vtrique amicum se ostendere
velle. Profecti deinde Legati ad Comitia
Danica

Danica, quæ iunior Rex Coppenhagæ 14. Anno Julij indixerat, honorificentissimè in Dania excepti sunt. Quæ autem legationis causa fuerit, occultum est.

De exiguò classis Anglicanæ fructu diximus antea. Decretum erat in Lulitaniâ nauigare, Expansis igitur velis vicesimo quinto Maij ad Penicham arcem peruenerunt, quam summis viribus oppugnatam præsidarij Antonio dediderunt Consilium rursus ineunt; quid deinceps faciendum commodissimè videretur. Tandem omniû suffragijs & sententijs in eo conuenit, vt Norrey sius cum exercitu Vlyssiponem pergat, quæ ad quadraginta octo millia passuum à Penicha abest. Dracus cû classe bellico apparatu, re frumentaria. & impedimentis eò versus veniat, & apud Cascalim consideat, vt exploraret, an ibi aliqui essent, qui ab Antonij partibus starent: vt ad omnem euentum exercitui subsidio esset, vt comeatum, omniaque auxilia ab Vlyssipone præcluderet. Datis dextris Norrey sius exercitum, Dracus classem instruit. Norrey sius castra mouet, & cum Antonio, Emanuele filio, & Comite Essexiæ in vico Lorygna nomine confedit. inde in alium pagum *Torres Vedras* perrexit. Hic quinquaginta equites Hispanos, quos obuios habebant, Angli in fu-

Anglica expeditione in Lusitania.

K s gum

156 MERCVRII GALLOBELGICI
gamconiuncti. Post Ancharam & Fanum
Sebastiani profecti. Initio Iunij litteræ à
Draco ad Norreyfium perferuntur quibus
significat, se cū classe venisse, & mille quin-
gentos milites in terram exposuisse: cui ille
vicissim rescribit, monetque diligenter, ex-
cubias agat, militem in armis habeat; hostē
enim cum exercitu in suburbijs Vlyssipon-
nis considerare. Ea nocte Lusitani in Dra-
ci & Vmptoni legiones impetum faciunt,
paucis vtrinque desideratis pugna direm-
pta est. Norreyfius Alueladam iter insti-
tuit. Mittit in omnem oram, qui hostem
quærant: sed nullum inveniunt, Pruden-
ter enim Lusitani oppida & arces suas cu-
stodiebant. videbant namque se palantem
hanc colonum fere & lixarum turbam, si-
ne cæde & sanguine facile posse vincere,
nec opus esse fortissimos, nobilissimos-
que viros propter exoticam hanc gentem
inedia, morbisque varijs pene extinctam,
quæ magis ex desperatione, quàm virtu-
te pugnandi occasionem quærebat, pericli-
tari.

Angli nihilominus Vlyssiponem rectà
contenderunt, & in suburbijs, quæ *Bona vi-
sta* vocantur, per stationes diuisi sunt. Iux-
ta meridiem equites aliquot selecti oppi-
do exiliunt & in stationem Brettii Tribu-
niis-

Anno
1589.

Iunij 3.

ni irruunt, aliquot vigilum interficiuntur. Ann6
 Accurrunt Angli, pugnatur vtrinque, ca- 1589.
 dunt vtrinque; Oppidani in urbem reuertuntur; insequitur eos Comes Essexiæ. Hic Brettus cominus hasta pugnans ictus est à sclopetario, & Carrus Centurio occubuit. Norreyfius vbi se ab Antonio delusum vidit, tormentisq; & puluere egere cœpit, hostium copias de die in diem cogi, & augeri, suas ægritudine & æstu minui, Lusitanos per paucos, eosdemque inermes ad Antonium venire, cum nulla subsidia speraret, cum exercitu post meridiem ad Cascalim tendere statuit. Antonius spe sua frustratus, semper aliquid noui sperans, postulat eam noctem maneat. Norreyfius habito consilio ex omnium cōsensu postulatis Antonij annuit. Nox illa nihil noui peperit, exercitum mane ex *Bona vista* eduxit, castraq; mouit, & postridie ad Cascalim posuit. *Iunij 4.*
 Paulo post exercitum lustrant, censusque militum habetur: ex sanis erant peditum circiter quatuor millia, & quadraginta equites. Cum his Comitem de Fontibus Petrum Guzmanum, militum Lusitaniæ ductorem, eiusque exercitū aggredi stuerant. At is videns hostē abitū moliri, cū suis Vlyssiponē redierat. Arx erat prope Cascalim, hanc Angli deditione capiunt. Deinde *Iunij 2.*
 Hanc

Anno
1589.

10. Iunij.

Angli in An-
glicam reuer-
tuntur.

Hansaticarum vrbiū naues, annonā & mercibus onustas, ex militibus piratę facti (quid enim iuris est Anglis in vrbes Hansaticas) quinimo viginti insuper Britannicas intercipiunt, & in eas militem residuū, numero exiguum, ægrotum, & fame propemodum enectum imponunt. Postridie eius diei omnium consensu ad naues acclamatum est, singulis singulę designatę; annona distribuitur. Decimo quarto deinde Calendis Iulij arce Cascali puluere nitrato penitus euersa, fiante Borea mari sese committentes, tandem mense Iulio cum lacera classe & vix 4000. qui residui erant militibus occupatis, incēsisque quatuor arcibus, quas tot Nobilium & fortium virorum sanguine quadruplo emerant, nulla alia re laudabili confecta, in Anglicam reuertuntur. Hęc est illa celebris expeditio, quā insignis ille Buccinator O. H. forte Onager Hammonius, ex genere siluestrium illorum Asinorum, iuxta Hammonem Lybię suo libello tam magnificē decantauit, ex quo libello hęc, quę narrauimus, compendiō desumpsim⁹. Quod si tanta sit hęc victoria, cur eam Angli non prosequuntur? cur Draco, cur Norreyis honores & triumphus non decernuntur? Cur vnā cum expeditione hac etiam nomen eorum euanuit?

In Gal-

In Gallia Iacobus Clemens, natus in pago Anno
 cui nomen Sorbonna, qui quatuor circiter 1589.
 millibus passuum à Sétio, vulgo Sés, abelt, *Iacobus Cle-*
 & in Dominicanorum familia educatus, *mens interse-*
 eiusdemque post ordinis monachus factus, *tor Regi-*
 cùm vidisset tyránidem, quam REX in Gui *quomodo i-*
 sios exercuerat & perpenderet quantum *filia sua cap-*
 Religionis Catholicæ intererat, Guisios vi *taueris.*
 uere: morte enim illorum eam plurimum
 labefactatam existimans, quotidie Deum
 obnixè rogabat, suam in Gallijs custodiret
 Ecclesiam, ne instar Anglicanæ à sincera fi-
 de deficiat. Quin & tantoperè illi salus Ca-
 tholicæ Religionis cordi erat, vt præter as-
 siduas preces crebrò ieiunaret, peregrinati-
 ones religionis ergo susciperet, in processio-
 nibus nudis pedibus, lineà tantum veste in-
 dutus incederet, imò media hyeme, & in Ia-
 nuario proximè elapso visus est lineo tan-
 tum vestimento tectus, nudis pedibus ob-
 ambulare. In vigilijs, ieiunijs & orationibus
 assiduus, solius fidei Catholicæ cõseruatio-
 nem optabat & quantum potuit procura-
 bat. In hac deuotione cõstitutus quendam
 Angelum ad eũ venisse fama est, & dixisse; *Vide libellũ*
 Frater Iacobe surge & præpara te, vt coronã *Parisijs im-*
 Martyrij consequaris. Tu, tu Catholicam *pressũ apud*
 Religionem in Francia contra omnes per- *Theodoricũ*
 secutores defendes, atque adeo Regem ipsũ, *Milles*
 qui

Anno
1589.

160 MERCVRII GALLOBELGICI
qui eandē Religionem perdere conatur, in-
terficies. Hac vilione & his dictis Iacobus ob-
stupefactus doctos Theologos consuluit,
quid sibi in hac re faciendum esset. Hi dili-
genter repóderata aiunt, non omni spiritui
credendum: posse fieri, vt spiritus hic fuerit
bonus; posse quoq;, vt sit malus. Prohibitú
lege homicidium; exempla tamen in sacris
litteris inueniri, vt Phinees, Iudæ Macha-
bæi, & Iudithæ, qui ob homicidia laudan-
tur, eò quod ad diuinum cultum ab impijs
vindicanum pertinebant. Cùm itaque res
tam dubia sit, certi se nihil statuere posse
dicunt; sed eum ad propriam mittunt con-
scientiam, suadentque vt eius habeat ra-
tionem, diligenterque discutiatur zelum,
quo feratur, & obseruet inspirationes, quas
deinceps Deus imitteret, nec in nego-
cio præceps nimium festinaret. Paruit eo-
rum consilijs aliquamdiu Iacobus. Inte-
rea sæpe fratribus suis dicebat; Henri-
cum Valesium nullius manu, quàm sua, in-
teriturum: se illum interfecturum. Quod
dictum illius alij monachi vt stolidum
explodebant, eumque delirare existima-
bant.

Postea cùm bellum incrudesceret, &
Confœderati aliquoties de Politicis & Re-
gij triumpharent, de hoc suo zelo Iacobus
ali-

aliquantulum remisit, sperans fore, vt sine Anno
 sua ope Regis conatibus obisterent, Regē 1589.
 que in ordinem redigerent. Ceterum cla-
 de Siluarictensi, seu Senlisiana, pristinus il-
 le zelus exarsit, maxime cum diuulgatum
 est, Nauarræum Regi reconciliatum, & soci-
 dus inter vtrumque pactum. Obseruabat di-
 ligenter an Rex Pontifici pareret, captiuos
 dimitteret, pœnitentiam ageret. Tempus
 à Pontifice constitutum iam erat elapsum,
 mandata minasque Pontificis rex asperna-
 batur. Augebant hæc omnia Iacobi institu-
 tum, ita vt palam diceret; Se velle Catholi-
 cæ Ecclesiæ opitulari, Regem à nemine, quã
 à se occidendum. quod nisi fiat, Religio-
 nem in Gallia periclitari. Pergit in ince-
 ptis & consuetis orationibus, vigilijs &
 ieiunijs: orat Deum vt ipsum confortet,
 ipsi occasionem tribuat, vt quod decre-
 uerit perficiat. Proposuit, & cogitatio-
 nibus suis profundissimè impressit, exem-
 plum illud, quod in libris Iudicum legi-
 tur, de Aod & Eglón. Hic enim cum Moa-
 bitarum Rex esset & tyrannus populũ Israë-
 l miseris modis affligebat. Accessit ad eum *Iudic. 6.*
 Aod, habensque sub sago in dextro femore
 gladium ancipitè, ait; Domine Rex, verbũ
 Domini habeo ad te. Cũq; surrexisset Eglón,
 extendit sinistram manum, & tulit sicam
 de se

Anno
1589.

30. Julij.

162. MERCVRII GALLOBELGICI
de femore, infixit que eam in ventrem illius
tā validè, vt capulus ferrū sequeretur in vul-
nere. Ex illo exēplo sic philosophabatur. Ia-
cobus Eglon erat, p̄missione diuina: Rex
Israël, vti Henricus Valēsius, rex Galliz
Eglon significabat vitulum (*ein Kalb*) Et Hé-
ricus nūc factus est Calvinista. Suscitauit, ait
textus, Israëlitis saluatorem, qui Eglō inter-
ficeret, suscitauit & me, Catholicis, qui Hen-
ricum interficiam. Hac armatus cogitatio-
ne Iacobus, cultrum ancipitem acutissimū
sibi fieri iubet atque tricesimo Julij Luteti-
am venit. Erat is dies Dominicus. Cūm ce-
lebrasset, confratribus suis valedicens, ait;
Fratres mei Aureliam proficiscor, omnino
tamen mihi persuadēo, me facies, vestras
non visurum denuō. Orate igitur pro
me, vt mihi iter hoc scēlix faustum que sit.
Valete. Non Aureliā, sed rectā ad pontem S.
Claudij seu Clodouēi vbi Rex in obsidione
adhuc hārebat, profectus est: habebat enim
litteras publicę fidei à Comite Brienneo, q̄
Lutetię captiuus detinebatur. In castra ve-
niens ductus est ad Procuratorem genera-
lem. *Queste* nominatum, cui dixit; Se habere
varias litteras, inter alias etiam Harlæi præ-
sidis Parlamenti, ad Regem deferendās; alia
que arcana quædam, quæ literis credi non
poterāt, q̄ scire tamen Regis vel maximè in-
terē

ererat dicenda. Erat autem Harleus hic Re
 i & fidelis & amicus, ideoq; Lutetię capti-
 ? Procurator hęc ad Regē defert. Rex pro-
 uratori mandat, vt ea nocte Monachum in
 no hospitio excipiat, & humaniter habeat
 usq; in posterum diem. Postridie Rex Iaco-
 bum ad se vocat in cōclauē, remotis omni-
 bus alijs ducit. Hic Iacobus profert varias
 litteras, quas Rex cū auidē legisset interro-
 gat, habeatne plures? habere se plures ait &
 fingēs se eas querere cultrum promit, & ca-
 pulo tenus in ventrē Regis adēgit, ad actūq;
 in vulnere reliquit. Rex vulnus sentiens cul-
 trum confestim dilatādo vulnus eduxit, &
 Iacobum circa guttur grauissimē vulnera-
 uit, vimq; sibi inferri clamauit. Accurrunt
 domestici, atq; inter alios Nobilis quidā Ba-
 stidęus, qui & ante 7. menses cum alijs 44.
 Guiliū interfecisse dicitur. Hic educto gla-
 dio Iacobo lethale vulnus inflixit accurrit
 alius, & bipenne aliud superaddit. Moriens
 tandem Iacobus Deo summas egit gratias,
 quod tam mite & facile genus mortis sibi
 conciuisset: se multo atrocius & grauius ex-
 pectasse. Mortuum fenestrā eijciūt, & haud
 multo post carnifici quatuor equis dirum-
 pendum, ac igni comburendū committunt.

Rex accepto vulnere initio quidem ni-
 hil periculi subesse ratus est: sese militi spe-

L

Stan-

Anno
1589.

1. August.

*Rex Gallia-
à Monacho
interficitur.**Iacobi Cle-
mentis mors.*

Anno
1589.

164 **MERCVRII GALLOBELGICI**
standum præbuit, bene sperare iubet; vul-
nus non esse lethale, & sanari intra paucos
dies posse. Interim Regi Nauarræo parerét.
His dictis animus, qui Regis præsentis peri-
culo abierat, cunctis redit. Circa vesperem
verò vulnus cepit intumescere, & dolor au-
geri. Vocati medici cùm vulnus inspexisset
desperarunt. Quod cùm Regi dicerent, ini-
tio is credere noluit. Sed cùm in horas ma-
gis magisque læguesceret, Rex Nauarræus,
alij Principes, proceresq; accersuntur. Rex
illos ad constantiam hortatur. Armæ ne po-
nant nisi purgato latronibus Regno peti-
tione sceleris & ipsis, & Regibus. Principi-
busq; omnibus, quorum maxime intersit Reges
Principesq; sacrosanctos esse, cõmendat, eã
persequi illis & decorũ, & in exẽplũ vtile fo-
re. His dictis cũ agona extremũ spe citius ap-
propinquare animaduertet, Henric. Na-
uarr. successorẽ designat, Franciẽq; Regẽ ac
hæredem salutat, ei oẽs Galli vt pareant, eũ
obseruent, colant, ament præcipit. Miratur
hic quidam, & cũ B. Nazianzeno Constanti-
um Iulianũ Apostatã, sibi successorem desi-
gnantẽ increpante exclamat: *Quid tibi accidit
Cõstanti (Henrice diu quidẽ reb. cõtra heret-
icos gestis florentissime) quodnã hoc consiliũ
suscepisti? qui in adolescẽtia Galliẽ prouincias
per gyrum repurgabas; tyrannosq; intestinos Con-
dẽm,*

*Vilhelmus
Roscius.
Nazianzenus
Orat. 1. in Iu-
lianum.*

legum, Colignium armis tibi subijciebas: ad quę Anno
 gationes & supplicationes vndeunque, ex Italia, & 589.
 x Polonia, ex vltima Sarmatia Traciaque
 onfluebant; cui primo tuo ad Regnũ Gallica
 rum accessu Galliarũ populi ciuitatesq; omnes,
 nõ Catholicę tantũ, sed ipse quoque Hugo-
 notice partim iam dicto audientes erant, partim
 iam iam futura erant, vt in eodem timore essent om-
 nes ij, quorum expugnatio in spe posita erat, ac si iam
 domiti, & in potestatem tuam redacti essent: cùm
 in hoc esses fœlicissimo rerum gerendarum
 cursu, quis Dæmonum ad hanc deliberationem ti-
 bi irrepfit, vt repentino quodam impetu, &
 nimis obstupēda mutatione parta simul, ac
 sperata decora euerteres vniuersa? Quomodo
 magnā illam hereditatem, Christianos intelligo, illud
 patris tui decus atq; ornamentum, nec patris tan-
 tum modo & aui, sed omnium abauorum &
 maiorum tuorum, qui vel à Capeto, vel à
 Carolo Magno, vel etiam à mägno Clodo-
 uęo in Gallia ad hanc tuam ætatem regna-
 uerunt, quomodo gentem illam Catholicorum toto
 passim orbe lucentem, regale sacerdotium, multo la-
 bore, multisq; sudoribus veterũ Gallię Regũ au-
 ctũ, & pro cuius amplificatione, Clodouę^o
 ille, filius eius Childebertus, Martellus, Pi-
 pinus & alij quàm plurimi Reges, tot bella
 fortissimè sanctissimeq; gesserūt, tã breui &
 exiguo tēporũ puncto huic pesti & furia, Nauarręo

166 MERCVRII GALLOBELGICI
Caluiniano tradidisti? Hæc ille sed ad hi-
storiam redeo.

Anno
1589.

Rex Galliarum
mori ur.

Cum Rex finem sibi instare videret, Capu-
cinum monachum, qui ei à confessioni-
bus erat, vocari iussit. sed antequam is veni-
ret mētis & loquelę impos, paulò post duo-
dequadragelimo anno nondum exacto, spi-
ritum emisit. Atque hæc catastrophe est Hé-
rici Valésij, Galliarum in ordinem Regis
sexagesimi secundi, qui ex sacro baptisterio
susceptus, primùm nominatus est Alexan-
der Eduardus: postea verò Henricus. Qué
biothanatū futurū plurimis ab hinc annis
Gabriel de Maruisia sequētibus versiculis
prædixit.

Semel Polo-
nia, iterum
Gallie.

*Cum Rex Henricus regnabit in ordine natus,
Hic Rex bis factus, tam re quam nomine gratus,
Lilia vir fortis, proprijs, auellet ab hortis.
Rex cadet, & vulgus, militia Francica, clerus,
Ense, fame & flamma, luctuq; sitiq; peribunt.*

2. August.
Nauarræus
à suis Rex
Gallarum
proclamatur

Postridie à Regis Hernici morte, Henricus
Nauarræus in ipso tumultu Rex Franciæ
proclamatus, præsentibus in castris Princi-
pibus solenni iuramento se Cathol. Roman.
Religionē in ijs, quib. nūc est Franciæ locis
saluā conseruaturum; nihil in ea innouatu-
rum, legitimi generalis Concilij decretis &
cognitioni staturū. Coronę officarijs, pro-
cerib.

cerib. & reliquis statibus priuilegia sua con Anno
firmaturum adfirmavit Econtrario Gallie 1589.
Pares Principes, Nobilesque præsentés Na- *Nauarræ*
uarræo, tanquam Henrico eius nominis *iuramentū*
III. Franciæ ac Nauarræ Regi suo ac Do- *præstatur.*
mino fidem & obedientiam iurant, omnē-
que opem & humillimum obsequium vi-
tæ ac fortunarum ad cædem Henrici Va-
lesij Regis sui vindicandam, & rebelles ex-
terminandos, sponte offerunt.

Bercka oppidū Diocesis Coloniensis, in *Schenckio*
sinistra Rheni ripa situm, adhuc à Nuena- *Berckēsis*
rio & Ordinibus occupabatur. Parmensis *comeatū sub*
iam annos aliquot laxa obsidione preme- *uebit.*
bat. Deficiebat nunç oppidanis comeatus,
& res ad deditiōem spectabat: Schenckius
intellecta Berckensium necessitate, contra
ctis aliquot copijs, summa vsus celeritate,
omnis generis comeatum aduerso flumine
vno ab oppido milliari comportauit. In-
de terrestri itinere astu, summoque silen-
tio in oppidum intulit: Dum his occupa-
tur Schenckius, Parmensis lectissimas ali-
quot peditum, equitumque copias in Frisiā
misit, vt Verdugio contra Nassouium opi-
tulantur. Hæ iter per VVestphaliā &
Comitatum Lippiēsem faciunt. Postquam
Schenkio suboluit has copias in Frisiā pro-
fecturas, subito exercitum suum, vocatis vn

L 3 dequa;

Anno
1589.

7. Augusti.

Schenckius
Nouiomagū
occupare ten-
tat.

dequaque è vicinis locis militibus, auxit, & in ericeto Lippiēsi Regios affecutus, ex improuiso adoritur, cędit, fugatq; , & omnem thesaurum, quem ad solutionem militum in territorio Groeningensi merentium adferrebant. interceptit. Vtranque hanc expeditionem vna septimana perfecit. Confectim reuersus secundo Rheno descendit, & in propugnaculum suum ad caput VVahalis extructum, cui nomen Brilla, venit, iterumq; auctis copijs, ijsque nauibus impositis cum myoparonibus quinque maioribus minoribusq; nauigijs circiter vigintiquinque in tempesta nocte soluit, & secundo flumine iuxta pagum Oyensem, in quo Nouiomagenses habebant præsidia, nauigauit. Qui in præsidijs Oyensibus erant, explosis aliquot tormentis, oppidanis signum dabant, sed quia vasa picea non accendebatur, vti conuentū erat, signū hoc negligebatur.

Ventus erat admodum lenis, fluuius altior quàm vt naues contis, & naues ipsæ minus idoneæ, quàm vt remis possent impelli. Tardius igitur quàm Schenckius volebat classis prouehabatur, & iam diei crepusculum erat in proximo Tandem, ciuibus nihil horum præscijs, circa medium tertie nocturnæ, ponto, formam habens liburnicæ, militibus ita in vnā constipatis, vt quid ve-

here-

classis Schenckiana in conspectum Nouiomagensium venit.

heretur partim iniuria nebulæ, partim no- Anno
ctis caligine videri commodè non posset, 1589.
ad orientale vrbis propugnaculum appelli-
tur, taciteque ripam sub ipsam urbem le-
git. Vigiles strepitum remorum audien-
tes, Et vos, inquit, vnde venistis, & qui
estis? Acclamant illi; Amici sumus: & hoc
dicto summis viribus remis incùbunt. No-
stri vicissim, vt in terram descendant, vlt-
erius ne progrediantur. Illi nihili mandatù
hoc faciunt, & tanto alacrius remos impel-
lunt. Vigiles contra eos, qui in vicinis sta-
tionibus erant admonent, ad labentem na-
uim obseruèt; simul & arma expediant. Dú
tam celeri cursu pergit hæc liburnica, ecce
rarescentibus tenebris apparuerunt vela
maiorum nauium; sed ob venti lenitatè tar-
dus descendit. Hic statim in vrbe tu-
multuatur: emittuntur in meditulliu ciui-
tatis, qui hostè adesse vociferentur; stationa-
rij maiori tormento signù dant: excubitor
in turri S. Stephani tuba canit; trepidi ciues
electis desiliūt: seminudi arma corripit, &
Vvahalim versus procurrunt. Hæc dum fi-
unt, qui in liburnica erant, non procul à por-
ta, cui à Maio nomen est, in terrâ exponun-
tur: illos cù a Stuaria naui subsequitur Sché-
nius: qui iuncti vltterius procurrètes, pars du-
obus arietibus portam quandam exiguam

*Schenkiani
urbem oppu-
gnant.*

Anno
1589.

S. Antonij, quæ Mulencomia vulgo dicitur, eratque opposito pariete obstructa, cōcutere: pars cancellos ferreos, è quibus ex eadibus ciuium (nullus enim hic inter VValhalim & ciuium ædes murus est) in ipsum præterlabentem fluuium patet respectus, euellere, immanibusque tudibus comminuere cœperunt. Vtrisque res initio successit. euullis aliquot clatris, & disturbatis fenestris, aditum in urbem sibi patefecerunt: ynamque domum occuparunt. Interea maiores naues appelluntur. In scaphas hostes deliliunt, Schenckius, spē totam urbem deuorans, in perforatam domū suos ducit: exhortatur timidos, orat detrectantes, castigat ignauos, laudat strenuos: nulli aut sexui aut ætati parcant iubet, & amplissimorum spoliatorum præmio omnes ad fortissimè pugandum inuitat. Nondum ciues coierant, nondum in ordinem erant redacti: nõdum mandata Consulium, qui omnibus locis aderant, suorum animos erigentes, & vires armaque subministrantes, acceperant. Classicū in nauibus canitur: balistarij vtrinque summa contentione rem agunt. pilæ prægrandes ex vrbe in naues, & ex nauibus in urbem iaciuntur. celū boatu rumpitur, terra tremat, & fum⁹ cōspectū vrbis & classis dirimit laceratur naues hostiles, cōuelluntur & perforantur.

forantur multorum ciuium ædes: sed ob in
 terpositū vallum, oppidani minus commo- Anno
 dè in hostes, qui in terram descēderant, 1589.
 iora tormenta intorquere potuerunt. in-
 quissimo namque ciuibus loco, sibi verò
 commodissimo hostis pugnabat. Conue-
 niunt tandem ciues ynà cum præfidiarijs *Ciues conue-*
 Belgis, & Gallis, qui tunc in vrbe numero *niunt, & vt*
 pauci erant. exhortantesque sese mutuò ad *bc gnauiter*
 occupatam domum accurrunt: quò cùm *descendant.*
 venissent, reppererunt hostes iam in vicinū
 forum eruptionem parare, & duos ex illis in
 plateis deprehendunt: quorum vnum vul-
 neratum capiunt, alterum occidunt; sed in
 ipsam domum irruere tergiuersabantur, ig-
 norantes quid hostis intus machinaretur.
 Tandem centurionum exhortationibus, ex
 emplisq̃ue moti ciues & præfidiarij in do-
 mum irrumpunt: dant, accipiuntq̃ue vicif-
 sim vulnera, atque eminus diu, dubioq̃ue e-
 uentu pugnatur. Erat enim domus valde
 angusta, & multa habebat receptacula: ita
 vt oppidanis consultum non esset, denso ag-
 mine irruere. Tandem duæ machinæ belli-
 cæ, qualium in pugnis campestribus ferè v-
 sus est, attrahuntur; ynàque domui opposi-
 ta disploditur; globusq̃ue per obuia quæq;
 penetrans, magnum hostibus terrorem in-
 cussit. instant oppidani, cedūt hostes: atrox

Anno
1589.

fit pugna: sed ciuium res meliori loco cœperunt esse. Nec minus pugnatur ex vicinis fenestris: lapides certatim in confertissimos hostium cuneos effunduntur, contis & sudibus Schenkiani muris depelluntur: Horribilis initio vtrinque clamor, ouartium similis: sed mox apud hostes lamentabilior. Cæsim punctimque feritur, & de summa rerum prælio decertatur: nec segnius inter classarios & nostros balistarios maioribus tormentis resagitur.

*in Hef-
siam equites
pedites
kiani
offiuntur.*

Dum hæc à Schenkio ad VVahalim geruntur, pedites paulo infra urbem è nauibus expositi, equitibus mixti portam Hessiam adoriuntur. Sed & stupendæ longitudinis ponto peditibus refertus, impetu fluminis vltius prouectus, sub turrim v. Huberti, frustra qui vehabantur laborantibus, fertur. Oppidani, qui in turri & adiecto propugnaculo erant, tantum lapidum imbrem mœnibus deuoluunt, vt iam remorū nullus amplius esset vltus, pōdere lapidum nauis penè deprimeretur; & qui in ea erant, omnes paucis elapsis, aut saxis obruti sunt, aut aquis absorpti.

Adhuc ad portam Hessiam fulminabant hostes; auctæ enim erant eorum vires quorundam accessione, qui paulo infra urbem, in Iudæorum, seu vsurariorum (vt fama est)

est) quondam habitationem erant expositi. Hi iam cataraeta portæ superauerāt, & iam portarum seras conuellebant; ciues de super lapidibus atque omni genere telorum portam fortiter defendebant: donec hostes vno semianimi relicto, tandem pedem retraherent, & portam desererent. Obequitabant interim equites instar luporum circumueuntium ouile, & lustrantium, si qua irumpendi patefiat rimula.

Anno
1589.

*Porta Hef-
siam deserūt
hostes.*

Non reticenda est hic mulierum fortitudo, quæ viris haud ignauiores & tympana pulsabant, & lapides, telaque viris administrabant: nec non & machinas bellicas attrahebant, omni que deposito muliebri timore, & ipsæ in præsentissima pericula ruebant, & maritorum animos ad sui, suorumque defensionem exhortabantur.

*Mulierū No-
riomageniū
in vrbe de-
fendenda for-
titudo.*

Nullus erat in vrbe hominum sexus, nulla ætas, nullus ordo aut hominum conditio, qui non proposita sibi aut morte, aut læta pro patria victoria, extremo animi feruore ac dilgentia & muros tuebatur, & hostes propulsabat. Iamque lux clara aderat, crescebant animi nostrorum, hostium decrescebant; ædibus enim antea occupatis erant eiectioni, & nudi in ripa stantes vndeque oppidanorum telis erant expositi: fren-

*Schenkiani
vrbe iterum
eiciuntur.*

debat Schenkus, vrgebat suos & certam illis

Anno
1589.

*Schenkiū
cum suis a-
quis absorbe-
tur.*

illis victoriam promittebat: illi instar despe-
rantium cedere, Imperatoris sui temerita-
tem accusare, dicere, se iam quartò ad No-
uionagensium lanienam adductos. Nostri
hostem cedere conspicati, multò fortius ac
vehementius instant; donec effusa tandem
fuga in cymbas tanto, & tam incondito im-
petu vnà cum Schenkiō ruunt, vt oneris im-
pares quatuor aut quinque cymbæ depressæ
sint; cæteræ multis desideratis euaserunt.

*Ex cinibus
qui deside-
rari.*

Mox receptū canitur, leguntur anchoræ:
& quartam post horam naues omnes laceræ
secundo amni defluunt, dimidioq; ab vr-
be miliari, non procul ab Oosterholt in an-
choris iterum constiterunt. Ciues pugnan-
do defessi, sed victoria læti, sibi mutuò gra-
tulantur, & vulneratos, cæsosque suos in-
quirunt. Inuentus est vnus V Vilhelmus
Loënius, vir plebeius, grandæuus, & inte-
ger; alius item non ciuis, sed ex vicino pa-
go inquilinus; vnus itidem miles præfida-
rius: duo vel tres (sed non letaliter) sauciati.
hostes extra teli iactum suos quoque recen-
sentes, initio antesignanum suum Schenkiū
desiderarunt; ex ducibus qui plures deside-
rati sint, liquidò nobis nondū cōstat: ex gre-
garijs militib. 500. aut 600. aiūt interiisse.
& sanè plures trucidati fuissēt, si a portis
oppidani eos insequi potuissent. vnus et-

*Hoffium cla-
des quanta.*

iam

iam ex aquis à Nouiomagensibus extra- Anno
ctus, captus est.

1589.

*Spolia hosti-
b⁹ detracta.*

Portis deinde apertis, ciues collectis om-
nibus scaphis pars harpagonibus, quibus si-
tulæ ex puteis extrahuntur, pars retibus,
quo loco pugnatum erat, non pisces, sed ho-
mines piscatum eunt: extracta est exiguo
tempore maxima cadauerum multitudo,
quæ detractis exuuijs iterum in profuen-
tem proiecta sunt: tympana quoque, galeæ,
enſes, throces ferrei, sclopi, similiaque arma
quàm plurima.

*Schenkium**ex aquis ab-
trahitur.*

Tandem circa sextam horam matutinam,
quinque nauæ exigua scapha vecti, harpa-
gonem eijciunt: Dumq; attrahant, sentiunt
pondus; attollentesque splendidam conspi-
ciunt armaturam & vestes pretiosas: prædã
opimam clamitant. Accedunt propius alij,
qui faciem eius inspicientes, Schenkium ef-
se clamitant. Cadauere itaque in littore ex-
posito accurrunt multi; Schenkium agnos-
cunt; & in urbem deferunt. Dicitur non potest
quanta in vrbe fuit lætitia: eum enim in po-
testate sua, & quidem mortuum habebant,
qui dicere solebat; se Nouiomagensium ho-
stem in vtero matris creatum esse. Circa me-
ridiem capti in conflictu duo in publicum
produci, suspensio necati sunt. Cadauer
aut Schenkij, postulante hoc populo tumul-
tuan-

180 **MERCVRII GALLOBELGICI**
tuante, tam indigna ab illo perpeſſo, ſecuri
(erat enim Eques auratus Anglicus) capite
deiecto, in quatuor partes diſſectum eſt.
Caput haſtæ præpilatæ infixum, portæ S.
Antonij, vbi ea nocte facinus perpetrârat,
impoſitum eſt; cetera membra per turres, a-
liasq; portas diſtributa ſunt. Atq; hic eſt exi-
tus ille celeberrimi iſtius prædonis Schêkij.

Defuncto Schenkio præſidarij, qui in pro-
pugnaculo illius Brilla erant, cæperunt tu-
multuari multorum menſium ſtipendia po-
ſtulantes. Venit ad eos Adolphus, Comes
Nuenarius, & poſt multa colloquia fic inter
illos cõuenit, vt quinq; ſeptimanis in fide p-
maneant, interea omnibus ſatiſfactum iri.

Sub idem ferè tẽpus Carolus Comes Maf-
feltius cum ſelecta militũ manu in inſulam
inter Moſam & VVahalim ſitã, vulgo *Bõme-
lervvert* dictam trajicit, & caſtrum *Heel* mu-
nitum, oportunoq; loco ſitũ obſidet, oppug-
nat, & expugnat. Inde Brakeliũ deditione re-
cuperat, & Roſſemiũ ab Ordin. relictũ capit.

Interea Nauarræus, vt ſibi ſtabilem Regni
Gallici poſſeſſionẽ faciat, nihil intermittit.
Cumq; non omnia armis cõmodè fieri poſ-
ſe videt, litteris & promiſſionibus rem ten-
tandam eſſe arbitratus eſt. Ad omnes itaque
Ordines ciuitatesq; Regni litteras miſit, qui-
bus initio ſignificat; ſe quotidie Deũ Opt.

Ter

AnnO
1589.

Comes Maſ-
feltius ali-
quot caſtra
capit.

15. Auguſt.

24. Auguſt.

Nauarræus
ad Ordines
Gallie ſcri-
bit.

Ter Max.rogare, vt gratiã suam ipsi largia- Anno
 tur:qua fultus vitam suã sic instituat, vt in- 1589.
 ter Reges probatos, non inter re, p. bos habea
 tur. Optasse quidẽ se aliam conditionem, a-
 liudq; exercitium, quo patriã nimis afflicta
 gratificari, & beneuolentiã sibi demereri (ni
 hil enim sibi antiquius esse, quàm omni stu-
 dio incumbere, vt inconditum Regni statũ
 in meliorem formam redigat) potuisset. Sed
 Deo aliter visum esse, atque ad Regni fasti-
 gium se vocasse. Inuitum se quidem illam
 dignitatem tot molestijs plenam acceptare;
 sperare tamen Deum gratiam daturum, vt
 sub onere non succumbat. Deum sibi scep-
 trum in manu dedisse; additurum eundem
 animum & robur, vt quæ sui muneris sunt,
 ad salutem Reip. exequatur. Se nihil aliud
 toto vita: suæ curriculo quæsiuisse & optaf-
 se. Sed quia hæc res dependeret ab opẽ &
 consilio Principum Regij sanguinis, Proce-
 rum Regni, Nobilium & præfectorum pro-
 uinciarum, qui ipsi sacramento erant deuin-
 cti, & ad quos, non minus quàm ad se, cura
 Regni suaq; authoritas pertinebat, necessa-
 rium sibi videri, omnes hos ad generalẽ con-
 uentum euocare, consilia eorum audire, &
 certi aliquid ad conseruationem Regni, cor-
 porisq; tam morbidĩ sanitatẽ statuere. Om-
 nes itaq; Ordines prid. Cal. Nouemb. in Tu-
 ronensiũ metropoli conuenirẽt. Nauar-

Anno

1589.

*Nauarræus
bellum profè
quitur.*

Nauarræus his litteris in omnes provin-
cias misit, & in oppidis quibus positus erat
præsidijs relictis, in tres partes copias suas
distribuit. Robur exercitus Lôgeuillio Du-
ci attribuit, vt in Picardia, & circa Parisios
bellum administret. Cùm altera parte Au-
montium in Campaniam, ad excipiendum
hostem. & retinendum in fide ciuitates ab-
legat. Tertiam secum Diepam, quæ maxime
oportunitatis ex aduerso Angliæ in Nor-
mannia vrbs est, abducit, In itinere Roto-
magum veniens urbem quidem non oppug-
navit, sed molas aliquot iniecto igne exul-
sit pecoraque abegit. Oppidani eruptione
facta in Nauarræos irruunt, eosque occisis cir-
citer 300 à mœnibus repellunt. Mœnius cū
intellexisset hostem Rotomagenses infesta-
re, cum octodecim millibus peditum, & tri-
bus millibus equitum Rotomagum conten-
dit: sed in itinere nunciatur Nauarræum istinc
Diepam exercitum abduxisse. Gornachum
itaque Mœnius suas copias ducit. Oppidum
hoc à Nauarræo stabat, aduenientque hosti
fortiter restitit. Captum tandem à Mœnio,
& spoliatum est, trucidatis omnibus, qui in
armis inueniebantur.

*Vrbs Turonè
sis frustra
tensatur.*

Dominus de Chartres eodem tempore
Confœderatorum nomine, cum turmis ali-
quot equitum, peditumque urbem Turo-
nensem

nensem tentauit, sperans se Inuilem, Guisij Ducis filium, aliosq; captiuos posse hoc modo liberare. At qui in vrbe erant ciues & præfidiarij erumpentes, illum ab vrbe propulsarunt.

In Italia, & potissimum in Marca Taruina tanta hoc tempore cælestium aquarum vis decidit, quanta retroactis nostra memoria annis nunquam. Venetijs (quæ octo, teste Neandro, in circuitu miliaria Italica, insulas viginti quinque, parochias sexaginta duas, monasteria quadraginta vnum, pontesque publicos quadringentos comprehendit, quæ quotannis è solo vectigali vicies centena ducatorum millia capit, quæ super palos & paludes in medijs aquis exstructa vrbs est, sine muris & portis potentissima, ac multis nominibus per orbem vniuersum celeberrima) in tantum mare Adriaticum succreuit, in tantum vrbs canales continuo cataclysmo exuberarunt, vt non modò omnia mercaturam facientium promercalia, sed etiam vrbem totam vndis obrutum iri iurares. Huiusce tam diutinæ & crebræ eluuiouis culpam in Chymicum quendam Emanuelem Grauum, ac si magicis incantationibus eam excitasset, plebs Veneta coniecere, qui ad id tempus Venetijs commorans, multis verisimilibus circum-

M

stantijs;

*Aquarum inundatio.**Venetiarum lamm.*

Anno
1589.

stantijs, se certò post varias variorum impostorum imposturas, metallis imperfectis suâ perfectionem redditurum, plumbumq; & Mercurium in aurum siue solem, vt ipsi loquuntur, conuersurû amplif. Senatui, cuius opem implorabat, pollicebatur.

Augustæ Treuirorum, Osnaburgi, in Suevia, Dania, &c. magn^o Magorû numerus tam plebeiorû, quàm Sacerdotum LL. Doctorû, Consulû, & eorum qui existimationis & opum nota clari existère, Vulcano instar noui holocausti oblatis sunt. Quos inter fuit vir prædiues & celebris I. V. Doctor Hattenus, Electoris & Archiepiscopi Treuerensis Consiliarius, qui post sex mensium custodiam, Maij 16. publicè in rogam missus & combustus est. Nec non peruersissimus quidam præstigiator, de quo in oppidulo Bopper tria millia passuum, Colonia distante sub comite VVarnero à Rifferscheid supplicium sumptum est. Qui præterquam quòd insolitis aera sudum fulminibus cedere, tonitru, grandinem, & tempestates insperatò excitare, homines detrimento in graui afficere, fruges excantare, segetem aliò transferre, maribus virile robur adimere, etiâ se ex homine in lupum, cingulo, quod remunerationis loco, abiurata Christo si-

o fide, à Dæmone acceperat, cinctus, toties, Anno
 uoties voluit cōuertere potuit. In qua sua 1589.
 metamorphosi seu *λυκανθρωπία* tredecim
 homines laniauuit & deuorauit. Circa hoc *colloquium*
 erè tempus Iacobus Comes limitanius Ba- *instituit Ia-*
 lensis, postquã de Lutheri doctrina, quam *cobus Baden-*
 actenus profitebatur, dubitari cœpit, do- *sis.*
 ctos viros vtriusq; Religionis, Protestantiũ *20. August.*
 & Catholicorũ conuocauit, & colloquium,
 præfente Comite Mompelgartenfi, & nobi-
 lib. alijs, instituit. Præses Catholicorũ erat
 Pistorius, ex Lutherano Catholicus factus;
 Protestantium Smidelinus. Quid ex tali col-
 loquio secutũ sit, suo loco dicemus. Galli
 Confœderati circa idem tẽpus legatum Ro- *Legatio Con-*
 mam miserunt, Dominum Commendatorẽ *fœderatorũ*
ad Pontifi-
cem.
de Diu. Qui cùm 13. Sept. Romam venisset, à
 Pontifice petijt, Gallos omnes qui in castris
 Nauarræ erant, sub excõmunicationis pœ-
 nã reuocaret, ijsq; arma deponere manda-
 ret; Cardinalem Lutetiã mitteret, qui Con-
 fœderatis à consilijs esset, authoritateq; sua
 nouam noui Regis electionẽ promoueret.
 E contrariò Nauarræus, vt suas res stabili- *Legatio Na-*
 ret, Legatũ Venetias ablegauit, qui antiqua *narræi ad*
Venetos.
 fœdera inter Gallos & Venetos renouaret.
 Legatus hic non aliter, quàm legitimorum
 Regum solent, à Venetis exceptus est.

Sabaudix Dux, vt agrum dominicum à
 M 2 lio

Anno
1589.

*Sabaudie
Dux obsidet
Geneuam.*

lolió repurgaret, exercitum conscribit, & Geneuam obsidet. Sed Geneuenses omnes amicos & confœderatos suos inuocantes, tam fortiter restiterunt, vt parum abfuerit, quin omni prouincia Fosingana exueretur. Castrum namque S. Catharinæ ad fines laci Lenani, & aliud Buringū occuparunt, totâq; prouinciâ Fosinganam ferro, flâmaque perdidērunt. Inde Bonuillam contendentes, quidquid obuium fuit infestarunt Dux Augustam Taurinorum se cõferre, urbem munire, comeatū vnde quaq; comportatum in illâ inferre, & vicina loca exurere coact⁹ est. Bernates in hac expeditione fidelē Geneuēsis operam præstiterunt. Sed & Geneuenses ipsi erumpentes, omnia propugnacula, quæ ad Soriam erant, Italis, Hispanisque circiter sexcētis trucidatis, euerterunt. Bonuillenses Bernatibus supplices occurrebant, & clauēs oppidi tradebant. Inde Bernates Cæberiam profecti, iactabant se loco isto expugnato Augustam Taurinorum quoque tentare velle. sed per opportunè accidit Duci similtas & discordia inter Geneuenses & Bernates orta. Hi namq; sub prætextu subsidij illis ferendi, occasionem quærere videbantur, ditionem Geneuensem suæ imperio subiicere Quod cū Geneuēnsibus subuulisset, Bernatibus restiterunt; dicentes; se sub

Inter Geneuenses & Bernates similtas.

sub tutela Regis Nauarræ, & nunc Gallia, Anno
manere velle. Bernates hoc respóso accepto, 1589.
Geneuéses deserút, & cú Sabaudo inducias
paciscuntur. Sabaudus confestim instructo
exercitu omnia loca sibi adempta recupera
uit, & Geneuam rursus obsedit.

Balignius Cameracensium Gubernator
multos dubio metu in suspensio relinque-
bat; vt sciri non potuerit, quam partem,
Nauarræ, an verò Confœderatorum se-
queretur. Confœderati à Rege Hispania-
rum opem & auxilium flagitabant, oppi-
daque Guisium & Peronam illi in remune-
rationem offerébant. Rex Cameracum po-
stulabat. Sed cùm Balignio hæc conditio
non placeret, Parmensis Marchionem Ren- 16. Septemb.
thium & Mottæum cum exercitu Came-
racum misit; fortè vt eminùs urbem obsi-
derent; & ne comeatus inferretur, prohi-
berent. Paulo post quidam Gallici iugi per-
tæsi, Rhentium inuocare, & urbem Regi
Hispaniarum reddere conati sunt. Sed de-
fecta proditione capti & necati sunt.

Dum hæc fiunt, Carolus Mansfeltius *Voorn obside*
cum lectissimis aliquot copijs Mosam trañ- *itur.*
cit, & in insula Bommeleni propugnacu-
lum, *Die Voorn*, obsidet, & triduo frustra
oppugnat. Initio Octobris Nouiomagum
mittit qui imperent, panem & cereuisiã co-

Anno
1589.
5. Octobr.

qui : Berkam enim obsidere decreuerat. Cumque Octob. die quinto Grauiam proficisceretur, quidam ex hostibus in silua delitescentes Comiti insidiabantur, & sclopetis aliquot ictus in eum eiacularantur. Comes confestim siluam cingi, triginta quos inuenerat pedites trucidari, reliquos captiuos abduci iussit. Dum Mansfeltius se ad expugnationem Berckenisium parat, Comes Nuenarius copias aliquot colligit, ut oppidum contra hostem tueatur. Sed cum Arenaci, seu Arnhemij in armamentario, qui sibi necessaria fore sciebat, præparat; ecce ignis in puluerem tormentarium cadens, partem ædium incendit, Comitemque Nuenarium lethaliter ambulit: ita ut paucos post dies moreretur.

Mors Comit
tis Nuenarij

Mænius Die
pam obsidet.

In Gallia cum Nauarræus Diepam uenisset, Mænius cum omni suo exercitu urbem hanc obsedit, & sub ipsis mœnibus tormenta bellica disposuit. sæpe in urbem pilas misit, sæpe vicissim pilis ipse ex urbe salutatus est. Nauarræi erumpentes aliquoties in castra Mænij impetum faciunt, & à Mænianis repelluntur. Fluius urbem interluit, per quem oppidanis necessaria aduehuntur. Fluius hoc ponte strato Mænius hanc commoditatem ciuibus impedire cœpit. Quod ut minori suorum incommodo

modo faceret, collem vicinum è regione ar- Anno
 cis Arkenſis munitæ, & quæ à Nauarreiſ cu- 1589.
 ſtodiebatur occupauit. Ingens hic orta eſt
 pugna, dum neuter cedere voluerit. Nauar-
 ræus equitibus, Mœnius peditibus præua-
 lebat; & nunc huc, nunc illuc victoria in-
 clinabat. Vicere tandem Nauarrei, eò quòd
 Nemourij equites, turbatis ordinibus fuge-
 rent. Mœnius hac clade accepta, cùm intel-
 lexiffet Ducem Longeuillium & Lanoum
 cum ſuis copijs aduentare, vt Nauarræo ſub
 ſidio eſſent, obſidionem ſoluit, & milites re-
 ducens in hyberna diſtribuit.

Per eos dies Coſacci more ſuo latroci-
 nia exercentes, naues quafdam Turcicas *Coſaccim*
 deprædantur, Koſlauium, vnius à Kaffa *Turcas.*
 diei itinere oppidum maritimum ſubita
 impreſſione opprimunt. Tabernas pluri-
 mas diuerſis ijsque pretioſiſſimis mercibus
 Turcicis refertas partim inflammant, par-
 tim diripiunt, & prædæ vi maxima aſporta-
 ta ad luſtra ſua retrocedunt. Quibus iniu-
 rijs Tartari & Turcæ irritati viciffim mag-
 no agmine in Podoliam & vicinas Polo-
 niæ Prouincias irruunt, homines miſellos
 numero in numero proſternunt, obuia om-
 nia incendijs corrumpunt, totum ferè di-
 ſtrictum ad vaſtitatē redigunt, rapinis deua-
 ſtant, & multa millia captiuorū abducunt,

190 MERCVRII GALLOBELGICI
quorum tamen maximam partem Poloni,
hostem insigni strage designata fugientem,
persequentes, mascula sua virtute ex vngu-
bus eius iterum eripiunt. Dum hæc agun-
tur, Reualixæ cum patre Ioanne Suecorum
Rege, Reipubl. causa, Rex Sigismundus re-
sident, qui ea re subitis auribus accepta,
haud longè post, patre, filium in Sueciam
secum abducturo, inuito, ad Polonos re-
ditum eius fermè desperantes iter suum
conuertit, & Legatos Constantinopolin
pacem renouatum mittit. Turca pacem
expetitam Polonis non abnegat, sed & hæ-
reditariam fore pollicetur, si vel catholica
religione auerruncata Mahometicam ido-
lomaniam amplecti, vel annum tributum
vectigales pendere parati sint. Quod vtrum
que illis facere non fuit integrum, qui extre-
mam belli aleam emissis diffidationum seu
renunciationum literis hostiliter sibi de-
nunciatam subire, quàm libera sua colla-
seruitutis iugo submittere malunt, mini-
mè nescij tyrannum Persicis bellis satis su-
perque districtum teneri. Sed hic paroxys-
mus, per totam Europam supra modum e-
leuatus, citò euanuit, constituta inter Tur-
cam & Polonum per Angliæ Reginx Le-
gatum firma pace, vt ex literis à Turca ad
Polonum & Anglâ missis manifestò liquet.

In

Anno
1589.

*Simultas in
Polonia.*

192 **MERCVRIVS GALLOBELGICI**
missionibus Regem Hispaniarum, omnem
opem illis laturum, venit. Cuius aduentus
ciues denuò consolabatur.

Anno
1589.

*Germani à
Lotharingo
ceduntur.*

Germani equites & pedites, quos Nauar
ræus expectabat, inter Basileam & Argen
toratum Rhenum traiecerant, vt rectà ad
Nauarræum tenderent, & vires suas viri
bus illius iungerent. At Lotharingæ Dux
cum expedita manu illis obuiam processit,
atque inter Peensfeldiam & Markolsheimi
um eos affecutus strauit, fugauitque, & ne
in Galliam venire possent, iter præclusit,
paucis exceptis, qui iuxta Basileam iter in
stituerant. Dux, vt victoriam profequere
retur, in Burgundiam cum exercitu pergit.
Quo in itinere quendam Nuncium A posto
licum obuium habuit, qui illi equos ali
quot generosissimos obtulit, quos Ponti
fex Duci miserat, petens, vt Catholicam
Ecclesiam propugnare non desinat.

*Burdegalen.
gubernatorē
suū eijciunt.*

Burdegalenses postquam intellexissent,
Cardinalem Ioieusium, Nuntium Roma
missum Lugdunū aduenisse, sperabant Cō
fœderatis omnia feliciter successura. Prosi
lientes igitur ad arma, Gubernatorem suū,
qui à Nauarræo stabat, eijciunt. Dux quo
que Aumalius aliquot oppidula capit. Nec
otiatur Nauarræus; sed Ianuillium oppi
dum, cuius præsidarij multa incommoda
illius

illius exercitui inferebant, obsedit, sed dispositis machinis maioribus oppidani se dediderunt. Præsidium in arce relinquens, Vēdomium contendit; ciues ad obedientiam & fidem per internuncios hortatur. At illi inter Confoederatos se esse, nec posse cum hoste pacisci, responderunt. Indignatus Rex Chastodunum se confert; summa celeritate urbē & castrum obsedit, oppugnauit, & expugnauit. Quod cū vicina oppida viderēt, vt Lauerdinium, Mōtoyriū, Mons Richardotij, & castrum in Ligeri situm, Turonibus summoperè noxium, vltro se Nauarræo dediderunt.

Anno
1589.

Vēdomium
expugnatum

His expeditis, Nauarræus in Turones profectus, in metropoli vigesimo primo Nouembris, sub vesperem magnificentissimè à Cardinale Vendomio primùm; deinde à Parlamento, alijsque Regni Principibus exceptus est: Paulo post ad illum venerunt Heluetiorū Legati, qui in mandatis habebant, dicerent Regi, se à morte Hérici III. sacramento veteri solutos esse: nescire se quid nouus Rex de ipsis fieri velit. Si ipsorum opera Regi aut utilis aut necessaria sit, cupere se in antiquo foedere & amicitia permanere, & non minus Nauarræo, quàm Valesio fideles esse. Eodem quoque

Nauarræus
à Turonensibus
excipitur.

Legatio Hel
uetica & Ve
neta ad Na
uarræum.

tem.

Anno
1589.

*Monstrauffa
obsidetur.*

tempore Legatus Venetus ad Nauarræum
ueniens, fœdus & amicitiam inter Gallos &
Venetos renouauit. Vigesimo quinto No-
uembris Turonibus relictis Nauarræus pri-
mariam in Monstrauffa urbem obsedit. Præ-
miserat Dominum de Fergis, qui iam regis
nomine deditioem postulârat. Sed Bois-
dalphinius urbis Gubernator respondit; Se-
vnà cum militibus suis in vrbe sepeliri mal-
le, quàm urbem dedere. His dictis emisit,
qui suburbia incenderent. Interea Mare-
scallus Bironius cum Chatillonio, totoque
exercitu aduenit, fossasque in suburbijis oc-
cupauit. Erant hæ profundæ, ita vt in ijs tu-
ti essent ab oppidanorum eiaculationibus.
Vigesimo deinde octauo die Nauarræus in
suburbia exercitum ducit, iubetque omnia
suburbia (vno S. Ioannis, quod ultra fluuiû
Saile est excepto) occupari. Cõsuptis aliquot
diebus in castris muniendis, machinisq; col-
locandis, 2. die Decembris muros disturba-
re cœperunt. Deiectis aliquot turribus, qui
in vrbe erant trepidârunt, & se Nauarræo
obtulerunt. Comes Brisaaçus cum duabus
legionibus in itinere erat, vt urbem obsidio-
ne liberaret: Sed cùm tormentorum toni-
trua audiret, pedem retraxit. Oppidani cû
diligentiam hostium viderent, iamque om-
nia ad oppugnationem essent preparata, cer-
tis

22. Nouemb.

2. Decemb.

tis conditionibus urbem potestati hostium Anno tradiderunt, non obstante, quod ducenti 1598. in ea Nobiles, & 20. signa peditum in præsidijs essent. Confestim supplex venit Lan- *Victoria Na* saccus, & Beamontium cum Tuteuoisia Na *narræi.* uarræo dedit. Sed & alia nonnulla oppida in fidem Nauarræi venerunt.

Vndecimo Decembris Nauarræus La- *11. Decemb.* uallium præfectus est, vt Dombæsum, qui *Alenconium* eius colloquium optabat, conueniret. Biro *deditur Na-* nium verò cum exercitu Alenconium mi- *narræo.* sit, vt illud occuparet. Inde Mœnium pro- fectus, in eo quoque magnificè exceptus est, urbemque & arcem præsidio muniuit. Biro nius Alenconiū tandem post quatuor dies venit. rex enim 24. Decemb. secutus, mox suburbia cœpit, & in urbem impressionem fecit. Centurio, qui cum 400. pedibus in vrbe erat, in arcem secessit, sperans se id tueri posse contra vim hostium. Sed tantus erat hostium ardor, vt rebus desperatis postri- *25. Decemb.* die arx quoque dederetur. *Mœnius Pō-*

Mœnius eodem die Pontifarense, vulgo Pontoyfi, qui nuper in potestatem hostium transierat, obsedit. Lanous vt Mœnium castris exuat, & à mœnibus pellat, omnem mouit lapidem. Mœnius prius arcem Bojsum oppugnat, quam post 300. ictus maioribus tormentis factos occupauit. Inde ad Pō *tyse occu-* *pat.* tifarum

Anno
1589.

198 MERCVRII GALLOBELGICI
tisarã confedit, & ruina[m] ducentorum pe-
dum strauit: mox bis impetũ in vrbẽ faciẽs,
fortiter (sed desideratis multis egregijs mi-
litibus) oppugnauit. Buyus Gubernator
vrbis cũ se imparem cerneret, atque vim
sustinere non posset, certis conditionibus
vrbem dedit, quas eò Mœnius libentius
acceptauit, quòd Comes Brisaacus à Nauar-
ræo in oppido Faleise arcta obsidione pre-
mebatur Maturabat igitur deditio[n]em, spe-
rans Comitem se posse liberare. At prius-
quam Mœnius aduentaret, oppidum cap-
tum, & Brisaacus Regi traditus erat. Atque
hæc sunt, quæ commemoratu digna hoc an-
no 1589. in Gallia, Belgio, alijsque Eu-
ropæ partibus contigerunt. Ad
annum sequentem
venio.

*Comes Bri-
saacus capi-
tur.*

(:.)

LIBER

197
LIBER TERTIVS Anno
MERCVRII GALLOBELGI 1590.

*ei, continens ea, quæ anno à partu
Virginis 1590. in Europa
gesta sunt.*

NOuïomagum Gelrię metropolis à Re- 1. Ianuar.
gis Hispaniarum præsidio custodie- Nouïomag-
batur. Erant in vrbe tria signa peditum. In- siũ sirena.
ter alios Snaterus vnus erat ex Centurioni-
bus. Est hic miles fortis & imperterritus; Vi-
carium habet tali Centurione dignum, mi-
litesque omnes Regi fideles, quibus nihil tã
curæ est, quàm cum hoste, vbicunque in-
uenerint, configere. Hi cùm intellexif-
sent, Arnhemïenses bonam pecuniæ sum-
mam nauigio, aduerso Rheno, in propu-
gnaculum Schenkianum subuehere, quin-
quaginta circiter pedites in insidias mise-
runt. Signum militum Ordines addide-
rant, qui pecuniã custodirent. Hi insidi-
arum nescij, in manus Nouïomagensium
inciderunt, qui tantam in illos impressio-
nem fecerunt, vt Arnhemïenses abjectis ar-
mis deditonẽ implorantes, fidei Nouïoma-
gensiu sefe tradiderunt. Signifer trucidatus
est, vna

Anno
1590.

168 MERCVRII GALLOBELGICI
est, vnà cum mesonautis quibusdam, qui in
pauierant. Nouiomagenses cùm in ardore
pugne fidem hosti promittere nollent, qui-
dam ex ijs in templum Elstense irruunt, pu-
tantes se illic fore tutos. Sed Nouiomagen-
ses cù fortiter instarent, hostes se dedere co-
acti sunt: ipsi autem parta victoria, pecuni-
am omnem, & septuaginta duos pedites ca-
ptiuos secum Nouiomagum abduxerunt.
Fuit hæc quidem læta initio noui anni stre-
na; sed non eodem successu hic annus ad fi-
nem decurrit.

9. Ianuarij.
Ernestus Co-
loniæ Ele-
ctor Iubilæi
iubet procla-
mari.

Ianuarij tertio Ernestus, Serenissimus
Dux Bauariæ Coloniensis Elector Iubi-
læum, Sixti Quinti in Nouembri indul-
tum, & missum Coloniæ iubet proclama-
ri, serioque rogare vt omnes subditi gra-
tiæ summi Pontificis rationem habeant.
Dominica die post Epiphaniam in vrbe;
extra urbem Dominica sequenti concio-
natores, seu pastores populo hoc suum man-
datum significant, iubeatque post peccato-
rum suorum confessionem, & sacrosanctæ
Eucharistiæ susceptionem, Iubilæi partici-
pes sese efficiant: orentque pro stâtu Eccle-
siæ catholicæ, saluteque Reipublicæ tam in
Gallia, Belgio, quàm in alijs locis vicin-
is.

Nauarræus ægerrimè ferens Lotharin-
giz

giæ Ducem Germanorum copias, sibi subsidio venturas, fudisse, bona Episcopi Metensis Ducis filij fisco iussit subsignari. Idem & de ijs statuit omnibus, qui sub titulo sacri fœderis militabant. Quinetiam edicto publico mandavit, Lotharingum bello incessere, & quocunque modo possent hæc iniuriam vindicare. Missi sunt itaque Centuriones duo, sub Espernonio merentes, Columbrierius, & Oliverius, qui Lotharingiam infestarent. Hi cum fortè in manus ducentorum equitum Sedunensium incidissent, eos penè omnes trucidarunt. Sed et Metenses, Langrelij, & Cassij clam excurrentes, multis in locis Lotharingis damna non contemnenda intulerunt.

Bercka in ripa Rheni, iam multis annis à Rege Hispaniarum obsessa, & fortiter ab Ordinibus Belgicis ope & industria nunc Schenkij, nunc Nuenarij defensa: utroque mortuo, extrema laborans comeatûs inopia, in potestatem Comitis Caroli Mansfeltij hoc mense deditione peruenit. Militibus cum Tribunis & Præfectis suis cum armis, impedimentis, & expansis signis exire permissum est. Ciuibus omnia condonata; manere vel abire cuique fuit liberum.

Per eosdem dies Pontifex Sixtus quin-

N

tus

Anno

1590.

*Navarrai e-
dium in Du-
cem Lotha-
ringie.*

14. Iannar.

*Berckas
cupatur à
Regijs.*

30. Iannarij

200 MERCVRII GALLOBELGICI
tus multis Cardinalium conuentibus multa & Ecclesiæ & Reipublicæ Christianæ utilia decreuit. Inter alia illud vel maxime laudandum, quod centena ducatorum millia in ærarium quoddam intulit, non alium in vsum, quàm pauperum, eorum qui matrimonio iungendi, dotem non haberent. Alia quoque aliquot centena millia restaurandis templis, alijsque ædificijs assignauit.

Anno

1590.

Liberalitas

Pontificis

Rom.

Victoria Nauarræ.

6. Februar.

Sexto deinde Februarij Nauarræ, cui alea belli tunc felix erat, & benigna, rursus alia quædam oppida, inter quæ Hauflu-er, Cillebecum & Cillebuesium se tradiderunt: ita vt nunc omnis penè Normannia, Rhotomago, paucisque aliquot oppidulis, exceptis, eius parerent imperio. Quinetiam Espernonius & frater eius Valletius, Mômorantius, Lanous, qui Nauarræum sequebantur, alijs in prouincijs multa oppidula vi & deditioe ceperunt. adeo vt res Confœderatorum pene deploratæ viderentur, & conclamatum esse putaretur. Plus tamen proditio interna, quàm vis externa hac in re potuit: cum in singulis oppidis fuerint, qui Nauarræo, eiusque religioni fauerent, quorum ope seditiones excitatæ, Catholici victi, arcusque & oppida Nauarræo tradita sunt. Exemplo est Lutetia, in qua multi Hugonot

nōttatum religioni deuoti, omnem quæ rebant occasionem, vt hosti vrbs dederetur. Et hoc eodẽ mense, eiusdem farinae homines, circiter centum, Rothomagi idipsum tentarunt. Est autem Rhôtomagum Normanniæ metropolis, vrbs populosa, emporium celebre, & opulentum, castrumunitum. Habebant hicentum ciues in castro, centum alios suæ factionis præsidarios. Horum opera vigesimo primo Februarij primo diluculo castrum occuparunt; Catholicos omnes, qui à Confœderatis stabant, trucidarunt; qui dubij erant, in suam societatem reseruarunt; & passim; *Vivat Rex*, quasi victores clamitarunt. Vicarius, quem nostri Locum tenentẽ vocant, adyto tumultu, & arcem videns ab hoste occupatã, è turri se funibus demisit, atque in vrbem ad Magistratum, populũque veniens, eis, quo loco res esset, exposuit: & vt summa cum celeritate arcem denuò oppugnent, hortatur. Paret Senatus, populusque: concurritur ad arma, machinæ bellicæ octo attrahuntur, quibus muri usque in sequentem diem continuistonitribus verberantur. Postridie circa meridiem, cum latissima strata esset ruina, territi, qui in arce erant, certis conditionibus se, arcemque dederunt. Centurio vnus,

Anno
1590.

*Rhotomagus
se castrum,
proditur Hugonottis.*

21. Februar.

N . . . & quin-

202 MERCVRII GALLOBELGICI
& quinquaginta circiter ex ijs, qui è ciui-
bus arcem occupârant, capti sunt, & paulò
post extremo-supplicio affecti: alij præsidia
rij alij genę dimissi sunt.

Hispani aliquot in Belgio Regi mili-
tantes, cùm multa ipsis stipendia deberen-
tur, nec vlla fieret solutio, tumultuari ce-
perunt. Cessabant arma; Parmensis se vt
priuatum gerebat. Hispani itaque vt quo-
quo modo solutionem sibi ipsi procura-
rent, Centronum, in Flandria, urbem (Cor-
tracum vulgo) vi occupârunt, magnam-
que in ea petulantiam & audaciam exer-
cuerunt. donec datis vadibus, stipendia
promissa & numerata sunt. Dum hæc a-
guntur in Flandria, Groeningenses ab ho-
stibus vndique cincti, periclitabantur, &
opem quotidie à Parmensi implorabant.
sed (nescio quo fato) res Regiæ tunc pa-
rum sollicitè gerebantur. Interim V Vilhel-
mus comes Nassouius propugnacula quæ
circum urbem erant, vt Ime, Til, Sont,
& Camp in suam potestatem redigit, toti-
q; territorio Groeningensi graue tributum
imperat. Tandem vrgente Verdugio Par-
mensis aliquot copias Hispanorum, aliorū
que peditum misit; quibus Verdugius cū Co-
mite Therenbergio, & 2. signis peditū ad
Rhenum obuiā processit, Iter verò Groe-
ningam

Anno
1590.
23. Februa.

*Tumultus
Hispanorum
in Belgio.*

*Groeningen-
ses pericli-
tantur.*

ningam propter fœlices hostium progres- Anno
sus non est acceleratum. Oldenzaliam de- 1590.
inde cùm venissent, per Twentam Ami-
sium versus profecti sunt, vt tandem Groe-
ningam venirent. Dum Verdugius in iti-
nere est, Nassouij exercitus quingentis e-
quitibus, & aliquot copijs peditum, du-
ctore Obersteinio, augetur. Sed dum al-
ter alterius vires metuit, nihil præclari a-
ctum est, nisi quod territorium Groenin-
gense, cum vicinis prouincijs, & VVest-
phalia miseris modis spoliata, vastata, diue-
rataque sunt.

Comes Nassouius Mauritius Bredæ,
patriæ vrbi, insidiabatur. Profectus sub *Comes Mas-*
finem Februarij cum Comite Holachio, & *ritius insignè*
exercitu Seuenbergam, Montes Geertru- *stratagemam*
dis obsidere se velle simulat. Incesserat hic *te Bredam*
rumor per omnia loca vicina, & iam iam *capit.*
urbem fore obsidendam putabatur. Gu-
bernator vrbis Bredanæ eò profectus, om-
nia ad defensionem præparauit. Peropor-
tunè hoc accidit Nassouio, & absente Gu-
bernatore consilium suum maturandum
arbitratus est. Erat nauta quidam, qui ce-
spites (quibus nutriendis ignibus vtuntur)
ex more in arcem Bredanam aduehere sole-
bat. Cum hoc Nassouius conuenit: 70. le-
tissimos, milites quorum præfectus erat

N 3 Caro-

204 MERCVRII GALLOBELGICI
Carolus de Harauguere, in aluo nauis absconderet, cespitesque superimponeret, atque Bredam velificaret. Sed quia ventus erat contrarius, biduo tardius Bredam venit, quam sperabatur. Tertio itaque Martij sub vesperem in urbem appulsus, nauim per emissarium, seu cataractum in arcem subuehit. Quia verò hyems erat aspera, cespitibusque in arce egerent, statim nauem cœperunt exonerare. Sed quia nox instabat, residuis cespitibus in naui relictis, discessum est. Quin & nauatæ se extinere defessum dicebat; sumerent tot cespites, quot ea nocte in excubijs, suisque stationibus egerent: reliquos postridie exportarent. Consilium enim nauatæ erat, vt hoc modo baiulos domum remitteret, ne exonerata penitus nauis, proditio detegeretur. Milites qui sub cespitibus latitabant, vbi gentium erant, ignorabant: Tunc Præfectus eis consilium stratagematis exposuit, & vt se viros præberent exhortatus est: esse namque eos in loco, vbi ante auroram insignem parere victoriam, prædamque opulentissimam sibi possent comparare. Profunda nocte, cum præsidiarij omnes, exceptis solitis excubijs, altum dormirent, milites nauis egressi, facili negotio, paucisque desideratis omnes vigilum statio

ps

Anno
1590.

Martij.

nes occupârunt; & postea totum castrum Anno
 in potestatem eorum venit. Extemplò da- 1590.
 to Nassouio & Holachio signo, quale inter
 ipsos conuenerat, subsidia venire. Holachi-
 us primò summa celeritate aduolat, eū Nas-
 souius secutus, & per posticum in arcem in-
 tromissus est. Eruptione deinde facta in vr-
 bem, Itali, qui in ea erant, improuisa arcis
 occupatione territi, & animo consternati,
 non expectata pugna, turpiter vrbe relicta
 fugerunt. Ciues certis conditionibus Nas-
 souio se dediderunt; quibus multa pecu-
 niaria ad solutionem militum imperata ^{1. Martij.}
 est.

Martij decimo Comes Mansfeltius Ca-
 rolus, cum lecta militum manu Antvver-
 piâ profectus est, vt Ordinum copias, que
 in Oosterhol & vicinis locis confidebant,
 Campiniamque miserè depopulabâtur, aut
 cæderet, aut fugaret. Cùm Ordines aduen-
 tum Comitis intellexissent, diuisis dimis-
 sisque copijs, ad sua reuersi sunt. Comes su-
 os in Seuenbergenses ducit, qui oppidum
 initio, mox etiam arcem dediderunt. Dein-
 de & propugnaculum vicinum aliquot die-
 bus oppugnauit: sed quia illud in littore
 excitatum, facile ab Hollandis, nouo mili-
 te & comatu defendi posset, relicta obsidio
 ac aliò exercitum deduxit.

*Mansfeltius
 Ordinū mi-
 lites fugat*

N

Dictum

Anno
1590.

Dictum est antea Parmensem Commen-
datorem Morream, cum pecunia & mili-
te Lutetiam misisse: qui etiam id in man-
datis habebat, quod promitteret, Regem
Hispaniarum plures copias missurum, om-
nibus modis & vijs Confœderatis auxilia-
turum. Cùm itaque res Nauarræi quotidie
nouis partis victorijs augerentur; celerita-
te opus esse arbitratus Mœnius, à Parmen-
si noua subsidia flagitauit. Parmensis no-
uas, easque paratas prælio manus, sub im-
perio Comitiss, Egmundani, in Galliam mi-
sit. Egmundanus magnis itineribus, sum-
maque celeritate suos mouet. Mœnius re-
intellecta, Egmundano, ne quid detrimē-
ti ab hostibus accipiat, occurrit, vt iunctis
viribus tutiores essent. Nauarræus Druy-
darum oppidum (vulgo Dreux) in Nort-
mannia arcta obsidione premebat. Eam vt
soluerent, suos vndeque euocat Mœ-
nius, exercitumque cogit validissimum,
quem nono Martij in Druydensem agrum
ducit. Marecallus Aumontius, qui Iurij
ad fluuium Houre castrametabatur, cum
suis copijs, ad Nauarræum tendit, & se eius
exercitui iungit. Castra ad præterfluentem
Houre locarunt. Nocte fama ad Mœni-
um perlatum est, Regem machinas bellicas
à mœnibus retraxisse, & castra sua inter
duo

*Subsidia sub
Egmundano
Parmensis
Mœnio sum-
missis.*

*Nauarræus
Dreux obsi-
det.
9. Martij.*

inter duo flumina, oportuno admodum loco, quo vndique illi subsidia mitti possent, fixisse. Dominus itaque de Sautes cum parte exercitus Mœniani, ad Nauarræum contendit, belli aleam periclitaturus; an cum eo manum conferere, exercitumque illius carere posset. Cùm in conspectum Nauarræorum venisset, eos longè quidem à Druydarum muris castrametari, sed equites leuis armaturæ, in ripa Haudani fluminis dispersos, pontem deiecisse deprehendit, & ad Mœnium in castra reuersus est. Mœnius illo die & nocte sequenti nihil tentauit. Postridie intellexit Nauarræum Nouaucouertiû cû suis contendisse. Dux itaque decimo tertio die per pagos Iurium & Garéinæum profectus, suos per pontem fluuiû traduxit. Hic nunciatur illi, Regis aliquot copias visas esse. Exploratum itaq; emissi sunt Rosneus, Gessanus, Boisdalphinus. Interea Vicecomes Tauanneus ordines instrueret, exercitumque componeret, iuxta præscriptum à Duce Mœnio acceptum. Rosnæus citato equo à reliquis longius ferebatur, & quadringentos hostium equites, in tres turmas distributos, conspexit. Quamobrem suos stitit. sed cùm videret Nauarræos se petere, & celeriter aduentare; item pedites quoque instructos subsequi, suos in pagum vicinum

Anno
1590.

13. Martij.

N 1

abdu-

Anno
1590.

208 MERCVRII GALLOBELGICI
abducit; ipse ad Mœnium redit, nunciat-
que hostem in armis cum toto exercitu pu-
gnam expectare, & iam iam appropinqua-
re: locum prælio aptum esse, nullas esse sil-
uas, nulla flumina. Nauarræus, quia Mœ-
niani in duas partes diuisi erant, pugnam
accelerabat, priusquam denuò coniun-
gerentur. Interea aduenit Mœnius, aciem-
que in duas alas ex sclopetarijs; intermix-
tis hastarijs composuit: equites in medio
inter duas alas constituit. Maiora tormen-
ta extra aciem in parte sinistra uehebantur,
Eadem ferè erat & Nauarræi exercitus for-
ma. Vterque hic exercitus ab hora secun-
da pomeridiana, vsque ad vesperum in acie
stabat: nullæ displodebantur machinæ, nul-
la fiebat yelitatio. Sub noctem omnes in sua
castra reuersi sunt. Vix vnus leuæ spatium
inter duo castra intererat. Postero die Rex
Nauarræus suos castris educit, rursus aciem
instruit, & in hostem fertur. Antequam ad
pugnam ventum est, & Rex à suis monere-
tur, ne vitam nimis temerè periclitaretur;
belli aleam esse dubiam; multum interesse,
vt diu uiuat incolumis; ipse vicissim eos om-
nes ad constantiam & fortitudinem hortat-
us est: ab hac pugna pendere salutem Rei-
publicæ Gallicæ & Religionis (vt vocant)
reformatæ. Se non metuere; primum in acie
fore,

14. Martij.

fore, pugnaturum pro lege & grege; vincere aut mori velle. Dū sic alloquitur suos Nauarræus, Mœnius suas quoque legiones instruit. Pagus erat in vicinijs, hunc Rex occupare nitebatur, vt suas res faceret meliores. Mœnius hoc impedire volens, ratus se nunc occasionem turbandi à latere ordines hostium nactum esse, Vicecomitem Tauanæum cum Hispanis, qui in dextra ala erant, in latus exercitus hostilis cum impetu immisit: sinistram quoque alam, in qua Germani & Burgundi erant, subsequi præcepit. Dux primus erat in acie, increpās ignauos, laudans fortes, & omnia, vt debito modo peragerentur, componens. Videns Rex se à Duce peti, sistit gradum, aciem vertit, & tormenta maiora omnia in hostem ei iaculatur. Vicecomes metuēs, ne qui in dextra Regis ala erant, interea pagum occuparent, in eos grandiores aliquot pilas mittit, & equites nonnullos in eos irruere præcepit. Fit pugnæ initium. Vicecomes cū Domino Bassompierio, & centum equitibus primus in hostem fertur: putans omnes alios subsequuturos, sed spe frustratus est. Nauarræus interea cum toto exercitu in Mœnianos impressionem facit; ad manus venit, collato pede præliatur. Fit atrox pugna; cadūt vtrinque multi. Equitatus Domini de

Anno
1590,

*Pugna ingls
inter Manib
& Nauar-
rum.*

Sau-

Anno
1590.

Sautes, Comitibus Egmūdani, & album Mœnii vexillum, fortè prætorium, fortiter pugnarunt: sed tandem vnà cum Egmundano cæsi fugatiq̄ue sunt. Peditatus quoque trucidatus, captus, & in fugam actus. Ex peditatu Gallico multi abiectis armis euaserunt. Germani armis spoliati, in castra remissi sūt. Desiderati sunt è Confœderatis Egmundanus, Chastineraijus, Darconaquius, Cauernius, Böderfautius. Captus Boisdalphinius. E Nauarræis iunior quidam princeps Condæus cæsus dicitur. Sunt qui pugnam hanc non tam grauem fuisse scribunt; sed statim post cæsum Egmundanum Mœnium receptui cecinisse, & exercitum saluum abduxisse. eum verò citatis equis Lutetiam profectum, cui vrbi maximè metuebat. Nec immeritò: rumore nunc enim increbuisse, totum Mœnii exercitum deletum, ideoq̄; in vrbe ciues tumultuatos esse: ita vt Mœniū excluderint, vrbeq̄ue Nauarræo dedere voluerint. Postea tamen melius de pugne ouentu instructos, Mœnium receptum, & tumultum compositum esse. Hæc illi.

Nauarræus confestim litteras Duci Longeuillæo misit, quibus prosperum pugne successum nunciat, suis gratias agit, & vt omnes copias suas ad Sequanam, iuxta Pontisarenenses ducat, præcipit. Ipse Melodunū profectus

fectus, oppidum capit, præsidio munit, & Anno
 comeatum inferri iubet Mox ad Druyda- 1590.
 rum oppidum reuersus, illud denuò obside *Nauarræ*
 re decreuerat, sed qui in vrbe erant, eius ad- *Melodunum*
 uentu perterriti, cum clauibus Regi occur- *occupat.*
 runt: veniam præteritarum offensarum, &
 vt vrbs sine præsidio relinquatur, depre-
 cantes. Rex quia ultro venerant, vtrumque
 ipsis permisit, nisi quod Gubernatorem in
 vrbe cõstitueret. His peractis, statim Possijũ
 exercitum traduxit. Interea Druydarũ ci- *Druydarum*
 ues Gubernatori, à Nauarræo ipsis dato, *incole Na-*
 claus vrbs denuò extorquent, ipsumque *narræo nego-*
 vrbe eiiciunt. Fama ad Nauarræum perlata, *tium faces-*
 exercitum actutum reduxit, & per tympani- *sunt.*
 nistam interrogat, an deditiõnem facere vel-
 lent. responderunt oppidani se deditiõnem
 subire nolle, nec Regem ipsum Franciæ ag-
 noscere. Quamobrem Nauarræus sub ipsis
 mœnibus exercitum duxit, & bino impetu
 urbem oppugnauit. Ciues iterum conster-
 nati. litteras ad Regem mittunt, vt ipsis no-
 rum delictum ignoscat, & à præsidio libe-
 ros habeat supplicat, se Regi, vt fideles de-
 cet subditos sacramentum dicturos. Pri-
 mæ petitioni Rex annuit: sed urbem præsi-
 dijs confirmare voluit. Tandem hoc Regi,
 licet inuiti, admiserunt; diemque dixerunt,
 quo Rex in urbem veniret, atque ipsi ei fi-
 dem

ANNO
1590.

212 MERCVRII GALLOBELGICI
dem iurarent. Antè diem hùc fama allatum
est, Mœnium exercitum iterum collegisse,
eiq̄ue supplementum dare, atque in itinere
esse, vt ipsis subsidio veniat. Iterum à Nauar
ræo deficiunt, & datam fidè violant. Nauar
ræus tertio urbem obsidione cinxit, expuga
navit, & omnes pene ciues ingenti cum fu
rore trucidauit. Felix fuisset Nauarræus, si
eadem fortuna, quæ hoc anno fuit, sine vlla
mutatione ipsi perpetua mansisset.

*Legatio Re
gis Hispania
rum ad Pon
tificem.*

Rex Hispaniarum sub idem tempus Ro
mam ad Pontificem legationem misit: Causa
legationis erat, quòd Pontificem roga
bat, vt pro paterna sua bonitate res Gal
licas defendendas suscipiat. Necessarium e
nim esse aiebat, vt Rex istic Catholicus e
ligeretur. Quòd nisi fiat, de Religione in
illo Regno actum esse, & fore, vt Christia
nissimum hoc regnum breui ab Ecclesia
Catholica deficiat. Audita legatione hac
Pontifex conuentum 23. Cardinalium co
git; negotium proponit, & ponderari, ex
aminariq̄ue iubet. Disputatum est diu in
vtramque partem. Sed dissentientibus in
ter se consilijs, & iudicijs Cardinalium,
res in aliud tempus dilata est. Erant inter
Cardinales, qui proponebant: cùm Rex
Nauarræus primus (mortuo paulo ante in
carcere Cardinale Borbonio) Princeps sit
fan

sanguinis Regij, Regnoque proximus; ten- **Anno**
 tandum esse, an nullo pacto ad Religionem **1590.**
 Catholicam, in quam anno 1572. semel iu-
 rarat, reduci posset, & Rex Galliarum desig-
 naretur.

Anno præterito ex Hellespôto Danico, cum classe bellico instrumento instrum-
 ma, comitantibus regni Thalassiarum mag-
 no Petro Munck, Stenone Brade & Breido-
 ne Ranzouio, Henrici Vicarij filio, Senato-
 ribus, multisque alijs nobilibus, Anna,
 Friderici II. filia Connestablio seu Archi-
 marscalco Scotico, nomine Regis sui Ia-
 cobi VI. cui erat desponsata, Cronebur-
 gi summa solennitate ac regali pompa Au-
 gusti 20. iuncta, & solito, magnis procul
 absentibus dominis, more in communem
 lectum adlocata, Calendis Septembribus
 Scotiam versus, inauspicato admodum sol-
 uit. Præterquam enim quod continuis pro-
 cellis & dubijs ventorum flatibus in mari
 sex hebdomadas fuerit iactata, semel at-
 que iterum ad Scotiæ fermè promontoria
 delata, toties inde reiecta, etiam cum sum-
 mo vitæ discrimine, relicto fatiscenti, quo
 vehebatur, nauigio, & ascenso alio, in Af-
 loensum Noruegiæ sinum rursus appulit.
 Quod ubi sponsus Rex iuuenis à suis acce-
 pit, ipse vitæ prodigus, omni remora om-

*Historia de
 nuptijs Regis
 Scotiæ &
 Regine Da-
 niæ.*

nipo

Anno
1590.

414 **MERCVRII GALLOBELGICI**
ni periculo postpositis, ex Scotia in Norue-
giam adductum sponsam contendit, quam
in arce Aggershusiana propter Astoam ven-
tis operam dantem inuenit, & matrimonia-
li copula suo à concionibus interueniente,
23. Nouembris eodem in loco sibi adiun-
git. Inde in Daniã à focru & Regni quatuor
viris inuitatus terra proficiscitur, ibique
21. Ianuarij Croneburgum appellens hye-
mem maturius solito irrepentem exigit. Ad
eum vere nouo Vdalricus coniugis auus
maternus, princeps Megap. traicit, vt & Hé-
ricus Iulius Brúsaigijs, qui die Paschatis cú
Iacobi Scotiæ Regis vxoris sorore Elisabe-
tha regali magnificentia Croneburgi præ-
sente affine Rege nuptias celebrabat. Qui-
bus finitis, classe reparata, feliciore alitè,
vento secundo 20. Aprilis rursus oram sol-
uit, & Calendis Maijs in Scotiam cum noua
Regina, quæ non multò post ibidem à pro-
ceribus regni coronata est, feliciter perue-
nit. Iacobo Scotorum Rege abeunte etiam
Vdalricus Megapolitanus, & post eum Hen-
ricus Iulius Brunsuicensis se recipiunt: ille
in Megapolin, hic in ditionem suam Brunf-
uicensem, vbi tanto apparatu, tanta pompa,
tantis tormentorum tonitribus, hastiludijs,
tanta frequentia principum (quorum vni
mensæ aliquando assidentes vtriusq; sexus
nume-

numerati sunt vndequinquaginta) Regi- Anno
nam socrum nouam nuptam sibi adducen- 1590.
tem, in arce sua Lycaonia exceperat, vt vix
lingua exprimi queat, & satius sit supersede-
re ijs, quàm leuiter delibare.

Adhuc vtraque pars Balignium Picar-
diæ Governatorem obseruabat, dubij e-
rant omnes quo tandem inclinaret. Mœ-
nius ad eum iter instituit. Is intellecto Mœ-
nij aduentu, alios Governatores minores
vndique euocat, & insigni cum pōpa Mœ-
nio obuiam proficiscitur, eum honorificen-
tissimè excepit. Causa aduentus Ducis erat,
vt conuentu Ordinum habito, Parisiensibus
subueniatur. Cùm enim Nauarræus a-
gros circum Lutetiam quaquauersum deso-
lasset, omnemq; in ijs annonam perdidisset,
metuebant ne tandem Parisiensibus comea-
tus deficeret. Visum igitur est quatuor cur-
ruum millia frumento onerare, & addito
valido præsidio in urbem deducere, prius-
quam Rex propius ad urbem accederet.

*Mœnius Ca-
meracum ve-
nit.*

5. Maij.

Nauarræus octauo Maij cum exercitu ho-
minum armatorum quadraginta millium
Lutetiam venit, urbemque arctissimè ob-
sedit. Sequentibus duobus diebus omnes
arces, pagos & pontes, quæ in circuitu vr-
bis erant, occupauit. Tumultuari, & sedi-
tionem non exiguam excitare in vrbe fa-

*Nauarræus
Lutetiam ob-
sedit.*

8. Maij.

O

ctiosi

Anno
1590.

ctiosi quidam cœperunt: sed prudentia, diligentiaque Ducis Nemourij, seditio compressa est. Nauarræus omnia itinera occupauit, in ijs ppugnacula fortissima excitauit, vt subsidia comeatumque vrbi intercluderet. In obsidione menses multos perseuerauit, nihil tamen præclari egit. Qui in vrbe erant, omnia potius perpeti, quàm vel vnguem latum à fœdere, atq; à Religione Catholica recedere voluerunt.

Hollandi Nouiomagum iterum tentant.

In Belgio Hollandi, Zelandique & Confœderati reliqui, quotidie cõsilia captabât, quomodo urbem Nouiomagensem in suas partes pertraherent. Scriptis, seditionibus, promissis, id fieri non posse videbant. Infidijs, dolo & astu sæpe frustra tentatum erat, tamen Ordinum vel maximè intererat, vrbe hanc in sua potestate esse: tum quia nulla vrbs commodior ad prædandum, variisque variorum Principum prouincias infestandas; tû maximè quia præterlabès fluuius VVahalis, Isala, Rhenoque est profundior, quæ duò posteriora flumina æstate vix sunt nauigabilia: VVahalis nunquã non nauigabilis. Cùm itaq; felicitas Hollandiæ, Zelandiæq; fere à negociatione pendeat; negociatio autem sæpe propter Nouiomagum impediabatur; omninò necessarium arbitrabantur, urbem hanc suam facere. Iterum

nouo

nouo stratagemate tentandam ré statuerút, Anno
 si spe frustrarentur, ad apertam vim progre i 590.
 diendum. Maij itaque decimo, intempesta Maij 10,
 nocte, magna militum manus, Tilæ clam
 collecta, ad urbem venit: aliquot instru-
 méta secum adfert. Erant autem instrumen- *Stratagemas*
 ta hæc maioribus situlis, quibus hauritur ex
 puteis aqua, nõ dissimilia: ligno crasso, fer-
 reis vinculis compaginato. Vulgus *pater sen*
 vocat. Hæc puluere tormentario plena,
 portæ vrbis, quæ à pago vicino, *die Hezel-*
poortz appellatur, applicant, puluereque
 viam aliquot passibus sternunt, & ignile
 artificiosè factum pulueri imponunt, quod
 eminus cùm fune trahebatur dissilientibus
 rotulis nonnullis, ignem euomebat. Om-
 nia hæc à duodecima hora ad secundam
 comportârunt, & composuerunt, tanto cû
 silentio, vt vigiles nihil audire potuerint. E-
 rât domus quædam in ipsa quasi vrbis fossa
 continuo muro coniunctæ. Sub hoc muro
 latitabant pedites, vt effracta porta, mox ir-
 rumperent, ad motisque scalis inter vtram-
 que portam, muros conscenderent.

Omibus paratis hora circiter tertia ig-
 nile trahitur; ignis excítatur, oritur ingens
 fulmen: sed ad instrúmenta (Deo sic dispo-
 nente) ignis non peruenit. Excubitores viso
 igne, statim nola dant signum, ad arma cla-
 mitant;

Anno
1590.

318 **MERCVRII GALLOBELGICI**
mitant; hostem, hostem adesse vociferantur.
Euolant è lectis, & vndique concurrunt
nudi & seminudi ciues; moenia complent,
& omne genus telorum in hostem mittunt,
Hostis vbi intellexit insidias detectas, &
ciues in armis esse, receptui canit, & re-
lictis omnibus in effusam fugam se con-
ijcit. Paulo post cùm iam omnis hostis
abesset, instrumentum portæ applicatum
(nescitur quo modo) ignem concipit, &
portam, pendulasque aliquot trabes per-
rumpit, tanta vi, tantoque fragore, vt
cælum dirumpi videretur. Territi ci-
ues inaudito illo fragore, nescientes quid
monstri hoc esset, fortiter instant, & por-
tam, murosque defendunt; donec illuces-
cente die apertis portis instrumenta inuen-
ta, & in curiam illata sunt. Magna erat ciuū
lætitia, Deoque passim ob conseruatam vr-
bem gratias agebant.

*Ordines Bel-
gici Nouio-
magenfibus
apertā obsi-
dionem me-
ditantur.*

Sed postridie tristissima rursus fama vr-
bē cōsternauit; Ordines nimirum Belgicos
spe sua frustratos, cùm insidijs & astu non
possent Nouiomagam occupare, aperto
id bello, & iusta obsidione tentaturos. Eū
in finem vndiq; militem euocari, validissi-
mum exercitum cogi, triginta maiora tor-
menta nauibus imposita esse; naues VVa-
halim ingressas, & Tilam vsque subuectas
esse.

esse. Initio, hæc fama à multis contempta Anno
 est: sed cum quotidie augetur, & testibus 15 90.
 oculatis confirmaretur, credita est, donec
 tandem decimo quinto Maij die Lunæ illu 15. Maij.
 cescente tympana hostium audita signaque
 & vexilla visa sunt. Octaua circiter hora ex-
 ercitus aduenit, ripam è regione vrbis, pa-
 gumq; Lentium impleuit. Præfidiarij No-
 uiomagenses ex opposita ripa multas in ho-
 stes sphærulas eiaculantur, & hostes rur-
 sum in illos. Hoc modo se mutuo aliquot
 horis salutârunt. Toto deinde die isto sepi-
 menta extruxerunt, gerras vimineas col-
 locarunt, terra iniecta oppleuerunt, tu-
 guriola sibi confecerunt. Nocte maiora
 tormenta aliquot è nauibus extracta dispo-
 suerunt; ita vt postridie tribus machinis
 vrbem verberare cœperint. Quotidie nu-
 merus auctus, donec tredecim machinis
 diuersis locis collocatis, turres & propug-
 nacula, domosque ciuium conuulserint.
 Vigesimo Maij sub noctem primùm can- 20. Maij.
 dentes globos in vrbem miserunt, totaque
 pene nocte id ipsum continuarunt, donec *Candentes*
 centum & duodeuiginti à ciuibus reperti *globi in vrbem*
 sint. Miserabile hoc erat spectaculum, præ- *iaciuntur.*
 fertim eo tempore, quo tantus erat æstus,
 & siccitas, vt vix aqua in puteis inuenire-
 tur.

O 3

Pauci

Anno
1590.

Paucierant in vrbe milites, sed quadraginta Venlonensibus aucti, qui fortè fortuna ea nocte, cùm postridie hostis aduentaret, ciuem in vrbem deduxerant. Hos magistratus promisso stipendio detinuit, litterasque & legationes ad omnes vicinas ciuitates, & ad Mansfeltium, qui tunc in Campinia exercitum habebat, misit. opem, subsidia & apparatus bellicum sibi mitti flagitans. Venlonenses puluerem tormétarium, Buscoducenses & Grauienses militem mittunt. Ordines enim sese in Bataua continebant, neque in alteram ripam venire, & Noiuomagenses à subsidijs intercludere audebant. Sed ex opposita ripa nocte dieque in vrbera debacchabantur. Templum D. Stephano sacrum præclari operis turrim habebat, ornamentum vrbis. In hanc dispositis aliquot tormentis, quatuor septimanis tanto globorum nymbo Angli insanierunt, vt vno sæpe die quadringentos & ultra globos eiaculati sint. Post quatuor millia iētuum (vt quidam numerarunt) superior turris pars, nullo hostium commodo, & incredibili sumptu corruit: vno tantùm vicinæ domus tecto, homine nullo læso. Deinde tectum vnus portæ, & duarum turrium aliarum, in quibus stationes habebat milites, deiiciunt; domosq; ciuium, que

Angli in turrim primarij templi insaniunt.

4. Iulij.

ex op.

Ex opposito flumini adiacent, lacerant, ruina-
nam verò nullam toto tempore sternunt.

Anno
1590.

Interea Mansfeltius cum exercitu venit,
& ad Mosam in ericeto Moukensi castra lo-
cavit. ipse quotidie in urbem profectus,
animum ciuibus addidit, comeatu, puluere
& tormentis bellicis urbem muniuit, classia
rios è myoparonibus iuxta Berckam in an-
choris stantes euocauit: quotidie traiectum
in Batauiam, vt hostem abigat, pollicetur.
Hostis Regios cunctari videns, nocte V Va-
halim traiecit, & paulo infra urbem, opere
tumultuario ppugnaculū ædificare cœpit.

Mansfeltius
Noniomagū
venit.

Oppidani hac re territi, statim ad Mans-
feltium mittunt, opem implorantes, vt ho-
stem abigat, & in Batauiam reijciat. Nam
ab ea parte omnis comeatus, & quidquid ne-
cessarium erat, in urbem inferri debebat.
Sed & ager suburbanus vberimus hoc pro-
pugnaculo ipsis præreptus fuisset, ita vt nec
ferere, nec metere, nec pascere pecora, nec
fœnum resecare potuissent. Mansfeltius in-
tellecta rei necessitate cū toto exercitu No-
uiomagum venit: sed hostis intellecto eius
aduentu, relicto opere in Batauiā reuersus
est, urbemque sine intermissione nunc fri-
gidis, nunc ignitis globis infestauit. Cumq;
videret Mauritius, ciues esse cōcordes, nullā
oriri seditiōnē, nec animos eorum deficere,
desolunda obsidione cogitauit. Ne tamen

Mauritius
propugnaculum
è regione
urbis ex-
struit.

Anno
1590.

222 MERCVRII GALLOBELGICI
omniñò nouiomagenses liberos relinque-
ret, validissimum ex opposito vr̄bis extrui
iubet propugnaculum. Qui in vr̄be erant,
maioribus tormentis rem nocte dieq̄ue gna-
uiter agebant: Innumeros toto hoc tempo-
re strauerunt, operas eorum disturbarunt,
& sese egregiè defenderunt: Gubernatorem
namque præsiðiariorum in vr̄bem mise-
rat Mansfeltius Comitem Nicolaum de
Ciesa Italum, cum turma equitum: is nul-
lam diligentiam, nullum studium, nullum
intermisit obsequium; impedire tamen
non potuerūt, quo minus hostis propugna-
culum perficeret.

Dum Mœnius Cameraci moram trahit,
litteras ad Parmensem mittit, quibus signifi-
cat, se quædam arcana habere, quæ litteris
credere minimè consultū esset. Petere igitur
quātocius ad se veniat, vt simul de ijs rebus
colloquātur. Parmensis acceptis litteris sta-
tim se itineri accingit, & 22. Maij Condæū
oppidum venit. Profectus est eodem & Mœ-
nius, vbi aliquot diebus soli omnibus remo-
tis arbitris, de magni momenti rebus collo-
cuti sunt.

22. Maij.
Colloquium
Parmensis
& Mœnij.

Coloniæ Pro-
testantes li-
berum petiit
Religiōis ex-
ercitium.

Circa finem Maij Protestātium quidam
Coloniæ Magistratui supplicem libellum
obtulerunt; multis, sed non firmis argu-
mentis Senatui persuadere se posse rati; æ-
quum

uum omnino esse, vt ipsis publicum Religionis suæ permittatur exercitium: Magistratus verò, vt semper, prudentissimè, constantissimeque hanc illorum petitionem recit.

Cùm autè aliquot annis tam Regis, quàm *circuli* Ordinum milites continuis suis excursionibus vicinorum Principum prouincias, vt *VVestphalia* Cluiam, Iuliacum, *querela de* *petulantia* *militum.* Comitatum Bentheimensem, Diocesin Coloniensem &c. occupationibus vrbium, oppidorum, & arcium, hybernaculis, expeditionibus, latrocinijs, deprædationibus, adulterijs, stupris & incendijs indignis modis agitataissent, vexassent, expilassent, & depopulati essent; Circulus VVestphaliæ & inferiorum prouinciarum multum apud Principes Imperij de hac iniuria conquestus est. Quamobrem initio Iunij conuentus habitus est Coloniae; sed nihil conclusum, nisi alios Imperij Principes, & præcipuè Electorem Moguntinensem, & Germaniæ Archicancellarium, rogandum, vt mense Augusto Comitata in Imperiali ciuitate Colonienfi, Francofurdienfi, aut VVormatiensi edicatur.

Bonna iam toties ab hostibus capta & recepta, nouo per eosdem dies infortunio magis deformatur. Templum enim in oppido *Incendium* *Bonnenfe.* *25. Iulij.* est an-

Anno
1590.

224 MERCVRII GALLOBELGICI
est antiquissimum, ab Helena quondam, in
honorem Cassij, Florentij, aliorumq; The-
beorum Martyrum ædificatum, & plumbo
tectum. Festo Iacobi, Hispaniarum Apосто-
li, hora pomeridiana sexta fulmine turris
côcussa, ignem corripuit, & quid quid in il-
la combustibile fuit, deflagrauit. Plumbum
liquefactum distillans prohibebat, ne pate-
ret accessus. Quo factum, vt exusta turri, tẽ-
plum quoque magna parte exarserit. Hinc
Ennealtichon illud quidam composuit.

*AEdes qV a M Ce Lebr Is Bõne ConstrV X It He Lena
Ia Cobi festo fV Lg Vre ta Ct a rV It,*

*Colloquij Ba-
denjis exitus*

Superius commemorauimus colloquiũ
Theologorum, Protestantium & Catholicorum,
præsidibus Pistorio, & Smidelino, à Iacobo
Comite limitaneo Badensi institutũ,
huius fructum circa hæc tempora vidimus.
nam Smidelinus cum modum in disputando,
antea propositum, nõ seruaret, absurde
quædam proponeret, absurdius responderet;
Dialecticos syllogismos quatuor terminos
habentes singulis momentis proferret;
Pistorius illi 12. Propositiones præscripsit, ad
quas eũ respondere postulauit. si q̃ falsam pu-
taret, illã scripturæ sententijs impugnaret.
Smidelinus ad eas respondere nõ potuit. V-
num hoc contendit; Hereticos ab Ecclesia
non esse separandos probauit hoc parabola
Euange-

Evangelica, in agro Dominico bonū & ma- Anno
 lum semen feminari. Cui respondit ipse Co 1590.
 mes. Non legi in hoc contextu nomen Ec-
 clesiæ. Secundum argumentum Smidolini
 erat ex 1. Epistola ad Corinthios capit. 10,
 desumptum; Oportet hæreses esse. Cùm Pi-
 storius peteret ex hoc loco Syllogismum
 conficeret, exandescens Smidelinus, sibi
 nihil cum Syllogismis esse, ait, negotij, to-
 tamque Dialecticam improbavit, & reiecit,
 Comes cùm vidisset eius immodestiam, ait:
 hac lege Tubingenses Theologos vocatos,
 vt Dialecticè disputaretur. Quod si condi-
 tionem, seu legem illam acceptare noluis-
 sent, ad colloquium eos non vocasset, atque
 ita eos dimisit. Quin & hoc ante colloquiū
 Smidelino accidit, quod præsentē Princi- *Smidelinus*
 pe hoc, alijsque Nobilibus dixit; Catholi- *bis pudese-*
 eos docere; Hominem morte Christi non *etiam.*
 posse saluari. Quod cùm à Nobili quodam
 negaretur; inquit: Se id Tridentini Conci-
 lij testimonio posse probare. Prolatum est
 Tridentinum Concilium. Hic bonus Smi-
 delinus omnes paginas voluit & reuoluit,
 nihil quod suo proposito patrocinaretur,
 inuenit. pudefactus librum clausit, & Domi-
 no suo reddidit. Eodem tempore aliam ab-
 surdam sententiam ex Magistro sententia-
 rum citauit. Traditur liber, quod allegaras
 non reperit. *Obser-*

Anno

1590.

Marchio Badenſis ſic Catholicus.

Obſeruârat hæc omnia Badenſis, & dimiſſis cum honore proteſtantibus. Piſtorio Patriq̃e Buſæo, Societatis Ieſu Theologo, Nouiomagenſi ſeſe catechizandum tradidit, atque tandem, circa hoc tempus, eiurata Religione Lutheranica, Catholicam profeſſus eſt.

Parmenſis etſi Legatis Nouiomagenſibus toto legationis tempore ſerijs verbis promiſerat, ſeipſum venturum, & ciues ab hoſte liberaturum, poſtquam 9. Iulij è fontibus Spadanis Bruxellam veniſſet, in fine tamen Iulij etiam Manſfeltium cum exercitu reuocauit, & urbem mille periculis expoſitam, deſolatam reliquit. Mille tamẽ modios frumenti, & centum circiter vaſa pulueris tormentarij, ciuitate donauit. Cauſam cur Manſfeltius VVahalim nunquam traiecit, eſſe quidam aſſerunt, quia Parmenſis interdixerat: ſibi neceſſariò in Galliam proficiſcendum cum valido exercitu, ideoque ſuos periclitari nolle aſſerens. Inſtabat nũc illud tempus, ideoque Manſfeltium vocauit. Hic diu antequam diſcederet vrbi ad deſenſionem neceſſaria reliquit, & munitiſſimum caſtrum, paulò infra urbem poſitũ, Doddendalium, conſentiente Domino, occupauit; in eoque præſidium, ſub imperio Boelij, fortiſſimi & fideliffimi Regi militis Amſtel-

Manſfeltius à Parmenſi reuocatur.

Amstelredami honestis parentibus nati reliquit: ipse Mosam traiecit. Secutus est eum Comes Nicolaus de Ciesla, & successit ei in urbis præfectura Nobilissimus vir, Dominus Galeinius, cum signo peditum. Hostis cum audiret abitum Mansfeltij, ut vires suas ostentaret maiorem exercitus partem V Vaholim traduxit, & Regios se insequi ad Mosam usque simulavit. Inde reuersus primo *1. August.* Augusti, attractis tormentis Doddendaliū oppugnat. Arx in solo paludoso sita est, ideoque munita. sed quia æstas hæc ardens & sicca fuerat, facile ad illam patebat accessus. Strata igitur latissima ruina, cum arx defendi non posset, & hostis non nisi suo arbitrio deditionem vellet acceptare, Boelius in ruinis stetit, & in pugna mori, quam viuus in hostium potestatem venire maluit. Domina arcis rogauit, ne vir tam pulcher & iuuenis, tam vitæ prodigus esset: arcem dederet, se pro illo intercessuram, nihil subesse periculi. Paruit Boelius, deditionem facit. Capitur confestim, ad Mauritium ducitur, nullus veniæ locus est, eò quod nimis *Doddendaes deditur.* fidelis fuerat Regi, cuius castra ab an. 1578. secutus fuerat. damnatur itaque, & ad supplicium raptus, vitam cum morte commutauit. Arce incensa Nassouius cum suis iterum in Batauiam redijt, & paulo post obsidio-

19. August.

dio-

228 **MERCVRII GALLOBELGICI**
dione Nouiomagensi soluta, in Hollandiâ,
relictò in propugnaculo præsidio validissi-
mo reuersus est. Verdugius paulo ante in
in Frisia Emmétillium munitissimum pro-
pugnaculum intercipit. Noua cataracta,
vulgò *Nienzyl* obsidet. Sed cùm Dominû
Roderigium cùm nouo equitatu ad se mis-
sum in procinctu esse intellexisset, hostem
autem in insidijs eum expectare, relicta ob-
sidione, ad hostes contendit: quos cùm par-
tim trucidasset, partim fugasset, Roderigio
procedit obuiam, eumq; honorificè excep-
tum in Frisiam incolumem deduxit.

Anno
1590.
19. August.

Verdugius
Emmētillii
occupat.

Parmensis in
Galliam pro-
ficiscitur.

Parmensis iam antea, primo Augusti,
Bruxellis magna cum celeritate Montes Hã-
noniæ profectus est. Inde Valencenam, Va-
lencena in Picardiam, atque per Verōman-
duos in Franciam equitatum, peditatum-
que octodecim circiter millium, animis o-
mnes inuictos, armis & vestitu regio more
exornatos secum ducens, magnis itineribus
contendit.

Conuentus, què 6. Iunij Circulus V Vest-
phalicus ab Electore Moguntino edici pe-
tierat (fortè propterea quòd maior Prin-
cipum Germaniæ pars Smalcaldiæ conue-
nerat, de Nauarræo, vt dicebatur, subsi-
dijs mittendis in medium consulens) in a-
liud oportunum magis tempus proroga-
tus

tus est. Nihilominus ob instantem necessi-
tatem Moguntinus, Palatinus, Iuliacensis
& VVestphali, cum ceteris inferioris Rhe-
ni Principibus, Legatos suos primò Bru-
xellas ad Parmensem, inde ad Ordines Bel-
gicos miserunt. Qui in Hollandiam venien-
tes 23. Augusti, ad colloquium admisi,
quod in mandatis habebant, exposuerunt:
cuius hæc erat summa. Principes suos pro
veteri amicitia petere, vt vtraque pars, tam
Rex, quàm Ordines reddant omnia oppi-
da, artes & propugnacula, quæ in Rheni
vtraque ripa, & in solo Imperij Romani
subdito vel occupârant, vel ipsi extruxerât.
Imperium enim subditosque quotidianis
excursionibus illorum, qui in ijs sunt, dâ-
na, cladesque intolerandas accipere. Quid
Parmensis responderit, non inuenio. Eo-
rum verò quæ Ordines responderunt, hæc
summa est. Etsi durante hoc bello digna
indigna que perpessi sint, sibi tamen priiti-
nam illam indolè & innatam bonitatem re-
mãssisse: ita vt nihil sibi aut gratius aut an-
tiquius esset, quàm cum vniuerso mundo,
maximè cum vicinis Principibus amicitia-
m colere; vt pacem, vnitatemque diu de-
sideratam, vel tandem consequantur. Ideo
molestum esse Ordinibus se malè audire, &

Anno

1590.

Legatio

Principum

Germanorū

ad Parmen-

sem & Ordī-

nes.

23. Aug.

Ordinum +

Legatione:

amara resp-

sio.

infi-

Anno
1590.

230 MERCVRII GALLOBELGICI
in simulari, quasi ipsi sint ij, qui pacem, tranquillitatemque pristinam turbarunt: ideo molestius esse, quod spargantur hæc ab ijs, à quibus omne genus subsidij petere debebant; & qui merito singulari sympathia prouinciarum Belgicarum miseriam & deuastationem deplorarent, in quibus tantum incendium excitatum est, vt fieri non possit, quin scintillæ in vicinorum suorum Principum & Dominorum prouincias profiliant. Velle igitur flammam hanc extinguere in alijs prouincijs, quam diu in meditullio earum prouinciarum, quas natura ipsa coniunxit, quotidie magis accenditur, certè nil aliud esse, quàm cū Dijs pugnare: nisi quis posset exteriora membra sanare, corde intus infecto & deficiente. Se neque occasiones ullas dedisse, neque mandasse, neque permisisse, quod vnquam vicinorum Principum regiones à suis infestaretur: contrarium enim & mandata publica, & de præuaricatoribus sumpta testari supplicia. Fieri quidem posse, vt nonnunquam in eo delinquatur, & Ordines non semper eã disciplinam seruent, quæ seruari debebat: tamen id ipsum potissimum factum peruersis hostium suorum in machinationibus, tum etiam quia in dissoluto militum grege, non semper laudabilis ordo potest retineri. Non
hoc

hoc nouum esse, nec vlli quàm Ordinibus Anno
magis noxium. 1590.

Tolerabilius tamen esse leue malum, ex-
guo tempore spe boni subsecuturi perferre
quàm maius malum expectare. Hoc est, quã
& hi & illi ad perpetuam ruinam tam Bel-
gij, quàm vicinarum prouinciarum sub iu-
gum insatiabilium, sanguinem sitientium,
& superborum Saracenicorum & Marani-
corum Christianorũ absolutæ Monarchiæ
mittantur. Hic regem & Regios infinitis,
ijsquẽ maximis onerant flagitijs & crimini-
bus: Quod sacra Biblia prohibuerint, Hæ-
reticæ prauitatis Inquisitores introduce-
rint, iuramenta violauerint, exactionibus
populũ grauarint, priuilegia violarint, cle-
rum & Ecclesiasticos sustulerint, Nobilita-
tem extinxerint. Horum omnium Germa-
niam ipsa quàm plurima vidisse exempla.
Testari eadem latrocinia tot myriadum In-
dianorum, & Granatensium, monarchiam
Neapolitanam & Mediolanensem, tyran-
nicam & iniustam inuasionem Lusitaniæ,
benignissimum, optimumquẽ Principem,
coronatum Regem Antonium, consanguineum
suum illinc expellendo factam. Testa-
ri hæc execrandum propositum inuadendi
Angliam & Hiberniam: vim, rapinas, & in-
iustas detentiones tot vrbium sub Imperio

P

per-

Anno
1590.

232 **MERCVRII GALLOBELGICI**
pertinentium : clamdestina consilia de oc-
cupanda Scotia. Denique subsidia, quæ quo-
tidie in Galliam mittuntur. Omnia hæc te-
stari quid quærant per hanc Hispanicam
Saracenicam & Maranicam dominatione.
Solam Franciam palam lamentari, & suum
exitium lugere. Intentionem horum Coro-
nam affectantium non esse, quia Rex iniu-
stis modis ad diadema peruenit : sed quia
Hispanorum huic Monarchiæ plurimum
obesset, si Regnum hoc ad legitimos su-
os hæredes deuolueretur. Hanc ob causam
licitum esse incolis Franciæ bellum gere-
re aduersus Regem suum, vt iuuent in
suo instituto hos Saracenos. Non vt ipsi in
libertate viuant, fruuntur his quæ Deus
& natura dederit ; sed vt proprium Regem
suum coërceant, & à Religione sua, in qua
natus & educatus est, resilire, & diadema
relinquere compellant. tantummodo vt
ad hanc Saracenicam dominandi ratio-
nem perueniant. Quod si aliquando fu-
erit crimen læsæ Maiestatis, & rebello-
nis, si subditi oblata certa pecuniæ sum-
ma Duci, Comiti, aut Domino suo sup-
plicauerint, vt ipsis libertas conscientiæ &
Religionis permittatur : Certè maius cri-
men esse Francos, quibus libertas hæc per-
mittitur, incitari, vt manus violentas in
dia-

diadema Regis sui iniiciant, nisi ipsorum Anno
religionem velit profiteri. 1590:

Magna esse horum Saracenorum privilegia, quibus licet, quod ipsi in alijs ut capitale damnant: ut quasi exleges ipsis legibus, hoc est conscientia, corporibus & fortunis miseræ plebeculæ pro libidine dominantur: hoc modo astu & dolo commune vulgus decipientes, & ignorantia populi abutentes, ut eis persuadeant licere in Regem suum arma sumere, idque non alio fine, quàm ut ipsi interim se Regni Dominos constituent.

Non posse igitur culpari Belgas, vel ut supra intumulari, eò quod tot tyrannicis in Indos, Granatenses, nobiles & plebeios harum prouinciarum exemplis territi, agunt, quod vxoribus, pueris & subditis secundum leges aduersus maritos, parentes & Dominos agere licitum est. Rationi quoque repugnare, si quis eos ob hoc tanquam perturbatores communis patriæ, perfidos, iuramenti & promissionum immemores, & constitutionum Imperij transgressores velit appellare. Ordines certò sibi persuadere, se iuramento & promissionibus suis pro viribus satisfecisse: sperare quoque se, in hoc proposito pgressuros, &

P 2 per:

Anno
1590.

234 MERCVRII GALLOBELGICI
perseueraturos esse. Optare interim tan-
quam membra quodámodo Imperij (qua-
les olim agniti sunt, & adhuc agnosci meri-
tò debebant) ab ipso Imperio subsidium &
opé, aduersus vim & immanem oppressio-
nem suorum inimicorum & hostium.

Id se sæpissimè cū per libelloſ supplices,
tū etiam permissos Legatos magni nominis
viros flagitasse: sed et etiamnum flagitare:
vt secundum statuta Imperij omnes exter-
ni milites, vt Hispani, Marani, & alij ter-
minis & limitibus Imperij eijciantur. Fu-
turum enim hoc modo, vt Superior cum
Inferiori Germania rursus ad pristinam cō-
cordiam & amicitiam postliminio reuer-
tatur, & commercia vtrunque restituan-
tur. Quod si id impetrare non possint, ro-
gare se saltem Electorem, aliosque Duces,
Principes & Ordines, vt quidquid in hoc
laborioso bello egerint, candidè interpre-
tentur, vt tanto maiori cum fiducia & ala-
critate labores, molestias & sumptus, quæ
in hoc bello ad defensionem patriæ susce-
pto occurrunt, perferant, & in perferen-
do perseuerent, ne prouinciæ Belgicæ per
proprias suas commoditates (quæ non exi-
guæ sunt) in eam calamitatem deueniant, vt
perpetuò sint sedes & media belli, ad interi-
tū & ruinam omnium vicinorū, ad ædifica-
tionem

ationē verò illius Monarchiæ Saraceniç. Anno

1590.

Ordines extremæ necessitate compulsoſe, arma ſumere. Quidquid inde deriuatum eſt non aliò ſpectaſſe, quàm ad deſenſionem: vt ſua tuerentur, & quod ſibi vi, arte, & inſidijs iniuſtè in prouincijs Belgicis ereptum erat, idipſum recuperarent. Nunquam ſibi decretum fuiſſe, ſed neque adhuc eſſe, vicinorum ſuorum oppida, pagos, arces aut propugnacula intercipere. Ideoque ſe tam diu non expectaſſe, vt opus fuerit ipſos de horum reſtitutione admone-
re. Fuiſſe quidem nonnullos, qui ſuſtinuerunt propugnaculum Schenckij, in inſula Comitum (vulgo tſgrauen vveert) in ſolo vicini Principis exſtructum: ſed eis ſatis perſpicuè demonſtratum eſſe, locum illum ad Ducem Gelriæ pertinere. Præterea munitionem iſtam à Schenckio magnis Ordinū expenſis excitatam; quæ poſt mortem illius, cum machinationibus hoſtium, tum etiam rebellione præſidiariorum, parum ab-
erat, quin in poteſtatem hoſtium veniſſet; niſi Ordines magna pecuniæ vi eam à præſidiarijs redemiſſent. Huc accedere, quod ædificata eſt, & adhuc eo in loco conſerua-
tur, non vt ex ea quiſpiam detrimentum accipiat; ſed propter neceſſitatem, vt per eam hoſtes arceantur, ne in prouincias ſuas
P 3 irruant.

Anno
1590.

irruant. Hoc ipsum etiam in Constituti-
onibus Imperialibus approbari, nimirum
licere in tali casu sepimenta, & propug-
nacula etiam in alieno solo extruere, ea-
que durante bello aut necessitate inuito
Domino detinere & defendere. Ad tol-
lendam tamen omnem dissidij occasio-
nem, quæ ex hoc propugnaculo posset o-
riri, Ordines Principibus denunciare, se
non velle nisi legitimis modis & vijs, æ-
quis etiam conditionibus (si quo modo
liceat) procedere: adeo ut ipsi Principes
fateantur, sibi satisfactum esse. Hostes su-
os Hispanos vbique, & diuersis locis Im-
perio subditis, ad Rhenum oppida & mu-
nitiones occupasse, & adhuc occupare, nõ
ut se defendant, sed ut pomœria sua pro-
ferant..

Tandem concludentes dicebant: Se
promptos & paratos esse, omnia quæ in
Imperiali solo occuparent, & hostibus su-
is extorquere adhuc possent, legitimo suo
Domino reddere: ut antiquum fœdus,
& pristina cum vicinis suis Germanis ami-
citia confirmari queat, & augeri. Quain
re se eam beneuolentiæ & omnis obsequij
significationem exhibituros, ut Principes
re ipsa comperiant, ipsos nihil quàm ami-
citiam

itiam & mutuam confœderationem de- Anno
 siderare: vicissim ab illis omne consilium 1590.
 & auxilium sperantes. Tandem orant Le-
 atos hoc suum responsum Principibus ac
 Dominis suis fideliter referant. Hactenus
 Ordines: ex quo responso perspicuè satis
 quet, quo animo Hollandi sint in Re-
 em suum, & omnes eos qui Regis par-
 tes sequuntur. Præterea quæ spes pacis in-
 er has duas partes conciliandæ, cordi-
 us sic, animisque exacerbatis. Crederem
 quidem neque Turcam de Imperatore,
 eque Imperatorem de Turca huiusmo-
 i in solenni aliorum Principum legatio-
 e dicturum esse. Sed ad historiam reuer-
 timur.

Rex Nauarræus iam quintum penè mē- *Saguntina*
 m in obsidione Parisiensi trahebat. Om- *fames Luso-*
 nes vias & aditus Confœderatis interce- *tia.*
 pit, ab omni comœtus spe illos interclu-
 dit, ex quo summa annonæ caritas fames-
 te Saguntina, & extrema in vrbe miseria
 crebuit. Equorum, alinorum, canum, fe-
 rum, & glirium carnibus cum pampinis
 sciebantur. Libra butiri duobus coro-
 tis; ouum 12. sestertijs, modius frumen-
 ti 100. & vltra coronatis emebatur. Sūt qui
 ibūt plus quā 30000. vtriusq; sexus homi-
 nes fame extinctos esse. Narratur & alia lu-

Anno
1590.
*Horrenda
historia.*

genda historia. Ciuem quendam, cum non haberet quo ipse, quo vxor, quo liberi vescerentur, nec miseriam diutius videre, nec planctum & lamentationes sustinere posset, primum vxorem & liberos; deinde seipsum laqueo suspendisse. Scripto prius causam pectori suo affixisse, non aliam id ob causam factum, quam quod miseriam diutius perferre non potuisset. Rogare se igitur Deum, vt sibi delictum hoc ignoscat.

*Constantia
Parisiensiu.*

Omnia tamen hæc perpeti ciues maluerunt, quam Regi hæretico parere, & à Religione sua Catholica (quam etsi pro tempore, diu tamen sub Rege non Catholico saluam esse non posse sciebant) declinarent. Multi cum sibi moriendum esse presentiscerent, pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramentis perceptis, lecto incumbentes, hilari corde spiritum Deo reddiderunt.

*Parmensis
exercitum Pa-
risios mouet.
29. August.*

Non ignorabant hæc Confœderati, ideoque sibi properandum rati, Parmensem, vt iter acceleraret, hortantur. Parmensis cum iam Iatinum (vulgò Meaux) peruenerat, adiunxit illi se Mœnius. Hic omnes Chiliarchas, Tribunos & Præfectos militum conuocant: Se Lutetiam rectam velle contendere dixit Parmensis; Deo itaque se recõciliaret, Ipse prior se salutari Synaxeos viatico

tico muniri curat. Eius exemplum sequitur Anno
 oēs alij. Quibus peractis confestim equum 1590.
 conscendit, & Latino cum omnibus omnis
 generis machinis, quæ per pontes duos à
 Mœnio constructos, trahebantur, egressus
 est. Dimidio ab vrbe milliari inuenit totū
 exercitum suum ordine, quo præceperat,
 instructum: quē cū lustrasset, iubet vt in
 pagum proximum, *Fresne* dictum, tribus leu-
 cis Latino dissitum, hoc ordine procedant,
 inde ad oppidū *Laigny*. Nauarræi, qui in pa-
 go erant, equites octingenti, de aduentu Par-
 mensis certiores facti, tribus ante horis sta-
 tionem suam deseruerant, & in tutiora se re-
 ceperant. Postridie, hoc est vltimo Augusti 31. August.
 vterq; Dux cum toto militari concilio con-
 uenit, diu multumq; inter se deliberauit, an
 consultum esset cū hoste de summa rei de-
 certare. nō placuit. summo mane instructis
 aciebus, relicto pago *Fresne*, rectā Lutetiam
 pergunt, & dimidio ab vrbe parisiensi con-
 stiterunt. Hic intellectum est Nauarræum
 obsidionem soluisse, & exercitum ad op-
 pidum *Laigny* abduxisse. Habito conuentu
 Parmensis Nauarræum insecutus est. Alij
 (quod verisimilius est) scribunt, Parmen-
 sem *Fresnesio Laigniacum* prius profectū,
 ibique confedisse. quo intellecto Nauarræū
 copias aliquot suas suburbij Parisiensibus

240 MERCVRII GALLOBELGICI
eduxisse, & ad Parmensem vt Laigniacum
tueretur, profectum esse. Dux Mœnius
primum agmen ducebat, oppidiq̄ue dedi-
tionem eo die postulauerat. Sed quia Nauar-
ræus urbem octo signorum præsidio munie-
rat, dedere se noluerunt: eò minus, quia Rex
cum toto exercitu in procinctu erat, speran-
tes quod suos non desereret. Mœnius ita-
que in mola iuxta flumen sita, quam op-
pidani antea occupauerant, maximum tor-
mentum erigi præcepit; quo sexies eo die
in urbem eiaculatus est: sol enim ad occa-
sum declinabat. Postridie sine intermis-
sione è mola urbem tormento eodem con-
cusserunt. Oppidani conspicientes hosti
per pontem aditum in urbem patere, ad
colloquium venerunt: trium mensium sti-
pendia, & vt expansis signis egrederentur,
postularunt. Sed conditiones istæ negatæ
sunt. Circa meridiem nonnulli equites ex
Nauarræis sese ostentârunt: sed & pedita-
tus illius vix quarta leucæ vnus parte à ca-
stris Parmensis conspectus est. Parmensis suos
confestim quoque instruxit, & hosti perfe-
cialem nunciauit, se cum illo configere pa-
ratum esse. Sunt qui hæc inuertunt, dicen-
tes Nauarræum Parmensi pugnam obtulisse:
Parmensem respondisse; Se mandato Re-
gis sui in Franciam venisse, & negotium si-
bi de-

Anno

1520.

*Laigny obfi-
detur à Par-
mensi.*

7. Septemb.

si demandatum se ope diuina effecturum: Anno
 interim eum in castris suis se continuiffe. 1590.
 Paulo post Nauarræus suos reduxit. Par-
 nensis partem exercitus reduxit, partem in
 loco, vbi hostem expectabat, in armis re-
 iquit. Interea Mœnius adhuc quatuor in-
 gentes machinas, quibus muros conuelle-
 ret, ad oppidum attraxit. Sed captiuus qui-
 lam ad Ducem perductus, confessus est, Na-
 uarræo statutum esse, Mœnium in oppug-
 natione occupatum, à tergo adoriri. Co-
 actus itaque est Dux, machinas ab vrbe in
 castra retrahere. Parmensis suos explorat-
 um mittit, vbi hostis esset, quid molire-
 tur. Qui reuersi nunciarunt hostem trium
 horarum itinere retrocessisse. Sed nonnul-
 los è Nauarræis inuenerunt, qui se in du-
 netis & arbuttis occultârunt: cum quibus
 à decima hora, vsque ad secundam pome-
 ridianam velitarunt. Habebant Nauarræi
 minora quædam tormenta, quibus non-
 nullos è Parmensis peditibus strauerunt,
 ipsi vicissim quosdam è suis desiderarunt.
 neutra pars præualuit. Cû omnes isti explo-
 ratores in castra reuersi essent, confestim
 clamor & tumultus exoritur; ad classicum
 canitur, omnes arma corripunt, & se ad
 pugnam præparant: increbuit enim rumor,
 Nauar-

Anno
1590.

Nauarræum cum vniuerso exercitu in acie stare, & hostem ad pugnam expectare. Præmisit Nauarræus ducentos circiter equites, qui liberius ad castra penè Ducis excurrerant, vt hostem elicerent, sed Confœderati insidias suspicantes, in suis se castris continebant. Erat enim in propinquo silua, in qua (vt postea cõpertum est) Nauarræus machinas aliquot bellicas collocari iusserat, quas in hostem nudum, & nihil minus cogitantem, exonerasset, magnamque stragem in eos edidisset. Nauarræus loco maxime oportuno castra sua locauerat, vbi à Parmensi difficile cædi, ille Parmensem facile cedere potuisset. In colles enim & tumulos assurgebat, fruteta & siluas ab vno latere, ab altero paludem habebat: ita vt nec equis esset accessus, & prospectus facile impediretur.

3. Septemb. Tertio Septembris Duci nunciatur, hostem præsiðiũ in oppido nouis submissis militibus auxisse: neque Mœniũ id impedire potuisse. Paulo post fama sparsa, Nauarræum denuo mutato consilio Lutetiã agmen ducere; sed falso: cum toto triduo in hoc loco manserit, quotidie cum Parmensi velitans, nunquam tamen ad iustum præliũ peruẽtum est. postridie cœptum est propugnaculum & sepimentum, quod castra cingebat, & ab hostis assultu defendebat. Sole ad occasum

im vergente perfectum est. Confestim con-
 nuis machinarum fulminibus, magnæque
 olis globis mœnia verberâtur. Nauarræus
 im videret Parmensi cuncta bene succede-
 re, nec se illum posse impedire, consultum
 si visum, reliquam exercitus partem, quâ
 propugnaculis ante Lutetiâ reliquerat,
 vocare, & milites suos æstu & fame laguen-
 tes, in oppida & loca vicina distribuere, vt
 omnihil refocillentur, & comeatum hosti
 ræcludant. Huc etiam mouebat Parmen-
 em defectus pecuniæ, quæ in tam longa ob-
 dione iam erat assumpta: metuebat enim, si
 d manum ventum fuisset, ne mercenarius
 externus miles pugnam detrectasset.

Parmêsis cùm intellexisset obsidione Lu-
 tiam liberatam, ita vt comeatus ciuibus
 commodè posset subuehi, intermissa tâdiu
 obsidione Ligniacensi, immensam vim om-
 nis generis comeatus in urbem Parisiensem
 tulit: ita vt q̄ pridē 25. coronatis emeba-
 r, nunc emeretur duobus. Dicitur nō potest
 tanta fuerit in vrbe lætitia. Parmensis de-
 de ad oppugnationem Laigniacensem re-
 rtitur. Tanta vi, tantoque impetu ad op-
 dum fulminauit, stratisque ruinis tanta
 intentione illud oppugnauit, vt inspectâ
 pene Nauarræo expugnauerit, inuaserit,
 ne præsidium trucidauerit. Inuenta est
 hic

Anno
 1590.
*Parisiensem
 urbem dese-
 rit Nauar-
 rum.*

*Comeatus
 Lutetiam in-
 fersur.*

*Laigniacum
 oppugnatur,
 & expug-
 natur.*

Anno
1590.

hic magna frumenti, carnis, vini, alteriusq; annonæ copia. nam præter id quod Rex importari iusserat, etiam eodem tempore fuerat templi vrbis dedicatio.

13. Septemb.
Pons Charenton
Parmen
si deditur: itē
Pons Claudij

Dux victoriam hanc prosequitur, exercitum ad Pontem Charentonij, tribus ab vrbe Parisiensi miliaribus ad flumen situm, transportat. Ciues nouo Laigniacensium exemplo territi, inito consilio, se vtrò potestati Confœderatorum tradiderunt. In de ad Pontem Sancti Claudij seu Clodouxi cum exercitu veniens, ciues deditonem offerentes obuios habuit. quibus in fidem receptis, à Parisiensibus magnificè inuitatur; vt in vrbem, quam cum auxilio Dei ipso conseruârat, veniat:

Nauarræi exercitum pessima lues inuaserat, quæ nisi copias suas diuisisset, omnes penè absumpsisset. Distribuit igitur, vt diximus, per prouincias & oppida. Sandionysium, vt periculosissimo loco situm, Lauerdinio committit, validissimo præsidio & annona munit. Reliquum exercitum per oppida Melodunum, Corbylium, Senlisium, aliaque partitus est. In prouincias vicinas Principes misit, Condæum in Turones & Andium; Ducem Mompenserium in Normanniam, Ducem Longeuillæum in Picar-

Picardiam; Ducem Niuersium in Champaniam; Mareſcallum Aumontium in Burgundiam. Ipſe cum parte exercitus Bello-uacum profectus eſt. Multi etiam ex Nobilitate ob Lutetiam relictam irati, Regem ſuum deſeruerunt, & quo inclinabat victoria, hanc partem ſecuti ſunt.

Parmenſis (vt diximus) multis precibus à Pariſienſibus inuitatus eſt, ipſe vt in urbem veniat. Eorum itaque petitioni ſatisfacere volens, cum lectiſſima Principum & Nobilium manu eò profectus eſt. Poſtquã vrbi appropinquaret, Dux Mœnius, Parlamentum, Magiſtratus, Nobiles & Optimates vrbiſ illi obuiam effuſi, incredibili ætitia, honore, pompa & triumpho in publica proceſſione exceperunt, & in urbem atq; Eccleſiam introduxerunt; feſtiuo iubiloymnium Ambroſij & Auguſtini canentes, Deoque, qui ipſis talem liberatorem miſerat, immortales gratias agentes.

Petro Erneſto, Comiti Manſfeltio, abante Parmenſi gubernatio prouinciarum Belgicarum erat concredita. Mauritius Nauius interea non otiabatur; ſed collecto exercitu omnes penè arces & propugnacula ad Moſam & Rhenum exſtructa, facili

*Parmenſis
Lutetiam in
greditur.*

*Multe arces
& propugna
cula in Bel
gio à Mauri
tio capta
Menſe Oſto
bri.*

nego-

246 MERCVRII GALLOBELGICI
negotio occupavit. Primò munitissimam
arcem Heelensem, & Hemertium in insula
Bommelensi. Inde propugnaculum de Gra
ue iuxta VVesaliam Cliuizæ paucis diebus
deditione cepit. Luttekenhouium quoque
in Diœcesi Coloniensi occupat, sed opera
& diligentia Groesbekij breui rursus ami-
sit. Exercitum deinceps in Brabantiam tra-
duxit, & munitionem *Ter Heiden* iuxta Bre-
dam & Rosendalium recuperavit, soloque
adæquavit. Steenbergam porro oppidulum
deditione in ipsius potestatem venit. Præsi-
diarij Montium, ad Zomam, & qui in vrbe
Bredana erant, postquam prædabundi to-
tam Campiniam essent depopulati, tandem
ad motis scalis urbem quoque Thenensem
in suam potestatem redegerunt. Sed quia vr-
bem magnam, & parum munitam contra
vim Regiam defendere non potuissent, spo-
liatam deseruerunt. Tã oportuna fuit Mau-
ritio Parmensis & exercitus Regij absen-
tia.

Anno
1590.

*Thene occu-
patur & spo-
liantur.*

*Corbeilium
Parmensis ca-
pit.*

In Gallia e contrario Parmensis noua vi-
ctoria nobilitatur. Corbeilium enim oppi-
dum, arte, natura & præsidio munitum, ini-
quo Parisiësis loco situm, eorum rogatu
obsedit, & post trium septimanarum obsi-
dionem, non sine cæde tamen & sanguine
suorum, expugnauit. Interea Parmensi no-

uæ co-

uæ copix nouusque comeatus summittuntur, ne in tam felici rerum gerendarum progressu retardetur.

Anno
1590.

Dum hæc in Normannia & Picardia geruntur, Carolus Emanuel Sabaudix Dux, non minori cum felicitate res gerit in Delphinatu & Prouincia. Miserat paulo ante Rex Hispaniarum Duci genero suo aliquot Hispanorum millia, quos antea in Galliam Narbonensem cum classe mittere decreuerat. Sabaudus itaque cum in oppido Morti omnia quæ ad bellum erant necessaria præparauerat, 8. Nouembris illinc Freium venit, ibique ad vndecimum vsque diem commoratus, de bello instituendo consiliû captauit, machinasque bellicas, & quæ ad eas pertinent, comportari iussit. Vndecimo huius mensis cum exercitu Draguignam, vrbem quidem amœnam, sed ab Hugonottis multis locis dirutam & vastatam, profectus, honorificè ab oppidanis exceptus est. In portis ciuitatis arcus triumphales affabrè facti visebantur, quibus insignia Ducis erant intertexta. In horum vno descriptum erat, *De fructu matris tuæ ponam super sedem tuam.* ad matrem Ducis Francam. Henrici II. Regis sororem allusio. In altero; *Non est alius qui pugnet pro nobis.* Tanta erat in vrbe lætitia, vt etiam pueri in plateis stentorea voce clama-

Felices Sabaudix Ducis in Prouincia & Delphinatu successus.

8. Nouemb.

Draguignam excipitur.

Q

rent;

248 **MERCVRII GALLOBELGICI**
rent; *Viue Viue la Messe: Viue son Altesse, & soit*
Chassé la Valette: hoc est, Viuat, Viuat Missa;
Viuat sua Celsitudo; & eijciatur Valettus;
qui frater erat Espernonij, & incolis Calui-
nianum iugum imposuerat. Postquã Dux
tam solenni pompa exceptus esset, decretum
est, vt ad Aquas Sextias agmen ducens in i-
tinere oppidum Lorgæum, munitum, & ab
hostibus occupatum, expugnaretur. Ducto
itaque ad urbem exercitu, qui in oppido e-
rant præfidiarij elapsi, fuga sibi salutem
quæsiuerunt, & oppidum ciuibus relique-
runt. Consul ex templò claues defert ad Sa-
baudum, & vt oppidum in fidem clementer
recipiat, deprecatur.

Lorgee dedi-
tur.

12. *Novemb.*

14. *Novem.*

Decimo quarto Nouembris Dux ad A-
guas Sextias iter instituit. Quò cum venis-
set, multi Marchiones, Comites, Barones,
Domini, & Nobiles, qui in vrbe erant, ma-
gnificentissimo, splendidissimoque habitu
ornati illi obuiam procedunt. Hos subse-
cutum est Parlamentum, & hi qui à ratio-
nibus sunt. Omnes hi perpolititis orationi-
bus, magnæque beneuolentiæ significatio-
nibus Duci felicem aduentum gratulaban-
tur. Cùm ad portam venisset Dux, con-
spexit arcum triumphalem, quo pulchrior,
pretiosior, maiori que cum artificio factus
visus non est vnquam. Sed & umbella pre-
tio-

Sabaudus a-
pud Aquas
Sextias bono
rifice excipi-
tur.

tiouissima adfertur, sub qua urbem ingrederetur. At ille nequaquam se isto honore dignum asserens, umbellam pernegauit.

Anno
1590

Institerunt illi; diu, multumque hic disceptatur. vicit sententia Ducis, qui sub dio urbem ingressus est. Sed & omnes Principes, Nobiles & Optimates, qui illi occurrentes honoris ergo ex equis descenderant, in equos iterum ascendere præcepit. Magnus erat populi concursus, qui Ducis genua, veluti Seruatoris sui, contingere gestiebant. Cùm templo appropinquasset, occurrit illi clerus; & Episcopus eum docta oratione ex cepit. Inde in Palatium Regio more deductus est. Postridie omnes Principes, Nobiles, & qui Palatinis funguntur officijs, Ducem denuò salutarunt, eiusque manus ex oculati sunt. Tertio die Dux in solio constitutus est, ei que totius Prouinciæ administratio tradita. Aduocatus Regius insigni oratione nomine Ordinum Ducem acceptauit, ei que congratulatus est, orans ne Dux supplices eorum preces contemnat; sed totius Prouinciæ tutelam suscipiat.

Per eosdem quoque dies Consules urbis Massiliensis cum alijs quinquaginta ex Optimatibus nomine totius Reipublicæ ad Ducem venerunt, ei que supplicârunt, Massiliam venire non dedignetur. Sena-

*Massilienses
ad Ducem
veniunt.*

Q 2

tum

Anno
1590.

tum enim populumque eius aduentum maximopere desiderare. omnes substantias, opes, sanguinem & vitam pro salute Ducis offerre. Quibus respondet Dux; Seid facturum, mox ubi expeditionem, quæ illi mandata erat, absoluisset. Vigesimo quinto eiusdem mensis Arlesij quoque expectabantur, vitam & opes omnes pro salute Ducis offerentes. Postea Dux in expeditionem contra hæreticos & veræ Catholicæ Religionis hostes profectus est, fortunateque cum illis ubique dimicauit.

25. Nouemb.

Lam Sabaudi.

Neq; mirabitur tam felicem huius principis fortunam, cui eius indoles, eiusque virtutes exploratæ sunt. Ferunt enim Principem esse prudentem in consilijs, expeditum in rebus agendis; nunc vi, nunc clementia, prout necessitas postulet, quod deliberatū est, celeri opere perficiens. Amat simul & timetur à Principibus, tum suis, tum vicinis: singularem præterea dotem à Deo accepit, vt desolatos quosque & oppressos non verbis tantum, sed re ipsa quoque consoletur. Has ob causas multorum oculi in illum coniecti sunt.

Venlonenses
militem suū
præfidiarium
eijciunt.

Venlonenses cum à præfidiarijs suis plus quam tyrannicè affligerentur, eiusque iuste querelæ non audirentur, quomodo se ipsos liberare possent, tandem consiliū inierunt.

Habe-

Habebant in vrbe Italos, habebant & Ger- Anno
 manos. Germani paulo modestiores erant. 1590.
 Horum igitur opem implorant, orantque
 vt sibi in eijciendis Italis, quorum petulan-
 tiam diutius ferre non poterant, auxili-
 entur: aut si id facere illis neque fas, neque lici-
 tum esset, à neutra parte starent: sed ab ar-
 mis se abstinerent. Cùm id quodammodo
 impetrassent, Italos vrbe eijciunt. Quibus
 eiectis, furore populi (vt fere solet) nõ quies-
 cente, etiam in Germanos irruunt, eosq; vr-
 be pellunt. Aberat Benthemius, vrbis Gu-
 bernator: qui in colligenda peditum legio-
 ne, cùm hæc fierent, occupabatur. Amissa i-
 gitur vrbis huius administratione, in indig-
 nationem etiam Regis incidit: & paulò post
 legio quoque dilapsa est. Ita ex altissimo lo-
 co in humilem recidit. Venlonenses statim
 vt causæ suæ æquitatem monstrarent, litte-
 ras ad Gubernatorem Mansfeltium, Sena-
 tumque Regium miserunt: quibus promit-
 tebāt, se in Catholica Religione, & fide Re-
 gis permanere velle, à neutra vnquam rece-
 dere. Quod autem regium militem eiecif-
 sent, non hoc eo animo factum esse, quòd re-
 bus nouis studere cupiant, sed quod se vx-
 oresque & liberos suos ab immani & barba-
 ra eorum crudelitate, quotidianisque iniu-
 rijs tandem semel expedire coacti sunt. Ro-

252 MERCVRII GALLOBELGICI
gare igitur se Suam Excellentiam, hoc factum non iniquè ferat, præsertim cùm Regi ex eo nil detrimenti sit accessurum.

Anno
1590.

Propugnaculum propè Hoy expugnatur.

Interea propugnaculú iuxta Hoy, quod centurio Groppendonck cum centum pedibus, nomine Regis tuebatur, ab octingentis, qui Ordinibus militabant, obsidebatur. Antequam oppugnaretur, deditioem postularunt, quam si qui in eo erant negarent, fore, vt vi capto, nemini parceretur. Illi habita matura deliberatione, cùm scirent stationem suam non admodum munitam esse, numero se exiguo, subsidia non expectare, ideoque impares hostium viribus esse, deditioem se his conditionibus facturos offerunt; vt cum omni armatura expansis signis, & omnibus sarcinis suis dimittantur. Hollandi, quia sciebant magnas opes ex vicinis pagis hic depositas esse, conditiones illas accipere noluerunt. Candidos itaque bacillos armorum loco in manibus habentes dimissi sunt. Duinkerka quoque Hollandi tétarunt, sed detectis insidijs repulsi sunt.

Duinkerka frustra ab Hollandis obsidetur.

Adhuc Mauritanii in Batauia Nouiomagum obsidebant Propugnaculum quotidie magis magisque muniabant, & vrbem ferro atque igne infestare non desinebant. Aestus (vt iam sæpe dictum est) & siccitas hoc toto

tem-

tempore fuerat incredibilis. Rhen' erat va- Anno
 dosus, & vix scaphis potuit nauigari. Otia- 1590.
 bantur mercatores, cessabat negotiatio;
 merces, vt pisces, casei, butirum, & similia,
 quæ ex Hollandia in Germaniam impor-
 tantur, in nauibus putrescebant. Vnum e-
 rat huic malo remedium, Nouiomagenses *Nouiomag-*
 eò inflectere, vt liberam per VVahalim per- *ses Hollan-*
 mittant nauigationem. Initio hoc Nouio- *dis hostibus*
 magensibus placuit, ea conditione, vt ho- *liberam per-*
 stis propugnaculum deserat. Abnuuit ille; ab- *miserūt nau-*
 nuerunt & hi nauigationem. Qui verò in *gationem.*
 vrbe ex nauigatione quæstum faciebant, il-
 lam ceteris feruentius vrgebant. Alij, quo-
 rum non intererat, nauigaretur ne fluuius,
 an non, illorum propositum improbabant,
 dicentes; si nauigatio sit libera, hostem, hoc
 est nautas Hollandicos, quotidie in vrbem
 admissum iri, vt vectigalia, aliaque tributa
 soluant, eos in vrbe inuenturos, quibuscum
 clandestina foueant cõsilia. Per eos hostem
 semper dictorum, factorum & consiliorum
 Nouiomagensium fore conscium. vicit ta-
 men hæc, sed non sanior, sententia. Ex illo
 namque tempore nihil in vrbe gerebatur,
 quod non statim ad hostem vicinum perla-
 tum est.

In Gallia, postquam Parmensis Lutetiam
 obsidiõe liberasset, comeatuq; iuuisset, mul-

Anno
1590.

254 MERCVRII GALLOBELGICI
ta oppida vicina occupasset, omniaque fecisset, quæ tam exiguo temporis spatio fieri potuerunt: iamque tempus instaret, quo in Belgium erat reuertendum; de præsidijs in vrbibus relinquendis actum est. Qui Nauarræo fauebant, spargebant passim in vulgus; Parmensem non venisse, vt Catholicis Confœderatis opem & auxilium ferat, Parisienses, aliaque oppida ab hostium iniuria liberet; sed vt Regi Hispaniarum Regnum prodat, cumque tandem Regem constituat. Parmensem si quod oppidum aut vi, aut deditione capiat, incolas cogere, vt Regi Hispaniarum, tanquam protectori Gallicæ coronæ iuramentum præstent. Hispanos in occupandis vrbibus & oppidis nullum inter hæreticos & Catholicos discrimen habere. Tã hos, quàm illos iugulare, spoliare, constuprare. Exemplo esse Mœnij sororem, cui licet Virgo esset Deo consecrata, & Abbatissa, parcitum non est Non igitur nimiũ Hispanis esse indulgendum; cauendum ne illorum authoritas nimium crescat, ne sub titulo Defensoris, paulatim regis nomẽ subrepat, & tandem Hispani Regnum ipsum inuadant, suisque ditionibus adiunciant. His, similibusque calumnijs, quibus vulgi, imò Principũ aures obtundebant, Hispanorum nomen tam exosum reddiderunt, vt etiam
Catho-

Catholici flagitauerint, non Hispanicis, sed Anno
Gallicis præfidijs vrbes munirentur. Cor- 1590.
dationes etsi cognoscerent, quò restende-
bat, populo tamen aliquid, & nomini Fran-
cico condonandum putauerunt. Euocatis
itaque ex vrbibus omnibus qui Regi Hispa-
niarum parebant, soli Franci relictæ sunt.
parmensis iter instituit versus Luxenburgū.
Sed regressus mox iuxta Espenonium Mer-
nam traiiciens, Chaloniã ex improviso penè
intercepisset. Ciues verò qui confestim in
armis erant, Ducis exercitum à mœnibus
repellunt, & qui in vrbe erant equites, occi-
dissent dicuntur. Tam multa, tam incerta, tam
diuersa & aduersa de Francia scribuntur, &
feruntur, quæ hoc tempore accidissent, vt de
ijs tacere quàm lectori dubia vel falsa obtru-
dere malim. Hoc vnum tamen, quasi parer-
gon, & extra locum addam, quod quidam
scribunt, Parisienses in summa necessitate
constitutos tunc cùm à Nauarræo obside-
bantur sæpe conuenisse, & (inuitis Duce *Quæstio Pa-*
Nemourio, Equite Aumalio, Duce Mompè *riensium.*
ferio, & alijs) consilia captasse, quid in tali
rerum necessitate agendum esset. Consulue-
runt initio Panigerolam, deinde Terium &
Bellarminum Patres societatis Iesu; An ex-
communicari debeant, qui in extrema ne-
cessitate constituti, urbem Magistratui vel

Anno
1590.
*Legatio Pa-
risiensium
ad Navar-
ræum tempo-
re obsidionis.*

Principi non Catholico tradiderint? Cùm responsum esset, Non debere excommuni-
cari, Cardinalem Gondium, & Archiepis-
copum Lugdunensem in castra ad Regem
miserunt. In conspectum illius adducti, in-
fit Cardinalis: Optimos ciues Parisienses,
qui nihil magis, quàm pacem optabant, se
ad suam Maiestatem misisse; ei supplicatum,
vt sua Maiestas illis opem in hac illorum
misericordia & calamitate, ferat, eoque confi-
lium & studium omne conuertat, vt vni-
uersalis Galliarum pax restituatur: ipsis au-
tem permittatur, idem à Mœnio petere;
se infra quadriduum ad Regem reuersuros
pollicentur. Rogant, etsi Parisienses deli-
quissent, sua Maiestas tamen iræ habenas ni-
mium ne laxet, ne fortè illis in furorem &
desperationem actis, maiora ipsi oriantur
incommoda; quomodo quondam Regi
Galliarum, & Comiti Flandriæ è Ganda-
uensium rebellionem oborta sunt. Neque de-
bere suam Maiestatem tantoperè indigna-
ri, eò quòd Parisienses pro fide sua Catho-
lica tam pertinaciter pugnaverint, cùm &
antea Sancerrenses id ipsum ad extremum
vsque spiritum fecerint.

Rex audiebat legatos cum attentione,
Deinde consulto Senatu suo hoc modo res-
pondit;

condit; Ex mandatis, sermonibusque veteris intellexi, vos ad Regē Nauarręum misisse, vt pacem impetretis. Quod si ego tantummodo Rex Nauarręus sim, meum non est Lutetię, vel Gallię pacem conciliare. Vt vt est, hoc ignorare vos nolo, ne subditorum meorum interitum non affectare. digitum autem vnum præscindere velle, si cum hoste pugnādi mihi daretur copia: duas autē, si vniuersali pace partes interire possent coalescere. Quod autē vos flagitatis, nunc fieri non potest. Lutetiam meam amo & diligo, magnaque eius apud me est auctoritas. maxima natu filia mea est, ideoque & illam zelatus sum. Maiori illam beneuolentia prosequi volo, quā postulat. Sed & hoc volo, vt incolę beneficium agnoscant, & vt se obedientiam debere fateantur mihi, non Duci Mœnio, non Regi Hispaniarum. Porro quod petijstis vrbis deditioem vsque in Comitia Regni differri, id ciuibus non expedit, cū tot millia fame & media moriantur.

Optarem ego vt vera mater apud Salomonem, filiam meam non discindi. Ligistarum verò seu Coniuratorum alia est intentio, institutum aliud. Etiam si illa in milia disrumpatur & dilaceretur partes, nō est illis curę: tantummodo vt partem quisque
vnam

258 MERCVRII GALLOBELGICI
vnam rapiat. Tuæ verò Domine Cardina-
lis oues sunt; Deus eorum sanguiné de mani-
bus tuis repetet. Et heus tu Domine Archie-
piscope, non ego profundus sum Theolo-
gus; id autem scio, Deo displicere, quod in
tantam calamitatem miserum populum ad-
ducis. Idque non alio fine facis, quàm vt Re-
gi Hispaniarum placeas. Quapropter & pe-
des aliquando tui tibi calefient. Hispano-
francisci estis, si verum fateri velitis. purga-
bat se Lugdunensis, & se Hispanum esse ne-
gabat. Respondit Rex; Tibi nunc ego hoc
credam? sed vtinam id reipsa comprobares.
Possem tamen proferre litteras, quibus Rex
Hispaniarum mandat; Sua bene custodia-
tur Lutetia: quæ si amittatur, id sibi magno
fore detrimento.

Post hæc Cardinalis orationem suam pro-
secutus est, ostendens quare expediat com-
munem pacem promoueri. . . ait, nisi huius-
modi pax cõponatur, metuendû fore, ne Me-
nius cû Hispano arctiori fẽdere iungatur, vt
cõiunctis virib. Gallos obruât. . . nisi incolis
spespacis detur, aut ipsi potius de pace subse-
cutura securi reddâtur, fore, vt tandem furo-
re & insania parciti, maior quàm tertia pars
in castra Regis erumpat. Rex ad Nobiles
conuersus: Licet illud, inquit, quãdo lubet;
discent fortassis, & quidem suo malo, Nobili-
lita-

Anno
1590.

litati Francicæ Martem non in lingua, vel Anno
pedibus, sed in pectore & manu esse. Addi- 1590.
dit præterea; Miror, inquit, vnde hæc Pa-
risiensibus audacia, vt se iudices atque arbi-
tros inter me & hostem meam Hispanum
offerant, haud aliter, quàm si Lutetia libera
esset Respublica, instar Venetorum & alio-
rum. Ad hæc Lugdunensis: Optatam, inquit,
pacem toti Franciæ fore vtilem Cui respon-
dit Rex; Age, per id lubet nunc & tibi & v-
niuerso mundo falsam imaginationem ve-
stram demonstrare. Putatis enim nobis de-
cretum esse seueriter, dureque vos habere &
cogere. Ecce medium inueni; quamuis id
cum his, qui mihi à cõsilijs sunt, non expen-
di. Duo in Mœnio Duce considero: Vnum,
quia vos hac obsidione putat se posse virtu-
e & armis liberare. Alterum, quòd arbitra-
ri se posse vobis vniuersalem pacem procu-
re. Vultis igitur Lutetia octiduo libera sit
o exercitu, & respiret? agite condiciones
ferte, fideiussores & obsides date; quod ni-
interea Mœnius non veniat, & obsidionẽ
soluat, aut vniuersalem pacem cõstituat,
ihĩ deditionem facietis? Interea dabitur
bis potestas ad Mœnium proficiscendi,
cum eo pro arbitrio vestro paciscendi.
ira vobis permittere, aut polliceri non
ssum. Sin autem expectare maluerint Pa-
risien-

Anno
1590.

260 MERCVRII GALLOBELGICI
risienses, donec vnus tantum diei superfit
annona, vltimam illam cœnam cum iucun-
ditate sumant, per me licet. Id autem eos sci
re velim, postridie *Miseri* negatum iri, & so-
lum *Cordam* illis super futuram. Ad id enim
ratione officij mei, vt qui illorum sum Rex
& Iudex, impellor, vt supplicium sumam
de his, quorum culpa tot homines innoxij
perierunt. Hęc populo meo referetis.

Quantum ad exemplum Sancerrensi-
um, non habet hic locũ: de illorum enim vita, o-
pibus & Religione agebatur: omnia enim
hec illis adimere voluerunt. Ego ecõtrariõ
meis Parisiẽsibus dare volo, quod Mẽdoza
Hispaniæ Legatus ipsis inuidet, & suffurari
conatur. Quoad causam Religionis, de ea te
stentur, qui apud me sunt, & se meo impe-
rio subiecerunt, an eorum conscientias vel
in minimo cogere voluerim? Magna quo-
que differentia est inter Parisienses, & Gan-
dauenses. quã enim illi magnanĩmi sint, vi-
dimus nuper cum eorum suburbia occupa-
uimus. A me, laus Deo, plus quã 500. No-
biles stant, à me iustissima causa, &, cui ma-
ximè confido, Deus ipse.

Archiepiscopus Lugdunensis inter alia
commemorauit, quid in negotio tractan-
dæ pacis inter regẽ Henricũ & Ducem Gui-
sium anno à nato Christo 1585. egerit Cui
Nauar-

Nauarræus, Illum istius pacis mentionem fa-
 ere non debere: in ea enim se excommuni-
 tum, & ad Regni successionem inidoneū
 Terenunciatum. Sed Deus, inquit, ad quē
 confugi, & quem appellauī, aliter iudica-
 uit, aliamque sententiam pronunciauit.
 Sed & pax illa bellū fuit totius Franciæ, fons
 origo mortis Henrici Regis. Ad hæc Lug-
 unensis; Rogatu Regis istius pacis tractatio
 scepta est. Respondit, qui astabat, Nobilis
 quidam, id tantum non verum esse, vt con-
 trarium possit facilè demonstrari. Sub titu-
 namq; hæretici, eum qui sanguine & cog-
 itatione Regem proximè attingebat, ista pa-
 diademate spoliari. Deinde Rex ostendit
 gatis litteras, non ita pridem à Mendoza
 gato ad Regem Hispan. datas, in quibus
 queritur, Theologos in admittenda hac
 atione nimis fuisse præproperos. Tandē
 uarræus equum conscendit, & relictis
 itis in castra sese recepit. Hanc, quam re-
 suimus legationem apud duos tantū
 otores anonymos inuenio. Verane igit,
 an ex composito ficta, cuique suum
 cium relinquo. Quemadmodum & il-
 Villorani, duorum Regum Secreta-
 quem postea ter ad Nauarræum missum
 unt, vt eum ad equas condiciones pacis
 ceret. At Regem à nomine pacis abhor-
 e.

Sub

Anno

1590.

*Parmēsis in
Belgium re-
uertitur.*

2. Decemb.

*Sixtus V.
Pont. Rom.
moriatur.*

Sub finem igitur Nouembris, cūm Rex Hispaniarum nouam classem in Galliam Narbonensem cum 7000. Hispanis paulo ante misisset, Parmēsis (vt diximus) suas copias inedia, laboribus & morbis afflictas, in Belgium reduxit: Exercitus frōns secundo Decembris; ipse cum omni nobilitate eiusdem mensis quarto, relicto reliquo exercitu in confinibus Gallix, Bruxellam reuersus est.

Romæ Sixtus V. Pont. Max. qui Felix Pernetus antea dictus, in pago tenui Montalto, ciuitati Formianæ proximo, obscurioribus parentibus ortus, & meritis suis sacratiss. ad tātos honores erat euectus, ætatis suæ sexagesimo nono, Pontificatus verò quinto iam expleto, vitam simul cum dignitate, Augusti præteriti die vigesimo septimo deposuerat: miro sanè Pontificum fato, qui tot vt plurimum annos in gubernatione viuunt, quot numeros continet assumptum ab illis in electione nomen, vt teste Saurio, Alexander II. secundo, Clemens III. tertio, Victor IV. quarto, Pius V. quinto, Leo X. decimo, Gregorius XIII. decimo tertio, & hic Sixtus V. quinto regiminis sui anno finito mortuus est.

*Urbanus VII
eligitur &
moriatur.*

Huic successerat Ioannes Baptista de Castanea Genuensis Cardinalis s. Marcelli, qui
Urba-

Urbanus VII. nominari volens, in ordine Anno
 40. à Petro numerando 15. Septemb. Pon- 1590.
 ifex factus est, & post vndecim dies ennea-
 ico suo octauo, id est 72. ætatis anno, ante-
 efforis vestigia calcavit.

Eo mortuo, cùm Cardinales ad nouam e-
 lectionem in conclauì conuenissent, tot,
 antasque inuenerunt difficultates, vt in-
 er se conuenire non potuerint: dum di-
 uersi legati, diuersæque litteræ Principum
 mittuntur, quibus vnusquisque aliquem
 uæ nationis ad Pontificatum promotu cu-
 nit. Quidam Paleottum Bononiensem de-
 ignarunt; alij Aldebrandinum promotum
 upiebant: adeo vt negotium ad nouu schis-
 ma spectaret, sed clemēs ac benignus Deus,
 e omninò Ecclesiæ suæ oblitus videretur,
 oc malum auertit. Dilata igitur est electio
 i quintum diem Decembris; vacauitque
 des mensibus tribus, & diebus septem. De-
 mbris itaque die quinto, postquam Car-
 nales in cōclauì essent collecti, Nicolaum
 ondradam Cardinalē Cremonensem e-
 olani natum, iustis suffragijs elegerunt.
 nnorum erat LV. complexione debilis,
 d eam in victu & conuersatione obserua-
 it moderationem, quod pleriq; sperabant
 m longioris vitæ futurū fuisse. Nomen si
 sūplit Gregorij XIII. Doctor erat Theo-
 R logiæ

5. Decemb.
 Gregorius
 XIII. Pon-
 tifex eligi-
 tur.

264 MERCVRII GALLOBELGICI
logiæ simul & Iuris Canonici. Natura ad
liberalitatem pronus, in bonos benignus, in
malos feuerus. Cùm eius electio promulga-
retur, tota Roma gaudio perfusa est. Septi-
mo eiusdem mensis coronatur.

Anno
1590.

7. Decemb.

*Oppida Gal-
licæ à Parmen-
si recuperata
illo absente
amissum.*

Cùm Parmensis in Belgium reuersus es-
set, statim suo malo experti sunt Confœde-
rati, quàm imprudenter fecissent, quod
nullum Regis Hispaniarum militem in vr-
bibus reseruassent. Cùm enim Galli Gal-
lis tam ratione nationis, quàm etiam cog-
nationis, quæ subinde inter illos est, fa-
ueant; facilius inter illos, quàm inter ex-
ternos amicitia semel violata restauratur.
Oportunitatem hanc non esse contemnen-
dam ratus est Nauarræus. Suos, quos in op-
pidis istis adhuc habebat, sollicitauit. In-
uenit qui illi suam operam commodabant.
Hoc modo omnia penè oppidula vno men-
se amissa sunt, quæ Parmensis tanto tem-
pore, tot sumptibus recuperârat. Corbei-
lium illo adhuc præsentē tumultuario im-
petu à Domino Chastillionæo expugna-
tum est. Alia oppida ab alijs recuperata sūt.

*Hispani tu-
mulantur.*

In Brabantiam reuersus Parmensis, eum
quoque statum non inuenit, quem spera-
uerat. Nam post multas ab hostibus cap-
tas munitiones, post amissas machinas bel-
licas, post spoliatas vrbes, hoc etiam mali
acces-

ecessit, quòd Hispani, qui in Campinia Anno
 iuxta Herentals, & in vicinis locis hyber- 1590.
 abant, ob multorum mensium non soluta
 lipendia, tumultuabantur.

Vicesimo quinto Decembris, qui dies 25. Decemb.
 omnibus Christianis (qui verè Christiani Ordines
 unt) ob Natiuitatem Christi, quam tunc VVestphalis
 celebrat Ecclesia, sacer est & solennis, Co- depradatur
 nes Ebersteinus cù aliquot copijs in Vest-
 phaliam irruptionem facit. In vicinis Mo-
 nasterio pagis Catholicos, qui eam noctem
 orationibus & vigilijs traduxerant, & iam
 è quàm splendide potuerunt ob festum ve-
 tierant, ornârantque, spoliarunt; omnem
 upellectilem Ecclesiasticam rapuerunt; Sa-
 cramenta pedibus conculcârunt; matronis &
 rginibus pro sua libidine abusi sunt. Inde 27. Decemb.
 opelium & Telgetium profecti, à ciuibus
 ntromittuntur: Sed eodem eos modo, quo
 eteros tractauerunt, multos etiam captiuos
 cum Euerfvinkelium, & VVarendor-
 hium abduxerunt. Postridie in Hoefvvin-
 el intolerandam exercuerunt petulâtiam,
 æter omnia enim, quæ hætenus dixi-
 us, ibidem etiam baptisterium fœdè com-
 acularunt, consecratas hostias in ora e-
 rorum inseruerunt, multasque virginea
 atronasque constuprârunt. Inde in Abbat-
 um Marienfeltium venientes, non tantum

266 MERCVRII GALLOBELGICI
in Sacramēta & in imagines, sed & in monachos ipsos turpiter debacchati sunt. Inde in Paderbornensem Episcopatum irruunt: obuia quęque diripiunt, fœminis subductis vestibus, & supra caput colligatis abusi sūt: multaque ibidem insolentia nomen suum apud posteros nobilitarunt: etiam Gubernatori Sparenbergio non pepercerunt. Atque hic fit finis & libri & anni tertij.

Anno

1590.

Etiam Paderbornensem Episcopatum spectant.

LIBER QVARTVS
MERCVRII GALLOBELGICI,
*IN QVO EA NARRANTVR,
quę in Gallia, Belgio, vicinisq; locis anno
à Virgineo partu 1591. gesta sunt.*

CONTINUIS bellorum motibus Belgium iam viginti quinque annis agitatam, ad pacem & trāquillitatem suspirabat. Non omnes tamen Belgæ (iis enim, qui quæstum in bello faciebant, vtrinque pacis nomen erat exosum) pacem desiderabant. At hominibus plebeis, Nobilibus & Ecclesiasticis, qui nulli damno esse cupiebāt, qui proprio viuere didicerant, nihil erat optatius, nihil iucundius, quàm pacis mentio. Hos finis
anni

ni præcedentis consolabatur: huius verò Anno
 itium antiquis mœroribus inuoluit. 1591.

Rodolphus enim huius nominis Impe-
 tor secundus, Princeps pacis amantissi-
 us, qui Anno 1579. nullis pepercit sum-
 pus & laboribus, vt Belgicas prouincias

*Rodolphus
 Imperator
 pacem in Bel-
 gio compone-
 re uisus.*

o Regi rebelles, & Regem illis infensum,
 sitis odijs inter se cõciliaret, nec vnquam
 inc curam deposuit, nunc iterum idẽ ten-
 ndum putauit. Sub finẽ itaq; anni superio-
 s Legatos suos in Hollãdiam miserat, qui
 12 Maiestatis mentem Ordinibus declara-
 nt, eosq; ad pacem & tràquillitatem, re-
 tutionemq; omnium munitio-
 nario occupatarum hortarentur. Ordines
 verò postquam audissent Legatos, mul-
 in restitutione munitio-
 nis suis hostibus, idq; expẽsis non exiguis
 emisse, illas ad defensionem suam esse; ho-
 m quæ in Imperio tenet, relinquere non
 creuisse, &c. Tandem tamen spem aliquã
 iunt, se eas aut Imperio, aut legitimis Do-
 minis restitutos. Porrò se ex relatione eor-
 um, quæ in conuentu Francfurti acta erãt,
 tellexisse aiunt, Cæsarem & Ecclesiasti-
 s Principes decreuisse, Ordines Hollandi-
 s & Confoederatos denuò sollicitare, vt
 consilia sua ad conciliandam pacem cõuer-

R 3

tant,

168 MERCURII GALIÖBELGICI
uertant. Rogare se Cæsarem, ne inutilem
hunc laborem suscipiat. Pacem se habere,
aliam cum Hispano inire Republicæ non
fore salutare. Neque se de pace agere saluo
honore, saluaque conscientia posse, nisi for-
tè & vicinis & amicis omnibus esse velint sa-
bula. Vulgus enim amabili pacis nomine
posse decipi, vt exoptet id, cuius pernicio-
sum exitum ignorat. Compertum iam satis
esse præcedentibus de pace colloquijs, nun-
quam Hispanos sinceram pacem optauisse:
sed omnes pacis eorum negotiationes dolo
& insidijs plenas fuisse. Litteras quoque Re-
gis Hispaniarum ad Legatum suum Gui-
lielmum de Sancto Clemente, in aula Cæ-
saris nunc degentem missas & interceptas
manifestè satis demonstrare, illum non ve-
ram, sed fictam; non perpetuam, sed citò
violandam pacem aucupari. His potissi-
mum argumentis freti Ordines, pacis obla-
tionem exploserunt. Cæsar tamen non desti-
tit, auctoritate quoque aliorum Principum
negotium pacis vrgere. Quam ob causam
Dominum Reitium, cui legationem hanc
dederat, tamdiu in aula detinuit, vt tan-
dem naturæ debitum ibidem persolue-
rit.

Diximus supra de inaudita & barbara
Comitis Ebersteinij & militum Ordinum

Bel-

Anno
1591.

*Belge pacem
volunt.*

Belgicorum in Monasterienses & Paderbornenses crudelitate, ne dicam tyrannide. Non hic quieuit iste furor, sed & in VVestphaliam eam, quæ Electori paret, eodem die primo Ianuarij Ebersteinus per-rumpens, magnis etiam cladibus hanc pro-uinciam affecit. Est in ea VVestphaliæ parte oppidum, Gieseken ab incolis dictum, *Gieseken* ob diuersas religiones turbarum quidem & *ab Ebersteinio occupatum* simultatum plenum, sed frumenti, pecorumque diues. Magistratus huius oppidi de aduentu hostis certior factus, omni cura aduigilauit, ne quid Respublica detri-menti caperet. Ciues lustrauit, in certos manipulos distribuit, suas cuique manipulo stationes assignauit, portas, mœnia, turesque custodienda dedit. Quia verò oppidi am-plitudo maior erat, quàm vt à solis ciuibus posset defendi, à Consiliarijs VVestphaliæ ducentorum aut trecentorum sclopetario-rum præsidium flagitauit. Missi fuerunt quinquaginta, omnes penè tyrones. Ciues quoque congregatos ad fidelitatem, & vt fortiter pro vxoribus, pro liberis, pro aris & pro focus pugnent, hortatus est. Aduo-lat Ebersteinus Calendis Ianuarij, sub ip-sa die, hora circiter octaua: lustrat ciui-tatem, & sex aut septem diuersis locis obsi-det.

R

det.

Anno
1591.

270 MERCVRII GALLOBELGICI
det. Ciuibus è turri datur signum, puluis
tormentarius, malleoli & plumbum inter
ciues distribuitur; omnia, quæ ad defensio-
nem pertinent, præparantur. Inter hæc tu-
bicen accurrit, clamans, Magistrum equi-
tum Hartmannum Sclopierum adesse, habe-
re quod cum Consule conferat. Consul vt
ad mœnia venit Magister equitum ait, Co-
mitem Ebersteinium cum exercitu hic esse,
& oppidum sibi dedi velle: declararent ita-
que oppidani mêtē suam; quod si deditio-
nem facere non vellent, vi illum oppidum
expugnaturum, omnia direpturum. vna cę-
de omnes perempturum. Oppidani re inter
se collata, cū numerosas hostium copias,
scalas. & inusitata instrumenta bellica vide-
rent, vrbisque suæ qualitatem ponderarēt,
vt quæ mœnibus minimè validis cingere-
tur, fossas haberet vadofas, eoque tempore
gelu concretas; ciues esse paucos, eosque vt
plurimum colonos, bello inexpertos, datis
vtrinque obsidibus miserunt ad Comitem,
qui honorarium illi offerrent; & vt innocen-
tibus parcat precarentur. At Comes se cum
tanto exercitu venisse ait; vt simplici hono-
rario sibi sati fieri non possit: dicerent pau-
cis, cuius essent sententiæ, oppidum dedere
vel tueri; militē diutius continerī non posse.
Qui à Magistratu missierāt, obnixè rogant,

vt

vt lytro tolerabili contentus fit. Summam oppidi miseriam, & in præcedentibus bellis acceptas clades commemorant. Comes e contrario viget vt vrbs sibi, suisque pateat: ad dita promissione, vnam tantum se noctem in ea diuersari velle, cras aliud querere. Hęc oppidanis referrent, responsumq; actutum remitteret. Ciues cum intelligerent hostem à proposito abduci non posse, tandem in illo præsentis armorum terrore, ineuitabili necessitate, atque iustissimo metu, qui etiam in constantissimos viros cadere potuit, ad redimendum proprium, vxorum, atque liberorum sanguinem, maioraque pericula euitanda, cum tam horribili hoste, quo cum potentissimi Principes, & integræ prouinciæ pacisci debuerunt, optimo, quo potuerunt, modo conuenerunt. Primò ne pactum hoc sit in præiudicium Principis. Electoris, aut Capituli Metropolitanæ Ecclesiæ Coloniensis: Secundò ne hostis diutius quàm vna nocte in oppido hæreat: Tertiò vt ciuibus vita & fortunæ saluæ maneant, & pro ijs lytrum tolerabile persoluant. Hac fide data Comes cum suis in urbem admittitur. Sed lignum (quod aiunt) tortum nunquam rectum. Admissi confestim in primarium templum irruunt, obuia quæque diripiunt, altaria prophanant, artificiosè pictas tabulas, statuas,

R ;

orga-

Anno
1591.

272 MERCVRII GALLOBELGICI
organa comminuunt: calices, hierothecas, aliaque ornamenta Ecclesiæ rapiunt, libros rituales, diaria, instrumenta, litteras & sigilla publica lacerant, & disrumpunt. Inde in curia eodem furóre debacchantur. Priuilegia, documenta, quæque ad Reipub. salutem spectabant, diplomata Principum frangunt & dilacerant.

*Crudelitas
Senſorū in
Geiſken.*

Incredibilis est, & vix lingua proferri, nedum calamo scribi (ait Senatus) potest, plus quàm barbara crudelitas, quam Angli & Germani ea nocte exercuerunt, tyrannis in viros, & scæminas statuta, quàm turpiter matronas honestas & virgines tractarunt. Quosdam nudos flagellis & virgis cæciderunt; quosdam feruenti aqua perfuderunt: nonnullos è pedibus suspenderunt; hos manibus post tergum reuinctis ad scalas, axes & postes applicatos in altum eleuarunt, & rursus multis inflictis plagis demiserunt, illos vinculis ferreis implicatos fustibus contuderunt. Sunt quos igni applicatos assarunt, & alij qui feruentibus impositi fornacibus miseris modis cruciati sunt. Tantorum cruciatuum impatiens vnus sibi ipsi inter tormenta mortem consciuit. quidam paulo post mortui sunt, multi luxati & debilitati pristinam valetudinem nunquam recuperabunt. His tam inauditis tormentis ciuibus
into-

Intolerabilia, & quæ soluere non potuerunt
 lytra extorserunt. Omnia enim mobilia, vt
 supellectilia, vaccas, equos, frumentum, au-
 rum & argentum factum & non factum iam
 antea surripuerant. Adhæc totis quatuor-
 decim diebus contra fidem datam in oppi-
 do manserunt: interea omnem annonam ab-
 sumperunt.

Anno
 1591.

In Reid, Marsberg, & VVerl immaniùs et-
 iam sæuierunt. Narrant enim incolæ, hostes
 quasdam mulieres, postquam violassent, in pu-
 teos præcipites dedisse, quasdam iugulasse,
 quasdam laqueis stramineis suspendisse. Vi-
 ros verub⁹ affixos, & igni applicatos torrue-
 runt. Scripta scribimus, & narrata narramus.
 Tanta erat istorum hominum insolentia, vt
 incolæ relictis oppidis & pagis sese passim in
 fugã coniecerint. Pactæ sunt itaque vt rece-
 deret Ebersteinius conditiones; Paderbon-
 nensis Episcopus ipsis daret 11. millia dale-
 rum Imperialiũ; Colonienses VVestphali 18.
 millia, & Monasterienses honorarij loco,
 quò subditis parceretur, non pauca.

Parmensis cum quotidie intelligeret no-
 uas Regis Nauarræi victorias, metuebat
 ne fortè in Ducatum Luxenburgensem ex-
 ercitus ducat, & occupatis aliquot oppi-
 dulis, iter in Italiam, atque adeo Hispa-
 niam interceptat, Petrum Ernestum, Senio-
 4. Iannarij.

Comes Māf-
 felius in Lu-
 xenburgum
 redit.

1608

274 MERCVRII GALLOBELGICI
rem Mansfeltium Comitem, istius Ducatus
Gubernatorem, Bruxellis dimisit, & in Lu-
xenbùrgum ablegauit.

Anno
1591.

Iubilæum
Gregorij
XIII.

Angla Na-
uarræo subfi-
dia mittit.

per idem tempus Gregorius XIII. Pon-
tifex Maximus Iubilæū indixit, cuius om-
nes verè pœnitentes & piè communicantes
fecit participes: quod deinde Ernestus Ele-
ctor Colonjensis, & Martij Coloniae promul-
gavit. Dum verò in Stiria Cæsar patruo suo
Carolo, qui mense Iulio anni præcedentis
obierat, parentatur, ei que magnificentissi-
mas & spléndidissimas exequias celebrat, to-
ta Germania in armis est. Nauarræus enim,
vt victorias suas persequeretur, atque vno
impetu Cõfœderatos omnes prosterneret,
sibi Regnum tranquillum & perpetuum sta-
biliret, Vicecomitem Turcine ad Elisabe-
tham Angliæ miserat pecuniæ causa, quam
est largita ducentorum (sequor exemplar in
Hollandia impressum) millium Angelotto-
rum; Nobilitas centum, & totidem mercato-
res Londinenses. Ingens hæc erat pecuniæ
summa, qua cum Vicecomes ad Batauos ve-
nit, & à Batauis ad Lantgrauium; post ad Sa-
xonix Ducem, vt Nauarræo ferantur suppe-
tiæ. Ob quam flagitationem, & alia status re-
rum negotia Principes aliquot Germaniæ
conuenerunt.

Dum hæc in Germania & Belgio gerun-
tur,

tur, in Gallia Gratianopolis, quam Sabaudus imprudens trāsierat, per eos, qui alterius, quàm Catholicæ Religionis in vrbe erant, Nauarræo dedita est, cui & ciues 60000. coronatos numerarunt, vt in gratiam redirēt, & in tutela illius essent. Sed & Parisienses circa idem tempus iterū fame affligi cœperunt grauissima. scribunt nonnulli hoc tempore dimidium mulicaput 50. coronatis venditum. Concionatores, qui in vrbe erant, populum ad constantiam hortabantur; omnia potius, etiam mortem perferant, quàm in hæresin incidant, se, suosque posteros æternæ damnationi reddant obnoxios. affuturum diuini numinis auxilium tūc, cum minimè expectabitur: quomodo Samaritanis olim adfuit, qui rebus omnibus deploratis, singulari Dei beneficio conseruati sunt.

Parmensis eodem hoc mense Bredā proditione tentabat, sed re infeliciter gesta, & proditione detecta, proditores capti, & in partes dissecti sunt. Eodem modo & tempore, qui in Tuenta hybernabant Regij, Loc homium occupare se posse sperabant. Habebant in vrbe quosdam præsiarios, ad hoc facinus sibi deuinctos. Sed nec hic felix fuit exitus. Exiguam quidem vrbis portam aperuerant, sed vicinus portæ ciuis strepitū

audie-

Breda infidiatur Parmensis.

Hispani Loc homium tentant.

276 MERCVRII GALLOBELGICI
audierat. Is alij vicino rem insinuat, accus-
runt ambo, sed intercepti à proditoribus oc-
cisi sunt. Nihilominus negotium patefi-
ctum est, proditores capti, & digno suppli-
cio necati sunt.

Diximus superius de insolentia, quam
Ordinum milites in Monasteriensi, Pader-
bornensiq̃ue Diœcesibus, & oppido Giese-
ken exercuerunt: Omnibus illi corrasis, &
conuasatis oppido Gieseken excedunt, &
in VVestphaliam Hammonam iuxta reuer-
tuntur. In itinere Comitatum quoque Mar-
kenssem depopulati sunt. Vbi ad pagos Ol-
phen & Solm, qui Monasteriensium parent
imperio, venerunt, quanta insanierunt bar-
barie, mirari potius lubet, quam scribere. Tã-
dem decimosexto Ianuarij Doesburgum
& Doetechemium reuersi sunt. Paulo post
idem Ebersteinus, deposita præda, cum a-
lijs duobus Comitibus, quorum nominibus
parco, ad nouas prædas in Monasterien-
sem Diœcesin reuersus est. 3000. ducebant
equites & pedites, mercatores in hoc foro
exercitatissimos. Primò paruum oppidu-
lum, *Schonfliet* dictum, non vi, sed promif-
sionibus, quod postridie sine vllò alicuius
detrimento redderent, occuparunt. Inde
Principis castrum VVolbeck, & oppidum
Telge interceperunt, vbi omni humani-
tate

Anno
1591.

16. Ianuarij.

tate exuta, non se homines, sed plus quàm Anno
bruta pecora præbuerunt. Consulis Bersi 1591.
vvoij castrum ceperunt, in quo prætera-
lia, famula quoque turpiter abusi sunt.

Initio Februarij duo illi Comites qua- 2. Februarij
draginta currus, pretiosissimis rebus onu-
stos, in VVestervaldiam abduxerunt.
Post bidium Centurio Lamberts Anglus,
& Scloijerus Hessus, Magister equitum in
Gelriam, relictis omnibus munitiõibus
redierunt. Ebersteinius verò paulo ante,
orta inter illos similitate fortè propter præ-
dam, aliò discesserat.

Per eosdem dies scribitur ex Heluetia Spectrum
Basileæ spectrum quoddam in Ianuario vi- visum
sum mirabile. Monasterium est in vrbe ap-
pellatum *Clingenthal*: in eo quondam, cum
vrbs esset Catholica, Virgines habitarunt
Deo consecratæ. Nunc verò nulla in eo est
religio. Quadam nocte vigiles, qui iuxta
hoc monasterium excubabant, in eo con-
cètum audierunt, multorù quasi monacho-
rù vespertinas preces & Còpletorium canen-
tium. Paulo post viderunt ijdem vigiles ma-
gnam sacerdotum & monachorum in ha-
bitu religioso è tēplo prodeuntiù cateruam,
qui cum crucibus & vexillis per pontē, quo
Rhenus

278 MERCVRIGALLOBELGICI
Rhenus sternitur, in templum S. Ioannis,
quod in suburbijis est, processerunt. Hic
stiterunt, & Litanias cecinerunt. Interea ma-
gna armatorum manus accessit, sacerdotef-
que & monachos, donec è templo redirent,
præstolati sunt. Tandem illi absoluto cantu
tèplo egressi, ordine, qui in supplicationib⁹
seruari solet, ad monasteriũ reuertũtur. Co-
mitatur eos milites prædicti. Ingrediuntur
illi monasterium, hi foris manentes paulo
post disparuerunt. Habes lector spectrum;
quid verò sibi velit, non est meum iudi-
care.

Anno
1591.

*Confederati
Galli Hon-
fluer occupat*

In Gallia Dux Mõpenserius oppidũ Au-
rancẽũ obsidione cinxerat. Interea Confœ-
derati Honfluerium occupant, Rhotoma-
gensesque iũcti socijs Ducem Mompense-
rium castris exuere, obsidionemque Auran-
cæã impedire conabantur: sed frustra. Dux
enim paulo post vrbe potitus est. Vti & O-
stendenses in Flandria oppidulum Blanke-
bergensem eodem quoque tempore occu-
parunt, & munitiones solo æquarunt.

Quarto Februarij Dominus Telegnius,
Lanoi filius, qui Tornaci captuserat, duo-
bus magni nominis Hispanis, qui in classe
Hispanica capti, in propugnaculo Ramme-
kens hæctenus seruabatur, permutatus,
stro Anuerpiensũ liber dimittitur. Per

dem dies Comes quidam Anglicus, *VVinter* Anno
dictus, qui diu in arce Antuerpiana captus 1591.
asseruabatur, mutatis vestibus clam euasit.
ad pagum Berchemium veniēs cum quodā
colono paciscitur, vt se Dambruggium du-
cat. Sed quia colonus fortunæ illius erat ig-
narus, rectā eum ducit Antuerpiam: ibi Co-
mes ab excubijs agnitus, denuò apprehen-
ditur, & arctiori custodiæ mandatur.

Vicecomitem Tureinæ in Germaniam
venisse, auxilia Regi Nauarræo flagitasse, &
Principes aliquot Altenburgum hac de re
deliberaturos conuenisse, dictum est antea.

Primarius huius conuentus Princeps erat
Christianus Dux Saxoniz, alijq; Principes
VVeimarienses. Decretum hic est, quæ &
quanta subsidia Nauarræo mitterētur, quis
exercitus crearetur Imperator; qui Chiliar-
chæ, qui Centuriones, qui Tribuni. Impera-
tor exercitus renunciat Christianus Prin-
ceps Anhaltiz, cuius vexillum prætorium
ferret Comes Ascaniz. Dux Sigismundus,
Princeps Dessauiz equites duceret 700.

Philippus, Princeps Luneburgensis Tesserarius ge-
neralis 1000.

Casimirus Dux Pomerania 800.

Dux Saxonia Ioannes 1000.

Ioannes Iuliacensis quidam 1000.

Dominus a Donnay 1000.

*Altenburgē
sis conuen-
tus.*

*Equitum Na-
uarræo mit-
tedorum nu-
merus.*

Anno
1591.

Baro quidam Brunsvvicensis 500.

Frentius 500.

Schonbergius 200. leuis armatura.

Alius Schonbergius Casper, Marefcallus 500.

Schenklius à Tautenberg Legatus seu supremus vicarius 300.

Clinayus Ducis Saxonie Vicarius 300.

Fitus à Schonberg 300.

Comes quidam Rugie 300.

Hermannus à Bosnicq 300.

Stephanus ab Holtzendorff 300.

Georgius VVilhelmi à Buberstoroff 300

Casparus Lembdensis 300.

Iobus Mellinck 300.

Cecus Mansfeltia Comes 300.

VVilhelmus Melm 300.

Ioannes Brantius 300.

Hi ductores & Magistri equitum in isto conuentu nominati, vt fama ferebatur, erát atque hic equitum numerus, qui Nauarræo hoc anno militarent. Peditum verò & ductores & numerus hic iactabantur.

Hermannò à VVeda assignabantur pedites 3000.

Leygneæ Seysæ 3000.

Lantio 3000.

Templo Brabantino 1000.

Christophoro Kesselio in Berenkessel 3000.

Domino Rebourio 3000. Rebourius autè & Templum, turmam quoque equitum ducerent. Postea verò & præfecti & numerus armatorum est immutatus, vt suo loco dicemus.

Romæ

Romæ, Venetijs, alijsq; in Italia vrbibus
& locis annonę precium plurimū cepit auge
ri, tātaq; erat frumēti inopia, vt modius tri-

Anno

1591.

tici 3. coronatis venderetur. Cardinales,
Episcopi, alijque Prælati plebeculæ miserti,
pro sua pietate populum suis expensis alue-

runt: quidam viginti, quidam triginta, alij
plures pro facultatum suarum ratione. Pon-

tifex ipse (incredibile) quantam pauperum
in hac inopia sustentauit copiā. In tanta ni-

hilomin' calamitate, nō destitit causas quo-

que Ecclesiæ defendere. Decreuit itaq; Pon-

tifex Romanus Mœnio & Cōfœderatis Gal-

liæ octo millia peditum, & quatuor millia

equitum subsidio mittere. Nec non & eā pe-

cuniarum summam addere, quæ ad stipendia
his persoluenda sufficeret. Hæc per Lega-

*Subsidia pro
mittit Pontifex
Gallis.*

*Cardinales
creati.*

S

runt.

282 MERCVRII GALLOBELGICI
runt. Paulo ante Nauarræus in Gallia Parisiensibus infidias, sed suorum malo struxerat. Collectis nâque aliquot curribus, armatis hominibus onustos, in superficie omni genere comeatus tectis in urbem misisse dicitur: vt portam ciuitatis occupent. Ipse cû exercitu aduolaret, atque illis opem ferret, urbemque in suam potestatem redigerent. Sed infidiæ detectæ, & Nauarræi partim cæsi, partim fugati sunt.

In Cardinalium Senatu Gregorius XIII. Henricum Nauarræum denuò excommunicauit; omnes qui eius factiones sequebantur, proscripsit; Monitorium confici præcepit, & per Landrianum in Galliam publicandum misit: Landrianum autê hunc, Episcopo Placentino in Italiam reuocatò, suum Pontifex in Gallijs nuntium creauit.

Cùm autem de subsidijs Mœnio mittendis similiter ageretur, promissus antea peditum & equitum numerus est, diminutus, & sex tantùm millia peditum Heluetiorum, Italorum autem mille, & cataphracti equites mille quingenti Galli decreti sunt. His omnibus imperaret Franciscus Comes Sfondadius, Pontificis ex fratre nepos: illi à consilijs & auxilijs iuncti sunt Marchio Corniæ, Virginius Ursinus, & Octauius Cæsius. Quin etiam & Pontifex ad Magnum Hetru

riæ

Anno
1591.

*Nauarræus
tentat denuò
Lutetiam.*

*Subsidia Gal
lis à Pontifi-
ce missa.*

riæ Ducem litteras & nuncios misit, quibus Anno
periculū Catholicæ Romanæ Religionis, sta 1591.
tusq; Reip. in Gallia & Italia exponebat, vt-
que pro sua & dignitate & opulencia cōmu-
nē Christianæ fidei causā iuuet, hortabatur.

Initio Martij Dominus Sancius, Nauar- *1. Martij.*
ræi in bellis legatus, Geneuam profectus, *Geneuensium*
exercitum collegit, vt Buringensem, Thon- *victoria con-*
nensem, & Euianam ditiones, quas Sabau- *tra Sabau-*
diæ Dux nuper occupauerat, recuperaret. *dum.*
Amodæus Sabaudia Nothus, ditiones istas
validis præfidijs muniuit, exercitumque le-
git, quo cum hostium conatibus occurre-
ret. At hostis Geneua attractis maioribus
machinis Buringesem munitionem oppug-
nauit, & deditione cepit. Inde & duas alias,
sed multo suorum sanguine, recuperauit.
quo in bello Guitrij præclara virtus extitit,
qui Geneuensibus vndique ab hoste cinctis,
fidelem nauauit operam.

Eodem tempore Francfurti ad Mœnum *Conuentus*
conuentus Principum fuit: cui intererat Iu- *Francfurti*
lius Aechterus, Episcopus Herbipolensis, & *habitio.*
Dux Franconiæ; V Vilhelmus Comes & Do-
minus in Zimmeren, Cæsareæ Maiestatis no-
mine, Legati quoque Electorum Mogunti-
ni, Treuirensis, & Coloniensis: Casimiri Pa-
latini, Domus Austriacæ, Domus Burgun-
dicæ: Episcopatum Herbipolensis, Con-

284 **MERCVRII GALIOBELGICI**
stantiensis, Monasteriensis; Ducis Bauariæ,
Iulij Brunsvicensis, Lantgrauij Hassiæ,
Ducatus Pomeranię, Dominorū Pręlatorū,
Comitum Suevię, Ciuitatū Colonięsis, &
aliarū, quę parent Imperio. Quid verò in
tam celebri conuentu actum est, à multis ha-
ctenus ignoratur. Paulo ante scriptum pro-
diit in Saxonia, in quo D. Vrbanus Pierius
Pastor, & Professor VVittenbergenfis Cal-
uinissimi insimulabatur. Quãobrem multi
viri docti, huius rei catastrophę expectan-
tes, auidè scire cupiebāt, quomodo se ab hac
macula purgaret, & quã Confessionē ederet.
Tandē vulgatum est aliud scriptum, sub no-
mine *Studioforum Theolog.* in quo Pierius excu-
satur, eiusq; opinio de cœna Dominica, &
persona Christi declaratur. Sed & eisdem
Cal. Martij VVittenbergæ multi Pastores &
Superintendētes Lutheranicę sectę cõuene-
runt, vt vnã cõmunem fidei regulã cude-
rent; articulos cõtrouersos definirent; nor-
mamq; in rebus Ecclesiasticis generalē com-
ponerent, quam deinceps in Ducatu Saxo-
niæ in concionibus & Ecclesiæ administra-
tione sequerentur. Exulū siue Bannitarū in
in Italia vires magis magisq; creuerunt, & iã
800. ductore Marco Sciarra Bacistella, Par-
chiacratto, iuxta Asculū latrocinijs, depopu-
lationibusq; omnia infestârūt. Fama erat tō
stantis-

Anno
1591,

*Vrbanus Pie-
rius accusa-
tur Caluinis-
mi.*

*Synodus
VVittenber-
gæ.*

*Bannite in
Italia.*

státiffima illos à quibusdã Principibus Gal-
liæ subornatos, vt Italiã vexarent, ne Cõfæ-
deratis hinc subsidia mitterentur. Sed Pro-
rex Neapolitanus aliquot copias armatorũ
misit, qui Bannitas aut cederët, aut fugarët.
Hi iuxta Reatë eos insecutæ, & assecutæ, diu
cum illis velitarunt. Desideratis vtrinq; ali-
quibus, Bannitę perusiã versus declinarunt,
vt se focijs, qui in Romandiola erant, coniu-
gerent. Sed impediti in Vmbriam se recepe-
runt, vt copias suas supplerent. Hoc loco hi-
storographi nõnulli, nescio quid de vaticini-
o cuiusdã Petri Clementis Hugonottæ,
ante 40. annos Parisijs cõbusti, nugãtur. Scri-
bunt in vltima obsidione Parisiensi, cũ Na-
uarræus è quadam turri ciuitatis multa acci-
peret damna, tormentis aliquot erectis tur-
rim hanc deiectã esse, & inter rudera lapidẽ
inuentum, cui artificiosè vaticiniũ hoc fuit
insculptũ. Anno scilicet 1590. In Frãcia no-
uos homines diademati insidiaturos: sed
digna mēritis præmia recepturos esse. Anno
1591. In Francia, Anglia, Flandria & Ger-
mania magnos tumultus causa Religiois cõ-
citatum iri. Anno 1592. Pontif. Rom. è me-
dio tollendum, nec alium eũ subsequiturũ.
Anno 1593. iustã Dei irã multis in locis ac-
cendendã, grauitèr q; arsurã esse. Anno 1594.
Verã fidẽ fore rarã, & apud paucos homines
inueniendã. Anno 1595. graues & pñitiosos

Anno
1591.

*Vaticinium
Petri Clementis*

286 MERCVRII GALLOBELGICI
 terræmotus & horrenda noua passim homi-
 nes audituros. Anno 1596. tertiam orbis ter-
 rarum partem igne absumendam, & aquas
 in sanguinè conuertendas esse. Anno 1597.
 Virum magni nominis & authoritatis nas-
 cendum. Anno 1598. Veram fidem iterum
 homines esse professuros. Anno 1599. Tur-
 carum Imperatorem cum toto exercitu oc-
 cisum iri, Mahumeticamque sectam radici-
 tus eradicandam esse. Anno 1600. In vni-
 uerso terrarum orbe vnum tantùm Domi-
 num, vnam fidem, vnum pastorem, & vnum
 fore duntaxat ouile. Hoc vaticinium è ca-
 stris Nauarræ, ad consolationem suorum,
 Basileam missum, aut fortè à Calvinianis in
 via commentum est.

*ii. Martij.
 Episcopatum
 Osnaburgen-
 sem qui com-
 petant.*

Vndecimo Martij, Comes Bernhardus à
 VValdeck, Osnaburgensium Episcopus o-
 bijt. Candidati, qui hanc dignitatem ambie-
 runt, partim fuere Protestantes, vt Saxonie
 & Louvvenburgiæ Francisci Ducis filius,
 Frater Ducis Brunsvvicensis, Princeps alio-
 quin optimus, de quo magna sincerioris Re-
 ligionis spes est, Archiepiscop. Bremensis: par-
 tim Catholici, vt Antonius Comes Schou-
 vvenburgensis, Episcopus Mindensis, De-
 canusque Colonienis, & Furstenburgerus
 Episcopus Paderbornensis. Tandem Brúf-
 vvicensis electus est; qui licet alterius, quã
 Catho-

Catholicæ Religionis sit, Catholicos tamen Anno
in antiquis suis priuilegijs & constitutioni- 1591.
bus non modò seruat, sed & defendit.

Angli nouam adornarant classem, qua *Hispani Bri-*
cum nauigationem Hispanorum in Indias *tanniam in-*
Occidentales & Orientales impedirent. At *uadunt.*
Philippus Hispaniarum Rex suam instru-
ctissimam classem illis obuiam misit, ad cu-
ius aduentum Anglica disparuit. Hispanica
verò, vt iussa erat, in minorem Britanniam,
Galliæ prouinciam appulsa, Blauetum no-
bilem portum occupauit, & incredibili ope-
re & sumptu cõmuniuit. Portus hic ex oppo-
sito Angliæ, vbi traiectus in Angliam & in-
sulam Vectim breuissimus est, litus, nouis
curis Reginam implicauit. quæ confestim
6000. peditum, & equitum in Britannia mi-
sit, vt Hispanorum excursions impedirët.
sed & Nauarræus eo Lanouum Britannum,
cũ instructissimis copijs ablegauit, vt His-
panos à maiori progressu arceret, ne tãdem
occupata Britannia in Normanniam pro-
currerent, & Nauarræo negotium facesse-
rent.

Est autem Britannia prouincia regi His-
paniarum inter Belgium & Hispaniam, ad
gerendum bellum, maximè nauale, commo-
dissima, tutissimaq; nauium suarum statio.
Hanc autem se non de facto (quod aiunt)

S 5

sed

ANNO

1591.

*In filia Re-
gis Hispani
in Britan-
niam minorē
Hæc alij An-
nam vocant.*

sed de iure se filiæ suæ occupare Rex asserit. Ius autem quod in hanc prouinciam habet Isabella filiarū Regis senior est tale. Rex Philippus quondam Elisabetham Henrici Valletij, vltimi Regis sororem, vxorem duxit; ex ea duas filias fūscitauit. Isabellam & Catharinam, quarum natu maior hac serie suam genealogiam textit. Annam Britanicā Maximiliano Cæsari desponsatam, & à Carolo octauo Francorum Rege raptā, eiq; postea nuptā, nullam ex eo prolem suscepisse ait. Quare illo vita fūcto nupsit Ludouico duodecimo Galliarum Regi optimo, ex quo peperit Claudiam, quam postea duxit Franciscus Valesius, pater Henrici II. qui vxorem sibi adiūxit Catharinam Medicæā, ex qua genuit Franciscum, Carolum, Henricum Reges, & Ducem Alenconium, Elisabetham & Margaritam huius Henrici Nauarræi vxorem. Omnes hos filios, vnā cū filia Margarita sine prole ex hac vita migrasse: ex sola Elisabetha duas filias ex Rege Hispaniarum esse superstites. Cū itaque Britannia prouincia sit à corona separata, & exempta, quæ iure hæreditario tam ad fœmineū sexū, quàm ad virilē deuoluitur, Isabella senior Regis Hispaniarū filia prouinciā hęc iure abauix suæ, Annæ Britanię ducisse, tāquam seniori, & cum sorore soli ex stirpe Vale-

Valesiana superstiti sibi vendicat; seseq; Ducissam Britannia scribit. Nauarræus econtra Anno
1591.

riò Britanniam à corona inseparabilem esse, Hispaniæ Regem, aut eius filiam nihil hic iuris habere; sed iniuste (vt pleraque) hanc sibi prouinciam vendicare dicit. Fatetur quidè prouinciam hanc olim sciunctam à Regno, & filiabus etiam hæreditariam fuisse; at posterioribus Regni constitutionibus sancitù, à corona nunquam posthac dilingeretur. Quibus verò in conuentibus, & quo tempore id sancitum, nemo est (quod sciã) qui hætenus demonstrauit. Pendente itaque lite hac, Isabella Austriaca ope Patris sui prouinciam hanc occupauit, multis, ijsq; validissimis propugnaculis muniuit, nouaque in eam quotannis præsidia mittit, & Ducem Mercurium ad omnia sibi his in oris deuinctum habet. Is circa hæc tempora in Normanniam profectus, Dominum Lorgium, qui à Nauarræo stat, insigni clade prostrauit.

Comes Brisacus post septem mensium captiuitatem tandem libertati restitutus, ad Confœderatos reuersus, ab iisdem Bruxellas ad Parmensem legatus missus est, illi statum Confœderatorum in Gallia declaratum, & vt suppetias à Duce contra hostem Nauarræum flagitaret: quibus Parisiënsibus, extremè laborantibus, possent subuenire.

Comes

Anno
1591.

Comes postquam Bruxellam venit, quæ in mādatiſ habebat, diſertis verbis expoſuit, & vt Parmenſis in Galliam reuertatur, ſubſidioque Catholicis ſit, ſupplex petijt. Ad hæc Parmenſis: Sibi nihil horum à Rege ſuo mādatum, ait: Præterea Gallos & Anglos hoc rerum ſtatu oculos ſuos in Belgium, ſibi à Rege Hiſpaniarum concreditum, conieciffe. Fieri igitur non poſſe, vt periclitante Belgio in Galliã cum exercitu, relictis hiſ provincijs, reuertatur. Neceſſe igitur eſſe, vt Conſœderati ſeiſpſos tueantur, donec aliud mandatum ex Hiſpanijs mittatur. Se interim omnia ſubſidia, quibus quoquo modo carere poterit, iſſis miſſurum. Non ita pridem ex Hiſpania in Belgium tranſmiſſa erant duodeciescentena florenorum millia, ad bellum in Gallia & Belgio continuandum. Briſaacus itaque cùm intellexiſſet exigua hoc tempore auxilia eſſe à Parmenſi ſperanda, pecuniam verò hanc allatam ſci- ret, rogauit Ducem, ſi non milite, ſaltem pecunia Conſœderatos iuuaret. Quod Parmenſis cùm promiſiſſet, præſtitit, ingentemque pecuniæ vim Comiti numerari præcepit, quæ in Galliam ad ſocios, lætos quod pecuniam ſaltem, etſi non omnia voto competere, impetraſſet, paulo poſt allata eſt.

*Briſaacus
magñã vim
pecunia im-
petrat à Par-
menſi.*

Mareſcallus Bironius ſub idem fere tempus à

pus à Nauarræo è Normannia vocatur, vt in Carnutes exercitum ducat, eorumque metropolin (Chartres vulgò) obsideat. Ad quã cum aliquamdiu confedisset, nihil præclari efficere potuit, oppidanis egregiè se defendentibus. Tandè maioribus tormentis muros verberare, & sternere cœperunt. Sed tanta erat fortitudo & alacritas eorum, qui in vrbe erant, vt neque hoc modo quicquam proficeret: sed quàm plurimos quotidie viros fortissimos hostes amitterent, atque inter alios Dominum Bolognium; in cuius locum Domini Gordani consanguineus surrogatus est.

Anno

1591.

Chartres obsidetur à Nauarræis.

Crescebat fames Lutetiæ, omniumque rerum necessariarum summa erat penuria. Quidam itaque Principes metuètes, ne tandem calamitatum pertæsi ciues, & in furorem acti, urbem hosti proderent, ex consilio Mœnij Dominum Vitrium cum 800. equitibus, & comeatu non contemnendo in urbem miserunt; qui ciues in officio contineret. Paulo post Parisienses cum quatuor armatorum millibus erumpentes, vi & virtute sibi viam soisonium vsque aperuerunt, & comeatum, quem Mœnius ibi comportarat, per medios hostes, paucis desideratis, in urbem intulerunt.

*Fames Lutetiæ.**Comeatū in urbem inferunt Parisienses.*

Tanta quoque vniuersam Italiam, & præsertim

292 **MERCVRII GALLOBELGICI**
fertim urbem Romanam fames & panis in-
opia hoc tempore premebat, vt Iudæis, me-
reticibus, exteris multis, & inutilibus eie-
ctis, octodecim vncias panis in singula ca-
pita tantùm distribuèrent. Post tanta ino-
pia esse cœpit, vt octodecim vncias distri-
buere amplius non potuerint; ideoq; decre-
tum ad octo tantùm vncias peruenit. Quod
antequam iussu Pontificis promulgaretur,
ablata sunt populo arma. Non enim citra se-
ditionem illud fieri posse putabatur. Multa
naugia ex Hollandia in Holsatia & V Van-
dalia frumento onerata (dictu mirabile &
inauditum) per Oceanum Britannicum, an-
gustiasq; Herculei freti in mare mediterraneum, & tandem Ligusticum ingressæ, iter
in Italiam instituebant. At tanta erat tem-
pestas, vt ne in portibus tuta essent, nedum
vela vêtis dare, & se vasto mari credere nau-
tæ sint ausi. Hollandicæ aliquot naues in ip-
so portu Genuensi concussæ, & depressæ
sunt. Pontifex Iubilæum indixit, & supplica-
tionem ad puluinaria instituit, iussitq; om-
nes obnixè Deum rogarent, vt iram suâ mi-
tigare, & tranquilliores auras largiri di-
gnâretur. Exaudiuit Deus miserorum pre-
ces, & post ventorum turbines hinc eos
dies restituit. quos quanta mutatio subse-
cuta est, non proprijs, sed alterius summi
nomi-

*Fames in
Italia.*

*Naves Hol-
landicæ in
Italia primū
visæ.*

nominis viri verbis hoc loco placet cōmemorare. Scribit iste ex vrbe in hanc fere sententiam; Anno 1591.

Familiam meam hactenus solito more sustentare potui: pauperes 40. recepi, & si fidem mercatores Siculi seruabunt, qui frumenta mihi promiserunt, ad futuram mesem perdurabo. Incipiunt autem in hac extrema calamitate nostra, Hanseatici vestri & VVandalici maximo totius Italix beneficio innotescere. Cū enim prouincia tota frumentorum penuria ad vltimam vsque calamitatem laboraret, importarunt VVandalici annonam maxima copia, aurumque reportabunt magna abundantia. Præter alias peruenerunt nuper in Heturiam naues circiter triginta, & aduentant longè plures. Cursor, qui nuncium hunc Pontifici primus attulit, honorarium in continente accepit mille ducatorum. Nos hic Romæ classem hanc exspectamus auidè, & Belgæ ac Germani, quotquot hic sunt, exspectatione ista languescunt, & quotidie ad portum mittunt. Hęc ille.

Hollandorum itaque, Danorum & vicinorum populorum beneficio actum est, vt frumentum, quod antea triginta tribus coronatis venderetur, vixq; haberi posset,

mox

*Ammonais
Italia leua-
tur.*

294 MERCVRII GALLOBELGICI
mox 24. post 18. & 14. emeretur: sed & quo
tidie annonæ leuaretur.

Anno

1591.

Regina Daniæ in ducatum Brunsvvicensem.
20. Martij:

Regina Daniæ filiam suam Elizabetham anno superiori in stabili matrimonio Duci Brunsvvicensi locarat. Ea iam grauida, & partui vicina, mater hoc mense Martio in Ducatum Brunsvvicensem profecta est, vt partui filiæ suæ interesset. Sed & alij Principes nonnulli Magdeburgi coibant, vt baptismum pueri sua præsentia condecorarent. Interea causam Nauarræi in consilium mittunt, an & quo modo iuuandus esset? Urgebat Angla Principes Nauarræo certam pecuniæ summâ mutuo darent, seipsam sponsorem & fideiussorem offerens. Ceterum Brâdeburgensis Elector id se facturum negauit. Reliqui Electore hoc (vt seniori) negante, in suspenso manserunt.

31. Martij.

Brionius captus in arce Mirebelliana.

Vltimo Martij, qui dies erat Dominicus Dominus Brionius cùm geniale festum instituisset, totumq; diem in ludis & epulis traduxisset, choreas vsque ad mediam noctem in arce Mirebelliana (vulgo Mirebeaul) perduxit, atque amicos saltando fessos, tandem ad quietem remisit. Nunciatum hoc est Genouellæo, qui postridie ante auroram, cùm saltatores nimio motu defessi, vinoq; & somno sepulti iacerent, ad portam arcis peruenit: ea que, miro quodam artificio patefacta, arcem

arcem cum his, quos secum adduxerat, socijs Anno
ingressus. octo ex suis trucidatis, occupauit. 1591.

Brionius auditò tumultu in habitu rustico
per posticum elapsus, clam se subducere vo-
luit; sed agnitus è fuga retractus est. Inuenta
sunt in arce viginti coronatorum millia; mil-
le quingenti modij tritici, centum quadra-
ginta equi, & omnè genus armorum. In Bel-
gio quoque Hollandi eodem fere tempore
arcem Turnouthanam per insidias interce-
perunt, & præsidio fortissimo munierunt.

*Turnhout à
Geusijs capi-
tur.*

Aprilis decimo Tureinæ Comes Francofur-
tum ad Comitiam venit, ibique coram quo-

*10. Aprilis
Tureinæ Co-
mitis quere-*

Mirari se dicens, Germaniæ Principibus su-
am legationem non magis esse curæ, eosque

*le in Comi-
tijijs Franco-
furtiensibus.*

non diligentiores & præptiores esse ad cau-
sam sui Regis promouendam. Si enim Rex
suis succumbat, & ab Hispano & Confæ-
deratis debelletur, dubium non esse, quin &
bellum in Germaniam transferent, atque om-
nes Protestantium Principes suo imperio
subicient. Omne enim studium Pontificis,
Regis Hispaniarum, & Confæderatorum
aliorum eò spectare, vt Concilium Tri-
dentinum omnibus obtrudant, eiusque ob-
seruationem in omnia Regna & ditiones
vi & armis introducant. Neque id illis fore
difficile, nisi Rex Nauarræus illos coarceat,

T

& bel-

Anno
1591.

296 **MERCVRII GALLOBELGICI**
& bello vincat. Quod si à Germanis deseratur, & ab hostibus vincatur, non esse, quod aut Protestantium fidem, aut reformatam Religionem se tueri posse arbitrentur. sed futurum, vt eandem Religionem, quam semel exploserunt, & iam tot annos vt Antechristi dogmata reiecerunt, denuò profiteri cogantur. Quid multis? Protestantes necessariò debere Regis Nauarræi causæ patrocinari, illumq; non minus equitibus, perditibusq;, quàm pecunia adiuuare. His suis querelis tantum effecit, vt certus equitū perditumque numerus promissus sit.

16. April.
Chartres
à Nauarræo
capitur.

Decimo sexto Aprilis, cùm Nauarræus Carnutum diuturna obsidione, & continuis oppugnationibus multum exagitasset, iaque oppidani continuis vigilijs & laboribus exhausti essent, tandem se dedere coacti sunt. Conditions sequentes datæ sunt. Nauarræus præsidiarios milites incolumes cum gladijs suis dimitteret; Ciues omnes Parisienses, eorumq; bona, qui huc tanquam ad asylum confugerant, arbitrio Regis traderet; centum millia coronatorum in pecunia, & alia centum in mercibus numerarent; Castrum in vrbe restauraret, & exercitum Regium mensem integrum in castris alerent. Priuilegia & Catholicam Romanam Religionem sertam tectam conseruarent. His
cōn-

conditionibus Rex 18. in urbem admittitur, in qua magnam vini & frumenti copiam inuenit. Paulo post cum exercitu latinū profectus est. Espernonius, qui in Picardia aliquot equitum turmas habebat, circa idem tempus in Aumalium Ducem incidēs ad pugnam prouocatur. Espernonius numero superior Aumalium, cāsis aliquot, in fugam conuertit, & Morinorū Gubernatorem, eiusq; Vicarium captiuos abduxit.

Anno

1591.

18. Aprilis

*Aumalium
caditur.*

Inter 19. & 20. Aprilis, Ordines Belgici profunda nocte arcem Kollenburgensem ope cuiusdam militis Ioannis Iuliacensis occuparunt. Miles hic nouem circiter mensibus inter alios præsidarios, sub duce Ioanne Quadenio arcem hanc custodierat, & iam ob contagiosum quendam morbum honestè dimissus erat. Diuertit itaq; ad Ordines, & ab illis inscriptus, stipendia aliquamdiu fecerat. Obseruarat aquam, quæ arcem ambit, ad culinam, versus Orientem non esse profundā: eodem etiam loco vallū excitatū, ex quo in culinam, vbi ignis, cui excubitores assidebāt, cōstructus iacebat, per fenestrā facilis erat descēsus. Per hanc fenestrā vitreā, lucente per culinā igne foris omnia quæ ab excubitoribus fiebant, facillè videri poterāt. Animaduenterūt itaq; excubitorē singulis horis versus occasū Solis muros ascēdere,

20. Aprilis

Arx Kollenburgensis ab Ordinibus Belgicis capitur.

T

2

& cor-

Anno
1591.

298 MERCVRII GALLOBELGICI
& cornu horæ signum indicare. Tranant
itaque fossam, & murum sedecim circiter
desaltum conscendentes, procubitorem glo-
bo traijciunt, & summa celeritate, minimo-
que negotio arcem in suam potestatem re-
dederunt: quam Cloetius quondam sub Nue-
nario Nouesensium Gubernator, astu sæpe
frustra tentat; quinimo semel arctissimè
obsederat, sed amissis suorū multis cum ig-
nominia deserere debuit. Post captā arcem
rustici, qui in pomerijs erant, aliquamdiu se
fortiter defendebant: sed victi tandē quidā
se fidei hostium dederunt, quibus vitā &
fortunæ saluæ promittebantur: alij hosti-
um perfidiam metuentes, fugerunt, & in a-
liud vicinum castrum Hulsdunkium sese re-
ceperunt. Qui se hosti dederant, in car-
ceres coniecti, & suis omnibus exuti sunt:
Nobilissimus quoq; vir Ioannes Quadenus
omnibus suis chimelijs alijsque opibus spo-
liatur.

Vigesimo deinde Aprilis hora circiter 3. po-
meridiana tredecim aut quatuordecim co-
loni armis instructi congregantur, & bene-
ficio noctis, arbustorūque, quę in circuitu
arcis sunt, ad pomerium perueniunt. Vnus
eorum postquam animaduertisset procubi-
torē à somno se temperare non posse, occul-
tè, taciteq; adrepit, & dormitantem grauiter
per-

percuſſum in terram proſtratum relinquit. Tandem 21. Ioānes Dominus in Milendück & Arnoldus V Vachtendunꝑanus, qui omni

Anno
1591.

cura & ſtudio incumbabant, vt arce hoſtem denuò exuerent; ſubditosq; iſto iugo exonerarent, militem collectum ad arcem duxerunt, aream, quæ ſub mœnibus eſt, occuparunt, miſſoq; tympaniſta deditioem poſtularunt. Qui in arce erant ſecā ſeruatuos ſuis Dominis Ordinib. Belgicis aiunt, quorum iuſſu & occupauerant. Dum reſpōſum hoc legitur, & excubiæ negligēter aguntur, ex arce irrupentes hoſtes, aream & pomerium cum vicinis ædibus, cæſis, expulſisque Regijs recuperarunt. Eodem die quidquid in pomerijs erat ædiū exuſtū eſt: fortè quia rumor increbreſcebat, Ordines cū ingenti militū manu in procinctu eſſe, vt arcē obſidione liberent. Parū abfuit, quin eo incēdio præcipua quoq; arx deſtigraret. Poſtridie nihil ſingulare actum eſt, niſi quod continu

is velitationib operæ impeditæ ſunt. 23. A- 23. Aprilis.

prilis denuò arcem obſederunt: ſed quia numerus militū erat exiguus, & fama de aduētū Ordinum conſtans, iterum receptui cantatū eſt. Sed cū poſtridie ſignificatum fuit, hoſtem magno ſuorum detrimento Stralenium fruſtra tentaffe, redierunt animi, & de oppugnatione ſeriò cogitatū eſt. Vigefimo

26. Aprilis.

T 3

itaque

Anno

1591.

26. Aprilis.

itaq; sexto Nouesij machinæ bellicæ rotis impositæ, puluis tormentarius, & quidquid ad hoc opus erat necessariû, in castra cõportatum est, & triduo post continuis tormentorum tonitruis muri concussi, magnaque parte disturbati sunt: ita vt impositæ gerre ruinam minarentur. Terrii tam inopinato casu præsidarij, de deditioe cogitare cœperunt, Dominûq; Quadenum & Pastoré in V Vilich, quos adhuc captiuos habebant, ad Milendunkium miserunt, vt cum illo deditioem paciscerentur. Cõditiones erât hæ: Præsidarij absq; vllis armis arce exirent, & in tutum deducerentur. Ioannes Iuliacensis proditor Milendunkio traderetur, eiusque arbitrio tractaretur: quod & factum est. His conditionib; Milédunkio Regij militis præfecto arx dedita, & Ioannes Iuliacensis, tertio post die, proditionis pœnas laqueo suspensus luit.

*Kollenbergē
sis arx recuperatur.*

*Sabaudus
Massiliam
venit.*

Sabaudia Dux in Delphinatu & Prouincia prospero victorię cursû adhuc vtebatur multaque loca deditioe partim, partim vi occupauit. Massiliēses eum iã dudum, vt ad se veniret, inuitasse dictû est antea. Peractis itaq; negotijs cum insigni Nobilium caterua sub hoc tempus Massiliam venit, & incredibilem magnificentia, Regioq; penè apparatu & honore, tam à Magistratu, quàm ab E-

questri

questri ordine, totoq; populo exceptus. Nō multos post dies Dux à socio Hispaniarū Rege in Hispaniam vocatus est. Profecti cū eo sunt Legati Cōfœderatorū & vrbis Mafiliensis, qui omnes Mātuç (Hispani Madrid vocant) expectabantur. Bercinonam appulsi, & ad mediterranea progressis, Princeps Hispaniarum Philippus iunior, cum maximo nobilium comitatu obuiam processit, fororiumq; magnificentissimè excepit. Quid verò hic inter Principes actū sit, plerisq; incognitū est, nisi q̄ Rex genero suo ingentē pecuniæ vim numerauit, qua exercitū cōscriberet, se suasq; ditiones tueretur, & Cōfœderatorum causam iuaret.

Nauarræi in Picardia, & Germani, qui per Lotharingiam iter facturi dicebātur, aliquid machinari in Belgij eas prouincias, quæ Regis imperio parebant, visi sunt. Metuebat id Parmēsis, iccirco præcipua loca præsidijs muniuit, & vndique pecuniam coëgit. Mercatores ad solutionem eorum, quæ Hispania miserat, compulit, & intermissa diu stipendia soluit. Quin & Flādria & Brabantia non contemnendā nummorū summam Parmensibus obtulerunt, vt prouincias à præsidij Montium ad Zomam, aliorumq; prædonum excursionibus redderet immunes. Quæ dum Bruxellis aguntur, Or-

Anno

1591.

Sabandus

in Hispaniâ

proficiscitur.

T

4

dinum

302 **MERCVRII GALLOBELGICI**
dinum quidam milites munitissimum ca-
strum VVesterloo, inter Thenas & Liram
situm, astu occuparunt. Dú enim filius Dy-
nastę Peterfomij, cuius fidei arx erat concre-
dita, venationi operam dat, pauci milites in
arce erant. Non latuit hoc hostes, qui 4. Maij
in habitu rustico ad portam venientes, excu-
bias intercipiunt, & in arcem irruunt.

Anno

1591.

VVesterloo

capitur à

Genfijs.

4. Maij.

*Ordines Hol-
landici sese
armant.*

Comes Mauritius Nassouius, & Ordines
Confœderati toto hoc anno conductis vn-
dique operis, quæ ad maximam aliquam ex-
peditionem erant necessaria sibi compararunt: machinas bellicas fusili ære, scalas, pó-
tes nauales, omniaque tam ad obsidionem,
quàm ad oppugnationem cõmoda sibi fieri
procurarunt. pulueris quoque tormenta-
rij, globorum, & annonæ ingentem copiam
coaceruarunt. Supplementum militum vn-
dique collectum est, & circa 12. Maij sese
ad expeditionem præpararunt. Famæ datur,
Nassouium Montes Sactę Geertrudis velle
obsidere, omnibusque viribus expugnare.
Plus quàm 40. maiora tormenta cum vario
apparatu bellico nauibus imposita sunt.
Aggeres aliquot ad Mosam Siluæducis pro-
ximam perforati, & aliquot copię Bredam
missæ sunt. Ex quibus omnibus non leuis o-
ricbatur suspicio, aut Siluamducis, aut Mon-
tes Geertrudis obsessum iri. Siluæducenses
urbem

12. Maij.

urbem suam munierunt, & Parmensis præsidium in Montibus Geertrudis auxit, comeatumque ad aliquot menses sufficientem in urbem inferri iussit.

Anna
1591.

Dum hæc aguntur, Nassouius summa cum celeritate classem centum circiter nauium adornat, eaque Rhenum ingressus, beneficio venti breui tempore Arnhemium peruenit.

Vicesimo secundo Maij profunda nocte circiter milites Doesburgo, seu Drufiburgo in habitu rusticorum & rusticarum egressi, nondum elucescente die, ante propugnaculum ex opposito Zutphaniae in Veluva (seu Velania) constructum, venerunt, in corbibus suis oua, butyrum, & caseos, quasi venales secum deferentes. Nondum portæ munitionis erant apertæ. Bacillis itaque suis, rusticorum more innixi, dum portæ aperirentur, expectabant. Reseratis portis potior præfidiariorum numerus scaphis Isalam traiecit, & in urbem se recipit. Simulati ergo rustici illi paucitate militum magis animati, munitionem quidam ingrediuntur, sua venum exponunt. Præfidiarij accurrentes emunt, hic oua, butyrum ille &c. donec tandem quidam ex Mauritanis extracto vestibus sclopeto, vnum ex Regijs confodit. Confestim audito strepitu, qui in insidijs latebant socij, abiectis mercibus in imparatos irruunt. do-

22. Maij.
Propugnaculum Zutphanienſe capitur.

T s

num

Anno
1591.

num, in qua excubiæ habebantur, occupât, præfidiarios omnes capiunt, & munitionem in suam potestatem redigunt, vno tantùm ex Regijs, & vno ex hostibus desiderato. Sunt qui scribunt fictos istos rusticos cum falcibus, quasi fœnum secturos venisse, à commilitonibus suis, qui è propinquo ar- busto ex industria erumpebant, tanquam ab hostibus fugatos, opé eorum, qui in mu- nitione erant, contra insequentes implorâsse, & sic intromissos esse. Sed Hollando po- tius credendum arbitror.

Zutphania
obsidetur ab
Ordinibus.

Recuperata hoc stratagemate munitio- ne Zutphaniensi, non diutius cunctandum ratus est Nassouius. Collectum exercitum summa cum celeritate ad Zutphaniensem ciuitatem duxit; ponte nauali Isalam strauit; machinasque bellicas Arnhemio secun- do flumine in castra aduehi præcepit, vr- bemque artissimè obsedit. Comes Eber- steinius in primo ad urbem aduentu, cum incautius lustrat mœnia, globo traiectus ip- so momento occubuit. Oppidani erumpen- tes cadauer spoliarunt, & in urbem infer- re voluerunt: sed accurrentes socij, oppi- danos repulerunt, & cadauer naëti Arn- hemium miserunt, vbi honorificè tandem sepultum est. Eadem nocte tormenta bel- lica è nauibus extrahuntur, rotis imponun-

Ebersteinius
Comes globo
traijcitur.

tur,

Anno
1594.

tur, & oportunioribus locis tanta celeritate disponuntur, vt fidem penè excedat. Quæ in re classarij nautæ, & mesonautæ fidelem Nassouio præstiterunt operam. Postridie circa meridiem præparatis omnibus magno impetu ad urbem fulminatum est, innumeri que globi in urbem immissi, præsidiariorum animos extemplò consternarunt. Præfecti & Centuriones non expectata maiori vi, statim deditioem certa conditione offerentes, aliquot dierum inducias petierunt: quod si interea Parmensis vrbi subsidia non mitteret, eam, salua vita & bonis omnibus, Nassouio traderent. Responsum est; dies nullos illis permitti posse: aliquot tantum horas concedi, quod si interea ciuitatem non dediderint, nullam deinceps veniam esse expectandam. Vrbs erat ampla, & spaciofa: præsidium exiguum, ad tuenda tucenia minimè sufficiens. Ad hæc comeatus exigua erat copia, pulueris verò tormentarij, falisque magna inopia. Quæ res præsidiariorum animos adeo contraxerunt & debilitarunt, vt turpem nimis deditioem facere non vererentur. Declinante itaq; iâ ad vesperè die accincti gladijs & quantum ferre poterat exportantes, dimissi sunt. Tanta hæc omnia celeritate gesta sunt, vt tã vrbs, quã propugnaculũ, citius occupatum

*Zurphania
deditur.**10. Maij.*

306 MERCVRII GALLOBELGICI
tū sit, quā fama obsidionis ad vicinos perue-
nerit! Nassouius 30. Maij ingressus urbem,
eodem pene momento equitatum omnem
Dauentriam, quæ Zutphania duobus tan-
tū miliaribus distat, præmisit. Peditatus
cum omni apparatu bellico, qui tam copio-
sus & instructus erat, nihil vt desideraretur,
quod aliquo modo expeditionem posset re-
tardare, mox subsecutus est.

*Dauentria
obsidetur vl-
timo Maij.*

Pridie Calendarum Iunij, Nassouius in
castra ad Dauentriam veniens, exercitum
in certas turmas diuisit, singulisque suas sta-
tiones assignauit, quos circumductis vallis
munierunt. Deinde duobus pontibus flu-
uium, vno supra, altero infra urbem iunxe-
runt. Tandem quibus locis vrbs erat infir-
mior, tormenta bellica locarunt,

Legati Nouiomagensium, aliarumque
ciuitatum non vno, sed diuersis tempori-
bus in aula Parmensis subsidia, tum per se,
tum per Principes viros flagitauerant: ex-
tremā quotidie necessitatē & præsentissima
pericula demonstrabant: quod si urbibus nō
succurratur, fore breui, vt in manus hostiū
incidant, aut incolæ coacti se vtrō dedāt, lu-
culentissimis argumentis docebant: sed quo-
rū intererat Regi suas vrbes & puincias ma-
nere saluas, hi graui lethargo oppressi, aut a-
lijs rationibus impediti, vt deplorato rerū
statui

statui subuenirent, permoueri nō potuerūt. Anno
 Amiffa iam erat Zutphania, obfessa erat Da- 1591.
 uentria, periclitabatur Nouiomagum. Tan-
 torum malorum querelæ per omnium ora
 volitabant, & aliquid monftri in aula Prin-
 cipis ali plerique fufpicabantur. Tandē ve-
 rō vt omnibus fatisfaceret Parmēfis, tertio
 die Iunij leftiffimas aliquot peditum, equi-
 tumque cohortes, ad Mosam fluium præ-
 miffit: ipfe cum reliquo exercitu, omniq; ap-
 paratu bellico decimo Iunij fufsecutus,
 magnis itineribus, citatisque equis poftri-
 die Traiectum, inde Ruremundam venit,
 vt Dauentriensibus fuccurreret, hoftem-
 que à muris fugaret.

3. Iunij.

*Parmēfis**ad bellum**proficifcitur.*

At Mauritius paratis omnibus ad op-
 pugnationē necessarijs, nono Iunij, qui dies
 Sanctiffimæ Trinitati facer erat, in ipfo diei
 crepufculo, viginti octo tormentis maxi-
 mis portas & mœnia, fine vlla intermiſſio-
 ne aliquot horis verberauit. Deinde per tu-
 bicinem deditionem popofcit. At Herman-
 nus Tſherébergius Comes, vrbis Guberna-
 tor, Mauritij confobrinus, renunciare tubi-
 cinem iuffit; Se confobrinum fuum saluta-
 re, fauftumque diem illi optare: ciuitatē
 autem fe in vſum Regis fui defenſurū, quam
 diu viueret. Relato in caſtra hoc nūcio, abſ-
 que vlla mora tanto furore & infania, tanto
 fulmine

108 **MERCVRII GALLOBELGICI**
fulmine ac tonitru, tot tormentorum ictibus toto illo die, sine vlla intermissione, debacchatum est, vt cælum rumpi, & terra tremere videretur. Admirádum multis visum est, machinas tátam vim sustinere potuisse, & non potius ignis, globorumq; violentia disruptas esse. Machinas autem commodissimo loco disposuerát, vbi mœnia vallum obiectum aut nullũ, aut exiguum habebát: sed propter fluuium & portum adiacentem tuta putabantur. Præterea tanta erat in vrbe pulueris tormétarij inopia, vt licet tormenta oppidani haberent plurimã, vti tamen ijs non auderent: metuêtes sibi in oppugnatione puluerẽ defuturum. Cuius si copiã habuissent Ordinum vires retardare, machinas multas facilè disturbare, hostemq; à muris longius reijcere potuissent. Numerati sunt eo die plus quàm quatuor ictuũ millia, totidemque grauissimi ponderis pilæ in vrbe eiaculatæ. Interea nauis quædam oblonga è flumine in portum subducitur, asseribusque strata pons conficitur, per quem in ruinas, atque adeo in vrbẽ ipsã, cùm oppugnatio fieret, milites procurrerent. Deinde ex singulis stationibus eliguntur, qui vrbe oppugnarent. Prima pugna Anglis decreta est: Secunda Scótis: Tertia Comiti Solmenti & Domino de Brederode. qui omnes
iam

Anno
1591.
Dauentria
oppugnatur.

Anno
1594.

iam ordine, quo res tentanda esset, in armis parati signum expectabant. Strata iam latissima ruina, classicum canitur. Angli magno clamore, furoreque primi urbem inuadunt. Oppidanorum septem signa in ipsis ruinis stabant, omnes ad pugnam paratissimi. Cùm Angli in pontem desiliissent, inuentus est pons breuior, quàm vt ex illo in ruinas perueniri posset. hic priores vrgentibus posterioribus plurimi ex Anglis in aquam detruduntur, & submerguntur: alij ex ponte in ruinas prosilientes, ab oppidanis hostiliter accepti, & trucidati sunt. Magna hic Anglorum strage edita tandem receptui canitur. Sed neque inuenta fuit hæc oppidanis victoria. Dū enim pugnatur, Ordines bis tormenta sua displodunt, & in propugnantes eiaculantur. Sternitur hic quidam Mulerius Nobilis, cui globo à latere Comitum Hermannii caput auferitur: sternuntur & alij. ipse Comes lapide à muro pila disiecto grauissimè in facie vulneratur: adeo vt visum penè amiserit. Cessatum est eo die.

Postridie omnia denuo & ad operas disturbandas, & ad urbem oppugnandam præparata sunt. Sed qui in vrbe erant iniquissimo se loco pugnare videntes, de deditio-
ne cogitare cœperunt. In signis toto obsidionis tēpore Comitum Hermannii virtus enituit,
qui

Anno
1591.

310 MERCVRII GALLOBELGICI
qui si vulneratus non fuisset, aut nunquam,
aut vi urbem hostes capere oportuisset. De-
ditionis enim mentionem non ferebat. At
hoc rerum statu, cū ipse decumberet, & qui-
dem satis periculosè hosti quoque multo fa-
cilius in ruinas, quàm oppidanis pateret ac-
cessus, egrè tandem eò adductus est, vt cum
alijs de deditioe consenserit. Dum itaque
Ordines se ad nouam pugnam præparant,
nuncius in castra venit, qui oppidanos cum
hoste pacisci velle attulit. Magnū in castris
exortum est gaudium; dantur, petunturque
obsides. designantur quibuscum de deditio-
ne ageretur. Pleraque quæ petebantur ad-
missa sunt. Milites cum omni armatura, om-
nibusque impedimentis & bonis vrbe exie-
runt. Vrbs in potestatem hostium, à suis neg-
lecta, deuenit.

*Dauen-
tria
deditur.*

*Parmensis
in Cliuiam
venit*

Parmensis dum in itinere est, vt Dau-
entriam obsidione liberet, intellexit urbem ab
hoste, vti & Zutphania, esse occupatam. Qua
re agmen in terram Cliuensem declinans, ad
monasterium *Marienbaum*, non procul ab vr-
be Calcariensi confedit, partemque appara-
tus bellici Ruremundam remisit. Ordines
verò Steenvvicam profecti, præfidiarios su-
is victorijs territos, clauis obuiam laturos
sperabant. Sed cū actum in oppido esset si-
lentiū, in territorium Groeningense exerci-
tū traducunt, vbi fœliciori fortuna vsi, Delf-
ziliam

ziliū. Dammiū, & Immentillium facillimo negotio receperunt.

Dum hæc in Belgio maximo Catholicorum, & eorum qui Regijs rebus fauebāt more agebantur; Parisienses publicas supplicationes instituerunt; Deum orantes vt statum Religionis Catholicæ & Regni Gallici conseruare dignetur. Nauarręus interea Põtifarenſium vrbi inſidiatur. Aperto illā bello appetere non audebat, ſciens ciuium in ſe odiū, & fortiffimum in eo præſidium. Proditione igitur quid pōſſet volēs experiri, aliquot in vrbe homines, qui rebus nouis ſtudebāt, opulentū illis promittens præmiū, cōduxit, qui operā ſuam ipſi cōmodarent. Sed detecta proditione authores ꝛo. capti, & digno ſupplicio affecti ſunt. Louirium quoq; oppidulum ꝛ. Iunij proditione cuiuſdā decurionis occupauit, vti & Angli Guigauriū vi, & Grilonium inſidijs per eōſdem dies in tercepiffē feruntur.

Octauius Epiſcopus Calatinus, & in partibus Rhenanis Nuncius Apoſtolicus, cū multos abusus in Eccleſiam clā irreperere intellexiſſet, maturo cōſilio hoc tēpore multa ad reformationē pertinentia decreuit. Inter alia, vt Paſtores omnes ſub pœna excōmunicacionis in Sacramentorū, vtpote Baptiſmi, Pœnitentiæ, Eucharistiæ, Extremæ vnctio-

Anno

1591.

Naffonij victoria in Friſia.

Nauarręus Pontoyſe proditione tentas.

Mandata Nuncij Apoſtolicī Colonie decreta.

Anno
1591.

112 **MERCVRII GALLOBELGICI**
nis, & præcipuè Matrimonij sanctiones Ec-
clesiasticas, statuta & decretaprouincialis Sy-
nodi Colonienſis obſeruent: vt decretū Cō-
cil. Tridētīn. de reformatione Matrimonij,
Sess. 24. cap. 1. ſemel, iterū, & tertio, imò quo-
ties id expedire viſū fuerit, ſubditis ſuis ex-
ponant: vt nemo ignorantia præſumat. De-
cretum hoc 30. à prima promulgationis die
obligaturū. Nulla clameſtina matrimonia
fore rata, ſed omnia quæ præter mentē Con-
cilij contracta fuerint, ab omnib. Iudicib. ir-
rita eſſe iudicanda. Docendum eſſe popu-
lū quomodo quib. præſentibus matrimonia
ſint contrahenda, & à quibus benedicenda.
Impedimenta quoque omnia populo incul-
canda. Deniq; ſub pœna ſuſpentionis inter-
dicit omnib. Paſtoribꝰ, & ſacerdotibꝰ ne poſt
hac pueros, cuiuſcunq; cōditionis extra Ec-
cleſiā, ſed in fonte Eccleſiæ, & aqua eū in vſū
conſecrata baptizent Admonet tandem oēs
officij, & vt ſui gregis diligentem curam ha-
beant, precatur.

Eodē hoc mēſe Junio in prouincijs Rhe-
nanis magnus erat otioſorum hominū cō-
curſus, qui ad Tribunos & præfectos, à Prin-
cipibus Germaniæ designatos, vt Nauarræo
militarent, conſuebant, vt nomē militiæ da-
rent. Sub hoc prætextu multæ inſidiæ oppi-
dis & arcibus ſtruebantur. 10. namq; Iunij
Cen-

*Tuſitū occu-
patum
10. Iunij.*

Centurio quidá Zuiffelius, sub noctem Ab-
batiá Tuitiense hostiliter ingressus, eá præsi-
dio 60. peditū muniuit. His se iunxerunt, cō-
festimalij; & 40. equites à Regijs ad illū de-
fecerunt: ita vt trecentos homines in armis
habuerit, quibuscum vicina loca depopula-
batur. Sed & Onuphrius Téplius, Chiliar-
cha Nauarregus, eodē pene tēpore Monaste-
rio S. Cornelij, cū aliquot cētenis peditibus
& equitib. venit, iuxtaq; Brisaacū Rhenum
traijciens, 29. Iunij, intēpesta nocte Anten-
nacum, Coloniēlis Dioceseos ad Rhenum
oppidū, insidijs atq; arte occupare conatus
est. Machina namq; ferrea portæ (cui à fru-
mēto nomē erat) admota, igneq; iniecto, val-
nas exteriores effregit. Dumq; aliam admo-
uere nititur, vt & interiores perrūpat, oppi-
dani fragore admoniti accurrunt, densa in
hostem tela conijciunt, & fortiter à portis
suis repellunt.

Parmensis, dum hastenus in Cliuia cum
exercitu hæret, intentus quid hostis tenta-
ret, Nassouius metuebat obsidionem Knod-
senburgij (nomen propugnaculi est, quod
in opposita vrbis Nouiomagēsis ripa cōstru-
xerant) præsidio illud, omniq; genere co-
meatus muniuit. Magistratus Nouiomagen-
sis ad Parmensem profectus, eum obnixè i-
tō supplex orauit, veniret Nouiomagū, &

urbem

Anno
1591.

*Anderna-
chum à Teno-
plio tentatū.*

*Alij 29. Iu-
lij.*

*Knodsenbur-
gum à Par-
mensi obside-
tar.*

Anno
1591.

114. MERCVRII GALLOBELGÆ
urbem ista munitio, vrbi tam noxia
riculosa liberaret. Annuit tandem Dux
tis eorum, & 13. Iulij Nouiomagum munitio
collectisque omnibus scaphis, & pontonibus,
nocte Vahalim traicit, & in Bataua
insula inter Vahalim & Rhenum sita, castra
metatur, propugnaculumque postridie, qui
dies erat Dominicus, obsidere cœpit. Ab or
tu solis Comes Barlemontius; ab occasu Co
mes Octavius Mansfeltius, sub ipsa munitio
ne suas habebant stationes. Equites in pago
Lent à Septentrione aduersus hostium ad
uentum excubabant. Comiti Bosouo, Beau
resio, alijsque Regulis & Chiliarchis cum su
is legionibus, suæ quoque in circuitu sta
tiuæ erant designatæ. Insignis & validus e
rat exercitus; qui si æquo loco cum hoste de
summa rerum pugnare potuisset, facile vi
ctor euasisset. Ad oppugnationem verò tã
ti propugnaculi nullus erat apparatus. Cu
nicularij nulli, tormenta pauca, puluis exi
guus; ita vt Parmensis potius ad prælium, q̄ ad
oppugnationem venisse videretur. Disposi
tis stationibus conducti sunt Germani pe
dites, qui hostile propugnaculum fossam
circundarent, qua tandem obliquis ambagi
bus sub ipsum propugnaculi vallū militi pa
teret accessus. In eo opere sex aut sepem die
bus maximo cum Regionum detrimẽto de
suda-

*Parmensis
oppugnationem propugnaculi in Bataua tentat.*

sudatum est. Quo enim fodiendo magis hosti appropinquabant, eò plures sternebantur, & vulnerabantur. Non placebat Parmensis institutum viris & prudentia & exercitatione militari præditis, qui duos tantum eminentiores colles (vulgus militum nunc *Cattè* vocat) excitandos suadebant; quod & minori Regionum damno, & maiori commodo fieri potuisset: ex ijs enim hostem à propugnatione prohiberi posse aiebant. Dum huic operi instat Germani pedites, equites, peditumque legiones aliæ aliquot millia fascium comportant, quibus in oppugnatione fossæmunitionis obstrucrentur. Gerræ deinceps ad machinarum bellicarum defensionem eriguntur, & tandem machinæ aliquot præter eas, quas ipse Dux aduexerat, ex vrbe attrahuntur, omniaque ad vallum disturbandum præparantur. Vigesimo secundo Iulij, Mariæ Magdalenzæ sacro, mane hora quinta Dominus La Motteus nouem tormētis vallummunitionis verberauit; paulo post sex, deinde tribus: septima hora cessatum est, ictus in vniuersum numerati sunt ducenti circiter & triginta. Causa cur cœptum hoc continuatum non fuerit, adhuc ignoratur, miranturque multi, præsertim cum frustra non fuerit. Exigua namque illa vi vallum adeo fuit conuulsum & laceratum, vt signifer His-

Anno,
1591.

Parmensis ipse quosdam castra lustrabat, operasque vrgebat, interdiu in urbem veniens, & sub vesperum in castris reuersus ibidem pernoctabat.

22. Iulij.

ANNO
1591.

panus accurrens, illud facile ascendere potuit: quem Hi:berni aliquot secuti sunt, & collato pede cum hoste in ipsa vallo præliabantur. Octaua circiter hora corona munitione inuadunt, & diu velitantes infinita sphaerularum vim in se mutuo eiaculati sunt sed temere, & absque villo fructu; cum ruinae nullae essent stratae, per quas aditus pateret. Postea cum receptum signum datum esset, altum in castris fuit silentium, in vrbe vero moeror & trepidatio. Captatur aliud consilium, vallum suadent suffodiendum, & immisso puluere euertere: id ciuibus persuadetur.

*Mauritij è
Frisia in
Gelriam rediit.*

Mauritius in territorio Groeningensi, cum metropolim ipsam aliquamdiu obsedisset, Parmensisque aduentum in Batauiam intellexisset, relicta Frisia exercitum in Gelriam reduxit. Trepidabatur Arnhemie, & in vicinis oppidis. Timuit & sibi & suis Vigius, vrbis Tilanae praefectus: portam oppidi, qua iter est Nouiomagum, obstruxit, aggerem antiquum rescidit. nouumque (vt hosti præcluderet iter) excitauit, & quae ad defensionem pertinebant, praeparauit. Mauritius cum Arnheimium venisset, ponte fluuium iunxit, intentus si hostis exercitum ex improviso capere posset; neque enim collatis signis cum eo pugnare audebat. Patebat quidem illi ad Parmensem accessus, cuius castra nullo aggere, nullo

nullo vallo, nulla erant prætentura circūda- Anno
 ta vel munita, quæ aditum, impressionēque 1591.
 prohibere potuissēt: Sed insidijs & dolo ma-
 gis q̄ virib. suis confidebat. 24. itaq; Iulij
 aliquot equitū peditumq; copias in insidijs 24. Iulij
 non procul à Rheno posuit, & duas turmas
 equitum in penitiorē Batauiā præmisit, q̄ *Victoria Nas-
 sonij in Ba-
 tavia.*
 hostem prouocarent. Quas cū conspexis-
 sent 200. circiter equites Regij, inter quos
 Prætoria cohors Parmensis, in eas feruntur.
 Pugnatur cominus, capiuntur 40. circiter
 Mauritanii, fugiunt reliqui. Regij in illo fer-
 uore vehementiores illos insequuntur, nul-
 las insidias metuentes. Admoniti à captiuis
 ne vltorius pergerent, latere in insidias, ne se &
 ipsos perdant, admonitionem cōtēpserunt,
 donec tandem ad pōticulum vētum est, vbi
 sistere se debuissent. At illi feruentiores vl-
 terius progressi, hostē insequi nō desistunt,
 donec qui iuxta ponticulum latitabant ex
 insidijs consurgunt primi; deinde & alij, qui
 in circuitu erant, & Regios tam à tergo, quā
 à fronte circumuenientes, paucos cædunt:
 ceteros, elapsis quibusdam, viuos capiunt.
 Captus est in hac pugna Petrus Fránciscus Ri-
 gallaius Prætorię cohortis ductor, Marchio-
 nis Guastij frater, illius Vicarius; Antoni-
 us Senagallius, & alij quidam Nobiles, gre-
 garij; equites plures. Cæsorū captorūq;

V 4

nume-

118 MERCVRII GALLOBELGICI
numerus centum circiter & quinquaginta.

Anno
1591.

Huius cladis fama cum in castra Parmensis ab ijs, qui infortunium hoc euaserat, esset allata, magna fuit omnium tristitia cum indignatione permixta, tum quia tot viri fortissimi capti essent, tum etiam, quod sibi ipsi hoc malum accersuissent. Captabat Parmensis occasionem hostem vindicandi, & ea nocte cum parte exercitus in interiora Batauię ingressus, hostem vbique querebat. Sed ille se suis castris continuit. His omnibus malis accedere, quod quotidianę, continuęque pluuię Batauicam terrę prorsus glebosam, ad gerendum bellum redderent inutilem; flumenque in immensum cresceret: ita ut operę omnes aquis inundarent. Altero igitur die, D. Iacobo sacro Parmensis de expugnatione propugnaculi desperans, & maius incommodum metuens, suos conuasare, casas incendere, & obsidionem soluere pręcepit. Maiora tormenta pręmisit, ipso cum exercitu, toto pene biduo adhuc in Batauia mansit, hostem expectans, si fortę ad manũ venire auderet. Tandę equites primò, deinde pedites eo ordine (quod potissimũ in hac expeditione laudatur) flumẽ traduxit ut nullus ẽ suis desiderat' sit. Turpe igitur hallucinatur hic, uti & in multis alijs scriptor quidam Germanicus, qui sua ex ficto quodam Iacobo Fran-

15. Iulij

*Parmensis
ob idionem
Kod'entur
gij soluit.*

co Latino transtulit, cùm dicit, duas machinas à Parmense propter celerem fugam in Batauia relictas; tanta ataxia, tam præcipiti fuga milites ad scaphas & pontones accurrisse, vt duo depressi sint, & homines submersi. Præfidiarios qui in munitione erant exercitus tergù carpsisse, multos tormentis lace- rasse, multos trucidasse, quæ verò de nauibus Ordinum igne instructis, Vahalimque ingressis, & quæ de 3000. Regionum in Batauia cæsorum scribit, ex professo falsa sunt. Sed nec sibi ipsi cõstat, cùm exercitum Parmensis tribus tantùm millibus constitisse dicat, solus itaq; euasit. Hæc & similia omnia quàm longissimè absunt à veritate.

Parmensis suis Vahalim traductis in urbem venit. Verdugium, Comites Therenbergios, Hermannum, Ludouicum & Henricum è Frisia primò: deinde & Dragoniũ Antvverpia ad se vocat, qui cum instructissimis equitum turmis, Nouiomagum veperunt. Magna quoq; pars exercitus (equitum aliquot copijs exceptis, qui magno oppidanorum incommodo in agro suburbano obuias quasque segetes demetebant, & equis obijciebant) in urbem vocatus est. Magnus erat Principum, magnus Nobilium & fortissimorum militum in vrbe numerus: cõsilia quotidie conferebãtur, nihil tamen

Anno
1591.

320 MERCVRII GALLOBELGICI
statui potuit, quod magnoperè ad vrbis
conseruationem faceret: nisi quod tribus
præfidiariorum signis decreta sunt aliquot
coronatorum millia, vnde quinque mensi-
bus singuli singulis mensibus stipendiū per-
ciperent: item alia aliquot milia, ex quibus
singulis mensibus vnicuique 38. sestertij
numerarentur, quibus sibi ipsi hospitia con-
ducerent, ne ciuibus essent onerī: tertio que
dam millia, quibus frumentum emptum
est, vnde panes quinque librarum costi quin-
to quoque die singulis distributi sunt. De
augendo autem præsidio diu multumque
disputatum est. Ceterum non placuit ea res
quibusdam ciuibus, qui aut ipsi nouas res
affectabant, aut ab alijs erant subornati. Sa-
nior tamen & potior ciuium pars validius
præsidium admittendum esse; sine illo enim
seruari ciuitatem non posse arbitrati sunt.
Vicit tandem maior, sed (vt quibusdam vi-
detur) deterior suffragiorum numerus. Ab
illo autem die Ordinibus vrbis potiundæ
non exigua spes affulsit. Sunt nihilominus è
Senatu, qui tunc erat, qui asserunt, se tandè
à Parmensi vnam equitum cohortem petijisse:
sed negatam esse, & Parmensem re-
pondisse; se totum exercitum suum in pro-
cinctu relicturum, qui urbem ab omni ho-
stium vi, omni que obsidione tueretur: se
Nouio-

Nouiomagenſes vt pupillam oculi conſer- **Anno**
uaturum; opus non eſſe maiori præſidio, **1591.**
afflictis afflictionem non eſſe addendam.

Hoc modo compositis omnibus, quar- **4. Auguſti.**
to Auguſti ſub veſperem omnibus Princi-
pibus, Ducibus; & belli præſectis præcipi-
tur, ea nocte ſe ad iter parént: Ducem e-
nim ſummo mane diſcedere decreuiſſe. Po-
ſtridie profunda adhuc nocte conuaſatis
omnibus Princeps cum octingentis circiter
equitibus, omniq; comeatu aulico Nouio- **Parmenſis**
mago diſcedit, Verdugio Imperatore totius **Nouiomago**
exercitus, qui in Gelria relinquebatur, & **diſcedit.**
iuxta Graneburgum caſtrametabatur, crea-
to: qui paucis poſt horis ex vrbe in caſtra
quoque profectus eſt. Parmenſis, quia ad-
uerſa valetudine conflictabatur, ad fontes i-
terum Spadanos profectus eſt. vbi ab Illu-
triſſimo Electore Erneſto ex Germania, v-
bi copias aliquas peditum coegerat, reduce
ſalutatur. Actum hic aiunt inter Ducem &
Electorem de oppidorum Diœceſeos Co-
lonienſis, euocatis præſidijs Regis Hispania-
rum, reſtitutione.

Verdugius exercitum ſibi demanda-
tum poſt aliquot dies longius Nouiomago
abduxit, & Moſam verſus cū eo in V Vees, pa-
gum Cliuiæ, non ꝑcul à Gocchio profectus
eſt. Naſſouius & Ordines ſiue à fautoribus,
ques

322 MERCVRII GALLOBELGICI
quos in vrbe habebant vocati, siue quia exercitum discessisse audierant, ingenti classe comparata & instructa, Vahalim ingressi aduerso flumine, sed vento propitio Nouiomagum velificarunt, & aliquot diebus in anchoris steterunt. Exercitus tota Batavia dispersus mandatum Nassouij expectabat. Sed quia Verdugius vltro citroque aut ipse quotidie Nouiomagum veniebat, aut e suis aliquot mittebat, sublatis tandem anchoris naues in Hollandiã reuersæ sunt. Sūt qui asserunt Nassouium à ciuibus quibusdã vocatum venisse, sed proditoribus occasionem fidem soluendi præreptam esse.

*Nauarræm
Nouiodunã
expugnat.*

Parmensem in Galliam reuersurum fama per Nauarræi castra frequens erat. Rex quia metuebat eum nunc iterum Nouiodunum in Picardia iter instituturum, habito cum suis consilio, vrbem hanc 15000. militum exercitu circumdedit, arctaque obsidione, & 14. maioribus tormentis cinxit. Initio militari more deditionem postulauit, & tolerabiles conditiones ciuibus obtulit, ne ciuitatem nitidissimam, culteque structam destruere cogeretur. Oppidani ne quidem responso dignati, aliquot machinas in exercitum Regium eiaculati sunt. Quod cum Rex ægerrimè ferret, confestim per cunicularios mœnia suffodere, suppositoque puluere

uere & igne subuertere conatus est Suffossis Anno
 fundamētis muri ex improuiso corruerūt, 1591,
 & quàm plurimos è Nauarræis oppresserūt.
 Rex nihilominus in obsidione perseuera-
 uit, & omnibus quibus potuit viribus vr-
 bem oppugnauit. Mœnius interea & Domi-
 nus de Tauannes cum aliquot copijs Rho-
 tomago Nouiodunum contendentes, ob-
 sessis opem ferre voluerunt: Sed viribus im-
 parēs ad sua redierunt. Quare oppidanorū
 animi consternati sunt, deditiōem tamen
 facere noluerunt, & ingentes strages in Na-
 uarræi castris suis machinis ediderunt. Vr-
 get expugnationem Nauarræus, & quarta 6: Augusti
 eadem oppugnatione urbem vi occupauit,
 omnesque in armis inuentos trucidauit. Ce-
 teris graue lytrum imperauit, Magistratum
 & Præfectos reliquos mutauit, suis præsi-
 dijs urbem muniuit, & reliquū exercitum cum
 apparatu bellico in Pictones remisit.

Præcedenti mense Nauarræus publico e-
 dicto mentem suam de permittenda Catho-
 licis Catholica Romana Religione decla-
 rat: in quo initio regni sui se nihil magis op-
 tasse dicit, quàm vt Concilium conuocaretur,
 in quo Religionis controuersie compo-
 nerentur. se non obstreperum fore, præfra-
 ctum aut obstinatum; sed doceri velle; & si
 error demonstretur, se saniora consilia secu-
 turum.

*Nauarræus
 se publico e-
 dicto purgat,
 & Catholi-
 cæ Religio-
 nis conserua-
 tionem pro-
 mittit.*

Anno

1591.

Verba sunt

Nauarraei.

324 MERCVRII GALLOBELGICI
turum. Sibi decretum etiam semper fuisse
Catholica, Apostolica, Rom. Religione nihil
mutare, aut vt ab alio mutetur admittere
velle: sed professoribus eiusdem Religio-
nis illam, omniaque illorum immunita-
tes & priuilegia facta tecta conseruare. Inde
longa oratione conqueritur, se ab hostibus
falsò apud omnes traduci, quasi persecutor
sit, & oppressor Religionis Catholicæ; quo-
rum etiam machinationibus se Sixto V. sus-
pectum & exosum redditum, & excommu-
nicatum fuisse. Sed eidem Pontifici tandem
eorum fraudes & dolos innotuisse, eumque
prioris excommunicationis pœnituisse, ma-
gisque in ipsos fulmine suo sæuuisse, quam
vnquam in alios sæuierat. Nunc verò eosdē
rebélles alium in eadem dignitate nactos,
qui illis tractabilior est, eò quod nimis fa-
cile credit; inauditos enim eum condem-
nare, nec defensionem admittere. Hinc faci-
le colligendum eum à partibus eorum sta-
re, nec æquum esse (vt debebat) Patrem. Quà
falsò accusatus sit, quasi Religionem oppri-
mere cùpiat, vel id testari, quod omnes Prin-
cipes sanguinis, Officiarij coronæ, Satrapæ,
Præfecti & ministri Concilij, qui que prima-
rijs Regni funguntur officijs, plerique Ca-
tholici, Catholicæque Religioni addicti sunt.
Ad hæc Cardinales & summos regni præla-
tos

tos in Concilijs & Parlamētis præcipuos esse. Vt igitur adhuc securiores reddat dilectos sibi, obedientesq; Catholicos, iterū affirmat, & coram Deo testatur, nihil sibi antiquius esse, quàm vt Concilium edicatur, seu conuentus sufficiens fiat, in quo Religionis controuersia disputentur, & concilientur. Quantū ad suam personā, eam semper propensam fore, ad sanā instructionē & doctrinam sequēdam, nec maius quid desiderare, quàm vt illam cōsequatur gratiā vt si in errore sit, is doceatur, quò ab ea, ad verā fidem transire possit. Iureiurando quoq; promittit, se Catholicam, Apostolicam, Romanam Religionē, eius exercitium & priuilegia cōseruaturum, nec vlllo pacto permissurū, vt quis in ea vel minimū mutet, aut in eius præiudiciū faciat. Tandem ostendere conatur Legati Apostolici mādatum irritū esse, & nullius ponderis, magisq; tendere ad perniciem Gallicæ Ecclesiæ, quam ipse promotam se cupere dicit, quàm ad illius vtilitatē & salutem. Mandat igitur omnibus legationi Pōtificiæ sese opponant; Cardinalibusq;, Archiepiscopis, Episcopis & Prælatibus præcipit, vt iuxta præscriptū iuris, Canonū & decretorum se muniāt, ne officia Ecclesiastica vsq; intermittantur, & populus suis pastoribus, diuinisq; officijs spoliatur, Vicesimo deinde

Aliud mādatum Navarrae

Anno
1591.

326 MERCVRII GALLOBELGICI
deinde quarto mensis eiusdem Iulij, aliud
mandatum iussit promulgari, quo inuehi-
tur in eos, quorum importunitate vlti-
mum pacis edictum erat reuocatum; primò
per subsequens edictum anni 1585. mense
Iulio; secundò per decretum anni 1588.
Rhotomagi publicatum. Vtrumque edictum
Regi violenter extortum; & ex eo plurima
in Regno enata mala dicit. Ideo præseri hoc
suo mandato se duo ista edicta, vt pernicio-
sissima, violentaq; rescindere, & abrogare,
ipsum autem pacificationis decretum ap-
probare, atque vt ab omnibus approbetur,
& obseruetur mandare significat.

5. Augusti.
Edictum Par-
lamenti con-
tra monito-
rium Bullæ
Gregorianæ.

Tandem hoc mense Augusto Parlamen-
tum Turonense edicto publico Monitorium
Bullæ Gregorianæ, quo Nauarræus excõmu-
nicatur, infirmat, rescindit, & irritum facit:
impium, seditiosum, dolo plenum, omni-
bus sanctis decretis, statutis, iuribus, priuile-
gijs, immunitatibus & libertatibus Ecclesiæ
Gallicanæ contrarium pronunciat. 1. Iubet
exemplaria seu diplomata Marcellini Lan-
driani sigillo munita, & manu Sebastiani
Lambineti subsignata, per Carnificem lace-
rari, & igne ante palatium comburi. 2. Inter-
dicit omnibus Prælatiis, Sacerdotibus, Vica-
rijs, alijsque viris Ecclesiasticis eadem exem-
plaria publicare, & diuulgare: Omnibus et-

iam

iam vtriusque ordinis ea domi habere, & as- Anno
 seruare. 4. Declarat & pronunciat Grego- 1591.
 rium huius nominis XIII. Pontificem Scis-
 maticum, Hæericum, & iuratum pacis &
 concordia Catholica, Apostolica, Roma-
 na Ecclesiae, Regis Franciae, & totius Reg-
 ni inimicū & hostem: Imò proditorie Hispa-
 norum seditionis & coniurationis compli-
 cem, vt qui perduelles tuetur & defendit,
 ijsq; ad inauditū mortis Hærici Regis latro-
 cinium opem & consilium præbuit. 5. Inter-
 dicit idē Parlamentum omnibus collybistis,
 ne post hac vllam pecuniam, auream vel ar-
 genteam pro Bullis, Prouisionibus, Dispēsa-
 tionibus, aut alijs expeditionibus Romę nu-
 merent. Quod si iam quædā Bullæ aut aliæ
 Papales gratiæ, sint impetratæ vult illas à lu-
 dicibus & Decanis ruralibus irritas censerī
 & iudicari. 6. Præcipit vt Marcellinus Lan-
 drianus, Legatus Pontificius, qui Monito-
 rium Bullę in Regnum primus intulit, com-
 prehendatur, & in vincula conijciatur: vt à
 Parlamento contra illum iure procedatur.
 Quod si tam citò capi nequeat, publicis lit-
 teris vt veniat citetur. 7. Vt omnes Re-
 gi & Regno fideles subditi, huic edicto pa-
 reant, & vt in omnibus seruetur, omni cura
 incumbant, imperat. 8. Vt idem in omni-
 bus biuijs promulgetur, legatur, lectum

X

yal

328 MERCVRII GALLOBELGICI
valuis affigatur, & omnibus iudicibus, præ-
fectisque mittatur, vt idem faciant iubet: 9.
Tandem omnibus Archiepiscopis, Episco-
pisque seridè mandatur, vt hoc Parlamenti
decretum omnibus suæ Diœceseos & iuris-
dictionis Ecclesiasticis insinuent, ne quis
ignorantiam aliquando prætendat. Idem
iubetur omnibus Gubernatoribus, Bali-
uis, Iudicibus & Senescallis, vt edictum hoc
vbique proclametur. Generalis quoq; pro-
curatoris ministros iuuent, vt hæc omnia
seruentur, sub pœna suorum officiorum a-
missionis.

*Bragadinus
chymicus ca-
pite plecti-
tur.*

Marcus quidam Bragadinus, insignis
chymicus, circa hæc fere tempora Mona-
ci in Bauaria capite plectitur. Is paulo an-
te Venetijs in Bauariam venerat, auriq;e
faciendi artem profitebatur. Neque illum
vel ars, vel dolus fallebat: aurum enim tan-
ta copia faciebat, vt integras massas amicis
donaret: aurum non pluris, quàm æs aut
ferum faciebat. Splendidè & Principum
more victitabat, magnificentissimam ale-
bat familiam, famulos magni nominis viros
habebat; Illustrissimi titulo salutari vole-
bat; multosq; Principes in Europa magica
sua arte in sui admirationem rapiebat, adeo
vt alter Paracelsus haberetur.

Cùm verò Magiam suam longo iam tem-
pore

more exercuisset, omnibus Principibus innotuisset, ab omnibus expetitus est. Venit tandem Monacum, in aulam Ducis Bavariz. At is cum breui dolos & diabolicas illius artesprehendisset, atque odoratus esset, eum in carcerem compegit. Cumque illum in tortura examinari Princeps iussisset, ne torqueretur deprecatus est, promittens se ultro, quæ vnquam perpetraverat, dicturum. Sed & totius vitæ suæ curriculum, omniaque in eo commissa scelera scripto exhibuit: ne tamen publicarentur oravit. Se quidem morte dignum confessus est, sed ut concubina sua, Signora Caura, totaque familia illæsa in Italiam remittatur supplicavit. Octavo itaque Augusti clementissima, & qua multo duriores nonnulli expectarant, lata est in eum sententia: primo scilicet canes illius duo, quibus in magicis rebus abusus erat, sclopētis traicerentur: ipse autem capite plecteretur. Pro tam miti sententia Principi gratias egit, se multo seueriorem, & ut minimum ignem promeritum dicens.

Postridie nouum erectum est patibulum, *Supplicium*
 orichalco obductum, & in medio illius laqueus, eodem aurichalco inuolutus, apponitur, quo signo dolus illius auri conficiendi significaretur. Iuxta patibulum excelsum

1709
 1791.

Anno
1591.

330 **MERCVRII GALLOBELGICI**
cellsum pegma constructum, & nigro pan-
no stratum est. In pegmate sedes colloca-
tur, & in ea reus lugubri veste indutus.
Sedenti carnifex, ceruice nudato, caput
amputauit: quod cunctis spectandum exhibi-
tum est. Atq; hic finis nobilis illius Chymici.

*Argentora-
tenses diru-
erunt Carthusiano
rum Mona-
sterium.*

7. Augusti.

Celebre & antiquum erat in agro subur-
bano Argëtorati monasterium, Anno 1340.
à tribus opulentissimis ciuibus, Ioanne Mis-
niensi, Gerardo Saxone, & Venero Hesso
ædificatum: Carthusianisq; inhabitandum
datum. Magistratus Argentoratensis sep-
timo Augusti aliquot senatores, duos cur-
rus, & viginti sex sclopetarios in monaste-
rium hoc ablegauit, cum mandato, Priore in
& tres illius fratres in urbem adduceret. Hi cū
eò venissent, & à Priore humaniter accep-
ti essent, præceperunt Priori, cum suis currui
cōscenderet, secumq; in urbem proficiscer-
etur. Qui cū id negaret, se excusaret, atq; e-
vel in posterum saltem diem in monasterio
vt relinqueretur oraret, exauditus non est:
sed coactus cum illis in ciuitatem proficisci.
Adducti itaque omnes in ciuitatem, & pro-
mo condoque suo traditi. Postridie mise-
runt, qui in ambitu vitreas fenestras com-
minuerunt, Bibliothecam, aurum, argen-
tum, vinum, omnemque annonam diri-
puerunt, & in urbem comportarunt. Se-
quenti

quenti nocte octuaginta cæmentarios ex-
penfis suis conductos, in idem monasterium

Anno
1591.

deducunt, qui totum monasterium primò,
deinde turrim demoliti sunt. Vt autem
huic factò honestum titulum prætende-
rent, famæ dant, Ioannem Manderschei-
tium, Argentinensem Episcopum cum Ducis
Lotharingæ filio in peregrino habitu
tribus diebus, ac noctibus totidem, in
hoc monasterio, vrbi nimium vicino, de-
lituisse: omnia lustrasse, & indagasse, vt
eo occupato, fluminis, lignorum, & ma-
larum commoditates vrbi præriperet, eam-
que pro suo arbitrio diuexaret. Eodem
tempore Argentoratum missæ sunt multæ
machinæ bellicæ, & flumen, quod urbem
interluit (Breusch vocant) nauibus prope
coopertum & stratum erat: nec initio sci-
ri potuit, in cuius vsum tantus apparatus
fieret, donec tandem animaduersum est, ma-
chinas omnes armis & symbolo Nauarræ
Regis, quem & illi Franciæ Regem nomi-
nant, insignitas fuisse.

Apparatus
bellicus Ar-
gentoratum
missus.

Inuillæus Ducis Guisij filius adhuc in ar-
ce Turonensi sub custodia Rouuralij cap-
tius detinebatur: qua in captiuitate, supra
duos annos, iam octauum mensem agebat.
Diligētissimè custodiebatur, nec vllam ha-
bebat libertatem, qua Princeps tam iuuenis

Inuillæus
Ducis Guisij
filius seip-
sum è capti-
uitate liber-
auit.

X 2

sele

Annus
1591.

15. August.

322 MFREVRII GALLOBELGICI
se se posset subinde oblectare. Huius tã diu-
turnæ arcetæque custodiæ pertæsus Inuil-
læus, per internuncios cum Domino *de la*
Chastre, cõsanguineo suo, egit de modo, quo
liberari & ex captiuitate posset elabi. Inuen-
tus est modus, & dictus est dies 15. August. as-
sumptæ in cęlos Mariæ festus. Isto itaq; die,
vt conuentum erat, Princeps postquã to-
ta nocte Deum obnixè rogasset, vt feliciter
sibi quod p̄positum erat succederet, B.
Virgini se commendasset, & sacrosanctis Sa-
cramentis munijset, circa meridiem, quo
tempore vr̄bis & arcis portæ claudi solent,
occasionem querebat custodes à se ablegan-
di, vt solus esset. At illi, fortè aliquid sinistri
suspicati, secedere noluerunt. Ianua cubicu-
li erat validissima: hand iuuenis custodibus
ante cubiculum obambulantibus occlusit,
& à duobus famulis suis custodiri iussit. Cõ-
festim ad fenestram accurrens, funi eum in
vsum sibi à lotrice pridem misso, & indusio
inuoluto baculum illigat; cui inter crura in-
serto insedit, & sic à ministris suis demissus
est. Custodes cùm se exclusos viderent, nec
ianuã aperiri, ex alia fenestra prospicientes,
videt Ducem à fune pendentem. Quater in
eum eiaculantur, at non læserunt. Famuli,
qui funem regebant, territi illum deserunt,
cadit princeps, decidit capite pileus, & con-
dices

dices grauissimè lædit. At periculi præsentia Anno
 faciebat vt doloris oblitus, summa cum ce- 1591.
 leritate secundum aquas cucurrerit, vt se in
 tutū reciperet. Ceterum quia via erat lon-
 gior, vix respirare potuit: stare autē non erat
 consultum: quidam enim è mœnibus clama-
 bant, captiuū fugere. Ecce in hoc periculo
 constitutus, vidit quendā equo infidentem.
 Accurrit, orat equū sibi concedat. Quod cū
 ille negaret, princeps vna manu pugionem
 stringit, altera infidentē equo deijcit, insili-
 ensq; in eundem equū velocissimè aufugit,
 donec ad locum veniret, vbi Cubicularius
 eius cum generosiori equo illū expectabat.
 Cubicularius, & qui cum illo erāt, videntes
 hominē sine tegmine, hostem esse arbitrati
 fugerunt. Vociferatur Princeps, donec tan-
 dem agnitus est. Mutato equo cœpto pergit
 itinere. At duo Scoti illū insecuti, iam penē
 affecuti erāt: & certē fuisset, nisi quidā senex
 è suburbio, qui Principē nouerat, vnus Sco-
 ti equū freno detinisset, orans vt optimo
 Principi parceret. Dū hic vrget, ille negat,
 equo cespitante sessor decidit. Accurrens al-
 ter Scot° senem grauitè vulnerat. Inter has
 turbas Inuillēus euadit, fluuiumq; Cher in-
 colis dictū, tranauit. Hic statim aliquot No-
 biles à Dño de la Chastre obuios habuit, qui
 cū summa cū lætitiâ exceperunt, & in oppi-
 dū Selles deduxerunt. Dominus de la Chastre

934 MERCURII GALLOBELGICI
audito-fælici successu, statim Canticum
DD. Ambrosij & Augustini cani iubet, quo
finito celerrimis equis ad Inuillæum profi-
ciscitur, eumq; nobilissimo cum comitatu
Auaricum, Biturigum oppidum, deduxit:
Hic ab omnibus vtriusq; ordinis hominib;,
obuiam illi prodeuntibus, magnificentissi-
mè exceptus, & in primarium vrbis templū
deductus est, vbi secundò Canticum *Te Deū*
reperitur. Inde carminibus, & insigni come-
dia de adolescentib. in caminū ardentē inie-
ctis, per studiosos Societatis Iesu salutatur.

*Exercitus
Germanorū
Nauarrao
militaturus
eius.*

Principes, Chiliarchæ, Centuriones, alij-
que præfecti à Protestantibus ad bellum in
Gallia gerendum designati, in Thuringia,
Saxonia, Misnia, Slesia, Palatinatu, & ditio-
nibus Brandenburgicis incredibilem equi-
tum, peditumq; numerum collegerant; qui
omnes prope Gelhausen confluētes, Impera-
torem suum principem Anhaltium expecta-
runt. Qui cū aduenisset, copias omnes Vr-
selli, Francfurtum ad Mœnū, & in vicina lo-
ca præmisit; Prius aut placitum Principū de
comeatu publicauit. Cōuenerat enim antea
cū Principibus, quorū intererat, quantū pro
frumento, auena, vino, cereuisia, ceterisq; ne-
cessarijs milites numerarent. Interim ab hor-
tis pecoribus, & segete abstinerent. 11. Au-
gusti omnes præfecti & milites illis subiecti

*Contra Rem
Anholtij cū
principibus
de comeatu.*

11. Augusti.

iux-

iuxta Hochheim, in magna & spaciosa planitie loco diribitorio aptissimo, conuenerunt, vt exercitus recenseretur. Primo loco lustrati sunt equites Criechingij, & inuenti sunt mille. Secūdo Fabianiā Danav, cui totidem equites parebant. Tertio lustratur machine bellicæ, & hi, quorum est eas administrare, numerati sunt serpentini duo, cartones (vt vocant) totidem, & campestres machine duodecim. Cunicularij 1200 quos sequebatur legio Francorum, mille sexcentorum equitum & peditum, quam Comes Tureinz ducebat. Quarto transijt ipse Anholtius, cum 2200. equitibus. Quinto Georgius V Vilhelmiā Berbisdorff, cum 1000. Omnib. equitibus his in circulo cōstitutis, Anhaltius, Tureinius, alijq; Tribuni, Legati & Præfecti obequitarunt; singulasque turmas diligenter lustrarunt Tandem sacramentum proponitur, quod Nauaræ, seu coronæ Regiæ in Gallia tribus mensibus fideliter militarent. In hæc verba cū iurassent, omnes machine bellicæ disploduntur, omnibus tubis canitur, magna erat in exercitu lætitia.

Anno
1591.

*Exercitus re
conijetur.*

*Sacramentū
exercitusi pro
ponitur.*

Planities fossa, valloque exiguo erat distincta: equitibus ab vna parte lustratis, ab altera parte pedites recensentur, quorum numerus erat 6800. quos Comes de V Veda,

X 5 & De

Anno
1591.

336 MERCVRII GALLOBELGICI
& Dominus Landius ducebant. Lustrato e-
xercitu Rhenum versus contendebant. Cū-
que in V Vallauff venissent, 70. circiter sca-
phas, aliasque naues inuenerunt, quibus flu-
men traiecerūt: deinde aliquot diebus reli-
quas copias expectarunt. Post non multos
enim dies subsecutus est Frensius cum 600.
equitibus; Templius cum 4000. peditibus,
equitibusque ducentis; Domini Rebourij
Vicarius cum 100. equitibus, & 400. pediti-
bus. Iselsteinius & Quadius singuli 200. equi-
tibus & sexcentis peditibus imperantes: clau-
debant agmen Rebourij 1200. pedites. Ipse
Rebourius nondum in exercitum venerat,
sed in Hollandia plures copias colligebat.
Cumque sexcentos circiter pedites nactus ef-
set, in via 400 defecerunt, & clā fugiētes ab
agricolis passim trucidati sunt. His etiam
recensitis iter per Palatinatum instituunt,
& ad siluam quandam, non procul à Nuvvê
houiō vigesimo primo perueniunt: vbi a-
liquamdiu subsistentes, exercitum in ordi-
nem redegerunt hunc: Comes Tureinz pri-
mum locum occupabat, qui mille sexcentos
homines armatos ducebat. Anhalti^o secun-
dum, qui 2200. equites; Tertium Georgius
VVilhelmi Berbisdorff, aut (vt quidā) Barf-
fersdorff, qui mille equites ductabat. Hunc
sequebantur quadringenti pedites Iselstei-
nij

Ordo exerci-
tus iuxta
Nuvvêho-
uio

Anno
1591.

nij. Iselsteinium Vicarius Rebourij, cui toti de pedites parebant. Hos Criechingius cum equitibus mille; Chriechingium Dux Bernhardus, Princeps & Dominus in Dessavv, qui prætoriam cohortem 1000. equitum ducebat. Dessaviu Fabianus à Donavv, cù 1000. equitibus. Hunc Landius cum 3400. peditibus. Ex opposito Comes de VVid constitit, 3400. quoque peditibus imperans. Hunc sequebatur Templius cum 4000 peditibus, & 200. equitibus: & Comes de VVeda cum trecētis peditibus. Ab altero exercitus latere Christophorus Helslerus, cum 300. peditibus constituitur: in medio iunior Comes de VVesterburg, cui 3400. pedites merebant. Hoc ordine, atque hac forma stabat exercitus, cùm ad sortes eundum erat. In horum tot milium hominum medio Præfecti & Tribuni diu multumque consultabant, quo ordine apparatus bellicus proueheretur. Sortiti itaque inter se, quis inter equites primum locum in agmine haberet, agminisque dux esset, munus hoc Fabiano à Donavv sorte obtigit. Is confestim aliquot cunicularios præmisit, qui vias, ne quid equis, curribus aut machinis impedimento sit, sternant, reparent, dilatēt ac cōplanēt. Machinæ bellicæ in medio agminis à 44 eqs protrahebatur. Comeatus, pulvis tormētarius, fomes igniarius,

Anno
1591.

238. MERCVRII GALLOBELGICI
igniar^o, ligones, pale, sarcula, pōtes, scaphæ,
scalæ, diuersa arma, similia que necessaria tri-
bus curruum millibus uehebantur: his exer-
citus tanquam vallo claudebatur. Dum hic
ordo constituitur, alij aliquot Centuriones
aduenerunt, sese que exercitui iunxerunt. In-
ter alios Ioannes à Berich, Comes è Thurin-
gia; Hermannus à Rosenroot; Stellamus ab
Holtzendorff; Quadius; Iacobus Melchius;
cæcus Comes Mansfeltius, & alij. Casparus
Schonbergius suam legionē per mōtana Ar-
gentoratum duxit. Rebourius cum suis du-
centis peditibus serò aduenit; cumq; Rhe-
num traicere prohiberetur, 6. Septembris
Francfurtum ad Mœnum venit. Sed quia cū
tam exigua militum manu progredi non au-
deret, etiam hos sacramento absoluit, & cum
exiguis equitibus Schonbergium insecutus
est. Exercitus ipse optimo ordine processit;
donec tandem Ioannes Casimirus citatis
quis ad Anholtium, ceterosq; præfectos ve-
nit, instruens eos, quo modo & ordine cū in-
cta essent peragenda. Post consilium Casimi-
rus reuersus, & stupēdus hic tot millium pe-
ditum & equitum, qui spe totam Galliam de-
uorabāt, exercitus magnis itineribus in Frā-
ciam contendit.

6. Septemb.

*Ite viri sortes, non vos Germania cunctis
Excipiet reduces: lugebit patria multo.*

A Gal-

A Gallis caesos, Gallia tellure sepultos.

Anno

Cùm ad arcem Homburgum venissent, eaque tentassent, hostiliter excepti machinis bellicis à muris reiecti, & 1. occisi sunt. Castrum verò Forbachium cum oppido ceperunt, captumque & spoliatum reliquerunt. Oppidulum deinde Santefortum deditio-
ne occuparunt; cuius mœnia cùm diruissent, arcem Chastoriam expugnarunt & spoliarunt. Hic Templius ducentos circiter pedites amisit, qui fugientes dum ad sua reuerti vellent, ab rusticis capti & occisi sunt.

1591.

*Iter exercitû
in Galliam.*

Iudæus quidam Leo nomine, in omni genere linguarum exercitatus, Pragæ nuper in Bœmia ad fidem conuersus, & Christianorum sacris initiatus, familiaritate cuiusdam Frâcisani, Petri Rodami, cui cura infirmorum erat concredita, quiq̃ue morientibus salutare viaticum administrabat, vtebatur. Diligenter obseruarat, vbi hostiæ consecratæ reponerentur, & asseruabantur. Initio itaque mensis Septembris Iudæus hic Christianus factus (vt & ferè omnes huius farine Recutiti) Iudaizans, huiusmodi hostias tres clâsurripuit, chartæ inuoluit, & Presburgum in Vngariâ profectus, ad Iudæum in hospitium diuertit. Cumq̃; aliquot dies hic commoraretur, sæpe cum hospite de incarnatione Christi, deq̃ue Sacramento Corporis & Sangu-

Insepe miraculum in S. Eucharistia exhibitum.

Anno
1591.

340 MERCVRII GALLOBELGICI
Sanguinis eius disputauit. Interrogauit tandem hospes Leonem, an aliquando Sacramentum hoc percepisset: Respondit Leo, se percepisse. Tandem eò prouecta est oratio, vt Leo tres consecratas hostias, Pragæ raptas, è sinu deprompserit, & Iudæo spectandas dederit. Iudæus visis hostijs, obnixè Leonem orauit, duas sibi donaret. Quod cum ille recusare non posset, Iudæus acceptas hostias in arculam reposuit, & accuratè custodiuit, donec Leo Præsburgo Nikelsburgum proficisceretur. Eo absente Iudæus hic alios suæ sectæ homines conuocat, ijs hostias exhibet, ac quomodo eas adeptus esset, commemorat. Collatis hi consilijs plures Iudæos ad se vocant, vt experiantur sitne in Christianorum Sacramentis dolus: an potius ea vera sint. Effundunt hostias in mensam, & ponè eas cultrum. Hic vnus eorum arrepto cultro; Si, inquit, verè Christianorum Deus sis, hic virtutè tuâ exere: simulacultrum in hostiâ adigit. Extèplò copiosus sanguis effluxit. Territis hoc miraculo Iudæis, mox vindex Deus adfuit, & fulmine domum concussit. quæ igne correpta, cum hospite, vxore, duabus filiabus, multisque alijs Iudæis funditus exarsit. Tres tātummodo incolumes euaserunt. Mensa & hostiæ in medio isto incendio saluæ, intactæque remanserunt. Gubernator
vrbis

Miraculum.

Vindicta diuina.

urbis, qui extra muros habitabat, tam se- Anno
uum videns incendium, misit famulos su- 1591.
os in urbem, vt causam incendij inquirant,
& illud cum oppidanis restinguant. Qui cū
in urbem venissent, didicerunt Iudæos a-
liquot istis in ædibus congregatos fuisse:
quid verò egerint, nemini constare, multis
igne absumptis, tres euasisse. Re ad Guber-
natorem relata, tres illi Iudæi quærentur, &
inuenti in vincula conijciuntur. Habita
quæstione, cū diu scelus occultarent, tan- *Iudæi capti
& damnati.*
dem prodere coacti, rem gestam ordine
narrarunt. Gubernator vt tantum scelus de-
bitis pœnis expiaret, Iudæos istos exquisi-
tissimis tormentis excarnificari, tertioque
die adactis per corpora semiuiua palis, in
via regia collocari præcepit.

sub idem tempus Lubecæ conuentus *Conuentus
Lubecensis.*
Anseaticarum ciuitatum habitus est, cui le- *4. Septemb.*
gati Bremensium, Hamburgensium, Gda-
nensium, aliarumque urbium interfuerunt.
De varijs hic rebus acta sunt consilia; quo-
modo priuilegia in Anglia restituenda, quo-
modo nauigatio libera reddenda sit. Qui-
bus præsijs piratis Anglicis resistendum,
quomodo bona ablata essent recuperanda.
Decretum etiam hic, non modò legatos ad
Cæsarem mittendos, sed etiam circa finem
anni

342/ MERCVRII GALLOBELGICI
anni huius quatuor primarias ciuitates
rum conuocandas, vt de his rebus latius aga
tur, quò tãdem nauigatio è mari Baltico in
Hispanias, & ex Hispanijs in mare Balticum
libera, & ab omni piratarum iniuria redda
tur secura. Statutum denique, quod omnia
debita Londini & Antuerpiæ persolueren
tur. Ad hunc conuentum Doctor quoque
Sudermannus, Anseaticarum vrbiũ Syn
dicus, cum duobus filijs venerat sed cùm ad
uersa affligeretur valetudine, morbusque
indies ingrauesceret, tãdem ante finem isto
rum comitiorum placidè in Christo obdor
miuit: vir prudentissimus, & lōga rerum ex
periētia in secularibus negotijs exercitatissi
mus, Catholicæque Religionis obseruatissi
mus, cuius corpus Coloniã, vrbem patriam
delatum, ibidem honorificentissimè sepul
tum est. |

*Mors Suder
manni.*

*Imperator
pacem inter
Belgas &
Regem His
paniarum cu
pit cõsiliare.*

Rudolphus Imperator, & si iam antea sæ
pe Ordinum Belgicorum Confœderatorũ
animos frustra tentasset, vt eos ad pacem am
plectendam adduceret, à proposito tamen
non destitit. sed pacis amantissimus, Legatũ
suum in Hispaniam ad Regem misit, ei mē
tem Sux Maiestatis declaraturum. Rex au
dita legatione, Cæsari totum pacis negotiũ
commendauit, & quidquid Cæsar ageret, se
ratum habiturum promisit. Cæsar ad Ordini

nci

nes scribit, eosque ad pacem iterum hortatur: æquissimas condiciones offert. Ordines eius Maiestati gratias agunt, sed frustra de pace agi cum Hispanis, à quibus nulla stabilis & sincera pax est expectanda, sed qui sub specioso pacis titulo, pessima quæq; machinantur: id enim se sæpe antea expertos asserunt. Non obstante hoc responso Sua Cæsarea Maiestas ab ijs, qui legationem obierant, persuasa est, aliud scribere. Ordines, & aliud sentire Spem nõ exiguã pacis ab Hollandis expectandæ superesse. In pposito perseverandũ, & honorificã legationem mittendam esse. Cæsar hac spe nixus, Principes aliquot viros nominavit, quibus legationem hanc decreuit; vt primò ad Parmensem, deinde ad Hollandos proficiscerentur præcipiens.

Dum Parmensis coacto concilio deliberat, cui Belgicarum Prouinciã gubernaculũ se absente, & in Gallia (mandatũ enim hoc à Rege acceperat) bellum gerente demandaret, & quem ordinem statui Belgico conseruando institueret; Ernestus Elector Colonienſis Carolũ Billæum Bruxellas miſit, Parmẽsem oraret, vt præſidia, quæ in oppidis Diœceſeos Colonienſis habebat, euocet. Parmẽſis intellecta Archiepiſ. petitione, conſiliarios belli ad ſe vocat, eisq; negotiũ

Electoꝝ Colonienſis reſtitutionem oppidorũ exigat.

Y

propoſitũ

344 **MERCVRII GALLOBELGICI**
proponit. Hic quidam æquam esse hanc petitionem asserunt; præsertim cū Rex ab initio promiserit, se huiusmodi oppida suis sūptibus recuperaturum, & recuperata Ernesto, consanguineo suo restitutum. Sed etiam pridem ea restituere decretum esse. Alij minimè consultum esse hoc rerum statu præsidia Regis euocare, & Archiepiscopo oppida reddere contendebāt: fore enim hoc non tantū Religionī Catholicæ, & Romano Imperio; sed & ipsi Archiepiscopo perniciosū vrbib. enim præsidijs istis destitutis, & Protestātes Principes, & Hollandiæ Ordines ijs insidias structuros, omnem que lapidem moturos, vt in suam potestatem redigant. Hæc cū Electori Leodij tunc degenti essent nūciata, ipse Bruxellas venit, Ducēq; & Regis & sui ipsius promissionis admonuit. At Parisiensi visū fuit negotiū hoc denuò ad Regē referendum, & reipsonsum expectandū esse.

*Lotharingi-
us Anhaltio
viam inter-
cludere nisi-
tur.*

Dum hæc in Belgio geruntur, Lotharingiæ Dux omnes vires colligit, & terminos suarum ditionum præsidijs munit, vt aduenienti Anhaltio cum suis Germanis aditum in Galliā intercludat. Expectabat vires Itælorum, quos Pontifex miserat, vt cū his & cū ijs, quas Dominus Sēbelmōtius adduxerat, viasq; oēs iuxta Assenciam, Villamfrācam, & Iamaisium obsideret. Regis Hispaniarum
copiæ

copiæ nōdum aduenerant : sed in Ducatu
Lutzenburgēli conueniebāt. Per eosdē dies
in Mediomatricū Metropole vrbe Metensi,
inter Catholicos & Protestātes exorta est se-
ditio; dum interrogante Gubernatore Bur-
gundos, aliosq; oppidanos; Quem Regē ag-
noscerent, & à cuius partib starent. Protestā-
tes respōderent, se præter Nauarrēū Regem
alium nō agnoscere; Catholici verò; Se Gu-
bernatorē sequi, eū sibi caput esse, quamdiu
Rex legitimus non esset electus. Qui tumultus
postea, sed nō sine sanguine cōpressus est.

Anno

1591.

19 & 20.

Septemb.

Tumultuan-

tur Meten-

ses.

Angliæ Regina classem rursus in Hispa-
nicū mare miserat, vt classē Hispanicā ex In-
dia venientem auro argento, omnisq; gene-
rū pretiosissimis mercib. onustā, interciperet.
Sed cū ad angustias maris Athlāticæ venif-
set, ab Hispanis malè excepta est : multę na-
ues captę, classiarij occisi, ceterę fugatę sunt.
Classis interim Indica in Insulas Azores in-
columis primū, deinde in Hispaniā appulsa
est. Nec fœlicius pugnarūt Angli in Gallia;
Dominus enim de Viles, Gubernator portus,
quē Gratię vocant, cū auxilio Rhotomagē-
sium inter Diepam & prædictum portum
mille ducentos Anglos prostrauit. Multi
quoq; Angli quotidie in castris ex inopia
& miseriā moriebantur. Marchionem de
Font Lotharingiæ Ducis filium, circa idem

Angli ab Hi-

spanis malè

excepti.

Victoria cō-

federatorū

in Gallia.

Y 2

tem-

346 **MERCVRIL GALLOBEIGICI**
 tempus quatuor turmas equitum strauisse;
 Ioieusiū Ducem in Tholosatibus Mōtmo-
 rensiū cum toto exercitu in fugā coniecisse;
 & in Narbonensi Gallia Marchionē de Vil-
 les, vnum ex Cōfœderatis Marefcalli Mōtig
 nonij affiné, Carcoffonā Narbonē vicinam
 ciuitatem vi expugnasse nonnulli scribunt.
 Hunc Marchionem plures quā mille ex præ-
 cipua Nobilitate sequūtur; & paulo ante in
 Biturigib. Mendēse oppidū recuperauerat.

Ordines Hollandiæ, ceterorumq; Con-
 fœderatorum, ne otiosi viderētur, cum clas-
 se sua in Flandriam nauigāt, & in territoriū
 VVasense expositi, oppidum Hulstense ob-
 sident. Oppidani vel vires hostium metuen-
 tes, vel Reipub. mutationem vltro desiderā-
 tes, sese confestim dediderunt. Quibus mox
 tributum 300. florenorum imperatum, li-
 berum Religionis exercitium biennio pro-
 missum, præsidium quinque signorum pe-
 ditum, equitum verò duorum datum est.
 Adhæc conditio fuit, quod . . . turmas equi-
 tum & quatuor signa peditū ad defensionē
 munitionum extra ciuitatem alerēt. Quod
 vt minus graue ipsis esset, decretum, vt qui
 in pagis habitabant, ex censu tributa confer-
 rent Mōdragonius arcis Antvverpianæ Gu-
 bernator, cum intellexisset oppidi Humten-
 sis deditioem, nec ignoraret, quanti illud
 erat

Anno
 1591.

*Hulst & ter-
 ritoriū VVa
 sence occupāt
 Hollandi.
 20. Septem.*

*Mōdragoni
 us frustra co-
 natur Hul-
 stense oppidū
 recupera.*

erat momenti confestim 4000, pedites, & Anno
1000 equites collegit; quibus accessere mil- 1591.
le quoq; Hispani, ex ijs q̄ Parmensi nolentes
obedire, tumultuabantur. Cum his copijs &
hostem cædere, & oppidū recuperare se pos-
se sperabat: sed fefellit illum vtrūq; , cū quia
hostis audito Mondragonij aduentu cum
classe fugit, tum etiam quia oppidum maio-
ri, quàm putabatur, præsidio erat muni-
tum.

Vicesimo nono Septemb, die Sancto Mi-
chaeli sacro, generosus D. Ioann. Pernstein,
Ioannis Mauricide Lara ex sorore nepos, ex
aula Cæsaris Praga, Coloniam profectus est:
vt inde ad Parmensem primò, post ad Con-
fæderatos ordines contenderet; vt si qua
via modoque pax inter Regem Hispania-
rum & subditos suos componi posset, expe-
riretur. Interea & alij quoq; Cæsarij legati
Salérinus Comes ab Isenburch, Comes Lip-
pius, Dominus de Rhede, & Iulij VVirtze-
burgensis Episcopi frater itineri se accin-
gunt. Eratque optatissimæ pacis spes indu-
bitata.

Moritur eodem quoque die Ioannes O-
rientalis Frisiæ Comes, summus nouorum
Christianorum fautor & Patronus; quem
paulo post Christianus Saxonix Dux & Ele-
ctor insecutus est. Qui cum Dresdæ aliquā-

*Legati Cæsa-
ris Coloniam
proficiscuntur.
29. Septemb.*

*Ioannes Co-
mes Orienta-
lis Frisiæ mo-
ritur.
Mors Chri-
stiani Ducis
Saxonie.*

Y 3

diu

348 MERCVRII GALLORFEGICI
 diu ægrotasset, tandè . mensis Octob huius
 lucis vsuram cum summo Protestantium &
 Calvinianorum, maximè autem Regis Na-
 uarræi, & Germanorum sub Anhaltio mi-
 litantium mœrore amisit. Cadauer damasce-
 na veste atri coloris & Polonica thalari tu-
 nica ex holoserico amictum aurea cathena,
 armillis, annulis, alijsque chimelijs ornatũ.
 Pedes ocreis & aureis calcaribus induti, ca-
 put Polonico pileo, multis additis plumis,
 vnionibus & gemmis circumpositis oper-
 tum, capulo primũ ligneo, post stanneo
 Christi crucifixi, matrisque ac discipuli ima-
 ginib. intignito impositum, & in templum il-
 latum, à Nobilibus ante pulpitem, vt ab om-
 nibus conspiceretur collocatum est. Dextra
 amazoniam securim oblongam tenebat; sini-
 stra gladium. Interea cognati & amici vnde-
 que euocatur, vt ad exequias, quæ tertio die
 Nouembris celebrarentur, cohonestandas
 conueniant.

Anno
 1596.
 5. Octob.

Status vrbis
 Nouiomagæ.
 sit.

Nouiomagi omnia quotidie vergebant
 in deterius. Vrbs multis in locis erat muniẽ
 da; centuriones munitionem vrgebant, ci-
 ues ad labores erant prompti: at quorũ mu-
 nus erat inuitos cogere, ordinemque & mo-
 dum cõstituere, negligenter officium facie-
 bant. Sed & frequens in quorundam ore e-
 rat; Munitione opus non esse, ad oppugna-
 tionem

tionem re non venturam; subsidia sibi à Parmesi & Verdugio promissa. Agebát huiusmodi verba, Ordinú spé; neque enim quicquam in vrbe gerebatur, aut dicebatur hodie, quod non hosti cras per literas nunciaretur. Per id tempus quidá Secretarius Ordinum, nomine Christianus Hugues Nouiomagi captiuus detinebatur. Erat eius custodia libera, & quidá eum sæpe inuisebant, multaque cum eo consilia conferebant. Tandem vbi de lytro cõuenisset, scripsit Parmesis, ne dimitteretur: se enim cur hoc scriberet certis rationibus moueri. Sed contempto Parmensis mandato, quorundam ope dimissus est. Quod factum varij variè interpretabantur. Huc accedebát liberrimæ linguæ, quicquid in buccam veniebat effutientes: qui que hætenus suspecti fuerant, latuerant tamen, nunc quod in pectore gerebát, palam profitebantur: neq; pœna vlla cuiquam statuebatur. Interim Ordinú aliquot copiæ traiecto Rheno in Ducatú Iuliacensé, vbi tunc Verdugius castrametabatur, magnis itineribus contendunt, non alio cõsilio (vt quidam existimant) quàm vt exercitus Regij qualitatem explorarent, & si possent aut cæderent, aut fugarent. Posterius illud non successit: eam tamen exercitus constitutionem esse didicerunt, vt faciliè viderent,

Ordines Verdugij castra explorans.

350 MERCVRII GALLOBELGICI
 rent, Nouiomagum obsessum illo exercitu
 non posse liberari. Scribit interea Parmen-
 sis, scribit Verdugius ad Magistratum No-
 uiomagensem, hostem aliquid in perniciem
 vrbis moliri: post quas literas & aliæ à Par-
 mensi missæ sunt, eiusdem argumenti: addi-
 to in fine, obseruarent intrâtes & exeuntes,
 Iam cum fama per omnes pene prouincias
 Belgicas increbuerat, literas quotidie vltro
 citroque clam mitti, Ordines à quibusdam
 ciuibus vocari, imò vrgeri; iam enim tem-
 pus opportunum vrbis esse recuperandæ; ci-
 ues longioris obsidionis pertæsos, miseriam
 diutius ferre non posse; Verdugium exigu-
 as copias sub signis habere; conclusum esse,
 ne præsidium aliud, præter tria signa, quæ
 hætenus vrbem custodierant, admittere-
 tur: festinarent saltem, & magnum tormen-
 torum bellicorum numerum secum adue-
 herent in castrum eorum, qui suæ non erant
 factionis. Has ciuium querelas amplifica-
 bant igniti globi, qui singulis pene noctibus
 in vrbem mittebantur, eo consilio vt ciues
 magis tumultuantes in diuersa studia discin-
 derentur.

His alijsque admonitionibus exciti Or-
 dines classem ingentem denuo instruunt, ma-
 iora tormenta circiter 40. nauibus impo-
 nunt, puluerisque & globorum quantum

ad

Anno
 1591.

*Ordines vt
 Nouiomagū
 obsideant in-
 uitantur.*

ad 30000. iētus, vel (vt quidā aiunt) ad plures faciendos sufficiebat. Decimo quarto itaque die Octobris hæc classis primū ab oppidanis visa est, hora circiter prima pomeridiana. auctaque ad vesperem vsque; donec tota esset appulsa. Postridie ponte Valhalim, paulo infra urbem iungere cœperūt. At oppidani attracto in turrim S. Huberti maiori tormento, quosdam vulnerarunt, & in ponte strauerunt. Quare dissolutus pons, paulo inferius, extra teli iactum denuò compactus est, ea celeritate, vt iam 6. Octobris die absolutus, totum exercitum transmitteret. qui quasi corona urbem cingens, totum agrum suburbanum impleuit, atque vbi castra figēda essent, explorare se finxit, reuera autem vires tantū suas ostentauit, vt terrorem oppidanis incuteret, seditionemque in vrbe concitaret. Sed cū summa esset in vrbe tranquillitas, & præliatij erumpentes quosdam caperent, quosdam trucidarēt, fortissimeque pugnarent, sub vesperem in Batauiam omnes reuersi sunt, paucis exceptis, qui pontem custodiebant. Trepidabant oppidani, interq; spem & metum hærebāt; diuersos enim nuntios ad Verdugium mittebat Senatus; at nemo reuertebatur, qui aliquid solatij afferret: sed & exiguus in vrbe fiebat ad resistendum hosti apparatus. Deci

Anno

1591.

14. Octobris.

16. Octobris.

Y 5

mo sep-

Anno
1591.

352 MERCVRII GALLOBELGICI
mo septimo die totus iterum exercitus, cum
nouis iterum litteris (vt quidam volunt) sta-
tum vr̄bis didicisset, Vahalim traiecit, & in
editissimo colle, qui veteri cæmiterio ex op-
posito est, castra locauit: quæ postridie cir-
cûducto vallo muniuit. Tûc qua parte ho-
stis oppugnaturus erat vr̄bem visum est.
Obstructa igitur porta quâ in Oyensem a-
grum itur: vetus cæmiterium, eaque pars vr̄-
bis, quæ inter Vahalim & castrum interia-
cet, muniri cœpta est. Nono insuper vallo
congesto, eadem pars à reliqua ciuitate se-
parata; vt si hostis eam cepisset, nouû, quo
repelleretur obicem, inueniret. Laboratum
est à viris & fœminis, à pueris & senibus to-
to biduo strenuè, nec vllæ auditæ sunt que-
relæ, tantummodò vt ciuitas Regi & Rêli-
gioni Catholicæ salua permaneret. Erant ta-
men in vr̄be, sed paucissimi, quibus displi-
cebat hæc tanta ciuium concordia.

13. Octob.

Præsidarij interim excurrentes, & veli-
tâtes, palantem hostem excipiunt, hunc ca-
piunt, illum sternunt, istius equum in vr̄bē
introducunt. Tunc demum oppidani suo
malo didicerunt, quàm necessariò erat equi-
tum præsidium. Decimo octauo, qui dies e-
rat S. Lucæ sacer, sub noctem (vti & pridie)
ignis visus est in turri Grauiensi, quod spe-
taculum multis fidē faciebat, subsidiū ad-
esse,

esse, sed nihil est subsecutum. Hostis interea Anno
 vrbi cœpit appropinquare. Primò ad emis- 1591,
 sarium Oyense, inde iuxta collem, in quo
 homines scelerati plecti solent, & vbi quon-
 dam castra habuit Carolus Audax, sodien-
 tium strepitus auditus est. Quare plurimi ea
 nocte ex mœnibus in hæc loca globi missi
 sunt. Postridie in ipso diei crepusculo ad ar-
 ma conclamatum est: hostis enim ad mœnia
 vsque procurrens, urbem inuadere velle pu-
 tabatur. Ciues cōfestim oēs præsidarij q; in
 armis erant. Visæ sunt in Oyensi agro gerre
 quàm plurimæ, duplici ordine constitutæ,
 quibus tormenta interponerentur. Vnde fa-
 cilè colligendum erat, hostem eam muri par-
 tem, quæ est inter portam & turrim Lappen-
 sem, vnà cum ipsa turri deicere proposuif-
 se. Nam & in vltiori Vahalis ripa, 14. tor-
 mēta disposuerant, quæ his quasi responde-
 bant. Præterea & in colle prædicto, vbi rei
 pœnam luunt, aliquot signa peditum visa
 sunt, quæ ibidem munitionem excitabant,
 ex qua eam muri partem, quæ iuxta portam
 molarem ruinam minatur, conuellerent.
 At hostis nihilo eo mane amplius tentauit:
 quare ciues & præsidarij ad opera sua re-
 uersi, urbem eo die mirum in modum mu-
 nierunt. Circa nonam horam quidam ciues *Tumultus*
 inquietiores tumultum in foro excitârunt, *in vrbe:*
 parum-

354 MERCVRII GALLOBELGICI
parumque aberat, quin ad arma ventum fuisset. Qui nouitati studebant, in curiam conueniunt, deserere se à Rege queruntur; omnia se pro Rege absumpsisse, ignem & ferrum se hactenus sustinuisse, potentiam hostis iam omnibus esse visam; nullum subsidium expectandum, proinde consultum ut ciuitas Comiti Mauritio bonis conditionibus datur, priusquam furiosus miles, vi irrumpens, vitam fortunasque omnium perdat, & crudelem, quam hactenus minatus erat, carnificinam exerceat. Huiusmodi sermones aliorum, qui hactenus extrema periclitari volebant, animos percellerunt: multique timidiorese esse coeperunt, à laboribus interim non abstinuerunt. Hora deinde secunda pomeridiana tubicen à Comite Mauritio missus sub urbem venit, urbis deditorem postulans. Consules audita eius postulatione respondent; se ciues conuocaturos, eorumque sententiam audituros: postridie itaque hora decima reuerteretur. Abijt, & statim reuersus tubicen dicit; Mauritium petere, ut mature citoque deliberent: locum adhuc esse venie, qui facile posset intercludi. Obsides mitterent, deinde consilia agerent, quamdiu vellent: se enim securum esse, ab hostis aduentu, certoque scire, nullum subsidiū vrbi mittendum. Dimissus iterum est tubicen

cum

Anno
1594.

*Mauritius
deditorem
urbis postu-
lanit.*

eum priori responfo. Vigefimo tandem die, Anno
 qui Dominicus erat, mane hora octaua Se- 1591.
 natus, Tribuni plebis, Magiftri Tribuum & 20. *Octobris*
 officiorum, centurionesq; conueniunt, fen- *Confilia ci-*
 tentiæ de vrbe deditioe rogantur. Præua- *uium de deda-*
 lent vota eorum qui deditioem fuadent: *tione vrbis.*
 leguntur cōditiones Comiti proponendæ;
 Senatus continuationem, Religionis vtrius-
 que exercitium, tolerabile præfidium, alięq;
 multæ, quæ partim concessæ, partim negatæ
 funt. Hora decima redit tubicen, respon-
 detur vt decretum erat. Mittuntur obfides
 è castris in vrbem Dominus Rifortius, D.
 Meinerfvvychius, & quidam Anglus. Ex vr-
 be in castra Theodoricus Bronckhorftius,
 & duo milites: vnus signifer D. de Gelein, al- 21. *Octobris.*
 ter vicarius Snateri. Ceterum vel quia hi ob-
 fides non placebant, vel quod auctoritatem
 tractandi non habebant, in vrbem remiffi
 funt, & qui in vrbe erant iterum postulati.
 Poft die igitur alij miffi, quorum prima- 7. *Deditur No-*
 rius erat Consul Flemingius, cum plenaria *uomaguna*
 pacifcendi poteflate. Paucis horis negotium
 peractum eft. Pleraque enim quæ postula-
 bantur concessa funt; excepto Catholicæ
 religionis exercitio, honorum Ecclefiastico-
 rum difpofitione, Præfidiariorum numero,
 & officiorum Reginum collatione. Hoc
 modo ciuitas tam fuo Regi fidelis, tam Ca-
 tholi-

Anno
1591.

356 MERCVRII GALLOBELGICI
tholica, tot tam multis annis perpeſſa, nulla
vi exſpectata, in manus Ordinū tradita eſt.
Poſtridie, qui dies erat 22, Dominus Galei-
nius, Snaterus & Ioannes VVerdenus cum
ſuis ſignis urbem, non ſine ſummo dolore,
quod eam contra ciuium quorundam vo-
luntatem defendere non potuiſſent, deſe-
ruerūt; Grauiamque profecti ſunt. Recep-
ta ſunt in eorū locum ſex alia ſigna pedi-
tum, & exſpectantur duæ cohortes equitū:
quæ tanto numero ſunt, vt nullæ penè ædes
à præſidiarijs immunes ſint. Vrbi præfectus
eſt Comes Philippus Naſſouius, cuius vica-
rius eſt Dorpius. Ciues, qui hætenus exula-
runt, plerique reuerſi ſunt. Et quidam ad-
uerſæ partis viciffim in ſpontaneum exili-
um abierunt. Confeſtim templa omnia ſpo-
liata, aræ prophanatæ, imagines diſturbatæ
& contritæ, totaque Reipub. facies immuta-
ta eſt. Ciues Catholici nihil aliud agere, quā
flere, ſuſpirare & conqueri, non tam ſuum,
vt qui iam ſcirent, quid credere debeant;
quàm prolium ſuarum in peſſima hæreſe-
ducandarum caſum deplorare.

*Schenkius
ſepeliſur.*

Cadaveris Schenkij partes iam pridem è
mœnibus & turribus, Marchione V Varen-
bonio id petente, ablatæ in capulo ligneo
collectæ, & in turri quadam ſepoſitæ adhuc
ſeruabantur. Fuère nunc qui Comitè Mau-
ritium

ritium flagitabant, Schenkium honestè sepeliri mandaret. Iussu itaque Mauritij cadauer è turri in priuatam domum vespere delatum, & mane quinque tubis ante funus canentibus, Nassouijs nobilibus aulicis, Chilarchis, Centurionib. & Tribunis militum subsequētib, nullo comitante ciue seculari aut Ecclesiastico (vt quidam fingunt) in templum primariū illatum, & ante summum altare in Ducum Gelriæ monumento sepultum est.

Anno
1591.

Eodem die, quo Nouiomagum obsideri cœpit, Gregorius XIII. Pontifex; postquā diu ægrotasset Romæ summū diē obiit. Cardinalis cū quatuordecim diebus in conclau congregati fuissent; vt nouum Pontificem eligerent, tādē communibus suffragijs vicelimo nono Octobris Innocentium nonum Pontificem crearunt. Sub idē tēpus Hispanica classis inter Biscaiā & Britaniā in aliquot hōstiū naues incidēs, nonnullas depressit, & nouē preciosis mercib. oneratas captas in Hispaniā abduxit. Inter has Rupellēsēs erāt duæ, Scoticæ totidē, quinq; verò Hollādicæ, & Zelādicę. Sed & paulò ante Milortiū Comberlantiū, cum duodecim instructissimis nauibus classem Iudicam expectantem Hispani addrti fortissimè oppugnarunt, donec tandem deuictis vnde-

Mors Grego-
rij XIII.
15. Octob.

Innocentius
IX. eligitur
29. Octob.

Victoria clas-
sis Hispani-
cæ.

358 MERCVRII GALLOBELGICI
vndecim hostium navibus, ipse Cöberlanti^o
cum suo nauigio vix huius cladis nuncius,
euaserit. Hispani his victorijs animosiores
facti, classem suam in Insulas Azotes proue-
hant, vbi classem Indicam opulentissimam
inuenerunt. quam secum in Hispaniam ad-
duxerunt. Cüm verò sub insulam S. Michae-
lis venissent, ingentem Anglorum classem
conspexerunt. Speculator hostem adesse cla-
mat. Classiarum arma expediunt, & in ho-
stem feruntur. Classem triginta circiter ma-
ioribus nauigijs constare deprehendunt; a-
nimos tamen non remittunt, ad pugnam ve-
niunt, grauissimè dimicatur. Victoria ad
Hispanos inclinante cedit hostis, acrius in-
stant illi. Angli hoc prælio 27. naues amissi-
se dicuntur. Sed & prætoria nauis ab hosti-
bus cincta periclitabatur. At fortè hæc ea-
dem est victoria, de qua paulo ante quæ-
dam, sed paucis, diximus.

*Exequiæ Du-
cis Saxonie.
3. Nouembr.*

Initio mensis Nouembris Christiani Du-
cis Saxonie exequiæ Dresdæ magna cum
pompa celebratæ sunt. A duodecima hora
meridiana ad secundam omnes campani in
templo S. Crucis pulsatæ sunt: interim ex tē-
plo, quod in arce est, ad templum S. Crucis
fit processio. Præcedebant nouem ex anti-
quiori nobilitate, terni in ordine. Post hunc
Ioannes Stunink, cum pulla cruce: hunc 130.

pueri,

Anno
1591.

pueri, qui literis operam dant, item moderatores scholæ, & 38. cōcionatores; illos 12. cantores & 1. Musici sequebātur. Post Musicos æneatores, tympanistæ, & tubicines, tympanis pulla veste tectis, pullisq; vexillis à tubis dependētibus: in quib. insignia Ducis erant depicta Hos duo nobiles, in quorū medio Mareſcall^o incedebat. illos 35. q. Duci à pedibuserant, & quib. custodia corporis eius fuerat demādata; duo nobiles, & 40. ſclopetarij equites, ſelopos inuerſos geſtantes ſequebantur. Post hos 16. equi ducebantur cum totidem vexillis, in quibus insignia Comitatum Eisenburgienſis, Brenēſis, Bleiſingēſis, Altēburgēſis, Orlamūtij, Hēneburgēſis, Lantzbergenſis, Burgrauatus Magdeburgenſis; Palatinatū Turingēſis & Saxonix; Marckgrauatus Miſnix; Lantgrauatus Turingix; Ducatus & Electoratus Saxonix fuēre depicta. Omnia vexilla erant nigra, prætorio excepto, quod erat ex rubro panno damasceno confectum. Post equos ibat Domini Stellani frater, ducens equum cataphractum, vel armis indutū, auro, margaritis, & pretioſis gemmis ornatum. Post hunc Conradus à Pappenheim, qui enſem Electoralē geſtabat; Hoochboldt ab Einſedel, qui ſigillum; & Baltazar VVorm, qui pileum ex hoſlerico rubro factum portabat: Pone hos

Z

præ-

Anno
1591.

166 MERCVRII GALLOBELGICI
præfectus armamentarij, cum alio Nobili
subſequebatur. Omnes hi antecede-
bāt. Poſt
hos proceſſit funus, curru, nigro panno ad
terram vndique promiſſo, ita vt ne rotæ vi-
derentur, tecto, impoſitum. Pann⁹ hic aulæ
ex holoſerico nigro alba cruce & inſignibus
Principis ornato tegebatur. Currus autem
ab octo equis ſubnigricantibus trahebatur.
Poſt funus paternum ibant duo filij, Chri-
ſtianus, & Ioannes Georgius, cum Stellano
ab Hohendorff, & Henrico ab Hagen, qui
iuniores Principes obſeruabant, eorumque
curam habebant. Hos ſequebantur Princi-
pes, Elector Brandenburgiſis, Fredericus
Vilhelmi Saxoniz Dux, Dominus Admi-
niſtrator, Palatinus Ioan. Caſimir. Ioan. Ca-
ſimirus Dux Saxoniz, Henricus Iulij Dux
Brunſuiceniſis, Lantgrauij Haſſiz V Vilhel-
mus, Ludoticus, & Georgius; Ioannes Fri-
derici Dux Pomeraniz: qui aut ipſi hiſ ex-
equijs interfuerunt, aut ſuos ad eas Lega-
tos miſerunt. Poſt Principes trium Eccle-
ſiarum Miſnenſis, Merſeburgiſis, & Neum-
burgeniſis Canonici, ſinguli inter duos Con-
ſiliarios Saxoniz ducebantur: quos Bran-
denburgeniſes, Haſſiz, & Pomeraniz Con-
ſiliarij & Medici, Aulici quoq; Nobiles ſub-
ſecuti ſunt. Poſtquam omnes hi præceſſiſſent,
Gynecum prodijt: primo loco viſa eſt vidua
morta

mcesta, plorans, cum sua filia, quam multorum Principum & Nobilium, Consiliariorum quoq; Secretariorum & Doctorum vxores & viduæ secutæ sunt. Claudebant agmen Senatores, Optimatesq; vrbis; & post illos eorum vxores. Tali cum pompa postquâ funus in templum S. Crucis deductum esset, in medio templi collocatû est, cui ens, sigillû & pileus electoralis imponuntur. Omnes Principes, Nobiles, Consiliarij, Senatores & optimates per subsellia distributi. Habetur funebris oratio, & post orationē epicedia, threni & nenix illorû more decantantur. Quibus omnib. absolutis, eodē ordine, quō venerant, in arcem reuersi sunt. Postridie eadem pompa repetitur. Quinto demû Nouembris funus summa cum magnificentia Dresda Fridbergam deducitur; ibique à Magistratu & ministris Ecclesiæ obuiam extra vrbem prodeuntibus magnificè exceptû. Post iusta Duci persoluta, ibidē sepultus est, filium octennē, quē ex Sophia, Ioann. Georgij Electoris Brandenburgēsis filia, an. 1583. die 23. Sept. suscitauit, heredē relinquens.

5. Nouemb.

Pridie quàm exequiæ Dresdæ celebrabatur, cum Doctor Paulus Kreilius, Saxonix Cancellarius ex aula domum concederet, aliquot satellites è curia missi sunt, qui eum in ædibus suis custodirent, donec quid

Doctor Kreilius Cancellarius Saxonix capitur.

Anno
1591.

362 MERCVRII GALLOBELGICI
de eo faciendum esset, statueretur. Mox sub-
secuti sunt alij, qui scripta illius omnia in ca-
talogum redegerunt, scrinijs incluserunt, &
consignarunt. Obijciebatur illi, quod Duci
Christiano author fuisset mutatz in Saxonia
Protestantium Religionis, & introducti Cal-
uinismi: quod Dux eo impulsore an. 1588.
mense Nouembri Doctores vt riusque Re-
ligionis, ad colloquium cōuocauerat, & ex
illo die semper occasionem mutandæ Reli-
gionis contra voluntatem subditorum, cō-
tra fœdus publicum, contra promissiones &
sacramenta præstita, quæsiuerat. sed & alio-
rum criminum, perniciosorumq; consilio-
rum insimulabatur. Paulo post curram af-
cendere iussus, confluyente maxima hominū
multitudine, in arcē Hohēstein deductus,
& in carcerem, quem ipse D. Martino Miro
preparauerat, compactus est. Post sepultum
Ducem, Theologi nonnulli diuersis in lo-
cis apprehensi, & in vincula cōiecti sunt, in-
ter quos D. Urban^{us} Pierius. professor VVit-
tenbergenfis. Cū enim eo Consiliarij qui-
dam venissent, Pierium ad se vocarunt; man-
datum suum illi exhibuerunt, & tandē sen-
tentiam pronunciarunt, vt captiuus scilicet
à Magistratu in arcem abduceretur. Qui cū
hanc sententiam iniquam diceret, & causam
suā multis argumētis defendere conaretur,
in aper-

*Doctor Vr-
banus Pieri-
us capitur.*

in apertam penè disputationem prouecti fuissent. Ceterù rata permanfit sententia, & Pierius captus in arcem, quàm occultè fieri potuit, à cõfule abductus est. Fama hæc Lipsiam ad aures D. Christophori Gundermanni allata est. Is sibi metuens clam aufugit, & Naumburgum profectus ad Ministrũ Caluinianum in hospitium diuertere constituit: sed in suburbio agnitus Calã declinauit. Interca duo nuntij à curia missi, Lipsiã uenerunt, & Gundermannũ studiosè quæsiuerunt. Sed quia discesserat, diuersis itineribus profecti sunt (id enim in mādatis habebāt) alter Eickersbergam, alter Ienam. hic inuēt⁹ est Gúdermannus, & à nuncio ac Magistratu Lipsiensi per litteras persuasus, cū illo Lipsiam reuersus est. Postquã enim fama increbuerat Gundermannũ profugum esse, Ordines patriæ scripserunt Magistratui, si Gúdermannus ipforũ negligentia euasisset, eũ restituerent, & Ordinibus traderent. Cùm Gundermannus redijisset, paucisque diebus domi latuisset, tandem 15. Decembris à Guernatore, Consule, & quodam Nobili eius bibliotheca perlustratur, perlustrata clauditur, & consignatur: ipse autem in carcerem detruditur.

Anno
1591.

D. Gundermannus fugit.

D. Gundermannus capitur.
15. Decemb.

Seditio Cæsaraugustana vulgo Saragoſsa.

Cæsaraugustæ, quæ Regni Arragoniæ metropolis est, quidã Antonius Perezus erat

Z 3 in vin-

Anno
1591.

364 MERCVRII GALLOBELGICI
in vincula coniectus. Hunc Rex Hispaniarum ex consilio Senatus sui sibi mitti cupiebat. Negarunt id Cæsaraugustani, & hoc cum suis priuilegijs pugnare constanter affirmabant. Cum verò id Rex vrgeret, & publico edicto mandaret, ciues seditionem concitarunt, Regi rebellarunt, & quatuor hominum millia sub imperio Domini Iacobi de Heredia, ad suam defensionem conscripserunt. Rex indignatus tam leui de causa sibi bellum moueri, suaque mandata tam procaciter contemni, exemplum in hos rebelles statuendum arbitratus est, ne & alij horum sequantur vestigia. Exercitum itaque millium quatuordecim peditum & equitum conscripsit, eumque duce Alphonso de Vergas in Arragoniam cum machinis bellicis, omnique apparatu misit, vt rebelles Cæsaraugustanos in ordinem redigat. Cæsaraugustani pontem, quo per fluuium transeundum erat, disturbarunt; putantes hoc modo Alphonso iter posse intercludere. At ille summa cum celeritate ponte restaurato omnem exercitum flumen traduxit, & in ciuitatem mouit. Oppidani inopinata hac celeritate consternati, missis legatis supplices veniam orarunt, & deditonem obtulerunt. Don Diego, seu Iacobus de Heredia cum suis, vrbe relicta, fugit, magna que erat in vrbe trepidatio. Sed clemen-

clementissimus Hispaniarum Rex cum ciues supplices esse, delictum suum agnoscere, & veniam flagitare audiisset, omnibus parcere; eos, eorumque fortunas à furore militum defendi, & in fidem recipi mandauit:

Anno
1591.

Duodecima itaque Nouembris Alphonsus cum suis copijs in vrbe[m] venit, ciuesque rebelles, suo Regi reconciliauit. Hæc victoria cum in Galliam, Angliam & Belgium esset allata, inuitis auribus accepta est. sperabant enim maiores motus ex hoc tumultu exorturos, vt Rex dum domi habeat, quod agat, & ciuilibus bellis implicetur, externa persequi desistat.

12. Nouemb.
Saragossam
cuperatam.

Eodem hoc mense, Francofurti ad Mœnum, non procul ab ædibus Electoris Treuirensis, hora circa tertia post medium noctis, monstrosus puer natus est; caput habens ingens, & præter modum magnum; oculis, auribus, naso, mento & ore, cranio & fronte carens, sub hoc tam monstroso capite humeri, manus, crura, pedes, aliaque membra naturalia, proportionibusque suis fuere distincta: mortuus hic puer à multis conspiciebatur, & tandem in cœmiterio Sancti Petri sepultus est. Non defuere statim (vt est hoc nostrum seculum vatum & diuinatum, qui omnia ad trutinam expédunt, ferax) qui monstrum hoc aliquid portedere diceret.

Quid significet.

Z 4 alios

366 MERCVRII GALLOBELGICI
alios quidam puerum hunc statum nostro-
rum hæreticorum significare asserit dicens;
*Monstrosa hac natiuitas significat statum hæretico-
rum. Nam etsi caput habere volunt, tamen monstro-
sum est: etsi oculos & aures corporales habeant hæ-
retici, tamen neque audiunt, neque vident veritatē.
Os eorum clausum à diuina laude, & virtute. Sunt
effrenes & inconstantes: sed pedes ijs, manusq; ad
quauis pro sua libidine perpetranda non desunt.*

*Legati Cæ-
sarij publicā
fidem ab
Hollandis
petunt.*

*Hollandorū
magnificē
tia.*

27. *NOVEM.*

Cæsareæ Maiestatis legati postquam 17.
Octobris Coloniam venissent, statim ad Or-
dines Hollandiæ nūcium miserunt, publi-
cam ab illis fidem petentes. At illi putantes
se plus pacis habere, quàm opus esset, eorum
petitiones neglexerūt. Venerāt enim in Ha-
gam Comitissæ Reginæ Angliæ & Regis Na-
uarræi legati, quos tam splendidis & tā ma-
gnificis conuiujs exceperunt, vt aliquot
centena millia florenorum breui consum-
pta dicantur. Scribunt eodem quoque tem-
pore socijs & confœderatis suis, commemo-
rantes, quàm exigua manu, & quàm paucis
sumptibus, tantas victorias hac æstate adep-
ti erant: petere igitur ipsi inter se consilium
ineant, quantam pecuniæ summam singulæ
provinciæ pendere possent; qua iustus con-
scribi possit exercitus, ad hostem futuro an-
no toto Belgio exterminandum. His, alijsq;
rebus occupati Ordines, de Legatis Cæ-
sareæ

fareæ Maiestatis non erant solliciti.

Legati cum Colonię præter opinionem diutius essent commorati, tandem non expectantes fidem publicam ab Ordinibus petitam, Colonia in Brabantiam profecti, tertio Decembris Bruxellas venerunt, vbi summo cum honore excepti sunt. Nam & inter alia præcipui Principes, Reguli, Proceres, & Nobiles dimidio ab vrbe milliari obuiam illis processerunt, & magno cum applausu, magnaq; cum pompa in urbem introduxerunt. Assignata sunt vnicuique pro sua dignitate hospitia, omniaque necessaria liberaliter administrata.

3. Decembr.
Honorificè
Bruxellis ex-
cipiuntur.

Nauarræus, postquam Anhaltius cum suis Germanis in Franciam venisset, Rhotomagum *Rhotomagum* *obsidet Na-* *narræum.* arctissima obsidione cinxit. Catholicorum vires debiliores erant, quàm vt cum tam potenti hoste auderent congre- di. Itali quidem, quos Pontifex miserat, in Burgundiam, atque adeò in Lotharingiam venerant: sed vltius progredi noluere, nisi prius Parmensis cum suis copijs esset in procinctu. Parmensis itaque omni qua potuit sedulitate equites, peditesque per varias prouincias dispersos, in Hannonia cogit: ipseq; ad lustrandum exercitum Valence- nas profectus est. Quò cū venisset, per inter- nuncios intellexit, Legatos Cæsareæ Maie-

Z 5, statis

168° MERCVRII GALLOBELGICI
statis Bruxellas venisse, vt pacis negocium
secum conferant. Celerrimis igitur equis
Bruxellas reuersus, bis in Consilio statuum
eorum propositiones audiuit. Postea Co-
mitem Salentinum ab Isenburg & Baro-
nem Perensteinium, seorsim ad se vocatos,
iterum audiuit: diu cum illis de negotio pa-
cis consultauit: tandem illis per omnia sa-
tisfecit. His peractis, Parmensis Petro Er-
nesto Comiti Mansfeldio (vti & superiori an-
no fecerat) administrationem Belgicarum
prouinciarum demandauit; ipse ad exerci-
tum, qui quatuor millibus peditum, & tri-
bus equitum constabat, reuersus est: vt pe-
riclitanti Rhotomago, Normannij metro-
poli succurreret: quæ si in potestatem hosti-
um transfiret, Catholicorum res plurimum
debilitarentur.

Ad hanc obsidionem Regina Angliæ
numerosum militem miserat, cui Ordines
Belgici initio sequentis anni Comitem
Philippum Nassouium cum viginti & vno
lectissimis peditum signis, nauibus bellicis,
& omni apparatu addiderunt. Nauarræus
montem S. Catharinæ obsedit, sæpissime-
que, sed irrito conatu, oppugnauit. Qui
enim in propugnaculo erant, tam fortiter
se defendebant, vt nemo, nili vitæ suæ per-
tæsus, propius auderet accedere. Multi è
Nauar-

Anno
1591.

3. Decemb.
Parmensis
Legatos Ce-
saris audis.

Mansfeldio
gubernatio
Belgij de-
mandatur.

Nauarræis occidebantur; & quia importu- Anno
 num anni tempus erat, plurimi in castris 1591.
 moriebantur: ita vt quidam prudentio-
 res dicerent; Occultum fuisse Nauarræo
 hostem, qui illi consuluerat, vt urbem
 tam munitam, potentem, & omnibus re-
 bus necessarijs prouisam, tam iniqua an-
 ni tempestate obsideret, potuisse illum
 cum tam immenso exercitu plura, & mul-
 tō vtiliora præstitisse. Spes interim erat, vt
 capta & occupata hac ciuitate, magna Gal-
 liæ pars se Nauarræo dederet. Philippus
 Nassouius cū in castra venisset, magni-
 ficè exceptus est, sed quia ex iuuenili fer-
 uore multa improbaret, multa temerè ten-
 taret, apud multos, præsertim Catholicos,
 in contemptum venisse dicitur, quamuis
 multa supra ætatem suam præstiterit, nec
 exiguam laudem promeritus sit.

Illustrissimus Dux Iuliacensis V Vil-
 helmus, senio confectus, & administra-
 tioni suarum prouinciarum parum ido-
 neus, alterum nunc pedem in cymba Cha-
 rontis (vt aiunt) habebat. Non ignora-
 bant hoc Borussus, Bipontinusque Duces,
 illius generi. Qui cū austerius sint, quàm
 Catholicæ Religionis, non tantum Reli-
 gionem suam in Cliuiam, Iuliam, ceterasq;
 foceri ditiones introducere conabantur,
 sed

*Borussia Du-
 cissa & Bi-
 pontini in cō-
 uenit Dussel-
 dorpiensi po-
 sitiones.*

370 MERCVRII GALLOBELGICI
sed & administrationem earundem ditio-
num ambiebant: cùm neque pater, neque fi-
lius Dux Ioannes (vt illi aiebant) huic mu-
neri aptus esset. Quam ob causam, aliasque
plures decimo quinto Augusti conuentus
Duisseldorpij indictus est; qui postea in de-
cimum quintum Septembris reiectus, & tan-
dem huc vsq; prorogatus est. Borussiz Du-
cissa iam ante in Maio aduenerat; expecta-
batur quotidie Bipontina vtraque. V Vil-
helmi Ducis filia: tandem venit maritus. In
hoc conuentu filia cum Bipontino instabat,
vrgebantq; vt & patre & filio viuente reie-
cto, sibi administratio Prouinciarum demã-
detur. Diu multumq; hic consultatum est:
auditæ sunt variæ sententiæ; sed nihil in hac
quæstione determinatum. In causa religio-
nis Legatus Regis Hispaniarũ ipsis pactum
Venlonense obiecit; secundũ cuius præscrip-
tum in his prouincijs, non alia, quàm Catho-
lica Romana Religio potest exerceri.

*Concionator
hereticus
multarũ vx-
orum mari-
um Pragæ ca-
piur.*

Pragæ quidam Minister hæreticus (quẽ
Caluiniani dicunt fuisse Lutheranum; Lu-
therani verò Caluinianum) homo inque-
tus, & maledicus, seditiosis & inconditis
suis concionibus id effecit, vt Cæsar illum
vrbe interdixerit. Hic mandato Cæsaris
contempto, in urbem clam reuersus, suos
inuenit, apud quos latitabat. Tandem fa-
milia-

miliaritate cuiusdam, non exigui census, Anno
 contemnendæque formæ puellæ vsus, eam 1591.
 sibi vxorem ducit. Cùm celebrarentur nu-
 ptiz, res innotuit, captus & examinatus est.
 Conuictus tandem & confessus est, se huius
 modi matrimonia contraxisse plura, etiam
 cum nuptis, idque diuersis in locis. In nunc
 heretice, & Catholicorum Sacerdotum las-
 ciuiam buccinator, in conuiujs, in cur-
 ribus, & nauibus declama. Quid hoc eo-
 dem anno de alio Caluiniano Ministro in
 territorio Ultraiectensi actum sit, cùm &
 virgo sit nobilis, & res non omnibus cog-
 nita, silentio præterire malo, quàm commé-
 morare.

Innocentius nonus Romanus Pontifex, *Mors Inno-*
 29. Octobris electus, in grauissimum acu- *centij noni.*
 tissimumque morbum per hos dies incidit,
 quem ex eo contraxisse quidam arbitran-
 tur, quod nudis pedibus ex singulari deu-
 otione septem Ecclesias, toti mûdo celebres,
 Romæ inuiserat. Alij aliam causam præte-
 xunt; nimirum quod continuis laboribus,
 vt Catholicos Principes, qui Nauarræum
 sequebantur, ad gremium Ecclesiæ reuoca-
 ret, & ne causam toties excómmunicati Prin-
 cipis tueri pergant, dehortaretur, fatigatus
 & exhaustus fuerit: Vt vt est, vir grádæuus,
 postquam paucis diebus ægrotasset, tricesi-
 mo

Anno
1591.

372 MERCVRII GALLOBELGICI
mo tandem Decembris vitam cum morte
commutauit, postquam sedisset menses du-
os & diem vnum. Quartus hic erat à Gre-
gorio XIII. Pontifex, qui omnes anno vno,
mensibus quatuor, & diebus tribus, per
mortem ad semper mansuram patriam
translati sunt: mirum profectò, sed ei qui in
lege Domini non meditatur. Qui autem il-
lud Prouerbiorum perpendit, *propter pecca-*
ta terra multi Principes eius, & statum seculi,
quo nos miseri viuimus, penitius inspicit
atque examinat, hinc non mirabitur. Sed hæc
Theologis relinquamus; nos, quarto &
instituti nostri libro & anno absolu-
to, ad quintum & vltimum
properamus.

Proverb. 28.

MER-

M E R C V R I I Anno
GALLOBELGICI LIBER 1592.

*quintus, in quores in Gallia, Belgio,
Germania, ceterasq; locis anno
1592. gesta recensentur.*

CRescentibus nouis rebus, crescit quoq;
Descriptionis huius nostræ materia. Ex-
pectabam miser beatissimum, illud seculū,
de quo Tibullus cecinit:

*Non acies, non ira fuit, non bella, nec enses
Immiti sauuus duxerat arte faber.*

*Tibul. lib. 1.
Egloga 3.*

Et Quidius:

*Non galea, non ensis erat, sine militis vsu
Mollia securæ per agebant otia gentes.*

*Ouid lib. 1.
Metamorph.*

At vana hæc me fefellit expectatio, propace
namq; bellum, pro otio molestias, pro tran-
quillitate tempestatem, pro pietate impie-
tatem, pro iustitia cædes, rapinas, incendia,
pro virtute omnium vitiorum sentinā ex-
perimur. Exclamare itaq; & mihi & omni-
bus, quorum interest, cum Poeta licet.

*Opax opulenta & beatos inter pulcherrima Diuos
Desiderium me tui habet, quam tarda moraris:*

Æticipidon

*Atqui metuo, ne prius laboriosa vincat senecta,
Quam iucundum tui tempus inspexero.*

Laborabant nonnulli Principes, vt pa-
cem diuersis in locis componerent: fu-
ro tamen, qui, licet dulce nomen pacis fit,

res

Anno
1591.

374 MERCVRII GALLOBELGICI
res verò ipsa tum iucūda, tum salutaris, qua
nō modò ij, quibus natura sensum dedit, sed
& tecta & agri lætantur: fuère, inquam, qui
rem tam popularé repudiarunt, & vltro ob-
latam amplecti noluerunt, quidam ob id,
quia bellum ipsis, quàm pax erat quæstuosi-
us, quidam verò qui sub pacis titulo insidi-
as & bellum metuebant. Sed verissima hu-
ius mali causa Deus est, qui exigentibus id
peccatis nostris pacem iratus nobis inuidet:
Rectè enim Seneca:

Seneca in
Oedip.

Quidquid patimur mortale genus,

Quidquid facimus, venit ex alto.

Huius iræ atque indignationis suæ sig-
nificationem, tum præteritis annis, tum ini-
tio huius anni, tanta illustrium virorum
funerum turba, tam breui temporis inter-
capedine inaudita insinuauit. Quare Deus
nos admonet, nondum calamitatum finem
esse. Fere enim fit, vt magnatum funera, Re-
rūpub. mutationes & intertrimenta sequan-
tūr. Educto ex Sodomis Lotho vrbs tota ig-
ne celitus demisso subuersa est. Mortuo Da-
uide, populus Israeliticus, in duas sectas in-
testinis se mutuo bellis contriuerunt. De-
functo Philippo Bono, quib non calamitati-
bus bellisq; Burgundicæ domus Prouinciæ
sunt inuolutæ? Nec mirum, euerfa namque
columna domum collabi, remoto governa-
tore

tore nauem perire, & oleo consumptò lu- Anno
men paulatim extingui necessum est. Non 1592.
miremur itaque tot bellis ac motibus or-
bem terrarum his quinque annis còcussum
esse, in quibus quatuor Pontifices, duo Re-
ges, tres Reginae; Scotiae nimirum & duae
Franciae, de quarum altera mox dicemus:
tot Principes, Duces, Comites, & Magnates
ex mortalibus, nobis in medijs bellorum
motibus relictis, abierunt.

Sed nec funerum adhuc finis. Initio na-
que Ianuarij, Illustrissimus Iuliae, Cluiae,
& Montium Dux, dum generi Borusus
& Bipontinus Duces, tam de Religione,
quam de Prouinciarum administratione
cum socero, eiusque Consiliarijs altercan-
tur (dum enim hi campanis populum ad
exercitium Religionis Catholicae, illi tym-
panis ad Caluinianum ritum conuocant)
senio confectus, annos natus 76. ipso Epi-
phaniae festo, ex his terris abripitur, qui de-
cimo deinde Martij, vt suo loco dicemus,
Dufeldorpij sepultus est. Praecessit hic,
mox illum insequuntur Casimirus, & san-
ctissima illa princeps Elizabetha, Caroli 9.
Galliarum Regis vidua, de quibus mox
prolixius.

Groeningenses, qui tot iam annis in
Christi Seruatoris, & Philippi Regis fide

A a

perman-

Anno
1592.

permanferant, & duriffima quæque pertu-
lerant, quotidie magis magisque ab hofti-
bus circumfufis coarctabantur, & vere no-
uo vltimam vrbis ruinam, exitiumque me-
tuebant. Decimo itaque die mensis Decem-
bris, tertio & quarto Ianuarij, ad Comitem
Mansfeltium, qui nunc vicario Parmenfis
officio fungebatur, litteras miferunt, qui-
bus miferiam fuam, quantas iniurias & dam-
na quotidie ab hoftibus accipiunt, declara-
runt. Quin & Verdugium Gubernatorem
fuum ad eum legarunt, vt caufam fuam pro-
moueat. Lectis litteris & audita legatione
Verdugij, Comes Groeningenfes per litte-
ras confolatur. Dolere fe ait tam deploratū
effe Groeningenfium ftatum, & eo magis
dolere, quod facultatem non habeat, illis om-
nimodè satisfaciendi, eosque ab omni ho-
ftium oppreffione, violentia, & impetu vin-
dicare. Hanc eorum calamitatē fe litteris
fuis Regi Hispaniarum significaffe, litteras
quoque Groeningenfium addidiffe, & Re-
gi supplicaffe, vt rationem eorum habeat,
modumque conftituat, quo miles conſcri-
batur, vt non tantum bellum defenſuum,
fed etiam offenſuum deinceps geratur,
hoſteque pulſo & eieſto, omnem territori-
um recuperetur. Breui fe ad has litteras reſ-
ponſum expectare. Ne verò interea eos pla-
ne de-

6. Ianuarij.

ne deserat, ad sustentationem & solatium Anno
 miseræ plebeculæ, Magistratui mittit 3000. 1594.
 coronatos, seu 9000. florenos, idq; in dimi-
 nutionē decem milliū coronatorū, quam
 petierant. Adhæc Antverpiæ cum merca-
 toribus seagere, vt Hamburgi puluerem
 tormentarium emant, & Groeningam mit-
 tant. Sed & vt omni, quo potest modo, ipsis
 succurratur; se laborare scribit, vt bona pe-
 cuniæ summā cogatur; qua miles Regius,
 qui trans Rhenum est, alatur. Hanc se cu-
 ram continuaturum, quamdiu licebit, pol-
 licetur. Interim Verdugius in Brabantia
 maneret, vt ea procuret, quæ Groeningen-
 sibus vltius essent necessaria. Tandem eos
 Mansfeltius ad perseuerantiam hortatur,
 monetque diligentem sui, suorumque cu-
 ram habeant, ne gloriam, quam hactenus
 sua fidelitate pepererunt, amittant: sed po-
 tius de illis dicatur; Groeningenses ad fi-
 dem vsque in fide & obsequio Regis permā-
 sisse. Eodem quoque tempore, Comites A-
 renbergius & Barlemontius, quorum le-
 giones in Limburgensi Ducatu hiberna-
 bant, & iam magnopere diminutæ erant, i-
 mō pene negligebantur, ad ipsum Hispani-
 arum Regem scripserunt, & quo loco
 suæ res essent, ipsi exposuerunt.

*Arēbergius
 & Barlemō-
 tius ad Regē
 Hisp scrip-
 sunt.*

Aa

2

Dux

Anno
1592.

*Parmensis
in aliam
exercitum
ducit,*

Dux Parmensis Valencenis Ordines Hispaniæ, & belli Consiliarios conuocatus; cumque de rebus arduis cum illis consultasset; vltius profectus, non procul à Cameraco munitionem exstruxit, quam postea maioribus tormentis, firmoque imposito præsidio iussit custodiri. Displicuit hæc res Cameracensibus, videbant enim se ab excursionibus, & spolijs conuectandis hac munitione prohiberi: impedire tamen non potuerunt. Progressus inde Parmensis cum exercitu per Champaniam iter instituit; & in urbem *La Fere*, quam Confœderati Hispaniarum Regi, vt esset suorum militum receptaculum, concesserant, præsidium introduxit: ipse cum reliquo exercitu Peronam contendit.

*Casimiri
mors.*

16. Ianuarij.

Decimo sexto Ianuarij Ioannes Casimirus, Dux Palatinus, & Electoris Iunioris ex fratre Ludouico nepotis tutor, duabus expeditionibus in Galliã, vna in Belgiũ, vna in Coloniensẽ Dioccesin aduersus Catholicos clarus, columẽ & protector Religionis, quam Calvinianam vocant, cui nihil vquam ad voluntatem, sed multum ad potestatem defuit, quò minus Roma cum Pontifice, vniuersaq; Religione funditus iã dudum non sit eversa. post tot exanthlato labores, curis, & sollicitudinibus, quibus
pro

pro defensione periclitantis suæ Religio- Anno
nis exhaustuserat, tristissimo Geneuensis 1592.
Ecclesiæ luctu, ex hac lachrymarum val-
le in patriam ignotam euocatus est.

Hunc, sed alia via, alioque professio- *Mors Eliza-*
nis genere, mox insecuta est Elizabetha, Ca *betha Regi-*
roli IX. Galliarū Regis quondam vxor, Ru *na Fræcia.]*
dolphi Cæsaris soror, Princeps omni excep-
tione maior, Hæc à morte Cōiugis huc vsq;
octodecim continuis annis in viduitate
sua Deo nocte dieq; famulata est. Suis expē-
sis Viennæ monasterium extruxerat, in
quod è palatio suo aditus erat breuissimus.
Hic pia Princeps cum toto suo Gyniczo,
repudiatis omnibus huius seculi volupta-
tibus, opibus & honoribus priuata vixit,
omnibusque diuinis officijs diurnis, no-
cturnisque interfuit. Deum pro se, pro Ec-
clesia Catholica, pro toto Reipubl. Chri-
stianæ statu feruentissimis precibus sine in-
tēmissione obsecrans. In ieiunijs & vigi-
lijs erat assidua, in eleemosynis plus quàm
Elizabetha illa Thuringiæ tantoperela-
data, cuius vt nomen, ita & virtutes refere-
bat, ita vt dum viueret sanctissima quibus-
dam, imò plerisque haberetur. Cum per *25. Ianna.*
hæc diuina exercitia ab vitæ periodum per-
uenisset, hoc mense Ianuario mortalitatis
exuuijs depositis ad dilectissimum suum

Anno

1) 92.

Christum, quem solum amauerat, quem tota vita quaesierat, quem in morte optauerat, luctuosissimo honorum omnium, praecipue vero pauperum & inopum mœre & planctu transmigravit. Huius obitus nuncius, cum vigesimo quinto Ianuarij in aulam Imperatoris esset allatus, tota aula contristata est, luxitque mortem tam sanctæ Principis: sed & Imperator ipse aliquot post diebus in publicum non venit, sed in conclavi suo mœrens se continuit.

25. Ianua.

30. Janu.

Dux Parmensis
lustrat
exercitum.

Dux Parmensis, postquam Peronæ aliquandiu substitisset, inde Calleium profectus est: vbi duas noctes permansit. Antequam castra moueret, omnem peditatum, equitatumque conuocat, acieque ordinat haud aliter, quam si hostem vellet inuadere: vt exercitum lustraret, videretque quas vires haberet, quibus cõfidere posset, antequam in penitiorẽ Galliam contenderet. Inuenta sunt peditum circiter quindecim millia, equitum vero quatuor. Tam breui, tantæ copiarum accessione exercitus, qui nuper quatuor tantum peditum, & triũ equitum millibus constabat, auctus erat. Eodem die, cum Dux à Calleio in penitiorẽ Galliam exercitum abducere vellet, hostium magna leuis armaturæ equitum, cetera, summo diluculo visus est appropinqua-

pinquare. Institutum eorum erat ex im- Anno
prouiso in aliquam exercitus Parmen- 1592.
sis partem impetum facere, & obuios quos-
que trucidare. Sed detectis insidijs, statim
ad arma cōclamatum est. Dū illi fugam mo-
lluntur, Parmensis eos insequitur, multi tru-
cidati sunt, & Mareschallus Lauerdinius
tam grauiter vulneratus, vt postridie è vita
excesserit. Accēdebat iam ad Parmensis ex-
ercitum Mœnius, cum alijs Confœderatis
Principibus, vt iunctis viribus hostem quo-
cunque loco aggredierentur.

Primo itaque Februarij Dux Parmen- 1. Februarij
sis, cum agmine suo ad oppidum Contijs ^{Catholicorū}
venit, & iuxta *Fornexu*, arcem ab hostibus ^{victoria.}
occupatam, dum oppugnare nititur, dedi-
tione capit. Progressus vltorius, iter versus
Poixim instituit, quo in itinere viginti-
quinque hostium equites per medium ag-
men perrumpunt. Existimabant enim
Catholici eos ex equitatu Parmensis esse,
donec ad Dominum Maldegomium ve-
nerunt; qui suspicatus hostem esse, om-
nes apprehendit; detractisque galeis ag-
nitos in captiuitatem misit. Parmensis o-
mnia, quæ ad expeditionem erant necessa-
ria præparat, vt quinto Februarij re-
tā Rhotomagum ad hostem contendat,

Anno
1592.

& extremam belli aleam experiatur. Inter ea Rhotomagenses erumpentes, animo imperterritito in stationem hostium irruunt, hostem fugant, insequuntur, cædunt: multi trucidati sunt, multi vulnerati, inter quos Mareschallus Bironius & filius eius fuisse credebantur.

Nouiomag-
fium anar-
chia.

Mose est apud Nouiomagenses antiquissimus, ut postridie Calendarum Ianuarij duo præcedentis anni Consules sua dignitate decedat, & Senatus, Tribuni plebis, tribuūq; Magistri conueniant, ut novos Consules eligant. Reliquus Magistratus perpetuus est; nec qui semel in Senatum electus est, vnquam sine causa reijcitur. Nihil hic iuris Regi vel Duci, nihil hic iuris illius prouinciali Concilio. Erat id hætenus sanctissimè & nunquam interrupta obseruatū serie. Aderant huius anni Calendæ Ianuariæ, cogitur Senatus, idque iussu Concilij Arnhemensis. Veniunt in Senatum Legati. Hic vnus eorum Senatui gratias agit, quòd hætenus Rempublicam, scilicet, prudenter & fideliter administrasset: surgere nunc & domum concedere iubet, se cum opus esset reuocatuos. Inauditū, & ab vrbe condita inusitatū hoc erat, initiūq; abolendorum priuilegiorū, quorū tamen conseruatio erat in cōtractu deditiois promissa.

Paucos

Paucos post dies catalogus ex Haga Comit- Anno
 tis allata est, eorum qui consules essent, qui 1522.
 scabini, qui consiliarij Nulla hic erat popu-
 larjs electionis locus, Qui ad Magistratum
 erant designati, eò quòd Reipub. status erat
 deploratissimus, ipsi autem neque prudent-
 tia, neque consilio, neque opibus multum
 possent, quidam vt homines modesti, & qui
 suo pede meriebantur, diu hanc dignitatẽ
 recusarunt. alij, quia inter illos erat quem ip-
 si olim in frequenti Senatu, nescio cuius sce-
 leris condemnarant, & magistratu eiecerat;
 item alius, qui latrocinij insimulatur, quod
 tamen ipse negat, & simplex homicidiũ di-
 cit; cum huiusmodi hominibus in iudicio
 sedere noluerunt. Mansit itaque ciuitas olim
 tam celebris, quasi tugurium in cucumera-
 rio, nullum quatuor aut quinque septima-
 nis habens Magistratum. Tandem Comes ^{3. Februar.}
 Mauritius ad singulos designatos scribit, vt
 circa initium Februarij Nouiomagum se re-
 cipiant, & singuli suum in Senatu locum oc-
 cupent. quòd si qui huic suo mandato non
 paruerint, minatur ipsis bonorum omnium
 publicationẽ, & in ipsorum etiã personas ani-
 maduersionem talem, qualis ipsi iusta & di-
 gna videretur. Ad constitutum igitur diem
 comparuerunt, & Consiliarijs curiæ Arn-
 hemiensis, qui tertio Februarij hanc ob cau-

384. MERCYRII GALLOBELGICI
sam venerant, sacramētum dixerunt. Paulo
post aucta tributa & indictiones, direpta
bibliothecæ; eiekti suis Monasterijs Mona-
chi; Catholici quidam vtriusque sexus ex-
pulti, alijs arma adempta; imagines, quæ ha-
ctenus erant reseruatae, in foro, indicta cau-
sa, nulla lata legitima sententia (hoc vnum
defuit) per carnificem exustæ, & cineres in
præterfluentem Vahalim sparsi. Erant hæ
lapideæ & ligneæ; post quæ sitæ sunt (at
non combustæ) argenteæ. Capti sunt De-
canus & Canonici, coacti sunt aurum, argen-
tum, & quidquid erat in Ecclesia chimeli-
orum prodere. Hoc modo spiritus ille mo-
destiæ & lenitatis, quem Calvinus suis in-
spirauit, non vno eodemque tempore, sed
pedetentim, & per incrementa in antiqua
illa Caroli Magni laudatissimi Imperato-
ris sede per homines triobolos, & alga vilio-
res debacchatum est.

Anno
1592.

Imagines
per carnificem
exustæ.

Parmensis in
Galliã expe-
ditio.

Parmensis Dux & Confœderati in Gal-
lia qua potuerunt celeritate exercitum pro-
mouebant, vt obsessis Rhotomagensibus o-
pem ferrent. Cumq; iam paucis ab vrbe mil-
liaribus abesset, copias clam in urbem mit-
tit, vt præsidia, quæ in vrbe & arce erāt, sup-
plerent. Ipse 27. Februarij Bômeruallio mo-
uens, Diepam digreditur; & cum suis Bron-
deancourtiū venit, quod sex circiter leucis

Rhoto-

Rhotomago distat. Decretum illi erat circa Anno
gallicium, postquam exercitus non nihil 1592.
esset refocillatus, instituto itinere pergere,
& hosti in castris ad urbem se ostentare, si
fortè stationibus suis illum elicere, & æquo
cum illo posset loco decertare: ut inter cer-
tamen maius in urbem præsidium immitte-
ret. Copiæ namque quas paulo ante urbi sub-
miserat, ad resistendum tãto exercitui, quã
tum Nauarræus habebat, non sufficiebat.
Dum Parmentis in itinere est, obuium ha-
buit Nobilem quendam, ab urbis præfecto
seu Governatore Vilaio missum, ut læta que *Victoria*
dam illi nunciaret. Vicesimo namque sexto *Rhotomage-*
Februarij Governator aliquot è suis in ca- *sium.*
stra Bironij, & alios octingentos ciues in fra- *26. Februarj*
tiones Anglorum miserat, qui cum hoste ve-
litarentur, & initium pugnæ facerent. Dum
utrinque fortiter pugnatur, animi incalue-
runt, exersitq; & ingrauatum est prælium.
hostes relictis castris in patentes campos de-
siliunt, & ad manum veniunt. Mox Villaius
cum duobus selectissimorum militum mil-
libus, inter quos 400. equites. cataphracti.
800. sclopetarij fuerunt per cuniculos &
portas erumpens, in hostes irruit: fugat, in
stationes suas fugiètes insequitur, castris ex-
uit, & 10. circiter trucidavit, trucidatos spo-
liauit, multos vulneravit, & 2. Chiliarchas
secum.

Anno
1592.

136. MERCVRII GALLOBELGICI
secum captos adduxit. Ciues tria maxima
tormenta integra, & duo quæ erant vitia-
ta in urbem attraxerunt. Cùm tribus continu-
is horis in hostium castris cõmorati essent,
omnia diripientes, valla & munitiones com-
planantes, nouamq; munitionem iuxta mō-
tem D. Catharinæ exstruentes, quam desu-
per ex monte facillimè tueri potuerunt, in
urbem victores reuersi sunt. Hostes nihilo-
minus post abitum oppidanorum in suas sta-
tiones reuersi, quæ diruta erant, restaurare
conati sunt. Ceterum oppidani secundò ef-
fusi, denuo illos fugarūt, & in fuga quadrin-
gétos esse desideratos asserunt. Nullus enim
erat in castris equitatus, quem Nauarræus,
qui duabus hinc leucis aberat, secum abdu-
xerat. Tantam hoc vno die cladem Nauar-
ræus accepit, quãtam ne septimanis aliquot
potuit reparare. Hæc vt nunciaret Parmen-
si missus erat hic Nobilis: qui addidit; Na-
uarræum animum despondere, nec illi spem
vllam vrbis potiundæ superesse, inopia quo-
que pulueris tormentarij, globorum, om-
nisque apparatus bellici ad diuturniorem
obsidionem necessarij laborare. Quæ cùm
Parmensis intellexisset, coacto Concilio,
quid agendū sit deliberat; expediatne Rho-
tomagum pergere, an verò pedem retrahe-
re. Decretum est non esse progrediendum.

Mœnius

Mœnius enim, alijque Principes & præfecti Gallici demonstrant, non esse necessarium in discrimen & periculum se præcipitare. Rhotamagēsisibus namque nihil iam deesse, & hostem magnoperè debilitatum. Parmensis itaque exercitum ad Castrum nouum reduxit, licet inuitus: nam is locus alendis tantis copijs erat incommodus, & tempestas anniea erat, vt nihil præclari aut laude dignum agi potuerit.

Diximus antea Borussum & Bipōtinum Duces viuente adhuc seniore Duce Cliuizæ focero suo, Duiseldorpij Ordinibus patriæ instituisse, vt ad trium Ducatum, aliarumque prouinciarum administrationem reciperentur. Defuncto nunc focero, & vnico relicto filio Ioanne, vrgent non tantum administrationem, sed & post mortem Ducis Ioannis successionē: hoc est, securitatem sibi præstari volunt, vt post obitum ipsi, & non alij, tanquam proximi, ratione vxorum suarum, Ducis Ioannis sororum, hæredes agnoscantur, & ad omnium prouinciarum successionem admittantur. Interim viuente Ioanne Legatos suos ad Sacram Casaream Maiestatem mittunt, & administrationē, quæ nunc penes Ducis vxorem est, eò quod Dux ipse debilis sit, & ad illam minus aptus, sibi cupiunt demandari. Ceterum quia Dux secundum

Anno
1592.

*Borussia Duce
Cis & Bipontini ad Casarem legatio.*

Anno
1692.

dum iura priuari non potest, præsertim cū prudentem habeat, & ad imperandum idoneam coniugem, nihil hactenus pro Borussia & Bipontino determinatum est. Sed nec ipsi inter se conuenire dicuntur: dum Borussia Bipontinum excludere conatur, allegans; se filiam habere Ducis V. Wilhelmi seniore; Bipontinus verò Borussia, dicens; se ex sua vxore prolem suscitasse masculam; Borussia non nisi femellas generasse, ideoque sibi potius, quàm illi hæreditatem deberi. At Legatus Pontificis in hoc incumbit, vt neuter ad administrationem recipiatur; cū Catholici non sint; sed vxor Ducis Ioannis, Princeps Catholica in regimine permaneat; præsertim cū maritus adhuc viuat, nec spes prolis omninò euauerit. Quis tandem huius controuersie finis erit, sollicitat multos; & eò magis, quòd circa idem tempus Embricæ, in collegio Fratrum, quos Hieronymianos vocant, ingenti tempestate illa, quæ initio Martij grassabatur, ædes disturbabat, aggeres perrumpebat, naues deprimebat, antiquissimas arbores euertebat, aliaque plurima damna dabat, inter alias arbores fraxinus non quidem radicitus euulsa est, sed in ipso trunco diffracta: quâ Procurator Collegij, postquam excidi, & in partes sarrari præce-

præcepit (mirabile dictu) in singulis incisionibus agmina militum apparuerunt, inter quos tympanistæ, signiferi, ductores, alijq; gregarij milites, non aliter, quàm si ex industria depicti essent: omnes Borussorum & Polonorum seu Sarmatarum more amicti. Si cui incredibilia narrare videamur, is partes huius arboris, si velit, in eodem collegio apud Doctissimum virum Dominum Petrum Hulstium inueniet. Prodigium hoc multos viros prudentiores, qui quid fieri potest prouident, sollicitos anxiosque reddidit.

Cæsar cùm legationes Bipontini & Borussij audiuisset, nihil aliud respondit, quàm missurum se, qui Duci Ioanni à consilijs esset, eiq; vicariam operam in administratione præstaret, vt mutuis consilijs & auxilijs, prouincias sine alicuius querela vel iniuria, quàm optimè gubernarentur. Placuit hoc Cæsaris consilium Bipontino: sed ea lege, vt & ipsi liceret vnũ his addere, qui suo nomine, ne quid de iure suo derogetur, attendat.

Decimo die Martij Illustrissimi VVilhelmi Ducis Cluiæ, Iulæ, Montium &c. exequiæ celebratæ sunt honorificentissimè. Exequiæ Illustrissimi Ducis Cluiæ
Præcedebat Mésor, cui à pedib. erāt 10. paria studio-

Anno
1592.

390 **MERCVRII GALLOBELGICI**
studiosorum, qui litteris operã dabant, pul-
lis vestibus, ad thalos demissis, induti; faces
binas in modum crucis portabant singuli.
Inde commilitones eorum cum suis præcep-
toribus prodibant; iuxta quos ij, qui Ecclē-
siæ deseruiebant, stolis candidis amicti. Post
hos Canonici cum suis vicarijs, quorum
vestigijs instabant tubicines octo. Sequebã-
tur equi, atro pãno ad terram vsquẽ demis-
so strati, quorũ singuli insignia dominiorũ,
quæ Illustrissimo Duci paruerãt, portabãt,
& à duobus Nobilibus ducebantur. In pri-
mo autem ordine conspiciebantur quinq;.
Primus insignia Hensbergensia, & Leuen-
burgensia; secundus Domini; Rauensteini;
tertius Morsensis & Nuenarij; quartus Ra-
uensburgensis; quintus Markensis Comita-
tuum ferebant. Post singulos equos, Nobilis
quidam, eadem insignia in vexillo nigro da-
masceno gestabat. Subsecutus est alius No-
bilis, qui symbolum, seu dictum Ducis simi-
li damasceno panno nigro inscriptum, & co-
rona laurea cinctum ostentabat; **IN DE O**
SPES MEA. V Vernherus deinde à Bon-
gardt omnia insignia cõiuncta ferebat. Hũc
sequebantur alij equi tres, quorum primus
insignia Ducatus Montensis, secundus Cli-
uentis, tertius Iuliacensis dorso vehebat. Pro-
diit deinde V Vilhelmus Cortebachius, qui
Ducis

Ducis galeam, & Reinhardus Holttorffius, Anno
 qui gladium gestabat. Hos sequebatur primò tres prætorio præfecti, V Varnherus Bó
 1592.
 gartius, Dominus in V Vinantzraedt, Ioan
 nes Alderbockius, & Ioann. Ofenbruggius;
 secúndò duo facellani, V Vinandus Thoma
 sius, & Ioannes Levvenhev verus; tertió Re
 uerendus Dominus Bartholomeus Anstelli
 us, Abbas Veteris montis, & Lutgerus à Lás
 berg, Abbas Hammerensis; quartò Reueré
 dus Dominus Henricus à Duiden, Abbas
 V Verdensis, & Rabanus Boetzlerus eiusdē
 monasterij Prior; lugubri omnes indumen
 to vestiti. quartò Nobiles prouinciarū. Post
 quos funus pretiosissimis peristromatibus
 stratum à 24. Nobilibus deferabatur. Ab v
 troque latere quatuor alij Nobiles ibāt, qui
 peristromata à terra leuabant: octo itidem
 satellites, & octo Nobiles, qui faces, à quib.
 dependebant prouinciarum insignia defe
 rebant. Sequebantur hos totidem Nobiles,
 qui similiter faces gerebant, & alij, qui lugu
 bri veste fuerunt induti. Vix illi prodierāt,
 cū subsecutus est Illustrissimus Dux Cli
 uix, Ioannes, cuius dextrum latus Reueré
 dus & Illustris Ioannes Comes Salmensis &
 Rifferscheitius Dynasta, sinistrum V Verne
 rus frater eiusdem claudebat. Horum vesti
 gia premebat Legatus Regis Hispaniarum,

392 **MERCVRII GALLOBELGICI**
Dominus Verdugius, quem aliorum Principum legati, Comites, Barones, & Nobiles totius patriæ sequebantur: quos omnes uti & totam hanc pompam doctissimus, & de patria bene meritus vir Theodorus Gamineus peculiari libro, typis æneis exornato, depinxit. Tã celebri pōpa Illustrissimus Dux in sepulchrum illatus est, Ad cetera pergerẽ, nisi me doctissimum, elegantissimumque illud Epitaphium, quod integerrimus vir Iacobus Lommius in Ducis huius obitum cecinit, retardaret.

*Quis iacet hic? Dux Iuliacus. Qua stirpe parentum?
Cliuorum illustri sanguine natus erat.*

Epitaphium Ducis Iuliacensis. *Qua coniux? Maria illa fuit. Quo stemmate? magni
Casaris, & diuo Casare nata, soror.*

*Quid iuuenis coluit? Martem. Quid adultior annis?
Pacem. Quid senior? iustitiam atq; Deum.*

Quo morbo perijt? senio, cordisq; dolore.

Qualiter? inuicta spe, stabiliq; fide.

Ergo fuit? viuit pars prima. Quid altera? surget.

Vnde? ex hoc tumulo. Quando? vocante tuba.

Auditis & dimissis Bipontini & Borusii legatis, alij ad aulam Cæsaris aduenerunt. Horum mandatum erat, ut peterent Duci Simmerio Richardo Palatinus administrationem. Nondum enim adoleuerat Palatinus ipse, neq; ad eam ætatem peruenerat, ut absque tutore ditiones suas administrare posset atque

Legatio Palatinus.

atque iam Calimirus tutor illius (vt dictum Anno
 est antea) mortem obierat . Hæc quidem 1592.
 Simmerius . Ceterum Palatinatus ordines
 & viua voce , & editis libris contendebant,
 Principem suum ex ephœbis exiisse , tutela
 exemptum esse , non aliam se velle admi-
 nistratorem , præter ipsum Principem , ad-
 mittere . Atque hinc lis exorta est : Causa
 cur Simmerium tutorem recipere nolue-
 runt , quidam existimant fuisse hanc . Casi-
 mirus cum ad tutelam daretur , suam , hoc
 est Calvinianam Religionem introduxe-
 rat . ea huc vsque in Palatinatu fuit multis
 contradicentibus obseruata . Simmerius ,
 qui Protestantium Religionis est , Caluini
 dogma in suis ditionibus non admittit . Ve-
 rebantur igitur Calviniani , vt si Simmeri-
 us ad tutelam vocetur , sibi solum verten-
 dum , aut se Religione sua priuandos esse .
 Habebant enim recens exemplum , Saxoniz ,
 vbi V Vilhelmus Saxoniz Dux , iuniori Du-
 citutor datus , omnem introductum à Chri-
 stiano Calvinismum funditus extirpauit .
 Lutherani itaque Simmerium Administra-
 torem cupiebant , Calviniani repudiabant .
 Ante annos circiter 20 . Cæsarea Maiestas
 Nobilissimū , & maximi nominis virū , D. Ke
 uehullerū , Baronē in Hispanias ad Regē mi
 serat . Cum is hætenus legationib. Cæsareis

*Simmerius:
 Dux ambia
 Palatinatus
 administrationem.*

*Legatus Cæ-
 sariis ex His-
 pania reuer-
 titur.*

Bb 2) fun

Anno
1592.

10. Maij.

functus esset, tantam laudem meruit, in tanto honore apud Regem fuit, vt præter honoraria quàm plurima, aureo quoq; vellere sit à Rege honoratus. Expectabatur ille quotidie ex Hispanijs in aula Cæsaris, vt rediret: multi namque illius flagrabant desiderio. Reuersus tandem hoc mense Martio honorificentissimè ab ipso Cæsare, totaque aula exceptus est. Quid autem in mandatis à Rege accepisset, sciri non potuit: nisi quod fama circumferebatur, ea illum ad Cæsarem referre, quæ ad pacem & salutem Prouinciarum Belgicarum spectabant. Similiter & quædam de matrimonio inter Cæsarem, & filiâ Regis Philippi, Hispaniarum infantem contrahendo, in legatione sua dicebatur habuisse.

Polonorum legatio ad Cæsarem vt sponsam Regi suo adduceret.

Sigismundus III. Poloniæ Rex, Sueciæ filius & hæres, nuptias filię Archiducis Austrię Caroli, Carinthiæ & Stirię Ducis, Rudolphi Cæsaris patru ambibat. Erant nonnulli inter ordines Polonię, qui nescio quam ob causam domui Austriacæ infensores, matrimoniũ hoc non modò dissuaserunt: sed Regi, vt ab eo abstineret, imperare velle videbatur. Sperabant tamẽ pleriq; hoc matrimonio effectũ iri, vt antiqua illa necessitudo & amicitia, quę inter Domum Austriacam, & Regnum Poloniæ semper fuerat, iam verò dua-

rō duabus vltimis electionibus non nihil e-
 rat labefactata, refarciretur. Ad hoc igitur
 matrimonium peragendum, celebris in
 Boemiā missa est à Polono ad Cæsarem le-
 gatio. Erant in hac legatione Tartari, Mos-
 chi, alijque Boemis nunquam visi Barbari,
 suo singuli vestitu amicti, & more suo arma-
 ti: iucundum Boemis spectaculum. Princi-
 pes huius legationis erant Palatinus, Cardi-
 nalis Radziuilus, & Episcopus Vladomiri-
 ensis, alijque Comites Nobiles magni no-
 minis & authoritatis viri. Omnes hi equis
 Polonorum more splendidissimè exornatis
 ducētis octoginta, & cisijs seu couinis (vehi-
 culi genus est) triginta duob quorū duode-
 cim ab equis sex, alij à quatuor trahebantur,
 Pragam, quæ Boemiæ metropolis, & Cæsa-
 reæ Maiestatis sedes est, 13. huius mensis ad-
 uenit, & cum omni reuerentia, omniq; ho-
 noris & obsequij significatione Cæsarem sa-
 lutauit. Cæsar vicissim illam, vt quæ vene-
 rat sponsam, consobrinam suam abductam,
 magnificentissimo apparatu excepit, splen-
 didè habuit, & peracto negotio per Mora-
 uiam, in superiorem Pannoniam, Viennam
 deduci præcepit: vbi sponsam, futuram Re-
 ginam cum regio suo Gyniceo, & aulica No-
 bilitate expectarent.

Anno
 1592.

13. Martij.

Dum hæc in Boemia & Austria fiunt, Or-

Bb

3

dines

ANNO
1592.

396 MERCVRII GALLOBELGICI
dines Hollandiæ & Zelandiæ; euocatis ex
omnib. præfidijs aliquot manipulis exerci-
tum trium aut quatuor millium armatorum
tam occultè & tanta cum celeritate confla-
runt, vt fama expeditionis citius, quàm col-
lecti militis ad vicinas prouincias peruene-
rit. Hi omnes in Campinia, siue Taxandria
conuenerunt, atque intempesta nocte mag-
nis itinerib. Traiectum ad Mosam, urbem, cuius
vna pars paret Ernesto Bauariæ Duci, tan-
quam Episcop. Leodiensi, alteram Philippo
Hispaniarum Regi. Ad urbem cum venissent,
scalas erexerunt quam plurimas, & magno cum
silentio muros ascendere cœperunt. Ceterum
excubię, quę in mœnibus erant, recognita, ar-
ma in clamant, signum ciuib. dant, hostem ad se
se, urbem periclitari vociferantur. Accurrunt
ciues præfidiarijs mixti, contis & hastis ho-
stes e mœnibus detrudunt; densissimo glo-
borum imbre atque omni telorum genere in il-
los emisso, multos vulnerant, multos truci-
dant, obruunt, & a mœnibus repellunt. Ho-
stis receptui canit, & in tutum suos reduxit.
Quod si oppidani defensionem suam cautius
instituisent, magnam ea nocte sibi gloriam,
Regi commodum, & hosti ignominiam pare-
re potuissent: sed tantus erat eorum ardor, vt
pudicia locum non haberet. Putabant enim se
officio suo probe functos esse, si hostem a mœnibus
propulsaret, aras & focos defenderet. Pau-

Paulo post Nouiomagenses equites præ- Anno
fidiarij, vt qui ex rapto viuere coguntur, 1592.
per Gelriam & Ducatú Iuliacensem in Ey- *Nouiomag-*
fiam excurrentes, antiquissimam illam Ab *sum præfid-*
batiam Steinfeldiam, iuxta Sledam, postquã *arij Steinfel-*
aliquamdiu ab rusticis esset defensa, occu- *diam diripi-*
parunt, & captis nonnullis diripuerūt. In re- *unt.*
ditu quadrigas aliquot, omni mercimonio-
rum genere onustas, habuerunt obuias. Has
similiter exoneratas expilarunt; quod secū
auferre non potuerunt; per agros disperse-
runt, in libros pretiosissimos oleum, ne cui
essent vsui idonei, instillarunt. Sed & rusti-
co Iuliacensi occurrētes bonā pecunię sum-
mam extorquent; cumque ipse multis oblo-
queretur, apprehensum ab arbore suspēdūt;
& discedunt. Rusticus cū à laqueo pendēs
strangulatus non esset, diu vixit, & transeun-
tib. significationem se viuere dedit. Accur-
runt illi, & præciso laqueo rusticū in vicinā
domū inferūt: vbi cū aliquādiu respirasset,
hostes insecutus est, & apud præfectos autho-
res huius sceleris reos peregit.

De Legatione Cæsaris in Belgium missa,
ad conciliandam inter Regem & subditos
pacem, quædam dicta sunt antea. Salentin⁹, *Legati Cæsa-*
Pernsteinus, & alij Bruxellis agebant. rhe- *ris ab Ordi-*
tius aliquamdiu à Casimiro in itinere de- *nib, fidem pu-*
tentus, tandem ad eos quoq; accessit. Mitte- *blicam petūo*

Bb 4 bant

Anno
1592.

398 MERCVRII GALLOBELGICI
bant quotidie litteras ad Ordines confede-
ratos, in Haga Comitū congregatos, quib.
publicam sibi fidem remitti cupiebant. At
Ordines nescio quid causabantur, & petiti-
onem Legatorum, quamdiu potuerunt, pro-
trahebant. Nunc abesse Gelros, nunc Con-
sulem Middelburgensem, nunc alios, quos
huic negotio interesse necessariò oportere
dicebant. Videbantur enim euentum bel-
li Gallici expectare, vt secundum hunc pa-
cis consilia temperarent. Si res suæ in Gallia
bene succederent, pacem aliam, præter hæc,
quam habebant, non optabant. Sin malè, pa-
cem qualemcunque cum Rege Hispaniarū
non abnuere videbantur. Lupum itaque (vt
aiunt) auribus tenebant, & ancipiti rerum
statu in suspensio hærebant; eò magis, q̄ quo-
tidie Germani milites, qui cū Anhaltio in
Galliã profecti erant, magnis copijs fame &
inedia penè enecti, per Hollandiã in patriã
reuertebantur. quod multis suspicionem pa-
riebat, Nauarræ Regis fortunam inclinari.
Augebat hanc suspensionē fama, Nauarræum
machinas bellicas oēs Rhotomago ad oppi-
dum Pont Arche abduxisse, inopiaque pabuli
& comeatus obsidionem Rhotomagensem
breui soluere debere. Missa itaque fide pu-
blica, Ordines Rhetium solū in Hollandiã
vocarūt: alios legatos admittere noluerunt.

Erant

*Vni Rhetio
publica fides
datur, alijs
negatur.*

Erant inter Ordines, qui Comitem Lippiensem quoque admittendum censebant; Anno 1592.

sed vicit eorum, qui contrariam opinioné tuebantur sententia. Comites ergo duo, Isenburgius & Lippius cum fratre Episcopi Herbipolenſis ad ſua reuerſi ſunt. Pernſteinius Coloniam primò, inde in aulam Cæſaris proſectus, ad ſuam Maiestatem totius legationis ſeriem retulit, Præfractos Hollandorum animos Cæſari depinxit, zelumque & ſtudium Salentini commendauit. Rhetius in Hollandiam proſectus, aliquot ſeptimanis detinetur, nec ad colloquium admiſſus eſt, vt ſua, quę in mandatis habebat, Ordinibus poſſet proponere: qui nunc hunc, nunc illum abeſſe cauſabantur. Scribebat Rhetius ſuę Maiestati, ſperare ſe ſumptus non fore inuſiles, neq; ſpem pacis cõciliandę proſus euaniſſe. Cæſarã diuturnę morę pertæſus, ſcribit legato, vt negotiũ vrgeat. Legatus in cõuentu Ordinũ refert; Cæſarem mirari non tantũ, ſed & ægrè ferre, non maiorem ſuę Maiestatis rationem haberi. Cæſarem ad Turcas, Moſchos & Tartaros, homines barbaros & infideles Legationes mittere conſueuiſſe, qui ſuos legatos benigniſſimè, & honorificentiſimè ſemper excipere, liberaliter habere, paciẽter audire, & pro qualitate cauſę cum

Legatus Cæſaris in Hollandiã proſciſcitur.

Bb 5 pla

Anno
1592.

*Amurathes
Turcarum
Imperator
Christianis
bellum pa-
rat.*

400 MERCVRII GALLOBELGICI
placido responso dimittere solebant. Mira-
ri itaque Cæsarem, quod nominis Christia-
ni hostes faciunt perpetuo inimico, id
Christianos Cæsari, protectori & amico
suo denegare.

Induciæ hæctenus inter vtrūq; Imperato-
rē, Rudolphum Romanū, & Amurathem
Constantinopolitanum pactæ, cum vtriuf-
que subditorum tranquillitate obseruatæ
fuerunt: eratque Amurathis propositum
octo annorum inducias deinceps ad finem
vsque continuare. Accidit interea Amura-
them quoque cum Persarum Rege pacem,
post diuturna bella, componere. Quare nō-
nulli Bassæ, hanc occasionem non esse præ-
termittendam Turcarum Imperatori, eius-
que filio, sed expeditionem in Christianos
faciendam, suaserunt. Christianos enim tot
ciuilibus, & intestinis bellis implicatos facil-
limè nunc posse debellari, ostenderunt. Ex-
ercitum validissimum cogendum, & in fi-
nes Vngariæ atq; Croatiæ mittendum esse.
Placuit cōsiliū hoc ante alios Amurathis
filio: hac enim occasione, se viuente adhuc
patre viam sternere posse, ad Regni pome-
ria post obitum patris inter Christianos la-
tius proferendi, arbitratus est. Nec displicuit hæc res ipsi Amurathi: statimque mit-
tit, qui belli apparatus, terra mariq; instru-
ant,

ant, ad Christianos vndique impugnandū. Anno
Sunt qui affirmant Angliæ Reginam, & Na- 1592.
narræum, suos in Turcici Imperatoris aula
legatos habere, qui hic frigidam suffundūt,
& ad idem bellum Imperatorem concitant.
Quod si verum sit, verum autē esse posse, vel
in Gallorum Regibus tot ante annos vidi-
mus) dolendum profectò est tantum æmu-
lationem, regnandiq; cupiditatem in Prin-
cipibus posse, vt ille Christianissimus, hæc,
vt prætendit, veræ, puræque Religionis
Christianæ protectrix, natum & iuratum
Christiani nominis & Religionis hostem,
tyrannum truculentissimum, in Deum &
Sanctos blasphemum inuocent, & ad fundē
dum Christianum sanguinem, saltē vt suæ
fatisfaciant ambitioni inuitent; instar illius
Iunonis Virgilianæ, cuius vox est:

Flectere si nequeam Superos, Acheronta mouebo.

In Polonia magnus Cancellarius foro-
rē Stephani Batthorēi vxorē duxerat: que
ei cū Maximilianus caperetur filiū peperit,
quem rogāte patre Maximilianus, licet ca-
ptus, è fonte salutaris lauacri suscepit. Obi-
it postea vxor hæc, & aliam duxit Cancell-
arius, ex Nobilissima Poloniæ profapia, quo
matrimonio in tantū aucta est eius digni-
tas, & authoritas, vt tandem cum Rege con-
tēdere, Maximiliano amplius quā Sigismū-

*Lis inter
Regem &
magnum Cā
cellarium Po
loniæ.*

do fa-

402 MERCVRII GALLOBELGICI
do fauere, & in multis Regi repugnare
non sit veritus. Vnde magnæ inter illum
& Regem controuersiæ, similtatesque
exortæ sunt. Mense Aprili in ditione Tran-
sifalana inter Comitem Tsherenbergium
Hermannum, & Ordines agebatur. de qua-
rundam arcium demolitione Regij Goor,
& Tvvickelo; Ordines Dorth & Vervvor-
den diruerent, & solo æquarent. Dum pa-
ciscuntur vtrinque, quidam Gerardus Be-
uersfordius, cum exigua manu castrû Saes-
feldia dictû, per insidias, Leucama quodâ
id negligéter custodiente, intercipit. Eius
institutû erat, arcem hanc munire, aduersus
Regionum vires defendere: ex ea in omnes
vicinas regiones excurrere, & huc spolia
côuectare. Cui malo, vt obuiam iretur, Co-
mes Tsherenbergius in cœpto cōtractu ne-
quaquam progredi voluit, nisi prædictus
Gerardus Saesfeldiam prius restitueret.
Quod cum ille non difficulter fecisset, con-
tractus optatum finem consecutus est. Or-
dinum Belgicarû milites, cum nuper Tra-
iecto pulsi redirent, in Campinia Nobilis
cuiusdam castrum, in pago Bercheikano
interceperant. E quo, cum plurima damna
vicinis locis inferrent, Regij illud recupe-
rare volentes, eò profecti sunt, & castrum
obsederunt. Sed Hollandi summis copijs
Re-

Anno
1592.

*Saesfeldia
ab Hollan-
dis occupa-
tur.*

*Regij Ber-
cheikanum
c. strum ob-
sident.*

Regium militem in fugam verterunt, castrumque obsidione liberarunt.

Annus

1592.

In Gallia Parmensis castra sua non longè à castris Nauarræi habebat, & quotidianis velitationibus se mutuo exagitabât: ita vt vtrinque multi desiderarentur. Tandem vt militem paululum refocillaret Parmensis, suos Boloniam versus abduxit. Nauarræus Diepam profectus, quæ in vrbe erant necessaria procurauit: fama namque erat, Parmensem Diepæ obsidionem minitari. In exercitu Nauarræi pecuniæ, omniumq; rerum ad diuturniorem obsidionem necessarium summa erat penuria. Rhotomagenses denuò erumpentes, in hostium castris magnam stragem ediderunt, multos fortissimos viros trucidarunt. sed non sine cede & sanguine suorum, in urbem redire coacti sunt. Parmensis cum suos aliquandiu recreasset, ad oppidum Ruc duxit, illud obsedit, & dispositis tormentis, muros verberare cœpit. Vt autem institutum suum maiori cum authoritate et hostium timore exequatur, aliquot Hispanorum copijs suum exercitum auxit: sed & legiones Comitum Arbergensis, & Barlemontij, quamuis in Belgio erat earum præsentia maximè necessaria, ad se magnis itineribus venire iussit. Prædones ex Montibus ad Zomam, vicinisque

Nauarræus
Diepam,
Parmensis
Boloniam
secedit.

Rhotomagenses
sui eruptione.

Hol-

Anno
1592.

404. MERCVRII GALLOBELGICI
Hollandiæ, Zelandiæque locis, cum audirent harum legionum absentiam, se longè lateque per eas prouincias, quæ Regi parebant, maximè autem per Brabantiam diffundunt, & incredibilibus iniurijs, dânisq; subditos afficiunt. Coactus itaq; est Petrus Ernestus, Comes Mansfeltius agricolis, & extra muros in pagis habitabant, imperare, vt adueniente hoste, campanarum sonitu incolas conuocent, armatiq; conueniant, & seipso tueantur; hostem persequantur, & vbicunq; eos deprehendant, absq; vlla mora & dissimulatione trucident. Ruricolæ hoc accepto mandato læti, arma præparant, & se ad bellum accingunt. Excurrentem hostem fortiter excipiunt, occidunt, persequuntur, capiunt. Ab ijs, qui capti erant, grauissimum sumitur supplicium. Quo effectum est, vt sibi metuètes, alij modestius agere, & domi se continere didicerint.

*Prædones
coercentur.*

*Parmensis
Ruensem ob-
sidionē soluit.
15. Aprilis.*

Parmensis postquã intellexisset Nauarræ equitatũ oẽm pabulatum lógius à castris profectum, pedites solos in castris reliquisse, summa cù celeritate Ruensem obsidionē soluit, & oppidulũ deseruit, fronteq; exercitus præmisit: ipse aut posttridie, qui dies erat Aprilis 16. subsecutus est, cù omnibus copijs, quas ex præsidijs vrbiũ, quas limitaneas vocat, euocarat, & Samabrinã pôte strauit,
per

per quem exercitum traduxit. Eo traducto Anno
 pontē, omniaq; instrumēta bellica, quę ho- 1591.
 stibus vsui esse possent, igne absumpsit. Cū
 exercitum ab oppido *Rue* abduceret, oppi-
 dani numero 300. in tergum exercitus, hoc
 est, in postremas copias erūpentes, eas carp-
 serūt, & trucidatis nōnullis, in oppidum re-
 uersi sūt. Causam tā subitę mutationis, qui-
 dā aiūt hanc fuisse, vt absente equitatu *Na-*
uarræi, *Parmensis* arbitratus fuerit, se facili
 negotio peditatū castris exutum cedere, &
 fugare; vrbē verò tā graui obsidione libera-
 re posse. Alij asserunt *Rhotomagēses* litte-
 ras ad Cōfœderatos misisse, quib. significa-
 bāt, se bello & obsidione defatigatos esse: vr-
 hi itaq; succurrerent, q̄ nisi 15. dierū spatio
 fiat, se deditiōē facere cōpulsū iri. Cū
Nauarræus, qui 18. huius Diepam venerat,
 audisset *Parmensem* *Samabrinā* cū exercitu
 traiecisse, Nobilitatē oēm, nihil sibi metu-
 ens, à se dimisit, vt se domi nō nihil refocilla-
 ret: diutina enim obsidione, fame, frigore,
 & hyemis quā plurimis difficultatibus, in-
 iurijsq; iā profusus erat debilitati. *Parmen-*
sis hanc occasionem non prætermittendam
 ratus, summa cum celeritate Castellum
 nouum exercitum ducit, vt *Rhotoma-*
gensibus cōmeatum aduehat, vrbemq; ob-
 sidione (inscio *Nauarræo*) liberet.

Habe-

18. Aprilis
Nauarræus
 Nobilitati
 missionem
 dat.

406 MERCVRII GALLOBELGICI.
Habebat enim in exercitu 4000 vasa, pa-
biscocto plena, quæ in urbem inferre de-
creuerat. At Rutgerus V Villiamus, Equus
auratus Angliæ de cõsilio Parmensis admoni-
tus Regi Nauarræo per celerẽ nunciũ scri-
bit; Parmensem Rhotomagum iter insti-
tuere, & 20. Aprilis, Darentallam cum ex-
ercitu venturum esse. Nauarræus accepto
hoc nuntio confestim in castra redijt, & Bul-
lionem Ducem cum 800. equitibus misit,
quid hostis agat exploratum. Is reuersus, ait
hostem omnium sedulitate mouere, & à
castris non procul abesse. Rex ad classem,
quam in Sequana in anchoris stantem ha-
bebat, properans, misit præfectos quosdam,
qui militem omnem castris educerent, &
ad oppidum *Pont Larche* deducerent, ibiq;
singulis suas stationes assignarent. Paruerunt
illi Regis sui mandato. Nauarræus inde om-
nes vndique copias euocat, & à 20. vsque
ad 25. diem conuocat. Vicesimo itaq; quin-
to die, cum toto exercitu, accessione mul-
torum Nobiliũ, & præfidiariorum aucto,
mouere incipit, & ad hostium castra propi-
us accedere. Sub vesperem ad locum, vulgò
Fontaine de Burch dictum, diuertitur. Habe-
bat Nauarræus in exercitu 8000. circiter e-
quitum, & 16000. peditum; præter copias
Monpenserij, & Marecalli D^o Anni: vigin-
ti quo-

Anno
1592.

20. Aprilis.
Nauarræus
soluit obfi-
dionem Rho-
tomagensem.

25. Aprilis.

ti quoque machinas bellicas, quas omnes, cum 27. huius Angeuillæum venisset, dispo- Anno
di iussit: vt Parmensi aduentum suum sig- 1592.
nificaret. Parmensis & Confederatorum
exercitus sedecim circiter millibus, tam e-
quitibus. quàm peditibus constabat. Castra 27. April.
ipsa quinque tantùm leucis inter sese dista-
bant. In Nauarrei castris magna erat comea-
tus inopia, propterea quòd Parmensis iter
inter castra & Diepam intercluserat, ne vl-
trò citroque comedare mercatores tutò pos-
sent. Sed studio Gubernatoris Diepenlis a-
ctum est, vt huic malo non nihil subuen-
tum sit.

Dum hæc in Gallia fiunt, Nouiomagen-
se præsidium, adiunctis sibi alijs quoq; nõ-
nullis è vicinis vrbibus, cum aliquot bigis,
ligonibus & sarculis, & scalis onustis, clam
vrbe egressi, Erkelentium oppidum in
superiori Gelria contendunt, intem-
pestaque nocte tentarunt. Sed dum in-
ter se altercantur, quis primus oppidum ag-
grederetur, insidiæ ciuibus suboluerunt:
disposuque vno tantummodò torméto,
hostes territi, in effusam fugam se coniece-
runt. Sæpissimè nunc oppidulum hoc ten-
tatum, sed fidelitate ciuium & præsidario-
rum semper defensum fuit. Rineueltius
quoque Gubernator Barkensis, ciues iam

Anno
1592.

408 MERCVRII GALLOBELGICI
admonuerat, vt sibi cauerent: hostem enim
aliquid ijs in partibus moliri.

Post obitum Innocentij I X. Pontificis
Romani Cardinales in conclau congrega-
ti, communibus suffragijs Hippolytum Al-
dobrandinum, Florentinum, Cardinalem
tituli S. Pancratij, maiorem Pœnitentiari-
um Pontificem secundo Februarij hoc an-
no renunciarant: qui nomen Clementis o-
ctauj sibi sumpsit. Hic, vti & præcedentes
aliquot Pontifices, à Banditis plurimum
exagitatus est. Magnis enim copijs collecti
opulentissimas Italiæ prouincias depopu-
labantur: itinera omnia infidebant, vt ne-
mo tutò proficisci posset. Quare Pontifex
coactus est exercitum 4000. armatorum
conscribere, eumque in omnem oram, vbi
scelestissimorum hominum colluies gras-
sari diceretur, mittere. Quòd cùm illis sig-
nificatum esset, in montana fugerunt, &
Lanium vsque, Regnum versus Neapoli-
tanum se receperunt. Pontifex nihilomi-
nus eos insequitur, matureque deliberauit,
& statuit pestilentissimum hoc genus ho-
minum ad interneccionem delere. Erant
Barones nonnulli in Italia, qui latrunculis
istis fauebant, & ex arcibus suis clam omne
subsidium sumittebant. Hi capti, & vi-
ta & fortunis mulctati sunt. Erat inter Ban-
nitas

nitas Marcus quidam, Corra, Dux & ante-
 signanus eorum, cui equo excusso costæ a-
 liquot in corpore fractæ erant. Hic cum in
 summo esset vitæ periculo, rogauit vnum
 è suis complicibus, vt in hoc discrimine
 constitutum actutum redacto in cor gla-
 dio è medio tolleret: cadauer veid suum
 igne cremaret, ne aut viuus, aut mortuus
 in manus Pontificis perueniret. Dum hæc
 geruntur extra urbem, in vrbe Dux de Fe-
 rria Regis Hispaniarum Legitus quotidie
 expectabatur, qui Pontifici, Sediq; Ro-
 manæ obedientiam Regis sui nomine præ-
 staret. Rex ipse valetudinarius, postquam
 ter singulis venæ sectionibus quatuorde-
 cim uncias sanguinis illi medici detraxerât,
 conualuit. Sed & Dominus de Ormis nouus
 Ligæ, seu fœderis sacri Procurator, ibidem
 expectabatur.

Eodem tempore, quo Banditæ (vt dixi-
 mus) Italiam exagitabant, Præmiatores, seu
 Prædones Hollandorum, Zelandorumq; que
 iterum continuis suis excursionibus Brabã
 tiam, Flandriam, vicinasq; prouincias in-
 festas habebât. Horû aliquot, qui arcẽ Ve-
 sterloã nuper occuparât, 200. circiter nume-
 ro, in meditulliu Brabantia, inter Louaniũ
 & Bruxellas spe prædæ prouecti, in man' re-
 glorû militũ inciderũt, et pleriq; capti sunt.

*Prædæ vrbis
 in Brabu uita
 capti.*

27. April.

Anno
1592.

410. MERCVRIVS GALLOBELGICI
Qui verò fuga elapsi sunt, paulo post ab ag-
colis iuxta Diesthemium, & in alijs Camp-
niæ locis trucidati sunt: ita vt pauci vel nul-
li ad suos redierint. Multum pecuniæ apud
illos inuentum est. Sed & quidam è capti-
uis tantum hoc vitæ genere quæstum fece-
rat, vt lytrum quatuor millium florenor-
um vltro offerre non dubitauerit. Mandato
quoque publico per has prouincias cau-
tum est, vt quicumque horum latrunculo-
rum ducem aut præfectum aliquem, viuum
aut mortuum Magistratui tradere posset, is
300. florenis donaretur. In Italia quoque
decretum est, quicumque vnum ex Banni-
tarum illorum ductoribus interficeret, is
si ex eodem hoc grassatorum genere sit, ve-
niam delictorum suorum impetrabit, & ho-
norario lautissimo donabitur: vt regio se-
mel his sicarijs, scelestissimisq; hominibus
exoneretur; viatoribus itinera sint tuta, &
rustici absque vilo discrimine agros colant.

Statum ciui-
satis Ultra
ieffenfis.

Vltraiectum antiquissima & celeberrima
ciuitas, iam ante annos aliquot in duas
factiones erat diuisa. Vna Consistorialium,
altera Iacobitarum dicebatur: ex eo autem hæc
nomina contraxerant, quod Iacobitæ à pa-
store quodam D. Iacobi, quondam Catholi-
co, post Calviniano, sed liberiore & laxiore
vitæ instituto: illi à Geneuensi Consistorio
depen-

dependebant. Erant autem Consistoriales Annus
1592.
austeri magis, & in suo sectę genere quasi
Stoici, quam professionę oderant Iacobitę.
Indignę tulerunt hoc Cōsistoriales, vt qui
homines sunt inquieti, nullosq; præter suos
ferunt. Hi itaq; ante annos circiter sex, cū
in Magistratu præcipui magnęque essent
apud Anglos, qui tunc sub imperio Leyce-
strij rerum potiebantur, authoritatis, Iaco-
bitarum antesignanos vrbe eiecerunt, & so-
li in ea dominari sunt. Eiectorum magna e-
rat in vrbe, atque adeo in tota diœceli pars
relata: multumque apud populum, vt homi-
nes sinceri & amantes patrię, pollebant.
Quodam itaque die, nihil sibi metuentibus
Consistorialibus, ciues aliquot pertæsi cru-
delis & superbę illorum dominationis, pri-
mo diluculo ad arma prosiliunt, armati in
ædes eorum, qui primas in Consistorio par-
tes agebant, irruunt: eos apprehendunt, ad
portas deducunt, vrbe expellunt, & quos il-
li exturbarant, in urbem reuocant. Exula-
runt illi hætenus, & adhuc exulant. Erat in-
ter illos quidam Brakelids Consul, vir non
infimę Nobilitatis. Is per eosdem hos dies
omnes modos & vias quærebat, vt in urbē
reciperetur. Sunt autem patrię tria ordinū
membra, Ecclesiasticorū, Nobiliū & urbium,
quorum suffragia in omni re graui & ardua

Anno
1592

212 MERCURII GALLOBELGICI
rogantur. Ea ut sibi demeretur, laborabit
Brakelius. Profectus itaque ad minores ciuitates,
Magistratibus sese infinuauit: eos ad
splendida conuiuia vocauit, iniuriã sibi factam
ijs exposuit, suãque fortunã patrocini-
um hoc modo quãsiuit. Deinde Nobilitã
quorundam animos sollicitauit, duosque in
vrbe primariã Nobilitatis viros, sibi fau-
entes inuenit: qui pro eius restitutione Comi-
ti Mauritio instabant. Ipse cum filijs in pa-
gis, agrisque suburbanis obsequitabat. Magi-
stratus, cui hoc genus hominum erat exo-
sum, nõ ignorãs, quã incõmoda ex huius vi-
ri restitutione sequerentur, diligentissimã
diurnarum nocturnarumque excubiarum
habebat rationẽ. Deinde Nobiles illos du-
bos, qui Brakelij partibus fauebant, in ius vo-
cauit, & lege illos tanquã perturbatores rei
pub. compellendos esse decreuit. At illi non
comparuerunt, sed iudicium declinarunt.

Rex Nauarrãus, ut diximus, castra sua lo-
catat in loco dicto *Fontaine de Burch*: Parmẽ-
sis Diepam inter & Rhotomagum. Submi-
serat nunc aliquoties Rhotomagensibus mi-
litẽm & comeatum, sed non ea quãtitate, ut
vrbi tam populosã & diuturna obsidione
exhaustã posset sufficere. Ut autem suffice-
ret, non terrestri itinere, sed per fluuiũ nau-
gijs comeatus in vrbem erat inferendus.

Quod

Quod quò minus fieri commodè posset, Anno
munitissimum oppidum Caudebecka, Por 1592.

tum gratiæ & Rhotomagum interiácens, *Parmensis*
quod à Nauarræi milite occupabatur, im- *Caudebecka*
pediebat. Sub ipsum namque oppidum na- *obsides, co-*
uigia erant prouehenda. Necessum igitur *pitiue.*
erat, vt Parmensis hoc oppidum expugna-

ret. Obsessum itaque est, & attracta maiora
tormenta, vt muri disturbarentur. Ex ho-
stium quidem nauibus multi globi in ca-
stra Parmensis mittebantur, qui operas nõ
nihil interturbarunt: tandem tamen dispo-
sitis machinis, maxima contentione vrbs

oppugnata, in ius, potestatemq; Confæde- 22. Aprilis
ratorum venit. Nauarræus Argeuillæo mo-
nit, vt Caudebekam obsidione liberaret:

sed in itinere significatum illi est, Caudebe-
kam hosti deditam esse. Parmensem verò
cum exercitu in valle quadam, iuxta Iucto-
tium confedisse, ibidemq; se munire. Mœ-
nium & Ducem Guisñum cum 2000. equiti-
bus, peditibus verò 1200 ad illũ accessisse.

Nauarræus itaq; instructa subsecutus est a-
cie. Cumque tribus circiter leucis à castris
Parmensis abesset, iussit suos illic consiste-
re, ipse verò cum quingentis equis, vltius
puectus, quid Parmensis teteret, explorauit.
Conspectus à Cõfæderatis, à Mœnio obuiã
eunte exceptus est. Pugnatũ vtrinq; est, sed

¶ Cc ¶ leui-

Anno
1592.

414. MERCVRII GALLOBELGICI
leuiter: post pugnam digressus vterque in
castra reuertitur. Sunt tamen, qui in hac ve-
litatione Dominum de Contenau captum
esse affirmant. Postridie iterum velitatum
est, paucis ytrinque desideratis. Concede-
rati, qui Iuetotij erant, post pugnam ad
Parmensis exercitum redierunt, & tētoria,
casulasque suas, ne ea hostis occuparet, in-
cenderunt.

Nauarræus, vt comeatus (cuius inopia la-
borabat) Diepa & Sanvalerio tutius adue-
heretur, è re sua esse existimauit, si Portum
gratiæ, quem vulgus *Hablegrace*, alij *Haure de
grace* nominât, obsideret, & sine intermissi-
one oppugnando in suam potestatem redi-
geret. Sed in itinere ab Hispanis aliquot,
qui itinera infidebant, impeditus, aliò exer-
citurum declinavit, & Nateuillam venit. Par-
mensis continuis velitationibus Nauarræ-
um per hos dies distinuit, ipse interim octo
ginta naues omni genere comeatus & an-
nonæ onustas è portu Gratiæ aduerso flu-
mine subduxit, & in portum Rhotoma-
gensem incredibili oppidanorum gau-
dio, & congratulatione ipuexit. Ipse
quoque in urbem venit, & honorificè
exceptus est. Cumque iam Rhotomagensi-
bus de omnibus necessarijs prouidisset, tan-
tumq; aduexisset, quantum dimidio anno
suffi-

Rhotomag²-
sibus copio-
sus comea-
tus aduehi-
tur.

sufficere posset, inde in castra digressus est. Anno
 Sequentibus aliquot diebus quotidie rur- 1592.
 sus velitatum est, nunc huc, nunc illic
 fortuna inclinante; multis quoque utrinque;
 fortissimis viris desideratis. Parmensis etiam
 inter collum & humerum dextrum leuiter
 vulneratus esset; nunquam tamen decubuit;
 sed equo insidens, castra obequitabat, & in
 praelijs primus animos militum ad fortiter
 pugnandum incitauit.

Haud satis æquo animo ferebat Nauarræ
 us, Parmensem hanc oportunitatem, anno-
 nam Rhotomagum subuehendi, inuenisse:
 nec tamen impedire potuit. Huic malo acce-
 debat, quòd Gubernator Diepensis, qui Na-
 uarræi partibus impensè faucebat, id temporis
 quoque mortuus est. Vicarius illius iniquiori
 in Nauarræum animo, cū futura pro-
 uideret, metueretque, ne Anglā tandem in
 hanc ciuitatem oculos conijceret, atque eā
 ratione expensarum, in hoc bello factarum,
 sibi concedi postularet; uti in Belgio Osten-
 dam, Brilam, aliaque oppida nonnulla postu-
 lauit & obtinuit; ut illam excluderet, seā
 neutra parte, neque Nauarræi, neque Con-
 fœderatorum stare velle (ut tunc famæ da-
 tum fuit) proposuit, sed sibi, suisque urbem
 reseruare, donec quò inclinaret fortuna vi-
 deretur. Nam & hoc Gubernatorem Cale-

*Diepa in fide
 Nauarræi
 uisat.*

Anno

1592.

*Conueniunt
Middelbur-
genſis.*

tensam quoque decreuisse, multorum ser-
monibus diuulgabatur.

Maurit. Comes Nassouius. eodē hoc tem-
pore, Metelli castrum, seu Middelburgum,
Zelandiæ metropolim venit; ibique de pe-
cunia, comeatu & belli apparatu comparā-
do consilia cum Ordinibus captauit. Decre-
tū enim erat, mense Maio ad expeditionē ali-
quā proficiscendū, bellumq; continuandū
esse. Hanc ob causam varijs in locis pedites,
equitesq; multi colligebantur, vt Centurio-
nes signis multorum cæde & obitu debilita-
tis, supplementum darent.

*Pontifex pa-
strocinatur
Confederato-
rum causa.*

Sub idem tempus Episcopus Viterbien-
sis, Nunci⁹ Apostol. Roma in Gallias missus
est, ad Legatum, cum mandatis, vt Legato &
Cōfœderatis significaret, Pontificē omnem
opem, atq; omne subsidiū ipsis administra-
turum. Post nō multos dies Veredarius Me-
diolanū in Franciā profectus; litteras attu-
lit, quib. Pontif. scribit, se Cōfœderatis 5000
coronatos collybo mittere. Sed & Genua
scribebatur Duci Sabaudie ex Mediolanen-
si Ducatu & Regno Neapolitano 10000 pe-
dites, & 1500. equites à Rege Hispaniarum
missos subsidio venire, quib. victoriā in Pro-
uincia persequatur. Quin etiā in castris Parmen-
sis constans erat fama, in Coronis por-
tu 6000. circiter Hispanos naues conscēdis-

*Exercitus in
Gallia noua
supplementa
expectant.*

se &

fe, & Britanniam versus velificari. Alphon- Anno
 fum quoque de Vergas cū maximo peditum 1592.
 equitumq; exercitu in Regnū Navarrę, Prin-
 cipatumq; Biarnię venisse. Ipse autē Parmen-
 sis novas etiā copias à Normānia expectabat.
 Sed & Navarręo subsidia ex Anglia & Hol-
 landia mitti per omnium ora volitabat.

Amurathes, etsi ad terrestre bellum se prę-
 pararet, tamen classem nullam instruebat.
 Triginta tantum triremes in Archipelagū
 milit, qui insulas in illo sitas defenderent, ac
 mare à piratis tutum redderent. Interim Ve-
 netiarum Generalis Lippollo, in Istria copi-
 as aliquot in terram exposuit, multosque
 Vschios (prædonum genus est) trucidavit.
 Inde Cadareum fortissimum, munitissimū-
 que locum Vschiorum receptaculū conten-
 dit, ut eos ibidē expugnaret, opprimeretq;
 & Istriā à barbaris istis erroribus liberaret.

De Polonorum legatione dictum est an-
 tea. Expectabat ea Sponsam, Annam, Caroli
 Archiducis Austrię filiam, Sigismundo Po-
 lonorum Regi desponsatam. Venit ea primo
 Maij Viennam, quę Austrię metropolis est.
 Huic aduentanti 6. signa ciuium peditum,
 & 500. equites obuiā processerunt. Eodē die
 hora pomeridiana Illustrissim^o Archidux
 Matthias celerrimis equis Lyntio Viennam
 veniens, cum aulica sua Nobilitate Sponsę
 quoque

*Anna An-
 striaca à Po-
 lonorum le-
 gatione exci-
 pitur.
 1. Maij.*

Anno
1592.

418 MERCVRII GALLOBELGICI
quoque obuiam equitauit, fratremque
Ernestum, Sponsæ Regiæ, Matrique illius,
Serenissimi Ernesti, Electoris Colonienſis
sorori assidentem inuenit, fraternoque affe-
ctu, vnâ cum Patrueli sua, matreque illius
salutauit. Ernestus conscenso equo, vnâ cū
fratre Matthia ante currum, cui Sponsa infi-
debat obequitans, eam in suburbium de-
duxit. Hic currus pretiosissimus, 4. sedilib.
aureis peristromatib. conſtratis distinctus,
& à sex generosissimis eqs, similib. aulæ sex
ornatis tractus obuiâ mittitur. In hunc cur-
rum Sponsam Regiam, eiusque matrem Ar-
chiduces collocarunt. Sponsam quidem in
supremo, excelsiori que sedili; matrem verò
à dexteris. Ipsi Archiduces in alio couino,
seu cilio comitabantur, & Sponsam in Pala-
tium deducebant. Postridie Legatio Poloni-
ca ad Spôsam deducta est, multis curribus,
in quibus varij Gubernatores, & Consilia-
rij Cæsareæ Maiestatis sedebant, concomi-
tantibus. Tertio die Maij Legati ad collo-
quium admissi, causam suæ legationis pro-
posuerunt. Deinde Cardinalis Radzeuilius
eorsim cum Regina Sponsa de varijs rebus
sermonem habuit. Quarto sub vesperem in-
ter quartam & quintam horam, in Augusti-
nensium Basilicam, Palatio proximam itum
est; vbi post vespertinas horas, Episco-
pus

pus Viennensis disertissimam habuit idio-
 mate Latino orationem: post quam præce-
 dentibus sponsionis verbis, seu ipsis sponsa-
 lijs, dextera data est. Ambo Archiduces, Er-
 nestus & Matthias, Cæsaris fratres, parany-
 phi, & sponsæ ductores fuerunt. Deinde Le-
 gatus Radzeuilius Sponsæ digito anulum
 induit, & matrimonium confirmauit. Tan-
 dem è templo in Palatium, hora circiter 7.
 reuersi sunt. Erat in atrio siue cœnaculo mè-
 sa splendidissimè instructa: hora cœnæ dis-
 cumbitur. Primum locum occupat Cardina-
 lis: ceteri omnes ordine Serenissimi Archi-
 dices, Poloniae Legati duo, Sponsa Regia,
 Mater, Lantgrauius Luchtenbergius cum
 coniuge accubuerunt. Sed & alijs in diuer-
 sis conclauibus pro Principibus, Nobilibus-
 que, pro Gynicæo & Polonis aliæ mensæ
 24. positæ fuerunt. Hora porrò duodecima
 mensis sublatis ad choreas itum est, vbi tanta
 Nobilium vtriusque sexus multitudo fuit,
 vt sæpè triginta paria simul saltauerint. Pro-
 tractæ sunt choreæ ad horam circiter secun-
 dam. Inde omnes cubitum discesserunt. V-
 nus ex Legatis cataphractus, pro more Prin-
 cipum & Regum, à latere Sponsæ in eodem
 lecto collocatur. Postridie, q. dies erat Maij
 quintus, Legatus Sponsæ sui Regis nomine
 torquem, cum dependente gemma pretio-
 sissima

Anno
 1592.

*Matrimonij
 confirmatio.*

Comitiatus

Accubitus

Anno
1592.

sisima, cimelium, ducentis millibus florenorum æstimatis, donauit. Omnibus, rite, magnificeq; peractis, Legati Spōsam secum in Poloniam abduxerunt.

4. Maij.

*Nauarræus
pugnandi oc-
casionē qua-
rit.*

Pridie, quo hæc fiunt in Austria, Nauarræus iterum suas copias in Confœderatos ducit. Omnem enim occasionem quærebat, vt cum hoste de rerum summa decertare posset. Videbat enim res suas quotidie deteriorēs fieri: multos milites fugere, multos, eò quòd stipendia non soluerētur, murmurare, & iussa sua detrectare. Erat enim in castris illius non tantum pecuniæ, sed & comes atus summa penuria. Facile itaque animaduertit, se exercitum diu alere nō posse: ideo que satius esse, aleam belli honestè experiri, quàm postea turpiter ab armis recedere arbitratus est. In exercitu Parmensis, etsi omnium rerum erat caritas & difficultas, suppetebat tamen militibus pecuniæ: ideoq; Parmensis, summam salutem periclitari noluit: sed bello ducendo Nauarræum defatigare & exhaurire maluit. Nauarr. (vt dixi) aliud erat consilium: quare educto castris milite,

*Pugna inter
Parmensē et
Nauarræū.*

Parmensem ad pugnam prouocauit. Parmēsis etsi debilis, lectica tamen se in planiciem deduci iubet: suos in ordinem redigit, acie instruit, & ad fortiter pugnandū suos hortatur. Ad arma conclamatur, concurritur, fit

atrox

atrox prælium; sed dubia victoria. Vtrinque
 desiderati sunt multi, inter Cōfœderatos cap-
 tus filius Dynastæ de Chastre, & Vicarij Cē-
 turionis Cousinij interēptus. Insequēti die
 tam copiosa & importuna cælitus decidit
 pluuia, vt nihil expediri potuerit. Postridie,
 qui dies erat Iouis, cœlo paululū sereniori
 Nauarr. castra mouet, sese longius discedere
 velle simulat: iter autē versus Portū gratiæ
 instituit, quasi Cōfœderatorū exercitum à
 comeatu vellet intercludere. Ceterū non lō-
 gius, quā ad iactū vnius balistæ à castris ho-
 stiū recessit. Parmensis equo insidens exerci-
 tū suū lustrabat, in armis detinebat, & ne qua
 parte periclitaretur, diligēter cauit; 8. vel 9.
 continuis horis in armis obequitans. Nauar-
 ræus vallū hostium tentabat; illi excurrētes
 Nauarræum à vallo repellebant: velitatū est
 initio, post iterum ad iustum prælium inca-
 lescentib. animis ventum est. Hic Parmensis
 equus sclopi ictu sauciatus est. Scipio quidā
 cæsus, Comes Horatius & Hannibal Benti-
 uolus vulnerati: victoria tandem in Confœ-
 deratos translata, Nauarræi multa suorum
 cede & sāguine in castra sua reiecti sūt. Quid
 multis? vterque exercitus perpetuò in ar-
 mis erat, singulis momentis decertatū & ve-
 litatum est, tanta cum contentione, vt vnò
 impetu subinde debellatum fore putasses.

Et quam-

Anno
1592.

Anno
1592.

Et quamuis nunc hi, nūc illi, de victoria glorientur, tamen si omni affectu exuto repentius inspexeris, candideque iudicaueris, ancipitem ubiq; victoriam dices, nisi quod Parmensis ad quod venerat, id perfecerit, Rhotomagumque obsidione liberauerit. Qua in re tanto maiorem meretur gloriam, quanto eius exercitus exercitui Nauarræ numero fuit inferior. Quid hic ais tu, quisquis es, Tolmere? Quot millia Rex in hac obsidione habuit? recita quæso ex sesquipedali tuo illo carmine:

— rapit agmina ad urbem

Omnia Rhotomagum, & premit obsidione rebelles

Quinquaginta hominum armatorum millibus. —

Quanto exercitu restitit his tantis copijs Parmensis? dic fodes:

— venit Fernesus, milliaq; octo

Vix armatorum potuit conquirere. Gentes

Militiam vsq; adeo occipiunt horrere Dynastæ

Hesperij. iunxere suas quoq; sædera falso

Sancta vocata manus, & vix tersena virorum

Millia conficiunt.

Videsne, Tolmere, quantam ignominia notam inuris tuis Calvinianis? ignauos esse & imbelles necessum est, qui cum tanto numero essent, tam paucos impedire non poterunt, quo minus urbem septē continuis mēlibus, tantis expensis, tot fortissimorum vi-

rorum

Ioann. B. C.
Med. in pa-
negyri sua
de Henrici
Borbonij ad
Regnū Fran-
cie assump-
tione.

rorum funeribus obsessam liberarent, & ab Anno
 hostiū vi saluam conseruarent. At multorū 1592.
 sanguine & vulneribus ea Confœderatis cō-
 stitit victoria. Conster; dum summa rei sal-
 ua sit. Sine cæde namq; & sanguine non sem-
 per cōceditur victoria. Neque mors eorum,
 qui occubuerunt, inulta iacet: Testantur
 hoc pugnæ in Bohimôt & Iuetot, in Sanct.
 Vendrille & Iumeges, vbi per hos dies quā-
 ta inter Nauarræos strages edita sit, nemo
 facile dixerit.

Tantum profuit vnda

*Lustralis, quater turmas circumtulit omnes
 spargens rore sacro Christi ille Vicarius, istud
 Et valere cruces dextra saepe ingeminata, &
 Dñi (bona verba precor) Cereali è farre creati,
 Gestati circum turmas, auideq; vorati.*

Blasphemum os, monstrum in vltimas ter-
 ras exportandum; quid Christo & Sacramē-
 tis illius cum tuis nugis? Quàm religiosè,
 quàm sanctè, quàm reuerenter sanctissimi
 Ecclesiæ patres de tremendo hoc & augu-
 stis Sacramento locuti sunt, eorum testan-
 tur monumenta: quæ vtinā tibi non minus,
 quā Hippocratis Aphorismi essent familia-
 ria. Modestius sanè loquereris, & scriberes.

Confœderati cū urbem Caudebecanā
 firmo satis præsidio munijissent, Mœnioq; *Rhotomagē*
 cū duob. Heluetiorum millibus, & aliquot *firmiter præsi-*
dio munitur.

Anno
1592.

424 MERCVRII GALLOBELGICI
equitum turmis Rhotomagi custodiam de
mandassent, Sequanam nauali ponte iun-
xerunt; per quẽ comeatus in castra eo-
rum inferebatur. Nauarræus namque reli-
cto *Pont Larche*, Coudebecam exercitum
transtulerat, vt annonam hostibus interclu-
deret. Chimæus Princeps suam stationem,
cum alijs aliquot equitibus habebat in Ran-
sonio, Normanniæ pago, vt hostium istic
excursiones distineret. Erat autem inter eos
ordo quidam perturbatus, & excubiæ neg-
ligenter agebantur. Non latebat id hostem:
decimo igitur Maij Bironius, Philippus
Nassouius, Claremontius, Lanous, & alij,
summo diluculo pagum aggrediuntur & oc-
cupant. Confœderati inopinato periculo
territi, sese in fugam coniecerunt, omniaq;
impedimenta sua hosti diripienda relique-
runt. In fuga nonnulli sunt cæsi, aliquot ca-
pti: præda inuenta est ingens; supellex etiã
argentea (vt ferebatur) Principis Chimæi,
& equorum non paruus numerus, quos ses-
sore istic inuiti reliquerant, eo quòd tem-
pus conscendendi nõ haberent. Nauarræus
exercitũ suum Iuetotium remisit, ipse sub-
secutus in pago diuersabatur. Pagus autem
3. miliaribus à castro Iuetotio, duobus à
Caudebeka, & vno à Sequana distabat. Id
autẽ eo consilio fecit, tũ vt prohiberet, ne
comea-

*Victoria Na-
uarræorum.*

comeatus hosti è Portu gratiæ aduehere-
 tur; tum etiã, vt Killeboefiũ, si hostis obside
 re vellet, posset defendere. Sed & Dominũ
 de Fay Killeboesium misit, qui oppidũ no-
 cte dieq; munire non destitit. Classis quoq;
 Hollandica, duabus inter Caudebekam leu-
 cis in anchoris stabat, sæpe cũ Confœdera-
 torũ classe dimicans. Parmensis vidēs quod
 istis in partibus, propter pabuli, qua labora-
 bant equi, penuriam, nihil amplius commo-
 di præstare poterat, consulto se facturũ pu-
 tauit, si castra mutaret, exercitumq; in aliã
 prouinciã fertiliorem traduceret. Maiorẽ
 itaq; comeatus partem, machinas quoque
 præcipuas, apparatusq; bellicũ Caudebeka
 Rhotomagum transportari iussit. Deinde
 peditatum, equitatumq; omnẽ, & aliquot
 machinas bellicas, per naualem pontem in
 Sequana stratum, præmisit. Ipse relicto Rho-
 tomagi Mœnio cũ 2000. Heluetijs, 1000.
 Gallis, & aliquot equitum cohortibus, 13.
 Maij subsequutus est, & per Carnutes Lute-
 tiã versus agmen duxit, vt militem labori-
 bus & miserijs exhaustũ, refocillaret; pecu-
 niamq; colligeret, vnde stipendia exercitui
 darentur. Iam enim allatæ erant litteræ, Ge-
 nuam naues Regias cum duabus ducatorũ
 myriadibus appulisse. Nauarræus cùm ho-
 stis abitum intellexisset, ocyus cum toto

Anno
1592.

*Parmensis
Rhotomago
Lutetiam
reuertitur.*

Dd 2 exer-

Anno
1592:

*Sunt qui hic facta esse nar-
rant, qua supra de inter-
ceptis Chibi-
mai impedi-
mentis dixi-
mus.*

*Nauarrensi
Caudebekā
recuperat.*

exercitu aduolat, sperans se exercitus hos-
lis tergum posse carpere, & à traiectū inte-
cludere. sed antequam ad ripam venit, om-
nes copix transierant. Reuersus itaque cum
suis Coudebekam obsedit. Erant in oppi-
do 250. Hispani, 50. Galli, quos VValones
vocant, & 200. Franci, qui oppidū diu con-
seruare, & tueri potuissent: sed quia mādatū
aliud habuerunt, nulla vi expectata, se, oppi-
dumq; Nauarr. dediderunt, & cū impedimē-
tis armisq; suis dimissi, Rhotomagum pro-
fecti sunt. Nauarr. verò recuperata Caude-
beka, Diepā se cōtulit, vt suus quōque miles
paulisper respiraret; donec noua subsidia, q̄
ex Anglia & Hollan. expectabat, appellerēt.
Rhotomagenses à diuturna illa & arēta obsi-
dione liberati nunc securi viuebant, vt qui-
bus omnia, quæ erant necessaria, abundē
suppetebant, & quotidie plura aduehebantur.

*Legatus Ce-
sareus infe-
sto pacis ne-
gotio reuer-
titur.*

Per id tempus Baro de Rhede Legatus Ce-
sareus ex Hollan. in Germaniā reuersus est.
Cū enim aliquot septimanis, ne dicam mēsi-
bus, in Haga Comitum cōstitisset, & quotidie
vt legationis suæ causā pponeret oportuni-
tatē quæ suisset, responsum illi tandē est, sta-
tum Reipub. tranquillū esse, nō expedire, vt
spe instabilis & nō duraturę pacis perturbe-
tur. Muneribus deinde donatum Rhetium
(quæ

(quæ tamen illum renuisse quidam aiunt) Anno dimiserunt. - 1592.

Vicesimo quarto Maij Dux Ioieusius insigni stratagemate Hugonottas in Albigensibus elusit. Lautrechium vrbs est, quæ aduersus omnes Hugonottarum vires semper à Catholicis fortissimè fuit defensa. Hanc Ducis Ioieusij consilio quidam ciues, ad id subornati, Navar. se traditurum receperunt. Gubernator vrbs Castrensis clam 1500. sclopentarios, & ducetos quinquaginta equites, cum summa celeritate colligit, & 24. Maij, qui dies erat Dominicus, profunda nocte Lautrechium misit. Ioieusius aliquot copias in urbem miserat: ipse cum 100. equitibus & legione peditum vna ante urbem in insidijs delituit. Cumq; hostis inter urbem & suas copias medius cõsisteret, expectans donec aperirentur portæ, cõsurgit ex insidijs Ioieusius, classis cum canitur, erumpunt qui in vrbe erant. Hostis & à fronte & à tergo cæditur, cadunt sexcenti & 200. capiuntur. Inter hos fuit Dominus de Violet, Gódinus archistrategus. Mót morácio nequaquam inferior: & alij plures ex Hugonottis Nobiles. Inter mortuos verò agnitus est Dominus de Tanusio, nobilis istius prouinciæ prædator. Alij trecenti subducibus Poilrasio & Potalio fuga salutem quaesierunt, & in arcè de la Trappe, non pro-

24. Maij.
Insignis vrbis
Historia Ioieusij
ad Lautrechium.

Anno
1592,

428 MERCVRII GALLOBELGICI.
cul à Lautrechio se receperunt. Ioieusius cō-
festim arcem obsedit, Albigio tormenta &
apparatum bellicū aduehi præcipit, vt oppu-
gnaret: omnes vias & modos quæsiuit, patriã
hanc à sceleratissimis prædonib. liberãdi. A-
lij fuga elapsi sunt. Significauit hãc victoriã
Ioieusius fratri suo Cardinali. Castrenses
cum Lautrecesijs de deditioe paciscentes,
obsides aliquot petierunt. Fuerunt extem-
plò politici quidam, & qui à Nauarræi par-
tibus stabant, qui se vltro obsides offerebãt.
Hos cùm se deceptos vidissêt Castreses, tru-
cidarunt, atque ita Lautrecesij & foris & in-
tus ab hostib. liberati sunt. Paucos post dies
Ioieusius mœnia castri de *La Trappe* disturba-
ri iussit, sed qui in eo erant, post triginta ic-
tus arbitrio Ducis se dediderunt. Occisi & re-
perti sunt per hos dies (vt scribit Ioieusius)
plus quàm mille, & in fossis quotidie plures
ex hostibus inueniebantur. Dux præfecto-
rum, & præcipuorum capitum, tam capti-
uorum, quàm occisorum numerum subdu-
xit, & nomina eorum annotauit.

La Trappe
deditur Io-
ieusio.

Qui occisi.

Inter mortuos reperti sunt Dominus Ta-
mezius; Domini de Lauta, de la Combe Ma-
rescallus, & Lestolleus. Homerus quoq; Ra-
stellius, Rauaelius, Bertrandus, Ionas, Au-
gerius, Centuriones: Dominus Villeglius,
Ierconius, Deluuannus, & Cambonius iuni-
or, cum

or, cum centum alijs equitibus, inter quos multi non infimi nominis erant, qui agnoscere non potuerunt, & sexcenti milites, qui eo ipso loco trucidati sunt. Dominus Bieusius, Gondinius ductor exercitus, Ribátius, Dorofalius, Iacobus *de Lucques*, equitum leuis armaturæ Magister, Lupus Oppidi la Nogaredæ Gubernator, Niger Labrossius, & Lepinassius Centuriones. Capti sunt Barrius, Portalius, Pebroixius, Grancyrolzius, Pige-
Qui capti.

Illustrissimus Princeps Ioannes Comes à Manderseheit, Episcopus Argentinensis, initio mensis huius, postquã multos annos Ecclesiam hanc summa cum laude rexisset, placidè in Christo obdormiuit. Capitulũ Cathedralis Ecclesiæ in duas factiones erat diuisum. Quidam enim Trucksesij, aliorumq; Canonicoꝝ, qui à Pontifice excõmunicati erant, partes iam ab annis plus minus 7. aut 8. secuti erant. Alij Catholici cũ excõmunicatis cõmunicare noluerunt, sed cum Episcopo suo Pontificis sententiæ parebant. Hinc magnæ inter eos contentiones, tumultusq; exorta sunt. A partibus excõmunicatorum seu Protestantium stabat quoq; vrbis Magistratus. Quæ hinc incõmoda secuta sunt,

Dd 4

*Episcopus
Argentinensis
moritur
1. Maij.*

Anno
1592.
*Electio Pro-
testantium.*

ta sunt. non est nostri instituti commemora-
re. Defuncto itaq; Episcopo, Canonici Pro-
testantes cum consilio Magistratus diem cõ-
stituerunt, quo nouum Episcopum elige-
rēt. Decanus & Canonorum primarij par-
tes Catholicorum sequebantur, & ad Taber-
nas (vulgo Zaberé) cõuenerant, ibiq; decre-
tum est, tutũ non esse in hostili ciuitate ele-
ctionẽ fieri. Ex præcedentiũ namq; annorũ
iniurijs Magistratus & in se, & in Ecclesiam
affectum ignorare nõ poterant. Aderat iam
dies electionis, consultũ non erat, ex suo cor-
pore Episcop. eligere. Oportebat enim Epif-
copũ esse potentẽ, & opulentum, qui aduer-
sarijs posset resistere. Tales cum in Protellã-
tiũ Canonorum numero nõ inueniretur,
aliunde postulandus erat. Collatis itaque
consilijs Ioannem Georgium, Marchionem
Brandenburgensem Administratorem Dice-
cesis postularũt. Subscribit postulationi Ma-
gistratus: certis tamẽ (vt aiunt) conditionib.

*Brandebur-
gensis eligi-
tur Episco-
pus.*

*Kochersberg
capiur.*

Mittitur confestim armata militum ma-
nus - quę Diœcesin Administratori vi &
armis subiiciat. Ab arce Kochersberg. sump-
tum est belli initium: illã obsederũt, oppug-
narũt, & deditioe ceperunt. Gubernatorẽ,
etli non minus illi, quã gregario militi pu-
blica fides erat promissa contra fidẽ datam
capite truncarunt. Deinde Dacksteinium oc-
cuparunt,

Dacksteinium

cuparunt,

cuparunt, & reliqua oppida & arces Dicece-
 seos sibi dedi postularunt; neq; multū abe-
 rat, quin præsiarij metu consternati, om-
 nia hosti tradidisset. Canonici Catholici tā-
 tam iniuriā admirati nequid Dicecesis de-
 trimenti caperet, sibi vigilandum esse arbi-
 trati, nouæ electioni 9. Iun. diē cōstituerunt.

Anno
 1592.

Steenvvica, alij Steenvvichium vocant, *Historia*
 exiguum oppidum est in dominio Trāfisa *Steenvvicem*
 lanix, vno circiter à brachio Oceani, quod *sis obsidionis*
 Zuderzee vocāt, milliari situm. Ab vna par-
 te in collem assurgit, ab altera suburbanus
 ager palustris est, è quo cespites, Vulcani
 nutrimenta, eruuntur. Quā itur in Frisiam
 septem habet siluas, solumq; inter ipsas fru-
 menti ferax est. Oppidum hoc Carolus Gel-
 riæ Dux, anno 1522. per Vicarium suū ge-
 neralem Michaelem à Pomerem obsederat.
 sed à ciuibus tam fortiter defensum est, vt
 Michaël maioris tormenti globo prostra-
 tus, & obsidio soluta sit. Idem oppidum Rē-
 neburgius Comes, iussu Ducis Parmensis,
 anno 1580. diuturna obsidione pressit: sed
 ab Ordinib. cōfœderatis liberatum est. Po-
 stea verò Ioannes Baptista Taxius quodam
 stratagemate cepit, & Regi suo recupera-
 uit. Rex firmo imposito præsidio, locū mu-
 niuit, & omnib. vicinis hostium agris tribu-
 ta imperauit. Neq; his contenti præsiarij,

P d s totam

Anno
1592.

432 MERCVRII GALLOBELGICI
totam Frisiam occidentalem, totamq; Trā-
sifalaniem excursionibus, & depopulatio-
nibus suis habebant infestam. Quare Frisij
& Transifalani sepe, & quidem impensè Or-
dinibus instabant, vt oppidum hoc obside-
rent. Anno superiori recuperata Dauëtria,
consilium Ordinum erat, huc exercitum
ducere, & Steen vvicam suæ potestatis face-
re. At mutatum est id institutum, & fortè
aduentu Parmensis in Batauiam impeditū.
Hoc anno, cum nulla hostium subsidia spe-
randa videbantur, quod diu deliberatum
erat, semel tentādum arbitrati sunt. Comes
itaque Mauritius in Hollandia & Zelandia,
Vilhelmus verò Nassouius in Frisia om-
nes copias, quas habebant, relicto in vrbib.
vix necessario præsidio, contraxerunt; om-
nem apparatus bellicum, quem semper ha-
bent Ordines instructissimum, & in omnē
euentum paratum, cum comeatu necessa-
rio nauibus imposuerunt, ventumque se-
cundum captantes, soluerunt, & 28. Maij,
ipso Venerabilis Sacramenti festo, Steen-
vvicam venerunt, oppidumque omnibus
quas habebant copijs cinxerunt. Erat in op-
pido præsidium sedecim signorum lectissi-
morum, ex varijs legionibus militum; in-
ter quos aliquot ex ijs, qui Montes S. Geer-
trudis Parmensi, aut potius Regi reddide-
rant:

28. Maij.

rant: quidam etiam, qui Dauentria capta se Regi integro anno non militaturos promiserant. Horum Centuriones, & in primis oppidi Gubernator Antonius Coquellius; cū viderent arcta obsidione se pressum iri, milites conuocarunt; propositoque sacramento, illi militibus, & milites illis iurarunt, oppidum se defensuros: nullam ne in extremo periculo deditiois mentionem facturos, & vitam fortunasque omnes pro Rege, cui sacramento erant obligati, & quorum liberalitate hactenus vixerant, periclitaturos: potius pugnando se morituros, quàm urbem dedituros.

Dicto hoc sacramento, vnusquisque ad arma profiliit. Hostis primo die castra metatus est in Hauelt. Postridie vniuersas copias suas, ea parte, qua Ommam itur ostentauit. Erant pedites numero circiter 4500. sub 50. signis distributi. Coquorum, lixarū, impedimētorum, & eorum, qui comeatum aduehebant, ingens erat multitudo.

Tertio die hostis vicinum emissarium occupauit, & equitatus sub urbem transiens in proximum pagum Giethornium se recepit, ibidemque castra sua posuit. Erant autē turmæ duodecim. Quarto obsidionis die aliquot signa peditum, viam, qua itur in siluas, præoccuparunt: & sequenti die portæ

S. Spi.

Anno
1592.

*Quid primo
obsiduo ho-
stis egerit.*

Anno
1592.

S. Spiritus, & orientali cœperunt appropinquare, easq; postridie continua fossa, gerris munita. iunxerunt. Septimo deinde easdem fossas etiam ad portam p̄silem, quam Valportz incolæ nominant, perduxerunt. Tandem octauo die 24. vel vt alij, plures machinas bellicas attraxerunt, quibus muros disturbarent. Oppidani sepe erumpentes, cum hostibus dimicarunt, & multos trucidarūt, vulnerarunt, & captiuos in urbem adduxerunt. Hostes toto hoc octiduo n̄minem ex oppidanis strauerunt, neminem ceperunt, sed quosdam leuiter vulnerarunt.

4. Iunij.

Quarto Iunij Præsidarij Steenvvicens. erumpentes in hostium castra, magnas strages ediderunt, multos Anglos & multos ex Olthouij copijs trucidarunt. Quinque captiuos secum in urbem adduxerunt, inter quos Anglus quidā, quē paulo post laqueo strangulatum è mœnibus suspenderunt. Deinde oppidani tria maiora tormenta in turri locarunt, & ex ijs lapides ferreasque catenas, in hostium castra eiaculati, multos strauerunt, plures vulnerarunt. Fama erat in vrbe tantum septem tormenta fuisse. Sexto Iunij omnibus iam præparatis, summo diluculo cœpit Mauritius muros verberare, tanta machinarum frequentia, tantoque impetu, vt terra per spacium millepassuum tremeret, & tonitrua ad 7. millia audirētur.

6. Iunij.

Steenwica

oppugnatur.

Anno
1592.

Toto die tanta violentia cōtinuata est, numeratique sunt eo die plus quàm 7. ictuum millia. Multi globi vi pulueris per muros & domus perrumpentes in castra Comitis Vuilhelmi delati, quosdā ex illius militibus interimerunt, quosdā vulnerarunt, adeo vt tandem ne socios perdere vellēt, cessare debuerint. Postquā tanta globorum frequentia tota die in vrbem debacchatum esset, opidani hostiū vim illudentes, scopis puluerem detergūt, mœnia in opprobrium & ignominia hostium verrunt, multaq; conuicta factis adiiciunt. Aderat iam 9. Iunij dies, electioni Argentinens. Episc. status. Conueniunt Decanus & Capitulares Canonici Catholicici ad Tabernas, vbi Episcoporum aula perpetuò fere haberi cōsuevit, & post inuocatum Spiritum S. ad electionem progressi sunt. Initis suffragijs vnanimi omnium consensu Illustrissimum Cardinalē Carolū Lotharingæ Calabriæ, Barri & Gelriæ Ducē, Episcopum Metensem elegerunt. Qui cū electus esset, dignitatemque oblatam acceptasset, in possessionem missus, postridie Magistratui Argentoraten scribit: Sibi significatum esse, quasdam arces & oppida ope Magistratus non tantum obsessa; sed & expugnata quoque & occupata esse. Nullam huius iniuriæ occasionem, nec se, nec confratres

Electio Episcopi Argentinens. Argentinens. Catholica.

10. Iunij. Lotharingus scribit Argentoraten. Magistratui.

Anno
1592.

436 MERCVRII GALLOBELGICI
fratres suos Magistratui dedisse : sed sum-
mam semper inter Argentoratenses & Lo-
tharingos familiaritatem, vicinitatisq; ne-
cessitudinem fuisse. Mirari itaque sese, Ma-
gistratum temerario bello, in Sacro Roma-
no Imperio toties interdicto, Diœcesin suã
diuexare. Peterè itaq; sese, vt ab hoc inexcū-
sabili suo proposito abstineant ; milites su-
os ex oppidis & castris ad Diœcesin suã spe-
ctantibus reuocet; eadẽ castra & oppida sine
vlla mora sibi restituat, & à proposito suo
breui resiliat. Quod nisi faciat, opem Deĩ
amicorũ, & Principũ se implorare debere:
vt vis vi repellatur, ipsiq; Argentinenses, &
pleriq; alij re ipsa deprehendant, sibi omni-
nò decretum esse, Diœceseos huius curã sus-
cipere, & in eius administratione perseue-
rare velle.

Misit has litteras Episcopus per tubicinẽ
suum, iussitq; ei, absque responso non redi-
ret. Magistratus acceptis litteris, lectisq; re-
spondet ; se induci non posse, vt credat, ha-
ctenus quicquã à Senatu actum in laudabi-
lis & antiquę domus Lotharingicę præiu-
diciũ, cur fœdifragi, & perturbatores pa-
cis vocari debeant. Præsertim cùm nihil cu-
pian, nisi pacẽ cū Lotharingis colere, & ma-
iorum suorum vestigijs insistere. Suam Cõ-
suetudinem non ignorare, quanto candore,
fide -

fidelitate, & integritate cùm aliàs, tum
 maximè in bello Nafienfi, aduersus Carolũ
 Pugnacem Burgundũ Argentoratenses Lo
 tharingis opem tulerunt, auxiliares copias,
 omniaque necessaria ipsis administrantes.
 Quantum ad nouam hanc electionem per
 tinet; Scire Suam Celsitudinem, iam ante a
 liquot secula vsitatum esse, vt quòtiescunq;
 ad nouam electionem procedendum est, ele
 ctorez non alio in loco, quàm in vrbe Argen
 tinensi conueniant. Nec posse aliquẽ ad pos
 sessionem admitti, nisi in eadem vrbe, consẽ
 tiẽte Senatu à Capitulo receptus sit. Id cum
 Canonum præscripto conuenire, qui nullũ
 ad dignitatem Episcopalem admittunt, nisi
 qui eorũdem consensu electus est. Nefas ef
 se sine illo consensu velle aliquem inuitis ob
 trudere. Præterea ante hominum memoriã
 conuenta inter Capitulum & ciuitatem pa
 cta esse, quibus conditionibus & legibus E
 piscopus sit eligẽdus: ijs statutum esse, Epif
 copum & diplomate suo, & iureiurãdo pro
 mittere debere, se omnia priuilegia, immu
 nitates & constitutiones istius ciuitatis sar
 ta tecta conseruaturum. Post mortem itaq;
 fœlicis recordationis Episcopi Ioannis, Ca
 pitulares Argentorati cõgregatos diem sta
 tuisse, quo electio (præscio & consentiente
 Senatu) fieret. Eam itaque factam esse die

Sab.

Anno
1592.

438 MERCVRII GALLOBELGICI
Sabbathi, qui fuit 20. Maij. secundum sty-
lum antiquum, & ignorante Senatu Suam
Celsitudinem membrum, multo minus co-
put istius Capituli nominatum esse, Reue-
rendissimum, Illustrissimumq; principem
ac Dominum, D. Ioannē Georgium, Mar-
chionem Brandenburgensem, Borussiz,
Stettini, Pomeraniz, Cassubiz Ducem po-
stulatum, vt administrator Diœceseos sit.
Eum dignitatem hanc cum consensu patris
acceptasse, Magistratui per omnia satisfacisse,
& si opus sit amplius se obstringere prom-
ptum esse. Has ob causas, tum etiam quia ce-
lebris illa Domus Brandenburgica membrum
est Sacri Imperij, omnino consentaneū esse
rationi, vt ipsi Brádeburgéssem hac vice pro-
capite Diœceseos agnoscant: Suam itaq; cel-
situdinem faciliè posse intelligere, sine leui-
tatis & perfidiæ nota, se ab hoc, qui electus,
qui proclamatus est, cui iuramentum pre-
stiterunt, deficere non posse. Orant itaq; se
excusatos habeat, minari subditos desi-
nat. Perpendat etiam paucos illos, qui se ab Illu-
stri Capitulo sine vlla causa legitima sepa-
rârunt, & contra decreta Capituli in loco
non debito nouam electionem instituerunt,
non esse eius authoritatis, vel potentiz, vt
laudabili familiæ Brandenburgicæ suis vi-
ribus resistent: vel incommoda etiam nunc
Diœ-

Dicecesi illata refarciant. multò minus eos esse, à quib, aliquid solatij expectare in hoc negotio Lotharingus debeat. Anno 1592.

Quod si itaque Sua Celsitudo ipsoꝝ ꝑꝛeꝑꝛibus acquiescat, & Dicecesin in antiqua sua pace & tranquillitate relinquat, fore id ad maiorem gloriam & existimationem, tum suam, tum etiam totius Domus Lotharingæ, subditorumq; suorum vtilitatē. Quòd si hæc preces impetrare non possint, quò minus vis & iniuria ab illorum capitibus repelatur, se Deo rem cõmittere, & optimis quibuscunq; poterunt modis se vxores & liberos tueri debere: cùm alioquin nihil præter amicitiz cum familia Lotharingica conseruationem cupiant.

Pridie quàm hæc ad Lotharingum scriberet Senatus Argentoratensis, in Belgio quidam ex Nassouiano exercitu ductor, in oppidum Steenvichianum trãsfugit; simulans se ab hoste ad Regem deficere velle. Admissus Gubernatori persuadere conabatur, vt erumpens cum suis in hostium castra impressionem faceret, se locum ei monstraturum promittens, vbi quàm maximè infirma sint, & negligenter custodiantur. Tandem proditor hic à Domino VVaterdijkio agnitus, comprehensus, & ad quæstionem abreptus est. Fatetur hic scelus suum, & post confessionem

*Steenvica
prodicione
tentatur.*

E e

ffessionem

Anno
1592.

440 MERCVRII GALLOBELGICI
fessionē à mola, quæ in vallo erat extructa,
in conspectu hostium suspenditur. Consi-
lium Nassouiorum erat; hoc modo præsi-
diarios elicere, & ex insidijs erumpētes tru-
cidare. Deinde corona oppidum inuadere,
& summa contentione expugnare. Sunt qui
existimāt operam illius conductam esse, vt
puteos veneno inficeret; alij, vt iniecto di-
uersis locis igne urbem incenderet.

*Celebris Cō-
federatorū
victoria in
Britannia
Duce Mer-
curio.*

Eodem tempore Princeps D'Ascoli Am-
bianum venit, qui urbē tum sua præsentia,
tum etiā lætissimo, quod adferebat, nuncio,
& maximè exhilarauit. Dicebat enim Prin-
Parmensem ad oppidum, vulgò *Chasteaubi-
erri* dictum, cum exercitu adhuc consistere;
plurima lætitix signa ob singularem, quam
in Britania ab hostibus Dux Mercurius re-
portarat, victoriam, edidisse. Is enim paucis
ante diebus ope Hispanorum & Gallorum
Principem Contium, & Ombresium, cum
quinque millibus peditum, equitum verò
mille quingentis adortus, paucis exceptis,
qui fuga salutis suę consuluerūt, internecio-
ne occidit, // tormenta, signa & vexilla illis
ademit, Craoniumque obsedit. Ingens hæc
erat victoria, non tā ob numerum cæforum
militum, quàm ob multitudinē Principum
& Nobilium, qui ea in pugna aut cæsi sunt,
aut capti. Inter quos fuit Comes Mombai-
sius è familia de Pohan; Dominus Rochepo-

tius, cum Duce Antonio; Dominus Piche- Anno
rius Gubernator castrı Juliomagensis. Prin- 1592:
ceps Contius & Ombresius vulnerati fuga
euaferunt. Quatuor insuper oppida idē dux
Mercurius, Britannię Gubernator, recupe-
rauerat, Lauallium, Castrum Gyronium,
Guiachum, & Briantium: quotidie verò
Mantium versus progrediebatur, ed consi-
lio, vt Sablaum quoque obsideat.

Per eosdem dies & alia multa de victorijs
Confœderatorum in Gallijs spargebantur. *Alia Con-
deratorum
victoria.*
Ducem nimirū Sabaudię in Prouincia 2000.
Nauarræorum prostrasse; & Lótharingum
circiter equites Sedunenses, & Mauber-
tinos trucidasse. Huc accedebat, quod con-
stans vbique fama erat, Alphòsum *de Vergus*
cum 12000. peditibus, & 1500. equitib. ex Hi-
panijs per Pyrenæos montes in Biarniã ve-
nisse. Denique & oppidum Rue à Nauarræo
ad Confœderatos defecisse. Hęc omnia siue
vera sint, siue falsa, spargebãtur tamen, & a-
nimos Catholicorū diuturnis & varijs Na-
uarræi victorijs lapsos erigebant. Sed & hoc
in còfessò est, post Rhotomagum obsidione
liberatum, fortunã Nauarræi, defectu pecu-
nię, quo bonus Princeps laborabat, militib.
quotidie dilabentibus, se inclinare cœpisse.

Legatos Polonorum Sponsam Regiam
Vienna secum in Poloniam abduxisse, di-

*Sponsa Regis
Polonia in
Polonia ve-*

Et

rimusuit.

Annō
1592.

442 MERCVRII GALLOBELGICI
ximus antea. Cū autem nuncius ad Re-
gem allatus esset, eam in procinctu esse; ipse
cum tota Nobilitate aulica illi obuiam pro-
cessit, & sub pretiosissima vmbella exce-
pit. Missilia in vulgus promiscuè spargi
præcepit, nummos argenteos, à quorum
vno latere fluctus marini, & iuxta fluctus
ab vtraque parte palmæ, quæ ad inuicem su-
pra mare sese inclinabant, visebantur; cum
inscriptione: *Amor disuncta coniungit*. Ab al-
tero latere in infima parte insignia Domus
Austriacæ; supra hæc à dextris Aquila Impe-
rij, à sinistris Aquila Poloniæ expressæ erāt:
cum epigraphæ; *Post animos sociasse iuuabit*. De-
inde comitantib. decē equitum millib. à de-
cem virginibus Sponsa introducta est, & vl-
timo tandem Maij nuptiæ simul & Corona-
tio celebrata sunt.

Steen vicam arcta obsidione pressam, &
6. Iunij muros grauitè, sed frustra, verbe-
ratos diximus. Tentatum est idem, sed mul-
to maiori cum furore 11. huius mensis die,
quo Nassouius mane hora 4. cœpit mœnia
conuellere, nec ante 6. vespertinam cessauit.
Quo temporis spatio quidam 12000. ictus
numeratos asserunt, sed ruinam nullam op-
pugnationi sufficientē sternere potuerunt.
Ut tamen oppidanos terrerēt, quinq; acies
instruunt, seseque componunt, quasi mox
in vr-

13. Iunij.
Nassouius i-
terū ad Steē
vicā fulmi-
nas.

in urbem impressionem facturi videretur. Anno
Sed cum diu in acie stetissent, tandem ab ar- 1592.
mis recedentes, singuli in suas stationes re-
uersi sunt. Dura hæc erat Ordinibus obsi-
dio, & multo sanguine constitit. Scribunt
enim nonnulli, à die obsidionis vsq; in hunc,
plures quàm mille centum cæsos, & pluri-
mos captos, vulneratosque esse.

Episcopus Argentinensis Lotharingus,
postquam responsum Senatus accepisset, no-
uis ad eos missis litteris, primò Argentinen-
ses laudat, quod fœdus & priscam amicitiam
cum Domo Lotharingica seruare, & colere
cupiant. Sed quod aiunt; Non posse ad Epif-
copatum quemquã admitti, nisi ab Illustri
Capitulo Senatus consensu eligatur, osten-
dit hoc pugnare cum iuribus & legibus tam
secularibus, quàm Ecclesiasticis. Ex eo facile
colligi posse, Magistratum potestatem creã-
di & destituendi Episcopum sibi soli arro-
gare. Illud autem quàm temerarium sit, ip-
sos facile posse animaduertere. Optandum
quidem fuisse, vt electio in vrbe fieri potuis-
set, & certè facta fuisset, ait, si Magistrat⁹ Ca-
pitulum in suo statu, quo ante multa fuit se-
cula reliquisset, Cæsareæque Maiestatis ad-
monitionibus & mandatis paruisset; prohi-
buissetque ne Canonici vi suorum confrat-
rum ædibus, granarioque pulsi, & fructib.

16. Iunij.

Littera Lo-
tharingi ad
Senatū Ar-
gentinensium

Ee

3

ac pro-

444 MERCVRII GALLOBELGICI
ac prouentibus spoliati, vrbe decedere, & fl
luti suæ extra vrbe[m] consulere coacti fuis-
sent. Cùm itaq; loco cōsteto ob periculum
electionem instituire non licuerit, liberum
fuisse Canonicis eam tutiori & securiori lo-
co facere: nihil hic iuris esse Magistratui. Sed
potius officium Magistratus esse, Cæsaris mā-
datis obedire, eos, quorum congregationē
Cæsar vt verum Capitulum agnoscit, & ag-
nosci præcipit, pro veris Capitularibus ag-
noscere, colere, eorū electionē ratā habere,
& ab alijs istis seditiosis abstinere. Quantū
ad pacta & conuēta inter Capitulum & Ma-
gistratum olim facta, se qualia sint scire, nec
ea, si Magistratus officium faciat, infringe-
re aut violare, sed facta tecta seruare velle.
Non dubitare se, quod si Illustrissimus Prin-
ceps Brandenburgensis negotij huius qua-
litate[m], vt ea est, intelligeret, filium suū re-
uocaret, & Magistratus apud ipsum exigua-
as gratias se inijsse re ipsa deprehenderet,
quod optimum Principē in tantas difficul-
tates coniecerit. Quinimo nec Magistratum
se vnquam apud Cæsarem, aliosq; Imperij
Principes pacis amātes purgare posse, quod
contra constitutiones Germaniæ, contra da-
tam Religioni & patriæ fidem, in eos arma
moueat, qui nullam ipsi querelarum vn-
quam præbuerunt occasionem: sed potius
Cæsa-

Anno
1592.

Cæsaris mandatis cupiunt obedire. Hac Magistratus temeritate bello Imperium concuti, subditos & vicinos in extremas calamitates adduci. eos damni infecti cautionem merito posse atiquando ab authoribus postulare. Tandem hortatur & admonet denuo Magistratum, vt ciues & milites suos ex oppidis & munitioni Diœceseos reuocent, arma deponant, quietè viuant, nec se Capituli negotijs posthac implicent. Quod si hæc admonitio locum apud ipsos nõ habeat, se modum viamq; inuenturũ, quib. seditiosis illorũ armis occurrat, eosq; in ordinẽ redigat.

Ad hæc Senatus. Se viuente adhuc Episcopo Ioanne quorundam susurronum iniustis criminationibus in suspicionẽ inobediẽtiæ tam apud Cæs. Maie. quàm apud Episcopũ venisse. Huiusmodi susurrones & calumniatores adhuc viuere, qui Sux Celsitudini & mentẽ & scriptũ suum perperam interpretantur: ideoq; vltro citroq; multa scribere sibi non minus, quàm S. C. tedium adferre. Neque se ad omnia respondere decreuisse. Quòd enim suæ littere iniquũ interpretem habuerint, ex eo facillè intelligi posse; quod Sux Celsitudini persuadetur, arces & oppida Diœceseos authoritate & mandato Senatus occupata esse: ideoque Senatum in Religionis & Reip. pacem grauiter deliquisse.

*Responsum
Senatus.*

Ec 4

Senatum

Anno
1592.

446 MERCVRII GALLOBELGICI
Senatum quidem post obitum Ioānis Episcopi à diuersis admonitum, sibi, suisque Lotharingorum excursionibus metueret; vigilaretque, ne quid Respub detrimenti caperet, certum armatorum numerum ad defensionem vrbis, totiusque territorij sui conscripsisse. Ceterum maleuolorum commentum esse, Magistratum alicui Dioceseos subdito molestum fuisse, aut quemque in suam fidem coegisse, tantum abesse ut arces aut munitiones Episcopales suo iussu occupatae sint. Contrarium testari posse praesidiarios milites, qui in iisdem munitionibus sunt, eos non ignorare, cuius auctoritate haec loca occupauerint. Ad id quod Lotharingus scribat, Senatum apud Brandenburgensem exilem initurum gratiam, quod filium eius in has difficultates coniecerit, eumque extemplo filium reuocaturum, si quis eum sincere hac de re informaret, aiunt. Argentinenses; Vel ex eo quoque facile colligi Lotharingo res secus quam sunt narrari, cum Brandenburgensis & per litteras, & per Legatos suos filium suum Senatu commendauerit: sed & à morte Episcopi Nobilem suum consiliarium misisse, cum mandato, Postulationem nomine filij acceptaret. Eundem Legatum ab eo tempore, & etiamnum omnibus negotijs praesentem adesse. Nisi itaque Sua Celsitudo vel Legatum

gatum, vel ipsum Principem aliter instruxerit, frustra oppidorum & arcium restitutionem à se peti. Deinde inuehuntur in deprædationes, tyrannicam & barbaricam insolentiam, latrocinia, stupra & depopulationes, quib. Suxæ Celsitudinis miles patriam omnem miserè diuehat & exagitat. Quod si antiqua societas & amicitia inter Domum Lotharingicam & Argentoratenses sit continuada, humaniora debere esse negotij huius tractandi initia. Quamdiu hæc tanta barbaries & tyrannis non comprimatur, sperare se, neminem ipsis vitio daturum, si ad defensionem sui, suarumque coniugum & liberorum, modis à Deo & natura permissis, hostilibus istis conatibus occurrant.

Decimo septimo Iunij hora vndecima nocturna Præsidarij Steenvvicenses, numero circiter 500. interutlis super vestimenta induti, iterum erumpentes, hastis, xiphomachæris, cestris, securibus Amazonijs, gladijs & pugionibus armati, hostis vallum superant, & incredibilem stragem faciunt. ducentos occidunt, multos capiunt, plures vulnerant. Inter cæsos fuit Olthouius, eius Vicarius, præfecti istius signi omnes, & plus quam 50. milites gregarij. Ex alijs item signis centuriones & Tribuni militum nō pauci quoq; desiderati sūt. Ex oppidanis (quod

17. Iunij.
Eruptio Steenvvicensium.

Et 5 equi

448 MERCVRII GALLOBELGICI
equidem scitur) nullus. licet exemplar. Leo-
vvardiæ impressum etiam ex oppidanis ali-
quot desideratos esse innuere videatur. Mau-
ritius sollicitus, quomodo vrbe hac potire-
tur, ne cum ignominia obsidionem soluere
cogeretur, nouum inuentum excogitauit,
Excitauit turrim ligneam altissimam, ita vt
ex ea in omnem vrbis partem prospectus es-
set. Hanc tribus contignationibus distinxit,
& in singulis centum circiter pedites dispo-
suit: ex hac turri prohiberi potuit, ne quis
ciuium aut oppidanorum interdum in plate-
as, nisi cum magno vitæ periculo, prodire
potuerit. Oppidani igitur omnium ædium
parietes perforarūt, vt de vna in aliã ire pos-
sent, ita vt in plateas prodire necesse non
fuerit. Tecta quoque domorum, vt quæ fe-
re straminea erant, deiecerant, ne hostis can-
dentes in illa globos iniiceret.

*Belli Turci-
ci initia.*

Ardebat iam bellis Gallia, Anglia, Belgi-
um, & pars Germaniæ. Ne quid autem ad
calamitates Christianorum deesset, Amura-
thès à basis (vt diximus) persuasus, nouum
bellum adornabat. Quinquaginta millia ar-
matorum in Croatiam misit, & VVihitsch
metropolim Croatiae, postq̃ mœnia essent
disturbata, vrbsq; bis oppugnata, deditione
occupauit. Qui enim in vrbe erāt, cū iam
pridem obnixè orassent, vt subsidium sibi
mitte-

mitteretur, nec quid impetrarant, vrbe quo **Anna**
 que diutius tueri non possent, certis se con- 1592.
 ditionibus dederunt. Germani milites cū
 suo Centurione, & quicumque vellent vrbe
 exirent, omniaque sua secum auferret. Qui
 mansuri essent, his parceretur, bona sua con-
 seruarent, miles ab omni præda abstineret.
 Sed conditionibus paulo post violatis, bar-
 barico more in ciues Turca desēuit. Bosnię
 Bassa Germanos, qui 400. numero erāt, per
 suos in tutum deduxit. Deinde Carolopo-
 lin Turca exercitum mouit, vt eam quoque
 vrbem suo subijciat imperio.

Cardinalis Lotharingus, electus Episco-
 pus Argentinenſis, cū videret Magistratū
 in sua proposito perseuerare, nec ab armis
 recedere velle, instructissimum nouem mil-
 lium equitum & peditum exercitum à patre
 alijsque amicis impetrauit. Quo cum non tā
 tum Tabernas & Moltzheimum ab hostiū
 iniurijs liberauit, sed summa quoque celeri-
 tate Dachsteinium deditione recuperauit.
 Omnes qui in oppido erant saluos, eò quod
 sponte se dederent, dimisit. Inde Köcher-
 bergam contēdit, eamque obsidione cinxit.
 Prædianj, quia deditioem facere non vel-
 lent, vi expugnata arce, omnes, duobus exce-
 ptis, strangulati sunt. Tubicinem post suum
 Argentoratum misit, & à Magistratu seriò
 flagita-

*Lotharin-
 gus ablata
 Ecclesie
 Argentoratis
 recuperat.*

450 MERCVRII GALLOBELGICI
flagitauit; Primò vt seditiosis Capitulari
vrbe interdiceret: Secundò, Fratrum, alias
que Ecclesiæ Cathedralis ædes, & fructus
Diocesi & Canonicis subtractos restituere
ret, exercitiumque Catholicæ Religionis in
eadem Ecclesia deinceps admitteret: Tertiò,
incòmoda & damna Dioceli, Capitulo, &
his quorum interest, ea potissimùm, quæ cau
sa belli huius data sunt, refarciret. Quod si
tria hæc postulata se facturum promitteret,
Cardinalé Argentoratensib. quoq; antiqua
pacta, priuilegia & immunitates inuiolata
conseruaturum. Sin minus, Argentoraten
ses Lotharingum hostem habituros, qui au
xilio Dei hæc sua postulata vi & armis obti
neret, Argentoratenses vrbe & territorio
vniuerso exueret.

Cæsar defuncto Episcopo Manderschei
tio, patruum suum Ferdinandum, Tirolen
sem Comitem cõstituerat, qui tempore in
terregni Diocesi administraret. Is legatos
suos misit, cum mandatis, vt operam dent,
ne bellum inter partes exoriatur. Hi cum
aduenissent Diocesi bello ardentem inue
nerunt: rem armis non consilio geri. Profe
cti ergo Moltzheimum ad Cardinalé, eum
hortantur, vt arma deponat, militem sacra
mento soluat, & quæstionem Cæsari deci
dendam relinquat. Cardinalis dicto audiens,
id se

Anno

1592.

*Que Lotha
ringus ab Ar
gentoraten
sib. postulat.*

*Legatio Cæ
saris ad Ar
gentoraten
ses.*

id se facturum confestim recipit; ea tamen Anno
 conditione, vt & aduersarij id ipsum quoq; 1592.

faciant, & ius suum sibi integrú permaneat.

Huius rei publicum programma scriptum,

& Cardinalis manu subsignatum est. Legati

deinde Moltzheimo Argentoratum profe-

cti, Senatui, Capitularibus, qui in vrbe e-

rant, atque adeo Brandeburgensi ipsi, quid

à Lotharingo impetrarant exposuerunt: &

vt ipsi arma similiter ponant, litemque Cæ-

saris arbitrio permittant, hortati sunt. Cæ-

terùm cum nihil statui apud hos potuerit,

nisi de cõsilio & consensu Marchionis Bran-

denburgensis patris; dicerentque huius rei

dècisionem nõ ad solum Imperatorem, sed

ad communes Imperij Ordines pertinere,

Legati arbitrati sunt amplius cum his disce-

ptandum non esse. Quare cum protestatio-

ne discesserunt, & ad Lotharingum reuersi,

nihil fructuosum in hoc negotio effici pos-

se, confessi sunt.

Lotharingus itaque spe hac frustratus;

mãltis litteris Magistratum ad tranquilli-

tatem, & armorum depositionem hortatus

est: quibus omnibus Argentinenses sic re-

sponderunt, vt facile ostenderent, se nun-

quam inductum iri, vt in electione Lotha-

ringi cum Capitulo consentiant. Negabant

tamen constantissimè, bellum suis auspicijs

vel auxi-

*Protestantes
 Argens. ar-
 ma nolunt
 deponere.*

*Lotharingus
 fortunam
 suam bello
 persequitur.*

Anno
1592.

452 **MERCVRII GALLOBELGICI**
vel auxilijs geri. Sed cùm Dachsteinio occu-
pato in oppido repertus sit Centurio Bu-
benhofferus, iam ante multos annos Argen-
toratensibus sacramēto deuinctus, cum mi-
litibus, quos sub imperio suo habebat, qua-
tuor itidem machine bellicę, insignibus vr-
bis Argentoratensis signatę, detectum fuit,
omnia quę hactenus acta erant, milite & ap-
paratu Magistratus acta esse. Lotharingus
igitur cùm videret nullam pacis spem ex-
pectandam esse, bellum profecutus est. Op-
pidum VVassellenheimum, quod Argen-
toratensium subest imperio, deditioe ce-
pit, sibi quę, donec res compositę fuerint,
reseruat.

Argentoratenses interim ad omnes Pro-
testantes Principes & Ordines scribunt, o-
pem & auxilium implorantes. At nullus in-
ter eos fuit, qui se huic negotio immiscere
voluit. VVirtenbergensis Dux, & Marchio
Badensis Ernestus Fredericus, publico edi-
cto subditis suis, sub pœna capitis, interdi-
xerunt: sub neutro Electo stipendia facerēt.
Vnus Georgius Fredericus, Maregravius
Brandenburgensis, ducentos equites milit;
qui cognatum suum, à Protestantibus ele-
ctum episcopum, tuerentur, & si commodè
fieri posset, in patriam (vt aiunt) istinc abdu-
cerent. Sed nec ipse pater Ioachimus vllas
copias

eopias misit. Certis enim conditionibus Anno
 Brandenburgensem electum asserunt: su- 1592.
 dæos & Iesuitas omnes Diœcesi expelleret,
 Satrapia Beinfeldia, quæ Episcopo paret,
 iurisdictionem perpetua donatione in Ar-
 gentinenses transferret: sedem suam in vrbe
 constitueret; in rebus alicuius momenti ni-
 hil absque consensu Magistratus decerne-
 ret. Magistratus vicissim promiserat se Brã-
 denburgensem in tranquillam possessionem
 Reip. sumptibus missurum; in ea conserua-
 turum & defensurum esse. Hac de causa pa-
 rentela Brandenburgensis belli negotium
 non magnoperè curabat, neque prouincias
 suas sumptibus immensis exhaurire volebat.
 Quare Argentoratenses suis expensis equi-
 tes peditesque conscribere, & bellum gere-
 re coacti sunt.

Angliæ Regina denuò classem in Ocea- *Classis An-*
 num Hispanicum miserat, vt insulas Ath- *glica cladet.*
 lantici maris occuparet. Sed cùm in classem
 Hispanicã incidisset, 27. naues amisit, quas
 Hispani captas secum abduxerunt: tres aut
 depressæ sunt. Hæc tunc in aula Parmensis
 fama circumferebatur. Ipse autem Parmen- *Parmensis*
 sis in Belgium redierat, & ad aquas Spada- *in Belgium*
 nas ob aduersam valetudinem properabat. *redit.*
 Circa idem tempus Fontanus, Calviniano- *16. Iunij.*
 rum in Gelria Antistes, Classicalem (vt vo-
 cant)

Anno

1592.

*Synodus
Arnhemien-
sis.*

cant) synodum Arnhemix celebravit: in qua multæ constitutiones humanæ, non ex traditionibus patrû, sed ex Alcoranico suo Catechismo, qui solus in hac synodo allegatur, excerptæ, propositæ sunt & approbatæ. O cæca hominum pectora, qui in Papistis traditiones Patrû ab Ecclesiæ infantia omnibus à Christianis cultas, & obseruatas reprehenditis: ipsi vnus Caluini (qui qualis fuerit Bolsecus, Herennius, & alij eius discipuli, qui adhuc in viuis sunt, optimè nouerunt) catechismo tam firmiter nitimini, vt omnem disciplinam vestram ecclésiasticam non alterius authoritate, quàm illius probandam aut improbandam censetis. In tota enim hac synodo nusquam ad sacram Scripturam, sed in omnibus articulis ad Catechismum recurritur.

*Subsidia
Steenwicen-
sia caduntur.*

Sub finem Iunij Gubernator Frisix non ignorans Stenvvicenses pulueris tormenta rij laborare inopia, ducentos quinquaginta pedites puluere oneratos misit, tétatum, si quo modo in oppidum venire possent. Præmissus est, qui oppidanis nunciaret, horum aduentum; expectarent itaque, & eruptionem facerent, vt interea ipsi minori cum periculo aditum in vrbem haberent. At captus ille, & examinatus, consilium detexit, missique ex hostibus qui aduenientes suppe-

Anno
1592.

256 MERCVRII GALLOBELGICI
tia oppidum, hosti dederunt. Conditio-
nes erant; vexilla & arma omnia deponerent,
ijsque victori cederent. impedimenta
omnia secum auferrent; & sex mensibus ad-
uersus Ordines in transrhenanis prouincijs
non militarent. Hoc modo fortissimi & ge-
nerosi milites, post 29000. maiorum tormé-
torum ictus, post trium cuniculorum erup-
tiones, post septem aut octo horrendas vr-
bis oppugnationes, quæ omnia fortiter su-
stinuerant, à suis turpiter deserti, oppidum
inuiti hostibus tradere coacti sunt. Occubu-
ère in hac obsidione ex Regijs Ludouicus
Comes Tsherenbergius, Blódelius & Hes-
selius Centuriones; Vicarius Steinbachij,
Vicarius Caminge; & Signifer Eelstij: Tor-
resius Centurio periculosè vulneratus est.
Ceteri cum omnibus impedimentis suis, om-
nibusque vulneratis & ægris curribus im-
positis in Comitatum Benthemensem dedu-
cti sunt. Inde Pedroza Rhenum versus con-
tendit, vt naues procuraret, quibus Rhenu
transportarentur.

4. Julij.
Occisi qui
sunt in oppi-
do Steen vvi
cense.

Narrat
fortune incli-
natio.

Prudentissimè dictum est à veteribus; For-
tuna cum blanditur tunc vel maximè metu-
endam; Parcius obsequenti fortunæ potius
fidendum esse, quàm vsquequaque fauenti.
transmutat enim incertos honores, nunc mi-
hi, nunc illi benigna: Nulli præstat velox for-
tuna fidem, inquit Horat. Exemplú huius

incertitudinis & fortunæ inconstantie vide Anno
 re est in Rege Nauarræo. Quantis enim ille 1592.
 præcedentibus annis condecoratus est victo-
 rijs, quàm feliciter vbique pugnauit, quot
 vrbes, arcés & oppida partim deditione, par-
 tim vi & virtute sua suo imperio subiecit, di-
 ctum est libris præcedentibus. At nunc for-
 tuna versa in contrarium, ab omnibus penè
 destitutus, de vrbe in urbem proficiscitur:
 vix vlllo tutus cõsistit loco. Anhaltius Prin-
 cept cum omnib. suis Germanis in Germa-
 niam reuertitur, Nobilitas Franciæ dilabi-
 tur, vrbes aut nutant, aut in potestatem ho-
 stium transeunt, hostis in Narbonensi Gal-
 lia, in Britannia, in Prouincia, in Delphina-
 tu & in Normãnia multis potitur victorijs,
 vt verissimè dictum sit ab Homero;

Nunc his, nunc illis contingit vincere;

Communis Mars inq; vicem perimit perimètem.

Etenim Dux Mœnius cum 5000. equitib.

& peditibus in inferiorem Normanniã pro-

fectus, Pontmarinum oppidum, vulgo Pon-

teau de meer, obsedit, oppugnauit, & expug-

nauit: omnesque in armis inuentos trucidauit.

Occubuit hic Templius, & Rebourius

captus Rhotomagū abductus est Inde Mœ-

nius Chileboesium mouens, fluuium, vbi

naues Anglorum, & Hollandorum in an-

choris stabant, obstruxisse dicitur. Sub idem

*Homer. Iliad
 dos 2.*

*Ponteau de
 meer capi-
 tur a Mœ-
 nio.*

Anno
1592.

*Nauarræus
tentat Lutetiam.*

458 MERCVRII GALLOBELGICI
ferè tempus Confœderati Espernoiã quo-
que oppidum ad Mranam fluuium situm,
interceperunt: in quo magnam vini, frumē-
tiq̃ue copiam inuenerunt. Nauarræus ocu-
los suos ab vrbe Parisiensi non deflectebat,
ratus dimidium Regni se habiturum, si ea
potiri posset. Sed cū vi non posset, proditi-
one tentare decreuit. Inuenit in vrbe, qui
ad hoc scelus operam suam commodare nō
sunt veriti. Sed vt res occultior esset, nec su-
us aduentus aliquam Parisiensibus suspicio-
nem iniiceret, scribunt nonnulli, eum cor-
pus defuncti, seu interempti Regis vltimi,
Sandionysium honorificè deduci præcepisse,
simulans se exequias illius istic celebrare
velle. Sed proditione detecta, proditores ca-
pti sunt, & Nauarræi consilium optato caru-
it euentu.

*Turcarum
in Croatia
felices pro-
gressus.*

Turcarum in Croatia exercitus augeba-
tur quotidie: accessit enim ad priores copias
non ita nuper Bassa quidā cum multis arma-
torū millib. Doctor Petzeni⁹, qui multis an-
nis legationes Cæsareas apud Turcas obie-
rat, ad omnes Germaniæ Principes missus
est, vt ab ijs auxilia peteret. Archidux Erne-
stus cum quinque millium exercitu Vien-
na Sauariam, vulgo *Gretz*, Stiriã Metropo-
lin contendit: ex Carintia quotidie maiores
copiæ mittuntur. Interim Turcarum exerci-
tus in

tus in Croatia 6000. pedites & quingētoſe-
 quites Chriſtianos, qui mōtes, ſiluas, & itine-
 ra inſederant, corona cinxit, & paucis elap-
 ſis trucidauit: inter quoſ multi viri fortiſſi-
 mi, expertiſſimi que in rebus bellicis duces
 fuēre; atque inter alios Iacobus Prantius, Ge-
 orgius Pleſbachius, Ioānes à VVeluerdurff:
 Abrahamus VValhausius viuus in hoſtium
 poteſtatem venit: Baſſa detruncatis capiti-
 bus ſex curruſ impleuit.

Anno
1592.

In Polonia ſimultas inter Regem & magnū
 Cancellarium indies augebatur. Indictus ita
 que eſt conuentus in feſtum S. Michaelis, in *Simultas in-*
 quo tam de hoc, quam de alijs pluribus Re- *ter Regem*
 gi negotijs diſceptabitur: Cancellarius nō *& Cancell-*
 exiguum in armis habet militum numerū. *rium Polo-*
 Defuncta vxore aliam ex præcipua Nobili- *nie.*
 tate duxit; quo matrimonio authoritas eius,
 viresque creuerunt: ita vt ſe iam apertum
 hoſtem Regis profiteatur. Sed & Suetiæ Rex
 in uſum filij ſui Poloniæ Regis multas cogit
 et in Belgio & in Germania copias. Metuūt
 Poloni rem ſine cæde & ſanguine componē-
 dam non eſſe.

Per eoſdem dies Gubernator Landrece- *Victoria Ca-*
 ſij ex Gallia ad quosdam in aula Parmenſis *tholicorum*
 ſcribit, Dominum Senallium ante biduum *in Gallia.*
 legationem Regiæ Angliæ, quinquaginta
 millia ducatorum ad Nauarræum adferen-

Ff 3

tem, in-

460 MERCVRII GALLOBELGICI
tem. interceptisse: captum esse Dominum de
Falle, cum alijs tribus magni neminis viris;
quos Bellouacum misit: Dominum quoq;
Rieuxium aliquot turmas equitum strauit-
se, quos ceperat Augustā Vessonum secum
abduxisse.

Anno
1592.

18. Iulij.

Mondragonius fidelissimus Regi Hispa-
niarum Dux, milesque fortissimus, medio
circiter mense Iulio, collecta 3000. militum
manu, & quinque tormentis præparatis, Ca-
strum VVesterloum in Campinia obsedit,
& tandem 18. Iulij deditione recuperauit.
Inde copias suas Turnhoutium transtulit:
cuius arcem 20. eiusdem mensis recepit, &
postridie Bercheicanum castrum Regi resti-
tuit. Qua expeditione Mondragonius osten-
dit, quàm paucis expensis & viribus maxima
Regi præstari possint commoda: Ex his e-
nim munitionib. nõ tota tantum Brabantia,
sed & oēs vicinæ Prouinciæ vexabantur &
diripiebântur. Quod si tam exiguus exercitus
in Transisalaniam missus fuisset, fortè Steen-
vvica Regi salua adhuc esset. Interim nõ mi-
sum gaudet tota Frisia, nimis à præsidiarijs il-
lus oppidi exhausta.

Minister hæ-
reticus fit
Catholicus.

His temporibus Pragam venit Minister
quidam hæreticus, qui cum multis annos
Lubecæ, & in vicinis locis cõcionatus esset,
Pragæ in Theologos Societatis Iesu incidit;
fami-

familiariterque cum illis aliquamdiu con- **Anno**
 uersatus, tandem in cognitionem veritatis **1592.**
 adductus, errores suos detestatus, Catholi-
 camque Religionem professus est, & **22. Iulij.**
 hujus publicè, præsentè Nuncio Apostolico, pri-
 orem doctrinam suam reuocauit; Vigesimo **26. Iulij.**
 deinde sexto, qui dies erat Dominicus, in tẽ-
 plo Societatis, præsentibus cunctis legatis,
 & magna populi multitudine, vitam hæc-
 tenus transactam cum magnis pœnitentiæ in-
 dicijs recensuit.

Rex Nauarræus copias, quas adhuc sub
 signis habebat, Espernaium duxit, vt oppi-
 dum illud nuper captum recuperet. Mare- **Bironium cap-**
 schallus Bironius, dum curiosè lustrat exer- **ditur.**
 citum, ictu machinæ maioris prostratus, &
 equus, cui Nauarræus insidebat, globo tra-
 iectus esse dicitur. Comitis quoque Turei-
 næ mors, qui iuxta Sedunū occubisset, per
 omnium ora volitabat. Dux Mercurij mul-
 tis victorijs in Britânia partis, & ante pau-
 cos dies oppido *Mans* capto inclaruit; vti &
 in Normânia Moenius, qui recuperata Cau-
 debeca, eiusq; mœnibus dirutis & munitio-
 nibus complanatis, vtramque Sequanæ ripã
 inter Rhotomagum & mare tutam ab hosti- **Nemouria**
 bus reddidit, nauigationique suam liberta- **victoria.**
 tem restituit. Nemourix Dux, Lugdunensi-
 um Gubernator, cum exercitu sibi assigna-

Anno
1592.

*Vienna dedi-
tur.*

*Germani
transitum
per Lutizen-
burgensem
Ducatum pe-
tunt.*

*Galli de no-
uo Rege cre-
ando conju-
runt.*

*Magnus the-
saurus in*

to Viennenses compulit, vt se suamque vr-
bē Confœderatis reddiderint, copiasq; suas
Gratianopolim, aut, vt alij scribunt, Valen-
tiã traduxit, vt harũ vrbium ciues ad simile
deditionem adigat, Rhodanumque, vt Mœ-
nius Sequanam, ab hostium iniuria liberet.
Equites Germani, qui Nauarræo militarãt,
per eosdem dies à Duce Parmensi licentiam
& publicam fidem flagitarunt, vt per Duca-
tum Luxemburgensem in Germaniam tran-
sire tutò liceret. Annuit Parmensis ea con-
ditione, nulli ex incolis molesti sint, nihil
rapiant, sed necessaria si quæ habeant, emãt,
& venditori soluant. Magna profectò rerũ
mutatio, qui nuper cœlum ipsum territa-
bant, & mundum vniuersum deuoraturi vi-
debantur, nunc supplices ad hostem veni-
unt, vt transitum, quem nuper ferro ipsi fa-
ciebant, nunc sibi concedi flagitent. Tot ita-
que victorijs Catholicorum animis erectis,
Franci de Rege Catholico creando cogita-
re cœperunt: Eum in finem Lutetiã Roma
venit Dux de Feria, Cardinalem Senonen-
sem secum adducens, vt fœderis Sacri nego-
tia dirigant, & præcipuè vt voluntates Prin-
cipum ad electionem noui Regis præpa-
rent.

Per id tempus Luxemburgum venerunt
ducenti muli 150000, coronatos in argen-
to por-

coportantes, quæ argenti vis deinceps Namurcum missa est, vt sine mora & intermissi one cudatur: Optant hic nonnulli, vt bene, & quidem ad Regis, Reipublicæque salutē expendatur.

Anno

1592.

*Belgium ex**Hispania**mittitur.*

Turcarum exercitus in Croatia non otiabatur, sed magnos quotidie progressus, magnasque expeditiones faciebat. Trepidabat vtraque Pannonia, Bauaria, Bohemia, Stiria, Carinthia, Morauia, Silesia, & omnes vicinæ Prouinciæ Cæsar Ordines Silesiæ Morauiaque conuocat, periculum, quod Imperio imminebat, ipsis significat, omnes vires ad immani huic Tyranno resistendum iungant, etiam atque etiam flagitat. Protestantes Belgæ hoc tanto periculo non mouebantur, & se nihil mali à Turca sibi metuere protestabantur: Securi itaque suas prosequébantur victorias. Lustrato exercitu, & duobus millibus è suis in obsidione Steen vicensî desideratis, cum reliquis copijs Ootmarsû oppidulum in Tv vëta situm obsident. Præfectus vrbis Alphonfus Mendosus equitum ductor, videns se in vrbe aut parû, aut nihil obsequij præstare posse, prædianarios pedites hortatur, oppidulû fortiter defendant, se cû sua cohorte ad Verdugium profecturum, opemque & subsidium ipsis allaturum. Quatuordecim circiter equitum turmæ oppidu

*Ootmarsum
capiunt Nas
souiiani.*

Ff 5

lum

Anno
1592.

464 MERCVRII GALLOBELGICI
lum cinxerant, præter peditatum, qui non
longè aberat: Mèdosus imperterritus, cum
60. circiter equitibus oppido excedit, & qua
parte hostium cuneus erat densissimus per-
rumpit, viamq; sibi viribus & armis aperit.
Cumque transissent, nullo è suis desiderato,
vertit equum, & secundam in eos impressio-
nem dum parat, videt hostiũ peditatum ad-
uenire. Metuens itaque ne vndique circun-
daretur, mutato consilio ad Verdugium
proficiscitur. Cæterum, quia subsidium
nullum in propinquo erat, præsiarij Oot-
marsenses sibi consulere, & oppidulum ho-
sti tradere coacti sunt.

*Coeuarda
obsidetur.*

Occupato Ootmarso, Ordines magna v-
si celeritate, antequam hostes sese recollige-
rent, Coeuardã omnes copias apparatusq;
bellicum traducunt. Est autem Coeuarda
exiguum oppidum, seu potius vicus, in di-
tione Transisalana ad Vidrum fluum à
conditoribus extructus, natura potius, quã
arte munitus, cui arx adiacet penè inexpu-
gnabilis, cui præest Satrapa, istius territorij
Gubernator. Præsiarij, cum hostium ad-
uentum intellexissent, vicum exusserunt, &
complanarunt; arbores, fruteta, hortos &
arbusa exciderunt, ne quid esset, vbi hostis
latere posset. Adueniens itaque Nassouius
nihil præter duas pirus inuenit vbi castra
locaret.

locaret. Ductis itaque fossis, aggeribusq; & Anno
 vallis cōstructis, milites paulatim ad arcem 1592.
 properunt, dispositis tormentis aliquot, in
 arcē iaculantur. Regij ad portam arcis pro-
 pugnaculum habebāt, vnde in hostium ca-
 stris pilularum emissionē magnas strages fece-
 runt: eruptione quoq; facta, integram cen-
 turiam, vndecim tantū fuga elapsis, pro-
 strauerunt. Verdugius interim cohortem
 equitum obsessis subsidio misit. Vt autem
 impressionē in hostium castra faceret, suffi-
 cientem non habebat militem. Etsi enim pe-
 cunia sepe ad stipendia multorum mittere-
 tur, etsi Frisiz multorum millium daleoro-
 rum tributa singulis mensibus imperentur,
 nescio tamē quo fato, cū ad pugnam pro-
 deundum est, nihil præter milites deside-
 retur.

Romanus Imperator, totusque illius Se-
 natus, licet eam haberet opinionem, quòd
 Amurathes inficiaretur, iussu suo bellum
 motū, & inducias violatas esse, sciens tamen
 eam Turcis esse consuetudinem, vt non re-
 stituant vrbes, quas semel occuparunt, om-
 nem mouebat lapidem, vt auxilia cogeret,
 atque Tyranno resisteret. Sub id Doctor
 Petzenius, qui nuper ad Bauariæ Ducem,
 Ferdinādum Tirolensem Comitem, & Ar-
 chiepiscopum Saltzburgēsem legatus erat,
 in au-

*Caesar cum
 suis de Tur-
 cis repellen-
 dis cōsiliū
 agit.*

456 MERCVRII GALLOBELGICI
in aulam reuersus est, magnâ spem multasq;
promissiones contra Turcas subsidij auxi-
lijque adferēs Interea tristissimus adfertur
nuncius. præter VVihitschium, Carolopo-
lin quoque, Sturium, & Lapaziam Turcas
occupasse: tria armatorum millia trucidaf-
se, aliquot millia vtriusque sexus è nobilio-
ribus opulentioribusq; incolis captiuos ab-
duxisse, & perpetuæ seruitutî mancipasse.

10. August.
Ernestum &
Hūgari Pra-
gam veniūt.

Decimo August. Ernestus Archidux ad Im-
peratorem fratrem cum legatis Vngariæ ve-
nit. Septimo post die Regnorum & Prouin-
ciarū Legati conuocati sunt, agitantur con-
silia, quomodo Turcis possent resistere, &
eorum conatus infringere: vnde auxilia,
vnde pecunia, vnde apparatus petendus sit.
Sciebant periculum esse in mora, expectari
Græciæ Governatorem cum 6000. pedi-
tibus & equitibus, in bellis Persicis exerci-
tatissimis, qui si se cæteris iungat, ingēs ma-
lum Hungariæ, vicinisque locis impende-
re. Quas ob difficultates quotidie conuen-
tus Pragæ per hos dies agebatur, & ad quar-
tam aut quintam sæpe horam protrahebantur.
Hungari namque, & qui inter illos præ-
cipuus est, Nadasti, heros fortissimus, qui
anno ab hinc quarto cum mille septingen-
tis militibus decem millia Turcarum pro-
strauit, vehementer vrgent, vt sibi auxilia
mit-

mittantur. Quòd si enim Turcarum Imperator reliquis Christianorum in Hungaria oppidis & munitionibus potiatur, toti Germaniæ metuendum est: Vt enim Tyrannus ille vires Germanorum contemnit, sic Hungarorum formidat.

Anno
1592.

Argentoratenses adhuc cum Lotharingo, Episcopo nuper electo, bellum gerebant, & Moltzemum obsidebant. Cumque se ad oppugnationem præparant, Vaudemontius cum aliquot equitum turmis ad Lotharingum electum Episcop. properat, seseque illi iungit. Pariter itaque Moltzemum confidentes, in conspectum hostium constituerunt, equitatum illorum ad pugnam prouocantes. Sub hoc ab exploratoribus didicerunt, magnam pecuniæ summam, apparatus bellicum & comeatum ab Argentinensibus in castra per 150. equites, & 600. pedites mitti, & hos in procinctu esse. Lotharingus itaque cum Vaudemontio citissimis equis ad hanc prædam properant, ut iter hosti, ne in castra venire possit, intercludant. Lotharingi videntes hostem, tanto cum furore in illos irruunt, ut equites penè omnes trucidarint: si qui fuga elaberentur, hos usque ad portas Argentinenses insecuti sunt. Pedites quoque trecetos circiter strauerunt, reliqui cum signis suis ad partes Lotharingi transierunt.

Cardinalis
Lotharingia
de Argentinensibus
Victoria
præda.
11. Augusti.

Om-

Anno
1592.

Omnem comeatum, apparatus bellicum cum 18000. daleris (alij minorem summam fuisse afferunt) interceptum secum abduxerunt. Paulo post, qui in obsidione erant, incensis castris, sine tympanis & tubis, ne hostis eorum abitum intelligeret, soluta obsidione Argentoratum redierunt. Lotharicus post hanc expeditionem omnes arces, oppidaque continuo labore & opere fortissimo muniuit; vt si hostis reuertatur, nouaque obsidionem moliatur, difficultate summam in ijs expugnandis inueniat.

*Rebellio prae
fidijs Bonnen
fis.*

Ernestum Serenissimum Electorem Coloniensem, iam ante multos menses, institisse Parmensi, vt Regius miles ex vrbibus suae Dioceseos euocetur, & sibi vrbes reddantur, dictum est superiori libro. Tandem impetrauit mandatum Regium, quo Tislingio, vt generali vicario praecipitur, vt ipse, omnesque centuriones praesidiorum, quae ad Rheni ripam sunt, visis litteris statim oppidis cedant, eaque Electori reddant: non obstante quocunque alio mandato, siue id scripto ad illos peruenerit, siue voce viua allatum sit. Tislingius accepto mandato hoc, statim milites congregat, ipsis voluntatem Regis exponit, & vt se ad iter pareret praecipit. Sed quia praesidiarijs omnibus aliquot mensium debebantur stipendia, confestim illi tu
multuari

tumultuari cœperunt, mandatum tam Regis, Anno
 quàm Tislingij contemnentes. Tislingius 1592.
 quod sui officij erat fecit: confestim ad aulã
 scribit, se mandatum Regis accepisse; Centu-
 rionibus primò, deinde & militibus præle-
 gisse. Centuriones vt pareant paratos, mili-
 tes verò obstreperos & rebelles, antequam
 soluantur stipendia vrbe discedere non vel-
 le. Tislingius vt suo honori consuleret, ini-
 to cum ceteris Centurionibus consilio, de-
 creuit mandatum regis per tympanistã pu-
 blicari. At magistratus petijt, huic suo insti-
 tuto supersederet, donec scriptũ à suo Prin-
 cipe Electore accepissent: fieri enim posse,
 vt si milites tumultuantes inuiti vrbe educã-
 tur, in ciuium ædes irruant, easque diripiãt.
 Hic quid ageret Vicari? Scribit Verdugius,
 nisi militem vrbe educat, culpam in ipsum
 reijciendam. Educere autem non potuit in-
 uitos, & qui debita sibi stipendia poscebant.
 Mittit itaque ad Tribunum ærarij Regij;
 orat pecuniam mittat, vt militibus & volũ-
 tati Regis satisfiat. Respondet ille; Se pecuni-
 am non habere; inò de pecunia posthac Bõ-
 nensibus numeranda nihil sibi mandatum
 esse. Litteris itaque Tislingius diuersis Ver-
 dugium orat, vt consilium suum in hac dif-
 ficultate constituto non deneget: vt sciat
 quid in hoc negotio facere expediat; quod
 si gre-

Anno
1592.

470. MERCVRII GALLOBELGICI
si gregarij milites in hoc suo proposito per-
maneant, & absque pecunia urbem desere-
re non velint, an consultum sit vt ipse, reli-
quique Centuriones clam sese subducant?

Milites cum intelligerent Electorem op-
pidi restitutionem urgere, Vicarium conue-
niunt; petunt, vt liceat ipsis quosdam e suis
Nouesium & Berkam mittere. Quod cum
ille negaret, iterum urgent, vt duæ centu-
riae quotidie excubent, murosque & portas
urbis custodiant. Sed nec illud ipsis permit-
tere voluit. Quare milites sua authoritate
mandant, vt nullus ex militibus Electoris
in urbem admittatur, nullus ex Praefectis
suis vrbe exire permittatur; omnes litterae,
quae ad Tislingium & Magistratum adfe-
runtur, sibi tradantur, & coram legantur.
Postea duarum centuriarum excubias ite-
rum postularunt, cumque Tislingius id ip-
sis permittere non vellet, eo inuito sortem
miserunt, & vigilias duplicarunt. Deinde
ciuibus arma adimere decreuerant: at illud
protestatione Tislingij impeditum fuit. Pu-
blico quoque mandato iusserunt, vt si qui
miles Bauaricus in vrbe sit, statim exeat: cla-
ues portarum ab Optione exegerunt, tym-
panistam Nouesium & Berkam legarunt.
Paulo post venit Ioannes V Verdenus, eius-
dem legionis Centurio, & Philippus Mon-
taggius,

raggius, qui à Præfecto ærarij in mandatis habebant, vt militum animos tentarent, quot mensium stipendia poscerent. Hi conuocatis omnibus rogant, an trium aut quatuor mensium stipendijs velint acquiescere. Respondent illi; Nequaquam se id facturos, sed solidum suum sibi solui debere. Quod si Parmensis viam modumque solutionis nesciat, se inuenturos. Quibus cum Tislingius diceret; Sperare se eos hosti urbem non tradituros. Neutiquam, aiunt: se facturos quod probum militem decet. Quarto Ianuarij Tislingius secundas à Parmensi & Verdugio litteras accepit, quibus illi denuò mādatur, vt vrbe suos educat, urbemq; Electori reddat. Conuocat ille milites, litteras prælegit, ex Gallicis Latinas facit. at illi legere noluerunt, dicentes; Non se urbem relicturos, nisi pecunia sibi debita numeretur. Quare Tislingius ab ijs veniam sibi, alijsq; Centurionibus abeundi petijt, ne in indignationem Regis & Imperij incurrat. quam illi milites denegarunt, & ad arma conclamantes, iterum arma ciuibus adimere voluerunt. Cæterum aderam, qui illud impedierunt. Tislingius interim Mansfeltio, Parmensis in administratione Belgica Vicario, sese purgat, & honestam missionem flagitat.

Milites, quia nulla mittebatur pecunia;

Gg

sexto

Anno
1592.

472. MERCVRII GALLOBELGICI
sexto Ianuarij ciues coegerunt, vt deinceps
sibi victum dent, aut singulis diebus tria se-
stertia numerent, vnde que necessaria sunt
redimant. Interim tympanista, quem Ber-
kam & Nouesium miserant, reuertitur. que
cum Tislingius in carceré compingere vel-
let, à militibus impeditus est. Mense Martio
Verdugius Duiseldorpium venit, Tislingi-
um ad se vocat, de negotio sciscitatur, & post
maturam deliberationem Tislingium cum
Ioanne Baptista Taxio Bonnam remisit, vt
militum animos denuo tentent. Qui cum ve-
nissent, nihil impetrare potuerunt. Sed & ci-
uibus imperatum est, vt tribus sestertijs
quartum adderent. Quod ne fieret Vicarius
diu multumque nequicquam laborauit, su-
pelletillemque suam argenteam pignori ex-
ponens, aliquid pecuniæ coegit, quo militi-
bus se satisfacturum ad tempus existimauit.
Sæpe deinde milites conuocans, voluntaté
Regis, Parmensis, Mansfeltij, & Verdugij il-
lis proposuit, monuitque sibi cauerent, ne
in indignationem Principum incidant, ho-
noremque & existimationem, quam tot præ-
claris expeditionibus sibi compararant,
hac ignominia maculent. At surdis caneba-
tur.

Tislingius interea ad aquas Spadanas pro-
ficiscitur, vt Parmensem ipsum conueniat,
eique

eiſque tumultum militum ſuorum exponat. Anno
 Petit Parmenſis, vt 150. milites ſorte legat, 1592.

& Steen vicam cum ceteris, qui Berkam ve-
 nient, mittat. Paret Tiſlingius, & militibus
 Bonnensibus voluntatem Parmenſis perſcri-
 bit, eiſque pareant præcepit. At illi metuen-
 tes ne ita paulatim euocarétur omnes, ne uti-
 quam obedire voluerunt. Quare Tiſlingius
 ipſe Bonnam profectus, multis argumentis
 docuit, Regis voluntati obediendum eſſe.
 At illi nihil præter pecuniã vociferabantur.

Electoꝝ Coloniaenſis Bruelam Ordines co-
 uocarat, tum ob alias cauſas, tum vt modus
 inueniretur, quo præſidiarijs Bonnensibus
 ſatiſfieret. Poſt multas diſceptationes inuen-
 ta eſt via, aliquid pecuniæ corradendi. Mili-
 tes; petéte id Tiſlingio, permiferunt, vt vo-
 cetur, cui cura hæcerat demandata, vt cum
 militibus de ſtipendio conueniret. Offert
 hæc certam pecuniæ ſummam, quam illi re-
 pudiarunt; in ſolidũ ſibi ſolui, & deinde ex-
 authorari volentes. Sed & Electoꝝ Poppelf-
 dorſium venit, vt cum militib. pacifceretur.
 Oblati ſunt octodecim coronatorum mil-
 lia; ſed repudiati ſunt. Tiſlingius, ceterique
 Centuriones in vincula coniecti ſunt, mag-
 naq; erat illorum inſolentia. Tandem res eſt
 compoſita, pecunia numeratur, Regius mi-
 les 24. Auguſti Bóna educitur, & Bauarico

*Regius mi-
 les Bonna e-
 ducitur.*

24. Auguſti

Anno
1592.

474 MERCVRII GALLOBELGICI
vrbe excepto, eiusdem custodia, sub Nobilissimo, Prudentissimo, magniq; nominis viro Hermanno *Vander Linden* oppidi Gubernatore demandatur.

Increbuit his temporibus fama, Parmensem tertio cum exercitu sub finem Septembris in Galliam profecturum: Regem eligendum; Reginam Angliæ belli pertæsam, Nauarræo ad pacem hortari; Nauarræum Romanæ per Episcopum Parisiensem anathematis absolutionem flagitare; & familia multa circumferebantur. Interim Nauarræus, cum intellexisset Præsidium in Espernay à Mœnio introductum, aliò profectum abesse, copias clam eò traducens, oppidum recuperavit: cum paulo ante Dux Mercurius Nauarræos Deseram obsidentes castris exisset, tria millia trucidasset, Nobiles multos captiuos abduxisset, tormenta omnia maiora, quæ non pauca erant, interceptisset; Anglica vexilla 52: (vt quidam scribunt) in vrbe reportasset: Nemourius quoq; præter Vienne, Valentiam quoque & Romanam in fidem Confœderatorum recepisset, magnasque expeditiones in Delphinatu ageret, cuius provincie Nobilitas pleraque à Nauarræo deficiebat.

*Nauarræi
glades.*

*Valentia
Romana de
duntur Confœ
deratis.*

*Couerde sub
fidia mittun
tur.*

Sub finem Augusti Dux Parmensis, non ignorans Regis quàm plurimum interesse,

vt

vtrax Coeuardana, totius Frisiz ostium, & Anno
 introitus, in fide maneat; expeditissimas ali
 1592
 quot legiones in transrhenanam prouinciã
 misit; arcem hanc obsidione liberarent, ho-
 stemque aut cæderent, aut fugarent. Quæ
 cum eò venissent, inuenerunt hostem muni-
 tionibus & propugnaculis validissimis te-
 ctum, ad quem nullus patet accessus. Quoti-
 dianis itaque velitationibus hostem eliciūt,
 & ad pugnam inuitant; sed metuens ille, se-
 sis vallis & munitioibus continet. Regij
 in pago Emalichom castra locarunt, nihilq;
 tutopere exoptant, quàm vt pugnandi co-
 piam detur: sed propter paludem, quæ duo in-
 ter castra interiacet, Nassouiosque tuetur,
 difficilis est Regijs ad eos accessus. Interim
 sepe velitantur.

Sexto deinde Septembris Regij attractis *6. Septemb.*
 aliquot machinis, in propugnacula Ordinũ
 fortissimè irruunt. Defendũt hostes se acriter:
 vtrinque cæduntur multi; 300. ex Nas-
 souianis, ex Regijs cætum circiter & vigin-
 ti. Sed quia propugnaculũ primarium mul-
 tis machinis munitum erat, & qui illud tue-
 bantur fortiter pugnarent, Regij cedere co-
 acti sũt. Desperabant iã penè Regij de Coe-
 uarda liberanda, tamen quotidie hostem la-
 cessabant, & prouocabant. Cadunt vtrinq;
 plurimi, in Ordinũ exercitu. V Vilhelmus

Gg 3 Nassouii-

476. MERCVRII GALLOBELGICI
Nassouius in pectore læthaliter vulneratus
est. Sunt qui nunc spargunt Coeuardam in
Ordinum potestatem deditione venisse.

Anno
1592.

Statu Gal-
lie.

In Gallia Mœnius filium suum adoles-
centem 16. annorum Normanniæ Guberna-
torem cõstituit; eique Villaium vrbis Rho-
tomagensis Præfectum Vicarium dedit.
Nauarræus Bironio Marefcallo nuper cæso
Dominũ Guisium armamētarij Tribunũ
subrogauit. Interim in celebrem Britannię
portum Sanmalum 40. maximæ naues;
militibus & thesauro ingenti oneratæ; ex
Hispania missæ appulerunt. Regina Anglię
Hispanorum vires & victorias in Britannia
metuens; Ordines Doueram ad conuētum
coegit, Anglos omnes è Belgio; exceptis ijs;
qui Flissinge, alijsque in vrbibus sunt, euo-
cauit, & se, vt Hispanorum vires frāgat, prę-
parat: Sed & præcipui Principes Italiæ Im-
peratoris contra Turcam auxilia pollicen-
tur; expectaturque Pragæ Dux Mátuæ, qui
Italorum ductor fore putatur. Non itaque
pax, sed bella, & quidem præcedentibus fu-
nestiora, nobis sunt metuenda: nisi Deus
propitius nostri misereatur, & Princi-
pum corda ad pacatiora con-
silia tandem incli-

Itali Cæsari
auxilia con-
tra Turcam
offerunt.

net.

EPI.

EPILOGVS

Anno
1592.

Habetis Reuerendi Domini Dettēni, & tu benigne lector, quæ promissimus, ex nostri temporis diuersorum idiomatū scriptorib. collecta, & in vnum corpusculum redacta. Addidimus ipsi quæ vidimus, & quæ amici per litteras nobis communicarūt. Inueniet fortassis Lector, quæ secus, quàm hic, narratur; sed meminerit, multos affectib. suis duci magis, quàm veritate niti. Contigit enim nobis non rarò, duos, qui eidem expeditioni interfuerunt, in narratione rei gestæ non consentire: sed vnum hoc, alium isto modo narrare. Porrò neque omnia quæ hic damus pro Apollinis oraculo haberi volumus: fieri enim potest, vt nos ipsi prius decepti, alios etiam decipiamus. Testamur interim Deum Optimū Ter Max. nihil nos hic animo peruerso & maleuolo scripsisse, aut in veritatem, atq; adeo consciētiam ex industria peccasse. sed simplicem veritatem, prout nobis constabat, vel apud alios inuenimus, in omnibus secutum esse.

Vt imini itaque, Domini mei, hoc qualicumque labore nostro, & ad scopum nostrū, quem nobis in hoc opere præfiximus, subinde collimamini. Futurum enim speramus, vt si hoc feceritis, miserrimum exulceratissimi seculi nostri statum sitis cognituri.

Reli-

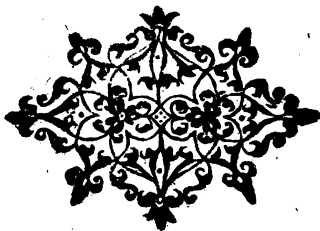
Anno
1592.

Apo. 21.
Psal. 149.

478 MERCVRII GALLOBELGICI
Reliquum est, vt omnipotentem & misericordem Deum humili mente, & supplici voce obsecremus, vt presentes calamitates à ceruicibus nostris tollat, & instantes auertat; iusta iracundiæ suæ flagella vibrare desinat; nostri clementer misereatur, & tandem decurso vitę spatio, ex hoc exilio, lachrymarũ & dolorum pleno, ad illam patriam, vbi mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor: vbi exultant Sancti in gloria, & in cubilibus suis latantur, perducatur.

Amen.

FINIS.

Österreichische Nationalbibliothek

Osterreichische Nationalbibliothek

Österreichische Nationalbibliothek

